Niekompletny exemplarz

Loc

ad P. Eckard

Do Zarondkiego – Majer
Zepllowski
Janilkowski Profesor
uniwersyteckiego Sobiesław
Brodowski itd.

‡ przez porównywanie dokonane mocą myślenia, odróżnia samo to swoje myślenie (swój rozum)

3. Nakonie osoba poznająca występuje do trzeciej swojej czynności która już uzupełnia sprawę świadomości siebie. Jakoż poznawszy już sposobem powyżej wskazanym ~~całą~~ (bo porównywaniem i odróżnieniem) całą treść swoją stanowiącą myślenie i owe wszystkie ~~pierwiastki~~ uczucia które nie są myśleniem, tę treść całą tak rozmaitą zbiera tym razem w jedność swojej osoby, to jest tę treść rozmaitą uważa za swoją własną treść, za treść swojej osoby, która jest tej treści zebraniem i całością, i tem ogólnem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

we własnej ich osobie, tę treść tak rozmaitą zbiera, tym razem w jedność i uważa tę samą zebraną treść do siebie, do swojej osoby, uważając ją za swoją, własną treść ~~[illegible]~~

~~treść [illegible]~~ [illegible] sama w tej treści sobie [illegible] ~~[illegible]~~ jako [illegible] treści [illegible] jako ogólne [illegible]–

[2re osoba poznająca zajmuje się ~~odrywa~~ z kolei drugą czynnością swoją – Przez porównywanie mocą myślenia odróżnia siebie od wszystkich innych zewnętrznych przedmiotów – przez takie porównywanie odróżnia siebie samą to jest własną swoją osobę od wszystkich innych osób – ‡ ~~przez~~ ~~porównywanie odróżnia swoje~~ (porównywaniem) ~~myślenie~~ (swój rozum) od wszystkich innych pierwiastków stanowiących jej sposobienie osobiste, indywidualne a nie będących myśleniem –

Podobnie ~~3. Nakonie~~ przez porównywanie i rozróżnianie z kolei poznała owe wszystkie ~~[illegible]~~ w niej przebywające ~~[illegible]~~ pierwiastki ~~[illegible]~~ które rozmaite stanowią jej osobna.

[3. Osoba poznająca ~~[illegible]~~ za pośrednictwem myślenia dokonywa nakonie ostatniej czynności ~~[illegible]~~ która dopełnia ~~[illegible]~~ swojej, ~~Jakoż dokonawszy~~ ~~[illegible]~~ sposobem ~~[illegible]~~ ~~Jakoż~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Jakoż poznawszy wyżej wskazanym (bo porównaniem i odróżnieniem) całą treść ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~

poznaje się swoją własną spra[wą]
pomagającą (zob 1) — wszelkie
poznawczy wszystkie owe
jest sama sobie myśleniem
Tak tedy osoba poznająca uznaje jeszcze
że owa wynosi ze stanowienia się
nad sobą i nad własną sprawą poznawczą
bo sprawą jej myślenia
jest, jest jej własną sprawą (zob 1)
— uznaje ona również że owa wy-
nosi poznawczy wszelki, odnoszącą
jej własną
i stworzeniu, jest także
[illegible] wynoszącą
uznając samą
[illegible], bo sprawą jej myślenia
jej własną
w jej sprawą jest jej myślenie
własnego myślenia z działań stron poznania
jest poznanie twych wszystkich
wszechświat których są myśli
nią a stanowią jej osobowości (zob 2)
lub jej stan psychiczny duchowy
osobiste —
Lecz wszystkich spraw jest [illegible]
osoba poznająca uznaje sama
[illegible] wynosi [illegible]
zbiera [illegible]
i uznaje że są treści i że są własne
osoby, [illegible]
jej własnej
osobą jest światem
ogólną, obejmującą
obejmującą te treści — że
Tak osoba poznająca do ludzi
do poznania siebie samej to
poznanie jest świadomości
siebie samej.

Nareszcie osoba poznająca
uznaje jasno że owe zebranie
siebie [illegible] i tworzeniu
jej swojej własnej treści jest także
jej własną sprawą, że jej
własną sprawą jest
odnoszeniu treści do
siebie samej
do swojej osoby, jako
do ogółu, całości a stanowiącego
[illegible] —
[Tak osoba poznawczy siebie
sama się w sobie przekłada
jej się jako przynoszącą
dla siebie samej a tak do ludzi
do świadomości
siebie

(zob 2)

#
że to jej osoba jest światem
dla jej treści, zebranym
siebie uległości [illegible].

3 11

Świadomość siebie jest warunkiem poznania wszelkiego przedmiotu. Bo człowiek winien przedewszystkiem wiedzieć o sobie zanim może zabrać się do przedmiotów które nie są nim. Świadomość siebie ma towarzyszyć poznawaniu wszelkich przedmiotów, osoba poznająca ma w tem poznawaniu być sobie zawsze przytomną, powinna wiedzieć że to ona myśleniem ten przedmiot poznaje a zatem baczyć na czynności swojego poznawania i ustrzegać się by żaden szczegół

a nie będący myśleniem nie przymieszał się do przymyślenia poznającego przedmiot.

wymykający się jej dany
a uczuciowy z charakteru

nadto świadomość siebie jest zarazem, [Świadomość siebie] wzorem wszelkiego odczuwania kiedy którym każde bez wyjątku poznawanie się wiąże — jest to bo sam byt.

którym jest się okazało przyjść dochodzimy do świadomości siebie

Jakoż do poznawania jakiegokolwiek przedmiotu danego potrzeba, że wskutek przedmiotu danego po stronie osoby poznającej napród zasta nowienia się — następnie porównywania (comparatio) — dalej rozróżniania ~~danego przedmiotu od innych~~, odciągania (abstractio) — nakoniec tworzenia i zbierania w jedną całość (conceptio)

Przez takie postępowanie dochodzimy do poznania przedmiotu danego. Także zaś poznanie jest jakiś związek między świadomym podmiotem a przedmiotem w samym tym przedmiocie danym jest to związek podmiotu i przedmiotu, myślenia i istnienia

Co bliższe wyjaśnienie w § 16 — 17

a) Pokażmy że wszelkie pierwiastki przyczyniające się do myślenia, a stanowiące ~~a niebędące myśle~~ a razem od myślenia, a stanowiące siebie poznanie, [illegible] uczuć osobiste chęci człowieka zachowania się osoby, żądze, namiętności skłonności, które zasię wyobraźnię, uczucia, też przeczucie, żadne namiętności, nie mogą być ocenione przez rozum, one mogą być oceniane jedynie przez myślenie

b. Gdy świadomość siebie jest dziełem rozumu myślenia, a nie może być jedynie własnością człowieka, ~~sam tylko~~ a sam tylko człowiek zaś nie ma świadomości siebie — sam tylko przedmiotem i przedmiotem może być rozdwojonym w jedności, może być podmiotem i przedmiotem — zatem sam człowiek może być zarazem jedną i świadomym — zatem sam człowiek nie może być zarazem jedną i szczęśliwy gdy czyny jego do wolnej woli nie zadosyć to rozdwojenie przodem wszelkiej bolesne zgryzotę sumienia gdy czyny jego do wolnej woli niezadosyć ~~to~~ rozdwojenie przodem wszelkiej bolesne [illegible]

i z jego wiedza to jest z jego przekonaniem niezależnym. Zwierzęta nie znają tego dualizmu bo cała ich istota

Zwierzęta nie są ani dobre ani złe — czem są przez się natura cielesną. — Zwierzęta nie są ani dobre ani złe czem są z natury — człowiek wolny i natura własna jeśli ona ~~sprzeciwia~~ jest się sprzeciwia zasadom moralności którą prawda niezmienna.

12

c.) Od zastanawiania się nad sobą, nazywamy także reflexyą bo niby wprzenośni przypomina odbicie promieni – jest ono jakoby przeglądaniem (i w zwierciadle) się – Zastanowienie się nad przedmiotem zewnętrznym także wymaga reflexyi bo zwrócenia uwagi na własną czynność poznawania przedmiotu, jest to jakoby poznawanie własnego poznawania zwróconego do przedmiotu

~~Co do bytu poznania wytworzonego w § dodajemy ku bliższe wyjaśnieniu~~

d. Gdy w świadomości siebie przedmiotem jest poznawania przedmiot ten jest przeto wspólny jest własną naszą osobą, przedmiot ten jest nam najbliższym i dla tego własnie poznawanie siebie podać nam może wzór i [illegible] wyobraża jak sobie postępować mamy w poznawaniu mając poznać jakikolwiek dany przedmiot [illegible] nawet [illegible] Rozpoczynamy od zastanowienia się nad danym przedmiotem tym, a zaraz od zastanowienia się nad myśleniem i nad niem wtedy poznawaniem tego przedmiotu, świadomości sobie towarzyszy namiętem poznania i wtedy świadomość, że to my poznajemy, samo poznajemy ten przedmiot i że przedmiot nietylko poznajemy przedmiot

Dany jest nam przedmiot danym – to porównywanie (to jest do odróżnienia abstrakcji) danego przedmiotu powodu nas do odróżnienia go od innych przedmiotów – mocą tego odróżniania dochodzimy do poznania szczegółowych cech naszego przedmiotu (które do poznania szczegółowego cech naszego przedmiotu powodem odróżnienia go od innych przedmiotów) – Poznajemy te cechy danego przedmiotu jednem odróżnieniem, i odróżniamy samo, że cechy istotne poznajemy cechy przypadkowe od cech istotnych, poprzez porównanie i rozróżnianie przyszedłszy dokładniej jest przy porównywaniu i odróżnianiu które tylko jednym od drugich – nakoniec te cechy istotne także poznane, zbierając ustalamy razem w jedną całość – ta całość będzie istotą natury przedmiotu danego stanowi i będzie (i tym tylko wymawania wzajemny przedmiot, że przedmiot jest poznany)

e. Gdy ~~prawda jest~~ wątpić nie możemy że istotnie myśleniem naszem poznajemy przedmioty, z tego zatem ~~prawdą w przedmiotach~~ wypływa że myślenie nasze z jednej strony i przedmioty z drugiej strony, są nawzajem do siebie zastosowane – że obie strony są pierwotnie nawzajem dla siebie przygotowane – że zatem obie strony wypływają z jednego i tego samego źródła to jest mądrości Bożej – (~~jest to dowód istnienia Boga~~ (jest to dowód istnienia Boga z logiki. dla tego zowie się dowodem logicznym)

Kompo

Dotąd Pan Felix przepisał Od 10 Lipca

§ 14

III Prawo zasadnicze wyłączające średni

Przepisać cały § 14 – od wyrazów To prawo zasadnicze str. 43 do wyrazów jedno z dwojga str. 45.–

~~a następnie ... wyrazów~~

~~To prawo jest ...~~

~~...~~

następnie jako przypis dodać co zakreślone czerwonem na str. 45

To prawo wyłączające - - - - - do trzeciego

§ 15

IV. Prawo zasadnicze powodu

odpisać od wyrazów Charakter ... Kolej nawet - - - - strona 49 do wyrazów Każdej wiedzy treści prawdziwej str. 51

A zaś potem jako przypis dodać ustęp str. 51 od wyrazów Odrzucić należy nasze — do wyrazów principium essendi, fiendi — zakreślone czerwonem

~~Dział drugi~~

~~Ustawy myślenia~~

~~A~~

~~Pojęcie~~

~~§ 16~~

/4

Każdy człowiek, już od pierwszych lat
dziecięcych tworzy sobie ~~wszystko naraz~~ ~~tysiące~~
liczne wyobrażenia o rzeczach które
mu pod zmysły podpadają – ≠ [Dzieci
utworzywszy sobie wyobrażenia, ~~o koto~~
o ~~młotku~~ ptaku, rybie, ~~koniu~~ ~~baranku~~ gwiaździe, koniu, jabłku, drzewie i td.
już następnie ~~wszędzie odpowiednie~~ sami sobie ~~stworzenia~~
nie ~~już~~ ~~[illegible]~~ tak [illegible] i [illegible]
~~o to piesek, obłok, baranek~~ i td.

≠ ~~tworzy~~ i następnie w te wyobrażenia jako gotowe już ozdoby mieści rzeczy im odpowiednie

Ɇ które służą do pojęcia odpowiednich im przedmiotów

Spostrzegając że stworzenia odpowiednie tym ~~co~~ nabytym wyobrażeniom, w tok to stworzenie poznaje natychmiast oto ~~piesek~~ ptak, a to ryba, gwiazda, i td. ~~koń, a owo baranek.~~ – ~~Te wyobrażenia~~ Takie wyobrażenia powstają ~~powoli~~ w nas ~~mimo~~ bez woli a nawet bez wiedzy naszej. Każdy człowiek przechowuje ~~w bogaty~~ w umyśle swoim zapas takich wyobrażeń, ~~a im więcej~~ sobie ... tem więcej nie[illegible] większej [illegible] ... kiedy jednak je nabył, Ɇ są więc ~~[illegible]~~ Te wyobrażenia utworzeniu przyjmowanymi naszymi dają ~~[illegible]~~ ~~się~~ ~~dzieciom~~. naszego myślenia i ~~wyrażenia~~ ~~[illegible]~~ – one w[illegible] się w nas ~~[illegible]~~ według ~~[illegible]~~ ~~pa~~ niewiedzy przyczynami, przez ~~według~~ dowolnie znaczeniem [illegible] ~~[illegible]~~ i przez rozumianej ~~go~~ od innych ~~przedmiotów~~ ~~[illegible]~~ a tak ╪ ~~dopełniać~~ się wprawdzie ~~jakoby~~ ~~[illegible]~~ ╪ nim warunek poznania rzeczy w § 3 pod a) 2. – Lecz ten warunek ~~[illegible]~~ odbył się w nas sposób niedostateczny ~~bo nie~~ odbył się bez innych warunków ~~po~~ których takie wymaga § 3 i 4.

15 6

DZIAŁ DRUGI.

Utwory myślenia

A Pojęcie

§ 16.

Pojęcie (notio, conceptus, Begriff) jest wyobrażeniem o istocie (essentia) danego przedmiotu, obejmującem w sobie wszystkie istotne cechy przedmiotu danego, więc te cechy bez których dany przedmiot nie byłby tem czem istotnie jest.

[Pojęcie więc jest już prawdziwem poznaniem danego przedmiotu, tj. danej pojedynczej rzeczy a stosuje się do wielu przedmiotów pojedynczych mających wszystkie istotne cechy.

[Aby dojść do pojęcia, to jest do poznania cech istotnych przedmiotu, potrzeba myślenia uważnego więc

Co zakreślone czerwono jest przypiskiem

[Tak przeto każde dane pojęcie stosuje się do wielu przedmiotów, mających wszystkie istotne cechy danego pojęcia — Pojęcie jest więc utworem ściśle uważnego myślenia

Pojęcie ... a zatem ... tem czem jest ...

Każdy człowiek przechowuje w duszy swojej mnóstwo wyobrażeń o rzeczach pojedynczych które nie podpadły pod zmysły jego, o których się od innych dowiedział — Prawie każde z tych wyobrażeń nadzieje [illegible] bez jeszcze naszej wiedzy, niejako mimowolnie tym sposobem iż pewne cechy rzeczy które nam się zdają być podobne spotykamy w jednym sposobie, to jest wspólnie i to samo wyobrażenie — a wszystkie pojedyncze rzeczy do tego samego wyobrażenia nazywamy już (imieniem pospolitem) spotkawszy inne np. ptak, ryba, koń, i t. d. i t. d. (E)

przypis

(E) Podobnie gdy nas kiedyś spotkamy jakiś przedmiot odpowiadający jednemu z tych wyobrażeń, ponieważ pod nas wpadającym, jak coś czego tamtego przyrównując go zaraz z wyobrażeniem mu odpowiedniem [illegible], nazywamy go także ową nazwą spólną odpowiednią (nazywamy np. o to ptak, ów obdarci ryba i t. d.) — Tak więc mamy mając zgodnymi wyobrażeniami o jakimś przedmiocie jako tem samem go znamy.

Gdy równak te wyobrażenia powstające w duszy człowieka tylko bezwiednym przyczyną zatem bez nej znające mistrzem, z wszelkich przewodnictw poznawali a z tego spowodowanej odpowiedniej (zob. § 8 3. 4.) już wzgledności zgodne z wiedzą ze te wyobrażenia nie mogą być prawdziwem poznaniem być niedostatecznie, że one przedmiotów,

Rzeczywiście gdy się w wesołości
błędy ośmieszamy te wyobrażenia
okaże się rzeczą [illegible]
[illegible]
i w [illegible]
i to tamtejszy bezświadomie
w jednej to samo wyobrażenie ma-
my które nam się zdawały podane
przez do drugich, bez te [illegible] i to też
były same przez od drugich, – Łup.
Dziś wiedzę latającego niedoperza
nie ma pokoi, tyt ptakiem ǂ
a [illegible]
a portacik wiedzę niebezby
stygnącej i podobnego dowoli
na co zawsze – i) Ten błąd
zresztą się powodowali wpływem uniwersytetu to jest
powodował się turnem [illegible]
[illegible] jednej wiadomość
się tego, [illegible] które nie stanowią ich istoty ale które nas
za stanowcze, [illegible] Łup.
[illegible] a wiedzą
tamtej nie dopuszcza powierzchowność do prawdy
przyrodnej i [illegible]
nictwo rzeczywisty) [illegible]
[illegible] cechy i te [illegible]
[illegible] a przecież nie rozumie [illegible]
nawet
[illegible] które, stanowią istotę, nasze
te cechy [illegible]
tak [illegible] w dzień się
gdy albo nie [illegible] a z [illegible] jest, będzie się [illegible], bo
o nasz [illegible] nie zdoła [illegible]
[illegible] dostateczną
do odpowiedzi ogólnikowej
[illegible], nieporuszoną.

ǂ
a nie pojmuje [illegible] jeśli [illegible] nie latający
ptak, może [illegible] także ptakiem, a nie
zwarzy się jak wiele latających
stworzeń które nie są ptakami.

§ [illegible] wiodą się
za właściwości te cechy
nasz które nas najczęściej
uderzają, ale nasz
które nie stanowią ich istoty
(wyp

Takie wyobrażenie będzie więc niedokładne pod dwojakim względem 1º że się w niem nie znajdą te wszystkie cechy które rzecz stanowią, a 2º że z tej przyczyny niedokładne się wystąpi w przedmiot drugie to jest iż w tem (niedostatecznem wyobrażeniu) mieszczemy rzeczy które do niego nie należą (np. do ptaków liczymy nietoperza) a wyłączamy te rzeczy które do niego należą (np. nietoperza wyłączamy od ssących ssaków).

Nie dość więc że ażeby wyobrażenie nasze mające jedynie [illegible] a całej tej rzeczy jaką jest ta rzecz [illegible] dokładności i odwrotnie [illegible] ogólnikowo w sposób [illegible] —

Z tego wszystkiego wynika że pojmowanie nie jest prawdziwem poznaniem. [illegible] wyobrażenie przedstawiamy wyobrażenie przedmiotu nasze przedmiotów.

[illegible] przeto, że [illegible] a to tym trzeba aby wyobrażenie tak przedstawione obejmowało wszystkie cechy przedmiotu to jest tych cech bez których przedmiot nie byłby tym czem jest które przedmiot stanowią i tylko, a tak przedstawione wyobrażenie nazywamy jego istotą. Poznanie zaś nie będziemy mogli te same cechy których nie posiadamy innych rzeczy wyłączamy nie należących do tego wyobrażenia.

§ iż że do tego sprowadzamy [illegible] byśmy sobie przekonali z całą nawet ścisłością że wiedza nasza musi mieć (jak to już w rozdz. § 3 i 4.) byśmy zwrócili uwagę na cel naszego myślenia nam. Tym sposobem dojdziemy do wyobrażenia które już obejmuje całość istoty cech przedmiotu — to jest ...

§ o tem samem że aby sobie utworzyć prawdziwe dokładne wyobrażenie właściwe przez to że się z całą naszą świadomością zdołamy i więcej sami na podstawie [illegible]

Poznanie zaś istoty przedmiotu jest poznaniem prawdziwem samego przedmiotu; jak zaś to prawdziwe wyobrażenie [illegible] będzie do wszystkich przedmiotów mających te same cechy i tylko te, o tem utworzymy które należą do wyobrażenia, tak odwrotnie w sensie tak zdołamy w wyobrażeniu [illegible] nie będziemy już umieszczać przedmiotów które do niego nie należą

przypis d. C

przypis d. C

18 Otóż wyobrażenie o jakimś przedmiocie, niezawisłe wolne od przyczyn wszelkich jest ściśle pojęciem (notio, conceptus).

§17

Tworzenie pojęcia

Z §16 wynika, że pojęcie ~~rzeczy~~ danego przedmiotu pojedynczego jest prawdziwem jego poznaniem. Wiemy również że tworzenie pojęcia odbywa się wraz z zachowaniem ~~tych~~ warunków których wymaga ~~ogólność~~ wszelkie poznanie, a które były wytłomaczone wyżej w §§3:4; ~~Zatem do tego~~ ~~jest~~ ~~się~~ widzimy przeto że do utworzenia pojęcia potrzeba jest całej świadomości naszej wszelkie przedmiotów porównywania, przedmiotów poznanych i znanych.

Tworzenie pojęcia rozpoczyna się od danego pojedynczego przedmiotu to jest od danej pojedynczej rzeczy którą chcemy poznać to jest ~~której~~ ~~wszelkiej~~ czyli której pojęcie mówiąc ~~pojęcia~~ szukamy pojęcia. —*

Te rzecz daną porównywamy ~~ponad~~ tylko jednostkowemi z innemi rzeczami ~~podobnemi do~~ niej, a które nam się zdają być podobne do niej, to jest porównywamy rzecz daną z innemi które ~~których~~ razem z daną rzeczą obejmujemy tem samym wyrazem, spólnem imieniem (potwulen)

Aby zaś to porównywanie objęte
się ściśle i dokładnie potrzeba
przedewszystkiem obydwu
ich dokładnie rozpatrzyć w
cechach (właściwościach, znamie-
niach) dziejów naszej pierwotnej wiary,
następnie zestawiając te dane
wiary z temi innemi wiarami
do podobnemi danemi i
porównywając je z niemi spo-
strzegamy w nich rozmaite
należy dwojakiej cechy tych
wszystkich porównywanych
przedmiotów. Jedne z tych
są takowe że je stale spotykamy
we wszystkich tych przed-
miotach, że we wszystkich powtarzają — są to
wsze cechy które właściwie stano-
wią podobieństwo tych przed-
miotów które są przedmio-
tem porównania
że te rzeczy porównywane należy
do tego samego uogólnienia
że je obejmujemy tem samem
imieniem; są to więc właściwie
te cechy

Jeżeli wiemy że jakąś cechę przypisać należy całemu rodzajowi [illegible] stworzeń, więc też wnosimy że tę cechę należy przypisać każdemu ~~lub jednemu jestestwu~~ stworzeniom, [illegible] należącym do tego rodzaju. Jeżeli wiemy że wszystkie ptaki mogą latać, wnosimy że i wróbel i wrona i orzeł latać mogą. Z odwrotnie jeżeli wiemy że pewnej cechy należy odmówić całemu rodzajowi rzeczy i stworzeń, wnosimy że jej wypada ~~należy~~ odmówić każdemu stworzeniu ~~do tego~~ w tym rodzaju. Wiemy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ objętym [illegible] że część jest mniejsza od swojej całości i t.d. A że całość równa jest swoim wszystkim częściom razem wziętym —

6. Z niniejszego § widzimy że Logika jako umiejętność [illegible] że podnosi [illegible] myślenie nad myśleniem [illegible] wyrażania i rozwija.

Hoppe 9, 10, 11

§ 7.

Ważne znaczenie Logiki i korzyści z niej wynikające

1. ~~[illegible]~~ W §§ 5 i 6 w których widzimy że ~~jako~~ prawa myślenia są wrodzone umysłowi naszemu, że władają ~~[illegible]~~ naszym myśleniem ~~[illegible]~~ choćbyśmy o nich nie wiedzieli. Z tego mógłby ktoś uczynić zarzut jakoby ~~[illegible]~~ Logika ~~[illegible] te prawa i prawidła myśle[nia] [illegible]~~ była nauka zupełnie zbyteczną. ~~bo ta umiejętność [illegible] w których prawa i prawidła myśle[nia]~~ bo nacóż by się nam zdała mogła wiadomość ~~o~~ którą nam Logika podaje o tych prawach myślenia

byłaby nauką zbyteczną — bo gdy prawa myślenia już są wrodzone umysłowi ludzkiemu, gdy więc ~~według tych praw~~ mimowolnie jesteśmy myśleć według tych praw, na co się zdać może Logika jako ~~[illegible]~~ nauka przedstawiająca nam te prawa i prawidła myślenia według których nam myśleć należy. — Ten zarzut byłby słuszny — i rażąco odezwały się bez Logiki gdyby w umyśle ludzkim przebywała wyłącznie zgodność myślenia — bez widzieliśmy powyżej (w §§ 3 i 4) że w nas obok myślenia są także pierwiastki stanowiące

20

nasze usposobienia osobiste które mącą i psują nasze myślenie mimo wiedzy naszej — Zachodzi przeto potrzeba kierownika aby ~~śmy~~ w nadużyciach naszego myślenia były nam ~~d~~ ciągle przytomne prawa i prawidła myślenia ~~które~~ nam logika przedstawia jako skazówki ~~jako~~ według których myśleć mamy aby się ustrzedz błędów i zbłąkania — ~~Zatem~~ Z tego powodu ~~więc~~ już pomimo zdolności wyższej mamy potrzebę logiki i korzyści z niej wyciągamy.

2. Gdy wszelka umiejętność ma za cel poznanie przedmiotów, a do tego poznania [illegible] nad którym jest myślenie — nie ter logika ~~przedstawiająca~~ wyjaśniająca prawidła ścisłego myślenia jest warunkiem koniecznym dla każdej umiejętności pod względem poznania przedmiotu a najpotrzebniejszą — ~~naj~~ ~~nie a wszystkie~~ jest logika dla samej filozofii jako dla umiejętności zajmującej się ~~pra~~ dziedziną rzeczy nadzmysłowych, a zatem operującej się na samem czystem myśleniu. — Nadto za ponieważ logiki umiejętności każda wiarę zdobyte wiadomości w jedną ~~3. Wypadki znaczenie logiki wykazują~~ organiczną całość, w systemat co jest warunkiem ~~lej już w kolejce zajmującej już dotkniętym~~ każdej prawdziwej umiejętności (ob. § 1 przyp.). ~~rozumowania bądź obcym bądź własnem.~~

3. ~~Logika~~ ~~na mocy~~ Za pośrednictwem ~~nauki~~ prawideł które nam Logika ~~podaje~~ przedstawia podających pod rozbiór krytyczny rozumowania ~~bądź obce bądź własne~~ już dokonane ~~rozważając uwagę~~ bądź obce, bądź nasze własne

§ Dodajmy jeszcze iż wcale inną pewnością nas przejmuje przekonanie ściśle w sobie uorganizowane pote- prawdy z całą jasno sobie uświadomioną wiedzą logicznych praw niż wtedy gdy sami się w tem rozumowaniu trzymali instynktownie naszym.

i dochodzimy czyli te wywody ściśle logicznie się nawzajem wiążą. §

4. Oprócz tego pospolitych wypływających korzyści praktycznych z logiki są jeszcze inne ważniejsze prakty

4. Takowe powyższe inne praktyczne korzyści wynikają z logiki ale jest jeszcze korzyść teoretyczna sądząc ściślej, nauki a potwierdzająca równie ściśle [illegible] — Jakoż jeżeli dla każdego myślącego człowieka wielce zajmującą a ważną jest wiadomość o sprawach jego ciała członków (np. teorya wzroku, słuchu, trawienia i t.d.) tem ważniejsza jest dla niego wiadomość o sprawach myślenia które są środkami do poznania prawdy a więc którymi rozumny człowiek od bezrozumnych zwierząt.—

a) Zarzut o którym (ad 1) mowa opiera się na przekonaniu iż jak to mówią zdrowy rozsądek, zdrowy rozum wystarczy do trafnego sądu o rzeczach — ten zarzut odwołuje się przeto do logiki wrodzonej (ad logica nam logica naturalis) odróżniając ją od logiki jako nauki nabytej (logica scholastica, docens). Okazaliśmy już w § tej samym iż taki rozum naturalny trzymający się instynktowej logiki najmniej nie wystarcza. — Prócz tego

22

jakobyśmy sobie mieli lekceważyć od tak zwany zdrowy rozum.
Owszem twierdzimy że on ~~nam jest wielce potrzebny~~ ~~zdrowy nie~~
choć sam przez się nie jest dostateczny przecież jest niezbędnie potrze-
bny - Jakoż nie dość jest znać teoretycznie prawa myślenia i prawidła logiczne
należy je umieć z łatwością więc prawdziwie zastosować do rzeczywistości do danych okoliczności

Patrz Strafne Zastosowanie zaś ogólnych (w jakiej kolwiek dziedzinie wiedzy) prawideł ogólnych zasad ~~naukowych~~
do rzeczywistości szczegółowej nazywamy starożytnie artyzmem, ~~bo w danym~~
bo najwydatniejszym przykład tej prawdy jest dziedzina sztuk
pięknych w ogóle i poezyi. - ~~Nie wystarczy wiadomość anatomii, perspektywy~~ by być
~~i obchodzenia się technicznie z farbami i kolorem aby być~~
~~artystą nie wystarczy to co szkoła dać może, trzeba jeszcze~~
~~Aby być artystą nie wystarcza, trzeba jeszcze~~
~~Ale tu Artyzmu~~ Lekarz może być wielce gruntownej nauki umiejętności
a może nie mieć talentu zastosowania tej umiejętności umiejętność
przy łóżku chorego, z tego powodu odróżniamy umiejętność
naukę lekarską od sztuki lekarskiej. Od prawnika
nie samą tylko wymagamy umiejętności ~~prawniczej~~ prawa
ale żądamy żeby je umiał zastosować do przypadków
nadarzających się w praktyce prawniczej. - Możemy doskonale
nauczyć się prawideł pedagogii a nie umieć ich zastosować
Do wychowania (sztuka wychowania) nam potrzeba. - itd. Tak żadna
nauka logiki sama przez się nie nauczy twórczego myślenia
jeśli nie będzie zdrowego ~~do~~ rozumu w zastosowaniu
tejże prawideł. Stąd to niektórzy nazywają logikę sztuką
myślenia (jak stanie i dotknęło dzieło francuskie
p. t. Logique de Port-Royal ~~ou~~ albo La Logique ou
l'art de Penser.)

6. - Pod 2. powiedziano jako logika jest warunkiem koniecznym dla
każdej umiejętności; to się ma rozumieć o logice w ogólności ma-
cenie, której prawidła w ogólności i w każdym razie zachowane
być powinny - od tej logiki ogólnej odróżnia się logika szczegółowa
która takiąż zastosowaną
zwać można

która stosuje swoje prawidła do szczegółowej dzielnicy wiedzy do jednej ze szczegółowych umiejętności (np. do umiejętności lekarskiej, taką już powiadamy) – Taka logika szczegółowa opiera się na zasadach ogólnej logiki ale oprócz tych prawideł obejmuje jeszcze prawidła ~~tej szczegółowej~~ ściśle wziąwszy do tej szczegółowej umiejętności która się ona zajmuje.

§ 8

Logika a Psychologia

Gdy logika i psychologia są w pewnym względzie do siebie podobne lecz gdy to podobieństwo jest tylko urojone, przeto nam obie te umiejętności ściśle rozróżnić należy.

Naprzód w ogólności powiedzmy że ~~mówiąc~~ psychologia jest umiejętnością opisową zatem przedstawia rzeczy jako fakta, przedstawia to co się dzieje – i logika jest umiejętnością prawodawczą przedstawia to co być powinno.

Bliższa różnica na tem zależy iż obejmuje zakres nie równie obszerniejszy od zakresu logiki. Jakoż psychologia ma za przedmiot swój nie tylko fakt myślenia, ale oprócz tego wszystkie owe czynniki i pierwiastki o których ~~prawa~~ mowa była powyżej ~~przy~~ ~~a należące do tego co się odnosi~~ i które nie są myśleniem, a przebywając

24.

w duszy artystka stanowią jako wspo-
sobie osobiste i stany ~~pro~~ jego przeni-
kające. Psychologia zapatruje się
na te pierwiastki jako na fakta
jako na zjawiska ~~toczące się z duszy~~ odbywające się
na tle duszy, bada, spostrzega
~~bez~~ jak te zjawiska rzeczywiste wewnę-
trzne powstają, istnieją, giną, i sposobem
którymi ~~jak~~ one nawzajem się ~~teraz, i od siebie~~
wiążą, i od siebie zależą — ~~Bez~~ i
z tych spostrzeżeń psychologiczna
wyprowadza ogólne prawa psy-
chiczne — Gdy wobec psychologii
i czynność myślenia jest zarówno która
również podlega prawom psychicznym
~~psychicznym zjawiskiem, które~~
również bada w jaki sposób faktycznie
wyobrażenia powstają, istnieją
i giną, [E] nie wchodząc w to
czy te wyobrażenia są prawdzi-
we czyli fałszywe, ~~po~~ tak te
jak i tamte wobec psychologii
mają równe znaczenie —
Przeciwnie logika nie pyta
o w jaki sposób się wyobrażenia
~~d~~rodzą, nie ~~pyta o~~ wdają się w prawa
psychiczne — ale ~~pytanie~~
bada czy te wyobrażenia są
prawdziwe

E ~~które~~ i w jaki sposób te wyobrażenia wiążą się z innemi pierwiastkami

c

to jest żąda aby wyobrażenie o przedmiocie zgadzało się z tem czem przedmiot rzeczywiście jest. – Myślenie logiczne nie poprzestaje więc na wyobrażeniu faktycznem będącem osnową dla psychologii ale zastanawia się nad tem wyobrażeniem poddając je pod krytykę logiczną pierwotnych prawideł logiki wyobrażenie oczyszcza [?] uwalnia je od wszystkich naleciałości które pochodzą od owych pierwszych [?] stanowiących usposobienie osobiste a nie będących myśleniem, ale mącących myślenie przez i przez porównanie rozumianie ~~zdanego faktycznego~~ owe dane faktyczne wyobrażenia przerabia na pojęcie będące w zgodzie ze rzeczą samą i prawdą. –

Gdy więc ze stanowiska psychologii wyobrażenie jest zupełnie zawisłe od usposobienia i stanu psychicznego osoby który odpowiednio ma do wyobrażenia, pojęcie zaś jest zupełnie nie zależne od osoby – jest prawdą wynikającą ze rzeczy samej. Gdy przeto wyobrażenie o jednej i tej samej rzeczy może być różne wedle różnych usposobienia różnych osob. może być różne co więcej wedle różnego a pewnego [?] jednego stanu psychicznego jednej i tej samej osoby, pojęcie przeciwnie jako zrodzone wedle zasad logiki

II wobec psychologii

jako niezależnej od osoby ale będące
wzgadzać się z rzeczą samą, zawsze jest
jednem i tem samem, nie (niezmieniającem się) przyczem
wyobrażenie (umysłowe) przestaje, że takie i zgodnie
w umyśle człowieka przecież pracowni
trwa i niezgodnie i byłoby prawdą
choćby człowieka nie było ktoby
mówił do przecież.

Widzimy że psychologia ma za przedmiot wszystkie owe
(czynniki,) pierwiastki i moce przebywające w duszy człowieka, chcemy w tym
wszystkie umysłowe to czemu ~~[illegible]~~ w poprzedzającym §8 jest wszystkie
wiadomości wymienione uważaniami jakie wywiera wrażenie
Psychologia zajmuje się rozumem i wrażeniami, chce, żeby przedmiot,
by na umysły nasze dalej oddziaływać umie, chcemy, zaś przedmiot,
woli; namiętności, zajmuje się instynktów, tworami wyobrażni fantazyi, ~~namiętności~~ nadto
~~za~~ bada owe usposobienia pochodzące ~~[illegible]~~ z rozmaitych wieku,
płci, temperamentu, pochodzenia plemiennego, rodzinnego,
ze stanu zdrowia lub choroby, jawu lub snu itd.

§9

Cześć logiki

Przedmiot logiki, zatem jej część wszelka
ta jest sama przez się ~~z umysłowe~~ z istoty
jej przedmiotu to jest z istoty myśle-
nia.

Myślenia ~~[illegible]~~ zaś znajdu-
jemy ~~z napród~~
jak pierwotne związki myślenia,
to jest ostateczne pewniki, niektóre
pierwiastki (elementa) myślenia

z których się składa wszelkie myślenie, które nie wchodzą do każdego poznawania, rozumowania –

2re Znajdujemy już w myśleniu połączenie tych pierwotnych zawiązków w jedną całość, więc związanie ich w szereg myśli wypływających z kolei jedne z drugich –

Z tego widać że logika dzieli się stosownie na dwie części, i ze sobą wiążące się:

część pierwsza: 1. Nauka o zawiązkach myślenia –

część druga: 2. Nauka o sposobie (o metodzie) połączenia onych zawiązków w jedną całość – w jeden systemat umiejętny (ob. § 1. przyp.)

Ta druga część logiki jest Systematyka czyli jak ją zwykle zowią Metodologia.

O tych dwóch częściach z kolei mówić nam przyjdzie.

W dziełach logiki zwłaszcza niemieckich część pierwszą logiki zwykle nazywają logiką elementarną, nauką elementarną (Elementarlehre) z powodu że mówi ona o pierwiastkach czyli o elementach myślenia, gdy atoli w naszym języku nazywamy nauką elementarną każdą naukę [illegible] przeznaczoną dla początkujących, a gdy w znaczeniu tem cała książka niniejsza jest elementarną, przeto wolimy nadać tej części logiki stosowniejszą nazwę: nauka o zawiązkach myślenia.

28.

Część pierwsza Logiki

O zawiarkach myślenia

§ 10

Pogląd tej części pierwszej.

Gdy ta część pierwsza logiki ma za przedmiot zawiarki myślenia ~~przeto już~~ a myślenie [wszelkie odzy-] ~~wają~~ wać się ma na mocy praw myślenia a ~~zatem wedle prawideł~~ ~~logicznych myślenia~~ (§6) przeto widzimy że te prawa ~~i prawidła~~ myślenia już muszą być obecne i w tych pierwotnych ~~sprawach~~ zawiarkach myślenia, i że właśnie ~~muszą być~~ z tego powodu te prawa ~~i prawidła~~ są zasadami wszelkiego myślenia i dla tego ~~że są~~ prawami zasadniczemi myślenia. ~~I~~ Z nich wyprowadzone prawidła logiczne zastosowane być mają przez nas ~~mają~~ do tych zawiarkach myślenia.

~~X przebywające w tych zawiarkach myślenia jako w pierwotnych sprawach myślenia, przebywają we wszelkiem myśleniu w całym jego rozwoju z których ~~wypływają~~ wyprowadzamy wszelkie prawidła całej logiki.~~

~~F już~~ przebywające w tych zawiarkach ~~przebywające w tych zawiarkach~~

Tak tedy ta część pierwsza logiki obejmie w sobie dział pierwszy:

~~(Grundgesetze des Denkens.)~~

I O prawach zasadniczych myślenia uważanych ~~same~~ jedynie ~~same~~ są same w sobie.

~~Teraz po~~

~~Gdy zaś~~ prawa zasadnicze myślenia już muszą być ~~obecne~~ przytomne w samych zawiarkach myślenia zatem

II Dział drugi obejmie już zastosowanie tych praw zasadniczych do

~~sprawy myślenia~~ d. 21 Marca 843.

czyli nieraz pierwotne sprawy myślenia

Zasad[?] myślenia
zasad[?] myślenia
Te zasady stanowią ~~trzy słowne zasad~~ za-
~~[illegible]~~ jako trzy słupce
pierwotnych ~~[illegible]~~
co raz ~~wyższych~~ praw myślenia

Zlopp? pierwotne prawa myślenia trzy albo
Zlopp? 22.
23/111 873.

Takiemi są

odwołać się do § 3,

I. Pojęcie.
II. Sądy.
III. Wnioski
~~[illegible]~~
~~Co Takowe~~ wytoczymy w trzech

Te trzy zasady myślenia

rozdziałach, drugiego działu też
pierwszej części książki, a zaczem
wykażemy zastosowanie praw
zasadniczych
myślenia do §[?] zasadków myśli
~~[illegible]~~ między niemi zachodzący.

§
do ~~pierwotnych~~
praw myślenia?
ad Überweg

Dział I pierwszy.

Prawa zasadnicze myślenia.

§ 11.

Prawa zasadnicze myślenia (~~Die~~ Grund-gesetze des Denkens) same przez się w myśleniu naszem jako faktacznia[?], wiemy więc o nich bezpośrednio, to jest że dla poznania ich nie potrzebujemy pośrednictwa wywodów ani ~~dowodów~~, więcej o nich jako o pewnikach ~~[illegible]~~ oczywistych, które nie wymagają dowodów. Są to więc prawa pierwotne naszego myślenia, które nie tylko

stają się prawidłami dla zasad kow myślenia jako pierwotnych spraw myślenia – ~~a nawet tych praw zasadniczych myślenia prawidła logiki~~ ale nawet z temi prawami zasadniczemi winny być wszelkie wszystkie prawidła logiki, bo cała logika jest tych praw wyjaśnieniem.

Te prawa zasadnicze następujące:

I. Prawo tożsamości

II. Prawo sprzeczności

III. Prawo wyłączającego środka.

IV. Prawo powodu.

§ 12.

I. Prawo zasadnicze tożsamości

1. Prawo ~~to~~ zasadnicze tożsamości (principium identitatis – ~~Das~~ Gesetz der Identität) wyraża się formułą A jest A, A = A. Ta formuła znaczy że rzecz każda jest tem czem jest, że jest taka jaką jest. że każda rzecz równa samej ~~sam~~ sobie. – Z tego prawa tożsamości wynika prawidło logiczne że gdy wiemy że dany przedmiot myślenia jest tym pewnym przedmiotem winniśmy stale w naszem rozumowaniu mieć w myśli (pamiętać) że on jest tym samym przedmiotem. ~~który go oznaczamy~~ i myśląc o nim brać go stale ~~i myśli o~~ w jednem i tem samem ~~niż~~ znaczeniu ‡

‡ Z tego wynika że gdy myślenie ~~z powodu~~ stosując się do ~~ulegając~~ prawa tożsamości winno zawsze odnosić się do jednego i tego samego przedmiotu, a zatem do tego czem ten przedmiot jest w jednej i tej samej poprzednio oznaczonej ~~chwili~~ chwili czasu i w tem samem miejscu przestrzeni. Bo w innym czasie może być innym przedmiotem dla innych innymi i również może różnym wedle różnych miejsc które on zajmuje w przestrzeni rozciągłości swojej.

[Z tej zasady wynika druga: jakoż gdy wiemy że nasz ~~przedmiot~~ dany przedmiot myślenia A jest całością obejmującą w sobie cechy (części, własności) a + b + c wtedy wnieść możemy że ten przedmiot $A = a + b + c$. – to jest że on jako całość jest jednym i tem samem, czem są te cechy (części, własności itd) razem wzięte.

2o To prawo tożsamości w dalszym swoim rozwoju staje się prawem czyli prawidłem zgody (: principium convenientiae – Principium [illegible] albo Satz der Uebereinstimmung:) To prawidło ~~wymaga~~ mówi: Iż danemu ~~ale~~ przedmiotowi myślenia A ~~[illegible]~~ możemy ~~także~~ jeszcze także dalsze przypisać cechy (własności ~~[illegible]~~ ~~ale~~ ~~[illegible]~~ wyobrażenia itd) które się zgadzają z jego już znanemi ~~itd~~ cechami istoty, czyli z jego już nam znanemi ~~cechami~~ ~~jego~~ cechami. – Te dalsze cechy ‡ ~~nam znanemi~~ już

‡ są więc następstwem które wyprowadzamy z istoty przedmiotu albo z innych cech już nam znanych.

a). ad 1. Widzimy że ~~prawo~~ wedle prawa tożsamości z zestawienia myśli o przedmiocie poznanym danego przedmiotu z nim samym, więc ~~[illegible]~~ rozpoznawszy go a zebrawszy to co odróżniamy od niego samego i nie wyjdziemy z rozwagi. To ~~prawidło~~ prawo tożsamości odnosi się także wyrażone w logikach formułą: Ens est ens, – Idem sibimet ipsi est idem – Omne subjectum est ~~praedicatum~~ praedicatum sui – To prawo także ~~[illegible]~~ proste samo w sobie

32.

jest unieszkodliwienie wszelkiego znaczenia dla myślenia i poznania ~~znaczenia dla myślenia i poznania~~ naszego. Tem prawem stała się cały świat i nabiera dla myślenia stałości i trwania – bez którego wszelkie ~~żadne~~ myślenie nie byłoby możliwem bo gdybyśmy raz uznali pewną ~~rzecz~~ ~~jakąś~~ za ~~to czem ona jest~~ że rzecz pewna jest tą pewną rzeczą, a następnie brali tęż samą rzecz za co innego ~~inną rzecz~~ ~~co innego~~ już także myślenie nie byłoby myśleniem ~~a świat~~ ale marzeniem obłąkańca, a świat cały ~~w nim~~ ~~stałoby~~ ~~niem~~ stałby się światem zaczarowanym w którym żaden przedmiot nie byłby tem czem jest ale niem jakby ~~czem~~ innem – ~~tem czem jest ale ulega ciągłym~~ ~~przeobraża~~ ~~się~~ ~~rozstać~~ ~~tem~~ ~~wywracaniu~~ ~~się rzeczy~~ ~~czem jest~~ ~~przeobrażeniom~~ – ~~wywracaniu się rzeczy nie jest tem~~ ~~mnożą~~ ~~przeobrażając~~ ~~się~~ ~~zmieniają~~ (drzewo w środku ~~jeszcze~~ ~~zadna~~ byśmy ujrzeli na wiosnę) ale [illegible] samaż [illegible] ciągle [illegible] do tej rzeczy [illegible] była wtedy ~~niem~~ rzecz jako [illegible] sama samości myślenia [illegible] ~~rzecz~~ myślenia [illegible] samej [illegible] a zbiła przedmiot i ~~za~~ ~~rzecz~~ [illegible] nowej [illegible], może [illegible] jaż po rzecz stworzyła przeobrażenie [illegible] polega rozumowanie nasze gdy uznawszy [illegible] ~~wiele~~ [illegible] ~~całą~~ tem jest przedmiot uznawany [illegible] następstwem cech którejś [illegible] przedmiotem [illegible] przy mocy tenże przedmiotowi [illegible] dla [illegible] [illegible] rzecz [illegible] ~~wyrażeniem~~ [illegible] przewidzenia [illegible] myślenia [illegible]

b) Przekonajmy się w § tym że przedmiot dany A uważany jako całość jest to samo co suma jego cech (części, własności) a b c
Jeżeli tym przedmiotem danym A jest człowiek, a
i jeżeli a = stworzenie, b = duchowe, c cielesne
A stąd wynika że człowiek jest stworzeniem które jest to samo co stworzenie duchowe i cielesne — Jeżeli A znaczy kwadrat
a = czworokąt, b = cztery boki równe — c = cztery kąty proste to tedy wiem że kwadrat jest to samo co czworokąt mający cztery boki równe i cztery kąty proste.

c ad 2. Przykłady do prawidła zgody. Widząc że człowiek ma cechy następujące a) że jest stworzeniem b) że jest stworzeniem duchowem c) że jest stworzeniem, więc mając jaka jest istota człowieka, przeto już ~~mogę~~ możemy przypisać człowiekowi dalsze cechy zgodne z jego istotą już nam znaną, więc zgodne z jego cechami o których już wiemy — to jest mogę wyprowadzić z tej jego istoty i z tych jego cech dalsze wni[illegible] np. że on będąc stworzeniem nie stworzył sam się [illegible] jest przeto jestestwem ograniczonym — Z je[illegible] cechy cielesnej wnoszę że może być zdrowym lub chorym — że musi umrzeć — Z jego cechy duchowej wnoszę że jest jestestwem rozumnem, więc zdolnem do wiedzy i umiejętności — że jest wolnej woli — że może być dobrym lub złym.

Widząc że kwadrat jest ~~czworobokiem~~ czworokątem mającym cztery boki równe i cztery kąty proste ~~mogę~~ możemy z tej jego istoty wyprowadzić twierdzenia znane nam z geometryi.

28 34.

§ 13

III Prawo zasadnicze sprzeczności

Prawo zasadnicze sprzeczności (principium contradictionis das Gesetz des Widerspruchs) wyraża się formułą: A nie jest nie A.

[illegible] ob § 38 i

To drugie prawo zasadnicze myślenia jest w najściślejszym związku z pierwszem, czyli z prawem tożsamości, jakoż nawet wprost z niego wynika, różni się to od owego pierwszego prawa jedynie wyrażeniem. Gdy albowiem prawo tożsamości wyraża się twierdzącym, należącym dodatnim, prawo sprzeczności wyraża się sposobem przeczącym, ujemnym, zaprzeczającym. – Prawo tożsamości orzeka że A jest to samo co A, prawo sprzeczności orzeka że A nie jest to samo co nonA, czyli że A nie jest czem innem jak A.

Gdy przeto prawo sprzeczności różni się tylko kształtem od prawa tożsamości, aby jest więc [illegible] właściwie jest tem samem prawem

zatem powinno się odnosić do przedmiotu (A) jakim on jest w jednej pewnej oznaczonej chwili w ściśle i w jednem oznaczonem miejscu w przestrzeni. — Bo wreszcie prawo sprzeczności jak A nie jest non A nie może ~~być~~ się stać nieprawdziwem gdy się to A zmieni i ~~stanie się~~ będzie czem innem, tem że A, po tej zmianie, stanie się wtedy A ~~tallem~~ tem czem jest non A.

480/4
120

1) Prawidła logiczne wynikające z prawa sprzeczności są następujące. — ~~To prawo~~

[1) To prawo wyraża że A nie jest non A (czyli nie A) a tem samem zakazuje twierdzić A z tem co jest non A i nawzajem zakazuje abyśmy twierdzili non A z tem co jest A. — ~~bo~~ [A i non A są ze ~~sobie~~ sobą sprzeczne (contradictoria)]

A twierdzi, jest dodatnie (ponitur) non A przeczy temu A, przeczy temu twierdzeniu ~~jest nie~~ ~~nie~~ non A nie twierdzi jest zgoła ujemne (tollitur)

Z tego wynika iż nam nie wolno przypisywać przedmiotowi danemu A. cech (własności, cnót i t.p.) które są non A, które są w sprzeczności z ~~tem po~~ ~~ze sobą~~ ~~czyli z cechami~~ tego przedmiotu tegoż A. ~~pro-~~ danego A, czyli z cechami danego A, a raczej iż nam nie wolno z tego przedmiotu danego A. wyprowadzać wniosków które się z niem sprzeczne. Z.

Z. Słowem z tego prawa sprzeczności wypływa prawidło jako nie wolno w naszem myśleniu połączyć myśli będących w sprzeczności ~~ze sob~~ jedna z drugą.

Z tego powodu ktoby uznał że przedmiot dany jest A. a następnie w dalszem rozumowaniu wyprowadził że A jest non A, taki dopuszczał by się wnioskowania

błędu logicznego który się nazywa
contradictio in adjecto.

2.° Gdy A i nonA są sprzeczne jedno z drugiem
nie jedno tylko z tych dwóch rzeczy
może być prawdziwe a drugie musi
być koniecznie fałszywe — Przeto gdy
mówię że dany rzecz B wtedy
on musi być albo czemś A albo być
nonA, jedno z dwojga. Jeżeli
wiem że ten mówiący jest A wtedy też z konieczności
wnoszę że nie jest nonA; i
naodwrót — Oba te przecie A i nonA nie mogą być
razem prawdziwe i nie mogą być oba razem fałszywe
Prawo zasadnicze to samo się
i prawo sprzeczności ~~[illegible]~~ i
z niego wypływające prawidła
broni myślenie nasze od
przeciwko pomieszania rzeczy różnych
od zacierania ich cech istotnych,
stanowiących istotę każdej z tych
rzeczy —

a) Widać że ~~prawo~~ według prawa sprzeczności wyjmujemy poznanie
[illegible] A i nonA wybrawszy [illegible] że każde z nich jest w sprzeczności
z drugiem. — Zwykle nauki wielki odnoszą jeszcze do prawa
sprzeczności formuły: fieri non potest ut idem simul sit i non sit —
si A est B falsum ~~sit~~ est idem A non esse B — Contradictoria
non possunt simul esse, vel simul non esse (i te zasady ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ nazywano niegdyś Axioma ~~[illegible]~~ universalissimum)

6) Lubo poniżej obszerniej wykładać będziemy stosunki pojęć jednych do drugich, przecież już tutaj dla takowych zrozumienia prawa zasadniczego sprzeczności oraz prawa zasadniczego wyłączającego środek o którym będzie mowa w następnym §. ~~należy~~ ~~naprzód~~ ~~[illegible]~~ [potrzymuje niektóre wyjaśnienia]

Pojęcia których myślenie nie zdoła z jedności w jednej i tej samej myśli zowią się w ogólności niezgodne przeciwległe, przeciwstawione (notiones opposite repugnantes, – entgegengesetzte oder unverträgliche Begriffe) a ich stosunek zowiemy przeciwległością (oppositio – Gegensatz) ob. poniżej §§ 37, 38, 39 i 40.

Ten atoli stosunek może mieć dwojaki powód –

Ten stosunek pojęć przeciwległych może być gołem samem przeczeniem, co będzie niejako miejsce w tych razach ~~to jest~~ gdy pojęcia sama przez się negacya – mają się do siebie jak A do non A. – Pierwsze pojęcie uznaje że A jest, drugie zaś pojęcie ~~to jest~~ non A przeczy pierwszemu, to przeczenie jest gołem przeczeniem bo nie kładzie na miejsce żadnego twierdzenia ~~żadnego twierdzenia~~ owego ~~zaś~~ A któremu przeczy to, ~~bo nie wyraża~~ ~~wy~~ że non A wyraża jedynie że owe A nie jest (rzeczywiście, co rzeczywiście istnieje) ale nie wyraża tego co jest. – Gdy przeto w tym stosunku obec twierdzenia staje jego zaprzeczenie, przeto widać iż ta sprzeczność wyraża się zawsze wyłącznie dwoma sprzecznemi (jedną parą pojęć) które są ~~ze sobą~~ ze sobą sprzeczne –

~~Ten stosunek zowie się sprzecznością~~ (oppositio contra

Które pojęcia nazywają się pojęciami sprzecznemi ze sobą (notiones contradictoriae – widersprechende Begriffe) a ich stosunek zowiemy sprzecznością (oppositio contradictoria – contradictio – Widerspruch). O tym stosunku mówi nasze prawo sprzeczności (principium contradictionis) wyłożone w niniejszym §ie.

38.

np. mizerna, niemizerna, — prosty nieprosty —
żyjący, nieżyjący — okrągły, nieokrągły — czerwony, nieczerwony — jabłko niejabłko — ztoto niezto — dobry niedobry — słodki, niesłodki.

2re Ten stosunek pojęć przeciwległych może być tego rodzaju że gdy jedno pojęcie twierdzi ~~drugie mu przeczy~~ np. że A jest (rzeczywiście) (rzeczywistnieje) drugie mu przeczy uznając że A nie jest ~~[illegible]~~ — albo kładzie inne pojęcie np. B na miejscu tego zaprzeczonego A (rzeczywistnieje) — z tego stosunku uznając że to B jest (że B rzeczywiście istnieje) — z tego stosunku już wyda że pojęcie drugie jest przeczące ówemu A ale zarazem ~~twierdzące~~ twierdzi że ~~[illegible]~~ jest jakie pojęcie inne jakie pojęcie różne od A jest prawdziwem ~~może tworzeć~~ pojęcie klasę na miejscu ~~zaś~~ owego A któremu przeczyło — ~~Fałszem~~ np. jedno pojęcie uznaje że A jest i ~~drugie uznaje że~~ drugie przeczy temu uznając że A nie jest ale że jest B, nie to by tylko uznaje że A nie jest ale że C jest, albo że D jest itd. — widzimy więc że ~~w~~ do tego stosunku ~~wszędzie~~ ~~[illegible]~~ w prawdzie mogą wchodzić ~~dwie strony~~ w prawdzie tylko dwie strony

2re Stosunek pojęć przeciwległych może być ~~też~~ powtóre tego rodzaju że gdy jedno pojęcie twierdzi że A jest (czyli że to A jest prawda, że przedmiot dany jest tem A) drugie pojęcie zaś uznaje że B jest (czyli że to B jest prawda, że ten sam przedmiot dany jest tem B) — a tem samem to drugie pojęcie nie jest gołem przeczeniem, ~~bo~~ bo nie przeczy zgoła temu A, ale zawiera jeszcze twierdzenie, bo twierdzi że B jest prawda — a tak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ na miejscu tego A kładzie inne pojęcie bo kładzie ~~tamo to~~ to B twierdząc że ~~one~~ to B jest prawdziwem (A to nie przeciwległość ~~[illegible]~~ dodatnia (oppositio positiva — Positiver Gegensatz). — Pojęcia w ten sposób sobie przeciwległe nazywamy pojęciami przeciwnemi (notiones contrariae — widerstreitende Begriffe —) a ich stosunek nazywamy przeciwieństwem (oppositio contraria, contrarietas — Widerstreit).

w drugiem wyrażeniu nie powinno stać w ścisłym razem z drugiem.

Przykłady sprzeczności wr.
~~Nr.~~ mężczyzna, niewiasta — prosty, krzywy — żyjący, umarły —
okrągły, kwadratowy — czerwony, zielony. — jabłko, śliwka —
złoto, żelazo — dobry, zły — słodki, gorzki —

Wrócić
obacz § 38.

§ 14

3 Prawo zasadnicze wyłączające środek

Trzeciém z kolei prawem zasadniczem myślenia jest ~~prawo~~ zwykle w skróceniu zwane prawo wyłączającego środek (principium exclusi tertii sive medii — ~~Das~~ Gesetz des ausgeschlossenen Dritten oder Mittleren) wyraża się formułą albo A jest (istnieje) albo A nie jest (nie istnieje), jedno z dwoga — niema środka —

Trzeba wrócić
obacz 108

To prawo wyraża się następującém prawidłem myślenia ~~co~~ — myślenie mające ~~jakikolwiek daný~~ ~~przedmiot dany (np. X)~~ ~~musi~~ stanowić o jakimkolwiek danym (np. X) przedmiocie musi koniecznie uznać że ten przedmiot (X) jest nie jest t. j. czyli że albo A, albo że ~~nie~~ jest non A, jedno z tych dwojga — a zatem myślenie musi uznać że ten przedmiot dany (X) nie może być jakimś pojęciem trzeciem, jakimś średniem, ~~—~~ któryby nie był ~~albo~~ albo któryby był A a zarazem był non A ~~nie jest~~ ani A ani non A, ~~be~~ takie trzecie pośrednie pojęcie jest niepodobne; nie może takie pojęcie istnieć, przeto musi być wyłączoném z myślenia —

40

~~Jasne atoli jest że gdy non A~~
Potrzeba tego wyłączenia nie
podlega żadnej wątpliwości.
Jakoż strona oznaczona przez non A
zawiera wszystkie przedmioty o
których myśleć możemy z wyjątkiem jedynym tych przedmiotów
które są A, czyli które mieszczą się
w A. — Z tego wynika że
dwa pojęcia sprzeczne ze sobą
A oraz non A zarazem oznaczają przez wszystkie
przedmioty o których myśleć
można a to już bez żadnego wyjątku.
A tem samem widzimy że wszelki
i jakikolwiek przedmiot musi
być koniecznie albo A albo
non A, a zatem o żadnym trzecim
przedmiocie który by nie był ani A
albo który by był A zarazem non A
ani non A pomyśleć nie możemy
bo takiego niema, takiego nie ma ...
Widać również iż to prawo
zasadnicze, czyli prawo zasadnicze
wyłączającej środek jest ściśle
wyłączeniem dwoch pierwszych praw
myślenia.
Bo gdy myśleć i uznaje że przed
o przedmiocie
mówi dany jest A, że należy
do A gdy więc ten przedmiot
dany tenże z tem
A.

wtedy to czyni na zasadzie prawa tożsamości, bo uznając że przedmiot dany jest A, orzeka wedle tego prawa A jest A, czyli A=A (§11). Lecz ~~stanowiąc~~ myśleniu nasze ~~uznając że prz~~ uznając że przedmiot dany jest A, ~~odd~~ wtedy uznaje zarazem że on jest sprzeczny z owem non A, uznając tę sprzeczność ~~uznając~~ wtedy czyni to uznanie ~~na~~ wedle prawa sprzeczności które brzmi że A nie jest non A.

~~Gdy już według pr.~~

~~Gdy okazało się powyżej (§13 ust 2) że jako z prawdy pewnego pojęcia wnosić musze że drugie pojęcie jest fałszywe itd.~~

Na mocy prawa zasadniczego sprzeczności wytłumaczono ~~okazało się~~ (§13 ust 2) że z prawdy pewnego pojęcia ~~wtoo~~ musi myślenie wnosić o fałszu pojęcia drugiego które jest sprzeczne z tamtem pierwszem, lecz z prawa ~~prawo~~ zasadniczego wyłączającego środek ~~wyp~~ wynika to samo mówiąc to z dodatkiem iż środek niemożliwy jest między pierwszem a drugiem z tych dwóch pojęć zostających ze sobą w sprzeczności, stosownie brzmieniu tego prawa.

Łacińskie tego prawa jest principium exclusi tertii sive medii inter duo contradictoria

To prawo wyłączające środek ~~jest~~ okazuje jawnie konieczność wszelkiego myślenia, ~~że~~ to jest że myślenie stanowiąc o przedmiocie danym

42

29/XI

musi albo twierdzić, bo uznaje że on jest tym, takim przedmiotem A albo też myślenie musi przeczyć, bo uznaje że on nie jest tym, takim przedmiotem A ale że jest non A.

Podobnie myślenie musi albo twierdząc przyznać danemu przedmiotowi pewną cechę, albo przecząc musi tej cechy temu przedmiotowi odmówić.

a) Widzimy że myślenie stosujące się do naczelnego prawa również zachowania się wyrażenia, rozwinięcia a wypadki bezczynności [illegible]

b) Mimo wielkiego znaczenia zasadniczego prawa wyłączającego trzeciego nie brakuje mu na przeciwnikach; tych można by rozdzielić na dwojakich 1° jedni odmawiają mu głębszej wartości 2. Drudzy zarzucają temu prawu jakoby nie było prawdziwem ale błędnem.

ad 1. odmawiają temu prawu wartości uważając że prowadzi to do czczej gadaniny – np. uważają jakoby prowadziło do czczej gadaniny – np. jeżeli twierdzimy że jest rzeczą błahą i bez korzyści jeżeli twierdzimy że np. duch musi być kwiecie[illegible] jeno z dwojga albo być żółtym albo nie żółtym – albo że duch musi być albo kwadratowym albo nie kwadratowym ‡

‡ Czyli kamień jest ciepły czyli nie ciepły; czyli kamień jest [illegible] lub [illegible]; czyli jest śmiertelny albo nieśmiertelny.

Przecież uważamy że logika będąca nauką która uczy myśleć wymaga aby też ten co ją krytykuje chciał myśleć; logika żąda więc aby do danego przedmiotu nie stosować każdą własności każdą cechy ale stosować do niego tylko te własności, te cechy które należą do zakresu danego przedmiotu – Tak do ducha można stosować pytanie czyli on jest ma wolną wolę czyli jej nie ma – czyli jest śmiertelny czyli jest nieśmiertelny – a do kamienia czyli on należy do ciał lub nie należy do ciał do neptunicznych. Do kamienia śmiertelności ani nieśmiertelności stosować nie można bo on nie żyje, stosować można jednie pytanie

ad 2. Drugie zarzuty ~~odnoszą się już do samej~~ odmawiają samej prawdy temu prawu wyłączającemu środek. – Te zarzuty opierają się na tem twierdzeniu że przedmiot najczęściej nie należy do żadnego z dwóch pojęć ze sobą sprzecznych, że owszem najczęściej nie jest jednym z dwu, ale raczej jakiś bywa najczęściej posiadaniem czemś trzeciem. – Ten zarzut jest wynikiem [illegible] pochodzi stąd iż miesza pojęcia które są ze sobą sprzeczne (contradictoria §13, uwagi §39) ~~z pojęciami a do których~~ z pojęciami sobie przeciwnemi (contraria ob. §13 uwagi §40) – ~~a przecież~~ ten zarzut wytoczony a to prawo wyłączające środek odnosi się tylko do pojęć że o tem ten zarzut niepamięta dowodem same sprzecznych sobie. – Tak np. które wyrażają np. że pewny który przedmiot nie jest ani czerwony ani żółty, ale jest ~~trzeci~~ błękitnym należy nie do twierdzeń przeciwnych, ale do pojęć – odpowiadamy iż czerwony, błękitny są pojęcia przeciwnemi sobie ale nie sprzecznemi ze sobą. – ~~Sprzeczne~~ Prawo ~~bo [illegible] przy tem sądzie~~ nasze zaś twierdzi że przedmiot dany jest albo czerwony albo nieczerwony – ~~jeśli jest nieczerwony~~ ten zarzut ~~wtedy może być żółtym, lub błękitnym~~ przywodzi nam zwykle ~~nasz~~ drugi przykład, wszak że sądzie czyn nieudolny, uczciwie [illegible] wywody przy tem sądzie czyn ten jest szlachetny albo hańbiący, a on mniej więcej może być ani szlachetnym ani hańbiącym, ale może być czemś ~~trzecim~~ trzeciem bo obojętnym. – Przeciw w tem prawo nasze wskazuje że ~~trzeba~~ w tym ~~w takim przy~~ razie raczej się pytać należy czyli ten czyn jest szlachetny, czyli nie jest szlachetny, czyli jest hańbiący ~~lub ob~~ albo niehańbiący – czyli jest obojętny lub ~~nie ob~~ nieobojętny. – Najczęściej atoli ów zarzut na obalenie prawa wyłączającego środek mówi o sądzie przysięgłych mającym orzec w sprawie karnej, albowiem ten zarzut ~~twierdzi~~ twierdzi że sąd mając rozstrzygnąć czyli obwiniony jest winnym czyli niewinnym zbrodni spowodowałby często wyrok niesprawiedliwy bo ~~najczęściej~~ często żadna z tych dwóch ostateczności ze sobą sprzecznych nie jest prawdą, ~~bo tak~~ to jest że obwiniony często bywa trzeci przypadek pod pewnym względem winnym pod innym względem – My na ~~to~~ to odpowiadamy że ~~[illegible]~~ pod innym względem, ale niewinnym pod innym względem niewinnym lecz tylko że [illegible] do prawa wyłączającego [illegible] środek wypada raczej pytać ... [illegible] jest [illegible] pod pewnym względem [illegible] ~~niewinnym~~ – [illegible]

44

ale jest więcej winnym a więcej nie winnym zbrodni – Ten zarzut również nie tyczy samego naszego prawa zasadniczego ale raczej błędnego jego zastosowania – bo wedle ~~zas~~ tego prawa zasadniczego w takim razie pytać by się należało czyli obwiniony jest ~~zupełnie niewinny~~ jest ~~więcej winnym, lub więcej niewinnym~~ wtenczas ~~Powiedzmy raczej że zarówno~~ jest więcej pierwej winnym ~~albo też jest więcej atoli (pod tym samym względem)~~ niewinnym

Powiedzmy ze zestawieni błędne tego prawa często jest powodem zbałamucenia umysłów tak np. filolodzy wiedli ~~spór o autora Iliady~~ kładąc dwa ~~ze sobą~~ jednocześnie sprzeciwiające się ~~jedno drugiemu~~ będące sprzeczne pytania: czyli ~~czyli~~ Homer czyli autorem Iliady jest tylko jeden ~~poeta~~ poeta czyli nie jeden – Pytanie to ~~aby było~~ było powodem długiem sporów, powinno było być ~~inaczej~~ ~~ułożone~~ ~~aby było zastosowane~~ do ~~prawa wyłączającego~~ zasady ~~aby~~ zadane w innej formie a w tedy ~~powinno było być inaczej~~ ~~ułożone~~ ~~wyrażone~~ – ~~mogło~~ prawo nasze zasadnicze mogło być do niej go trafnie zastosowane –

c) Prawo wyłączającej środk. ~~jest~~ jest głównie podstawą dowodów nie wprost (indirecte) które tak często spotykamy w geometryi a które opierają się na prawdzie, że z dwóch sprzecznych ~~twierdzeń~~ ze sobą twierdzeń tylko jedno prawdziwe, ~~i że~~ zaś że trzeci przypadek nie może być prawdziwym, jest niedowodny – w takim razie dowodzimy że nieprawdy jednego z tych twierdzeń a tem samem musimy że drugie musi być prawdą –

§ 15

4. Prawo ~~zasad~~ powodu

Prawo zasadnicze powodu (principium rationis. ~~Das~~ Gesetz des Grundes) jest z kolei czwartem i ostatniem prawem zasadniczem myślenia i wyraża się wprost prawidłem następującem: myślenie ma stanowić o przedmiocie danym na podstawie powodu (ratio. Grund)

Powodem atoli jest to: co zniewala myślenie do uznania że dany ~~prz~~ przedmiot jest tym a nie innym przedmiotem.

Prawo powodu zwykle w [illegible] wybierając kształt przeczący brzmi: myślenie danym nie powinno stanowić o przedmiocie nie mając do tego powodu.

Prawo powodu jest w ścisłym związku z prawidłami zasadniczemi myślenia. Jakoż myślenie mając musi rozstrzygnąć stanowić o przedmiocie danym że ten przedmiot jest albo A albo nie-A — a zatem jeżeli uzna że przedmiot ten jest A już tem samem [illegible] go z tem A wedle prawa tożsamości, a więc uznaje że ten przedmiot nie jest nie-A a tego nie dopełnia na mocy prawa sprzeczności. To samo się dzieje gdy myślenie uznaje że on dany przedmiot jest nie-A, a zatem że nie jest A. W obu tych wypadkach myślenie już samo przez się stosuje się do prawa wyłączającego środek.

Jednakże takie stanowienie o przedmiocie jest sprawą myślenia, więc [illegible] jest do tej sprawy potrzeba, przeto do stanowienia o przedmiocie albo czem on jest albo czem nie jest powinno mieć powód. To jest że nie powinno być sprawą samowoli ale ma się ugruntować na rozumie, przeto na poznaniu przedmiotu danego.

Myślenie mające stanowić o przedmiocie danym powinno jest wedle owego prawa mieć do tego stanowienia powód. Tym zaś powodem jest poznanie przedmiotu bo poznawszy go dopiero myślenie może rozstrzygać czem jest dany przedmiot a czem on nie jest. Poznanie przedmiotu odbywa się w myśleniu trybem wyłożonym powyżej (§ 4 i przyp. d), a lubo najczęściej odbywa się pobieżnie ([illegible]) przecież staje się dla myślenia wystarczającym powodem rozstrzygania o przedmiocie.

Gdy każde stanowienie o danym przedmiocie jest sprawą myślenia, więc potrzeba wyraźności myślenia aby uznać czem dany przedmiot jest albo czem on nie jest — do tego zatem uznania potrzeba aby myślenie miało powód, tym powodem jest atoli poznanie przedmiotu.

46

Gdy przeto poznanie przedmiotu jest powodem (ratio) do stanowienia o tym przedmiocie, więc samo to stanowienie czyli rozstrzyganie czem przedmiot dany jest ~~tako~~ albo czem on nie jest jest tego powodu następstwem (consecutio) – to musi przeto ~~...~~ między powodem a następstwem musi być ~~koniecz~~ konieczny ich związek ~~...~~ logiczny (nexus logicus, sive consequentia)

~~Zatem jest –~~

~~Z tego wyjaśnienia prawa powodu~~

Widzimy że to prawo w całym swoim rozwoju żąda aby rozumowanie każde było pasmem powodów i następstw ~~myśli~~ [redacted] ~~ściśle~~ zostających ciągle w ścisłym związku jedne ~~do~~ z drugiemi, z kolei każde następnie twierdzenie opierać się winno ~~jako na~~ na poprzedniem jako na ~~prawo~~ powodzie z którego wypływa.

Nasze prawo powodu (principium rationis) należy od rożnić od prawa przyczyny (principium causalitatis) – Prawo powodu odnosi się wyłącznie do naszego myślenia się jest do naszego stanowienia, sądzenia o rzeczy, obowiązuje więc prawnie wszelkie nasze myślenie i poznanie (jest wyłącznie principium cogitandi i cognoscendi) – Prawo atoli przyczyny odnosi się do istnienia do świata rzeczywistego, więc do przyczyny (causa) która rodzi ze siebie ~~...~~ skutek (effectus) czyli która sprawia że rzecz jakaś jest, lub że się staje, lub że coś się dzieje

[Prawo powodu jest prawem logicznym; prawo przyczyny jest prawem metafizycznym (nihil fit sine causa.)

(principium essendi, fiendi) Najwyższa pewność poznania od naszego rzeczy się w tedy gdy owe prawo myślenia powodu (principium rationis) z jednoczy się z prawem (principium causalitatis) przyczyny - to jest gdy powodem naszego stanowienia o przedmiocie będzie [illegible] przedmiotu danego przyczyny. [illegible]

[(a) Powodem stanowienia o rzeczy jest [illegible] powodem nie zastanowienie się nad nią wnioskowanie jej [illegible] stanowienie [illegible] następstwem [illegible] jest [illegible] danej

b) We wielu logikach nazywają prawo powodu, prawem dostatecznego powodu (principium rationis sufficientis - das Gesetz des zureichenden Grundes.) - Takie jednak wyrażenie jest niewłaściwe bo jest przesadne, bo wymaga za wiele - Jakoż często i bardzo często mając stanowić o danym przedmiocie niewolni jesteśmy poprzestawać na powodach [illegible] niż mniej wystarczających dostatecznych [illegible] Bo powodem dostatecznym [illegible] powód który by [illegible] w [illegible] znaczeniu być [illegible] przedmiot danym, [illegible] myślenie do uznania [illegible] naglić musi być koniecznie [illegible] Zresztą uważmy były [illegible] pewnikiem a [illegible]

ze każdy powód na którym się opieramy w myśleniu [illegible] naszem chociaż się [illegible] dalszych powodów na których się [illegible] [illegible] dalsze wymagałyby [illegible] dalszych [illegible] do ostatecznego powodu którym [illegible] jest pewnikiem (axioma[illegible]) powodu [illegible] niewymagającym żadnych powodów [illegible]

[illegible] (effectus)

W zwyczajnie nauk i umiejętności zadawalamy się najczęściej powodami podającemi nam choćby niskie podobieństwo do prawdy, zachowując sobie atoli na przyszłość ściślejsze ich uzasadnienie (ob. §1 myśl.) — Podobnie w życiu ~~nam~~ zwłaszcza w stosunkach towarzyskich radzących się z uczucia (np. w przyjaźni, w związkach rodzinnych) polegamy na wiedzeniu i na głosach serca — najczęściej także człowiek ufa ~~tym~~ samym wróżbom się tym ulubionym odnoszącym się do ~~najpiękniejszych~~ najsurowszych prawd.

c). Przekonany że powód naszego stanowienia, sądzenia o przedmiocie danym wtedy dosięga najwyższego stopnia pewności gdy tym powodem będzie poznanie rzeczywistej ~~causa~~ przyczyny przedmiotu danego — ~~to jest przyczyny (causa) przedmiot której wiadomo istnieje ten dany przedmiot~~ ~~(effectus)~~) — Jakoż w takim razie którego jest skutkiem myślenie poznawszy przyczynę (causa) tego przedmiotu, skutku (effectus) już ją uczyni powodem najpewniejszym sądzenia o tym przedmiocie gdy wiemy że przyczyna przedmiotu danego ~~jest~~ rzeczywiście ~~będzie~~ już mamy powód ~~[illegible]~~ do wnoszenia z pewnością że przedmiot istnieje. ~~to~~ Gdy się to dzieje najczęściej że dany przedmiot mający się istnieje, w ten powód myślenia (ratio ~~[illegible]~~ cognoscendi) jest już z przyczyną istnienia przedmiotu (causa essendi) a stanowienie o przedmiocie czyli sądzenie, wnoszenie ~~[illegible] (consectio)~~ jest wtedy się że ~~danym~~ samym ~~tu~~ o tym przedmiocie (consectio) z istnieniem przedmiotu ~~[illegible]~~ jako ze skutkiem przyczyny (effectus) ...

Zwykle atoli powodem naszego stanowienia o ~~[illegible]~~ przedmiocie ~~nie jest~~ bywa ~~[illegible]~~ rzadko tylko bywać może ~~przyczyna tego przedmiotu~~ poznanie przyczyny tego przedmiotu — Najczęściej ~~[illegible]~~ raczej myśl nawykniony do stałości kolei ~~zjawisk~~ następujących po sobie zjawisk ~~po sobie~~ z ich kolei ~~[illegible]~~ bierze sobie powody do wniosków nie pytając o przyczyny samych tych zjawisk tak np. ~~gdy [illegible]~~ kiedy ~~[illegible]~~ jaskółka zwiastuje powodem że ludzie wnoszą że wszystkie nastąpi wiosna ~~[illegible]~~ lubo ani jaskółka nie jest przyczyną wiosny — ~~[illegible]~~ lecz przyczyną zmiany różnych pór roku.

W takich razach dzieje się przeto jedności myślenia i skutku przyczyny przedmiotu — dla powodu i ~~[illegible]~~ jako się już przyjęło (§ 4)

jest różne położenie Ziemi względem słońca –
Dlaczego ~~Zkazania~~ obroty Ziemi około słońca, ~~tu~~ powodem
sądzenia o porach roku będzie sama przyczyna tych
odmian rocznych – 8

Jakaś osoba nie tylko ze samego doświadczenia
że pewne lekarstwo zwykle lub zawsze skutkowało ~~jest skuteczne~~ w pewnej jakiejś
chorobie więc ~~w danym wypadku poleca to lekarstwo~~
w podobnych chorobach poleca to samo lekarstwo.
Dla tej osoby wiadomość czerpana z doświadczenia ~~doświadczenie~~ jest powodem (ratio)
polecenia – a samo polecenie jest następstwem
(consecutio) tego powodu – osoba ta nie znając
przyczyny skuteczności lekarstwa ufa ~~mu~~ że
w podobnych wypadkach
nie że ~~mu~~ tak po zażyciu lekarstwa ~~tak~~ nastąpiło
~~wyzdrowienie~~ wyzdrowienie ǂ ~~lekarz zaś~~ jeżeli zaś
lekarz zna stan zdrowego, prawidłowego orga-
nizmu, ~~gdy~~ jeżeli zna stan nieprawidłowego
organizmu sprawiony przez chorobę – jeżeli
zna sposób jakim działa ~~będzie~~ lek na ten
organizm nieprawidłowy – wtedy lekarz zna ~~zna będzie~~
przyczynę skuteczności leku, jeżeli ~~go~~ wie go
wie przedtem być powodem ~~jego~~ ~~tak~~ tego polecenia zwykle
będzie ~~wyjątkowi~~ przyczyną a ~~samą~~ –

Często ludzie biorą ~~zjawiska~~ same ~~zjawiska~~ oznaki w naturze
za powód sądzenia ~~o rzeczach~~ o zjawiskach przyszłych, które w przyszłości
nastąpić mają, ~~i~~ nie wchodząc ǂ w to czyli te ~~zjawiska~~ oznaki
a te zapowiadane ~~rzeczy~~ zjawiska zostają wzajemnym
wpływem w związku przyczynowym ~~rzeczy~~ ~~jest pełno dni w roku które według~~ ~~kalendarza~~ [illegible] ~~zdarzenie~~ to jest ǂ w pewnych dniach roku przepowiada
stan atmosfery w pewnych czasach – Powodem
~~tak~~ stan atmosfery w przyszłych czasach – Powodem
~~tak~~ stan atmosfery, przyszłych zachowań cię raczej, lub ~~roślin~~
kalkira wróżb bywają zachowania się roślin ~~wiosną~~ jesienią
roślin (stąd przepowiednie ~~na~~ np. mokrego lata, ~~wiosny~~
zimy, deszczów, wylewów, głodu, moru i.t.d.) –
Prawdą jest że podobne wróżby, przepowiednie mające
za sobą wieloletnie doświadczenie mogą być mniej więcej
stosownym powodem stanowienia o
przyszłości, a to tym bardziej

ǂ Ta osoba trzyma się zasady post hoc ergo propter hoc

Powiedzielibyśmy w głębi że najpierw [illegible] powodem sądzenia [illegible]

ǂ tak przestawiając dawne przysłowia

§ ~~niedojrzałemi~~ czyli zachodzi jeśli nexus logicus między tymi oznakami które są powodem sądzenia a przepowiadaniem tych zjawisk.

50

ze nauka oddaje słuszność tym przystawom odkrywając niekiedy
związek naturalny między tym znakiem ~~a zjawiskiem~~
odpowiadającym a ~~zjawisk~~ przepowiedzianym zjawiskiem —
Jednak tą ufność w znaki bez znajomości owego związku
prowadzi najczęściej do zabobonów i gusel które nie
mają najmniejszego związku ze skutkiem który im przypisują
Podobna niedorzeczność będzie gdy ~~ze zna~~ gdy ze słowami
ci prawdami słownymi o rzeczach i osobach —

Dział ~~I~~ Drugi

O Zawiązkach myślenia

Rozdział ~~I~~ pierwszy

Pojęcie —

~~Znaczenie pojęcia~~

§16

znaczenie pojęcia.

Wyobrażenie i pojęcie

Każdy z nas znajduje w ~~sobie~~ umyśle swoim wielką ilość wyobrażeń o różnych przedmiotach (takim np. przedmiotem jest ~~Bóg~~, człowiek, mądrość, władza, ~~cnota~~, zbrodnia, gwiazda, obłok, lew, orzeł, wół robak, drzewo, kwiat i t. p. i t. p.) — Te wyobrażenia ~~powstały~~ źródeły w nas od pierwszych lat dziecięcych, a powstały w nas bezpośrednio bo bez żadnego pośrednictwa ani myśli ~~oraz~~ powstawały przytomnie ni znanej strony, wstały.

pierwotne czyn. myśl

Obacz §10

O sprawach pierwotnych myślenia (?)

NB Hoppe 51, 52 bardzo ważne, ~~potrzebne~~ 253.0 ~~powiemy poznajemy~~ rzeczy ~~z obraz~~. 21/111 873

Drbal 4

Hoppe 36, 37 —

J. Fischer 44 i 50 42 i 43.

NB Hoppe str. 3, 4, 5 —

NB Hoppe Hineinstellen? str. 4, odwołanie 83.

jakoż często się dzieje że wiele własności których w umyśle naszym które stanowią całość przedmiotu ale te zostają w myśli których nas uderzyły w umyśle w naturze dochody do całości rzeczy nie należą –
często mieniamy zobaczenie ... niedopuszczone z pośpiechu ... wrażenie

ze na żadnym z tych wyobrażeń zdajemy poprzestać nie możemy, bo żadny z tych nam rzeczy wszechnie które przeciw do jednego przez nasz, ziemie a świata ... –

I niedowolnie się zmieniały ~~zmieniły~~ działanie które nam się wydają być trafniej – Jednak żadnej pewności nie mamy czyli i te nowe wyobrażenia nie kiedyś ~~nie zmienią~~ zmieniać nie będą – ~~Tak że~~ Tak podejmujemy stopniowe wszystkie nasze wyobrażenia o przedmiotach, dochodzimy do tego przekonania ~~że nasze~~ że nasze wyobrażenie o przedmiocie danym ~~wyobrażenie~~ ~~pierwotne~~ jest jeszcze pomocnym co szczęśliwem znaczeniu pomocnym tego danego przedmiotu – Naby- wamy ~~tu~~ przekonania że należy poddać pod krytykę wszystkie ~~nabyte~~ przez nas nabyte wyobrażenia o przedmiotach abyśmy doszli do prawdziwego ich poznania –

nawet często bez naszej wiedzy ~~odgadujemy~~ dołożeniem pewności że one Odgadujemy ~~tylko~~ ~~że~~ prostać nieustały w nas przez instynktowne a porównywanie samych przedmiotów pomiędzy sobą, a z drugiej, czyli razem instynktowe odróżnienie jedne od drugich –

Gdy nasz umysł dojrzewa a spo- strzegamy ~~koryguje~~ się że te pierwotne wyobrażenia o przedmiotach się w nas zmieniają, ~~[illegible]~~ zastępujemy więc wyobrażenie które się nam okazało być niedoskonałe wyobrażeniem innym nowem o tem samem przedmiocie – Takowym zmianom podlegają wszystkie pierwotne wyo- brażenia nasze – a mimo tych zmian nie mamy żadnej pewności czyli te nowe wyobrażenia nie są

To przekonanie zaś tem jest prawdziwsze że te wyobrażenia powstawały w nas bezpośrednio bez ~~przyczyny~~ pośrednictwa naszego umysłu bez zasadności której która nas broni od przypuszczenia do przedmiotów pierwszych ocenić tych danych ~~Jakie zaś~~ Jakie nasze – ~~Jakie zaś~~ Jakie zaś są warunki poznania, jeszcze szczególne, jakie trzeba te poznanie się odbywać winno o tem własności nowożytnej przy- jemność umysłu już (94.10). – W prawdzie umysł się zmienia od już w czasie radzenia się swoich wyobrażeń odbywał podobne czynności (jako porównywanie samowolnie) ale odbywał je instynktowo, bez jasnej wiedzy, wiedzy o swojej czynności, zatem bez krytyki

Jakoż w 94. rozpoczęłyśmy że do pozna- nia, zastanawiania się, pomnażania, rozpoznawania, a należące rozumienie się dodać – a w 910 rozważano że do myślenia potrzebujemy czynności w 94. – w 910 rozpatrzony że myślenie winno się odbywać potrzebujących przez wiele na zasadach myślenia –

52

Mając zaś dojść do rzeczywistego poznania przedmiotu należy nam już nie postępować mistycznie – ale z całą jasną wiedzą z całą przytomnością naszego myślenia, a mianowicie ~~należy~~ potrzeba mieć się nam na baczności aby żaden z owych pierwiastków nie będących myśleniem a nie zwyczajnym w duszy naszej nie przymieszał się do ~~myśli~~ naszego nie zamącił więc ~~do~~ poznania przedmiotu danego –

Postępowanie ~~nasze po~~ w poznawaniu przedmiotu a w ogólnie w[s]ka-~~zane~~ już poprzej (54) będzie w rządności następujące:

Zastanawiamy się naprzód ~~nad~~ ~~myśleniem~~ nad przedmiotami przez porównywanie ich i przez rozróżnianie jednych od (na mocy prawa zasadniczego sprzeczności) (§ 13) drugich, ~~odgraniczamy od wszyst~~ ~~które~~ rozdzielamy różne od tych które są wzajemnie podobne jedno do drugich

przerobić: rozróżniają różne – np. przykład różnych pojęć pierwotnie opuścić przykłady które wprzód wykładane są

Te przedmioty są w ogólności
podobne jedne do drugich, bo są
podobne między sobą

Te przedmioty podobne w ogólności
zbierany w jedną całość, tylko
obok ich ogólnego podobieństwa
zachodzi także różnica (pomimy się na mocy prawa tożsamości) § 12
Te przedmioty podobne jedne do drugich
zbierany w jedną całość, bo to podobieństwo
między niemi jest tylko ogólne, w prawdzie
obok tego podobieństwa mogą
zachodzić pomimy się różnice, które atoli są jednak
mniejsze. Taka całość jest ogółem, ona była nam wprzódy
już przygotowaną przez wyobrażenie. Jakoż pomimy się różnice

Zachwarnij zalubo atoli że
samo wyobrażenie jest takie
że podobnie tylko ogólne,
że tylko ogółem i
całością; zachodzi atoli
ta ważna różnica że ogólna
całość będąca wyobrażeniem
zjawiła się w nas mimowolny
i instynktowo, teraz zaś
myśleniem postępując
z jasną
zamysłem, świadząc
o tej swojej czynności
z pewnym zamiarem pod się
i ze zamiarem poznania
dochodzi do całości do ogółu
pełniej niż tej rzeczy,
do ogółu o którym myślenie nasze
dochodzi do całości z którą wie że
już jest wynikiem myślenia
wlasnego przytorenia
jego i własnem jego
działem. — To postępowanie
myślenia jest właściwie krytyką
wyobrażenia jaż przez nas
powziętego

przedmiotów. Te przedmioty
które między sobą są podobne,
to jest te które są podobne
jedne do drugich w ogólności
podobne w ogólności
podobne jedne do drugich
a w ogólności do siebie podobne
lubo między niemi zachodzą
pomimy się różnice — Te przed-
(stosownie do prawa tożsamości i zgody)
mioty podobne zbierany
w jeden ogół
w jedną ogólną całość — Taka
a ogół
całość już nam była przygoto-
przygotowaną
przez wyobrażenie — Jakoż
Oddzielamy przedmioty są
te podobne przedmioty
w ogólności takowe takowe
które odnoszą się do jednego
i tego samego wyobrażenia już nabytego przez nas.
(: Tak np. porównywam figury
geometryczne
figury geometryczne wielokąty, okrągłe
ne jako koła, wielokąty, koła
kąty, kwadraty, trójkąty, te figury
elipsy i t. d. porównując
oddzielamy od trójkątów wszystkie te, które od nich
jedne od drugich odróżniamy
odgraniczone, to jest te które nie
od trójkątów, a zbieramy w jedną całość wszystkie
trójkąty jako podobne
trójkąty figury które są wszystkie
same podobne np. trójkąty,
następnie w jeden ogół wszystkie trójkąty)
te trój kąty zbieram w jedną
jako jednolitą sam nadając figur
ogólną całość.) Następnie

po ogół jest nazwany przez nas [illegible]

zastanawiając się (myśleniem) nad temi ‡ (nad tysiącami)
przedmiotami podobnemi ta
objętemi w tejże ich spólnej podobie
[ich całości] a porównywając jedne
z drugiemi, (a można rzec wszystkie przy [rozróżnia wszyst]
rozróżniamy w nich te cechy
[(całkowitości)] które są spólne
wszystkim tym przedmiotom
(: [które więc ich [podobieństwo] stanowią])
od tych cech [...] które nie są
im wszystkim spólne czyli [tojest]
od tych cech które znajdują
się tylko w niektórych z tych
przedmiotów, a nie znajdują
(podobnych) ‡ które do nich [też] podobnych
się w innych, mimo ogólnego [ogólne] podo-
bieństwa wszystkich tych
przedmiotów [między sobą].
[Owe cechy pierwszego rodzaju]
Owe cechy spólne które
[tojest] owe cechy spólne które
przeto [...] w każdym z tych
przedmiotów znajdują się, [które]
które więc ich podobieństwo stanowią
[znajdują we wszystkich tych]
[przedmiotach] uważamy za
cechy trwające, [za] za nie zmienne, za konieczne (stanowiące) (składające całość rodzajowi).
Owe zaś drugie cechy które [są] nie
są spólne uważamy za nie trwałe
zmienne przypadkowe, miejscowe

55

31

(tak porównywając trójkąty jedne z drugiemi rozróżniamy cechy wspólne wszystkim trójkątom od cech które nie są wspólne — Cechy wspólne są że każdy jakikolwiek trójkąt jest figurą zamkniętą trzema liniami, obejmującą trzy kąty — a z tych cech następnie wynikają inne cechy które są przedmiotem twierdzeń geometryi jak np. o miarach powierzchni trójkąta, albo twierdzenie że trójkąty jego równe są dwom kątom prostym itd. Otóż te cechy wspólne wszystkim trójkątom uważamy jako cechy które stanowią istotę trójkąta ‡ są cechami istotnemi bo niezmienne i konieczne.

Od tych cech odróżniamy cechy nie wspólne które mogą być inne a inne w każdym trójkącie tak np. mogą być trójkąty rysowane to kredą, ołówkiem, większe, mogą być trójkąty ostrokątne, rozwartokątne, prostokątne itd. #

‡ bo bez nich nie byłoby trójkąta

Cechy istotne

Takie wszystkie cechy trójkątów uważamy wobec ogólnej istoty trójkąta za niestałe, za nieistotne za zmienne i przypadkowe a to dlatego iż wraz gdyby tych cech nie było to trójkąt byłby zawsze istotą swoją trójkątem

NB. [illegible] Buchn 114 [illegible] 90 [illegible]

Ostatnią czynnością naszego myśle-
nia jest zebranie złączenie w jedną
myśl ~~tych~~ tych wszystkich
wyłącznie istotnych stanowiących
cech wspólnych trójkątów [illegible]
(są cechy bez których trójkąt nie byłby trójkątem)
przedmiotu — Ta myśl zjednoczona cech
w sobie
że cechy przedmiotu jest poję-
~~cech~~ przedmiotu — ~~z cechami~~
~~przedmiot, to jest istotę przedmiotu (ob. § 2, 3, 4, 7, 8).~~

~~Pod~~ Pojęcie „człowiek" zawiera w sobie cechy następujące: jest
rozumnem
stworzeniem ~~Boga~~ (czyli rozumnem) cielesnem, są wspólne cechy wszystkim
są stanowcze bo
ludziom, stanowią istotę każdego człowieka bez względu na różnice
a tylko różnią się tylko cechami tylko
różnice które zachodzić mogą między człowiekiem a człowiekiem czyli
~~Bliższe oznaczenie~~
przypadkowemi np. czyli
człowiek pojęcia, będzie zawsze treści naszej [illegible] i t. d., czyli ~~[illegible]~~
~~Anioł~~ ~~Anglik~~ będzie zawsze [illegible], czyli kobieta, czyli dzieckiem
lub [illegible], czyli będzie mężczyzną czyli kobietą, zdrowym lub chorym, [illegible]
czyli uczonym lub nieukiem, lub dzieckiem
lub starcem, cywilizowanym tub dzikim, istotą jego ~~[illegible]~~ jako człowieka. —
które będą owe cechy stanowiące
W § 1 określimy sobie zapomnijmy [illegible] trójkąt bo jest najmniejszym
arytmetyka że figury matematyczne należą do tych pojęć
do których do określenia ~~nie potrzebujemy~~ nie potrzebujemy
nie [illegible] na [illegible] aby owe przyjmować przymioty [illegible]
przymioty się do naszego pomocnika — ~~Trójkąt~~ ~~wobec~~ ~~trójkąt~~
~~jako~~ wobec każdej figury geometrycznej zachowujemy
z ~~cech~~ bezstronności nie mając np. dla żadnej z nich uprzedzenia —
ani szczególnej skłonności ani wstrętu —

Bliższe oznaczenie
pojęcia.
§ 17.

~~Mając do układania przedstawić~~
Powiedziano w § 16. że pojęcie przedmiotu

W pojęciu mieliśmy jak we wzorze idealnym przedmiotu to co go stanowi

Pojęcie (notio, conceptus, der Begriff) jest myślą będącą jedynością cech koniecznych danego przedmiotu. — Pojęcie jest przeto myślą która odpowiada danemu przedmiotowi wogólnem ściśle znaczeniu — która odpowiada istocie przedmiotu (das Wesen eines Dinges). Istota zaś jego jest to co ten przedmiot stanowi, co sprawia że ten przedmiot danym jest, że tem czem jest a nie jest innym. — Poznanie pojęcia przedmiotu jest poznaniem jego istoty i poznaniem prawdy (porów. §§2, 3, 4, dalej §§7, 8).

Pojęcie a przedmiot są ze sobą w jedności. — Pojęcie które co samego przedmiotu wypływa, jest wyrażeniem pojęcia. — Pojęcie przeto nie jest niczem zależnem od człowieka, jest niezawisłem od człowieka, jest pojęciem jak przedmiot, istnieje choćby człowiek o niem nie wiedział. — Poznanie przedmiotu jest przeto badaniem pojęcia przedmiotu. Także poznanie pojęcia jest prawdą przedmiotu, jak pojęcie przedmiotu zgadza się z przedmiotem jak to wynosi nam prawa zasadniczego tożsamości (porów. §§2, 3, 4 i dalej §§7, 8)

a) Mówimy w § że pojęcie odpowiada przedmiotowi ale wogólnem znaczeniu. Jakoż w §16 widzieliśmy że do pojęcia przedmiotu danego wchodzą jedynie cechy jego konieczne, istotne, stanowiące jego znamię ogólne. — Przeto do pojęcia nie należą wszelkie przypadkowe cechy które mogą się zmieniać w przedmiocie. Te przypadkowe cechy mogą przebywać w przedmiocie lub nie przebywać a przez to przedmiot się nie zmienia wcale, bo jego istota jest zawsze taż w nim. Jest tem czem jest, istota jego będzie zawsze jedna i ta sama, a pojęcie jest jak stawa myśli, jak wynika z prawa zasadniczego tożsamości z przedmiotem.

b) Gdy przeto pojęcie powstaje ściśle ze samego przedmiotu, więc pojęcie jest zupełnie niezawisłem od podmiotu, od człowieka. — Pojęcie przedmiotu nie jest wcale utworem naszego myślenia (nadawanym tylko jak to mówią w naszej głowie); nasze myślenie wydobywa pojęcie które już tkwi w przedmiocie i przyswaja je sobie. To pojęcie jako swoją istotę ma w przedmiocie i istniałoby choćby człowiek o niem nie wiedział. Pojęcie jest przeto istotą przedmiotu która się w przedmiocie wyjawia, która występuje w rzeczywistości. Pojęcie jest więc myślą która w przedmiocie jest. Gdy myślenie nasze odgadnie tę myśl tkwiącą w przedmiocie, gdy nasze myślenie przyswoi sobie tę myśl przedmiotu, wtedy nadaje się zgadzać pojęcie z przedmiotem. Ta zgoda jak się już powiedziało porów. §4, §8.

Pojęcie jest niezależnem od myśli

zawsze będzie odpowiadać pojęciu

58

§ 18.

Rozkład nauki o pojęciu.

~~Nauka pojęcia powinna się zająć~~
~~wnauce o pojęciu~~
~~Do nauki o poj~~
Naukę o pojęciu składają następujące

części –

I. Pojęcie uważane niem jest samo
w sobie – ~~czyli zosobna uważane~~ czyli wzięte zosobna

II. Pojęcie uważane w stosunku do
innych pojęć.

~~III~~ Pojęcie uważane samo w sobie

§ 19.

Każde pojęcie uważane samo w sobie
ma dwie strony do ~~???~~ treść i zakres.

~~ad 1. Treść~~ ~~[illegible]~~
~~wykładu~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~1. Treść pojęcia~~
~~2 Zakres pojęcia~~
~~3 [illegible] Zakres pojęcia [illegible]~~

1. Treść pojęcia (complexus, der Inhalt) ~~pojęcia stanowi~~
wszystko to co pojęcie w sobie zamyka
a zatem: jednostkę cech (complexus, summa nota-
~~rum, der Inbegriff der Merkmale~~)

B Zakres pojęcia (dziedzina, objętość, ambitus, sphaera, regio, quantitas extensiva, extensio, der Umfang) stanowią wszystkie ~~które objętość pojęcia danem~~ ~~te rozmaite pojęcia~~ te rozmaite przedmioty, do których tę treść pojęcia danego ~~bez~~ zastosować można, to jest te
~~to pojęcie za [illegible]~~
wszystkie choć na pozór różne przedmio-
ty pojęcia w których także ~~to pojęcie [illegible]~~
ta treść ~~[illegible] to pojęcie są~~ w których
to pojęcie przebywa, urzeczywistnia
Zakresem pojęcia danego jest suma
wszystkich pojęć, lub przedmiotów objętych w tem
danem pojęciu.

~~1 Treść pojęcia st.~~
1 Treścią pojęcia jest to wszystko co
~~stanowi~~ objęte jest w pojęciu
a tem samem treścią pojęcia
są jego cechy (notae, ~~charakt~~
characteres, Merk

1 Treść pojęcia stanowi wszystko
to co ~~pojęcie w sobie za~~ objęte jest
w pojęciu a tem samem treścią
pojęcia są jego cechy (~~not~~ notae
characteres – Merkmale)
Treść ~~[illegible]~~ pojęcia nazywa się jednością
cech to

E ~~objętość w pojęciu~~

A Treść pojęcia (complexus quantitas intensiva
Inhalt) jest to wszystko co w danem
pojęciu jest objęte, a zatem ~~w nim [illegible]~~ zamknięte
~~cechy~~ wszystkie ~~w nim~~ objęte cechy
(notae, characteres, Merkmale)
~~składające pojęcie [illegible]~~
Treścią pojęcia jest więc jedność totalitas, całość
jego cech (complexus, summa
notarum, der Inbegriff der
Merkmale) – znać że tu mówimy
przyjęte o cechach stanowiących
koniecznych bo te jedynie być mają objęte
~~w~~ w pojęciu

Jeżeli każde z tych pojęć b, c, d oznaczone jest jeszcze przez A, które wyraża ~~itd~~ wyciągniętą [illegible] ich treści – [Z czego znowu wyrażamy z § 35 wnioski ~~następne oznaczenia nas~~ następujące:

Jakoż te pojęcia ~~A~~ A oraz b, c, d są do siebie podobne, ~~a [illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~określające~~

Mając atoli wyjaśnić stosunek ~~odpowiedni~~ który co do treści wzajemny tych pojęć oznaczonych na naszej figurze odwołujemy się do naszej wytworzonej [illegible] w §§ 24, 26, 27, 35, 36, 37 –

Każde z tych pojęć b, c, d ~~ma~~ mieści w swojej treści jako cząstkę główną składowe te cechy które stanowią całą treść pojęcia A jako ich wspólnego a najbliższego rodzaju – Z tego powodu nazywamy je

Nadto pojęcia ~~Pojęcia~~ b, c, d są pojęciami podrzędnemi ~~(cognatae)~~ a zarazem względem pojęcia A (§ 35, 2, a) –

Pojęcia b, c, d zostają (każde do każdego z nich) w stosunku jako podrzędne spółrzędne (n. homogenae) (§ 35, 2, b)

Pojęcia A, b, c, d mają pewną grupę ~~cech~~ istotnych cech wspólną a zatem są pojęciami podobnemi i pokrewnemi ~~(cognat~~ n. cognatae) ~~Pojęcie A z jednej strony a poj~~.

§ 35 I, 2 –

[Pojęcie A z jednej strony, a pojęcia b, c, d z drugiej strony mają się do siebie jako pojęcia podrzędne ~~zasadnicze~~ zależne ~~[illegible]~~ stosownie do § 35 I, a

Pojęcia b, c, d ~~zostają~~ każde do każdego ~~zost~~ w stosunku jako pojęcia podrzędnie spółrzędne (not homogenae) bo mają wspólny najbliższy rodzaj A. ~~ob~~ § 35 I, 2, b.

~~Gdy zaś~~ [Każde z tych trzech pojęć b, c, d oprócz cechy głównej składowej A (która im wszystkim trzem jest spólna:) mieści w swojej treści ~~w sobie~~ jeszcze cechy uboczne składową która ~~w jemu~~ jest jemu wyłącznie właściwą, a która więc w każdem z tych ~~trzech~~ pojęć jest inna, przeto na naszym rysunku w zakresie każdego ~~w każdem~~ z tych trzech pojęć oboki liczby oznaczającej cechę główną składową A, położyliśmy jeszcze litery x, y i z ~~tzn~~ wyrażające ową cechę uboczną ~~która wyłącznie to bez pojęcia rozróżnia~~ [Te cechy uboczne ~~którą tzn. "Ta cechę"~~ treści stanowią właśnie różnice gatunkową (differentia specifica) tych ~~trzech~~ pojęć, i ~~jest~~ są powodem że każde z tych trzech pojęć ~~jako~~ ~~gatunek~~ i jako ~~ze~~ jedno z ~~gatunki~~ z trzech gatunków różni się od dwóch drugich. A) radzając, że różnice gatunkowe są ~~jest~~ powodem że w zakresie wzajemnie się wyłączają a tem samem te trzy gatunki nawzajem ~~się wyłączają~~ ~~(oppositae)~~ ~~ze ta sobie wzajemnie~~ ze sobą. Zatem ze ~~są~~ są one żadne ze ~~sobą~~ ~~nie zgadzają się~~ należący przedmiot do jednego z tych gatunków nie może już należeć do żadnego z dwóch drugich — # ~~Definicja~~

Powyżej wyjaśniony stosunek pojęć jest wyłączania się ich zakresów ~~(jak to widzimy z 938)~~ wzajemnie i ~~tworzy drugi tryb~~ ~~przeciwieństwa sprzeczności pojęć (oppositio),~~ ~~bo przeciwieństwa przeciwieństw które~~

[Z tego wynika że mając oznaczyć treść i zakres jakiegoś przedmiotu danego wystarczy gdy wskażemy rodzaj tego wyższy najbliższy (genus proximum) i jego różnicę gatunkową (differentia specifica). Takie ~~oz~~ oznaczenie jest określeniem czyli definicją pojęcia danego?

2 Definicja?

(gdyż) wyłączanie ~~to ma ono~~ to zachodzi pomiędzy wszelkiemi gatunkami ~~na~~ to jest wszelkiemi tych pojęć które jako pojęcia niższe objęte ~~są~~ są jednym i tym samym rodzajem wyższym ich rodzajem jest to nie (jak to widzimy z 938) drugi tryb przeciwieństwa, wyp sprzeczności pojęć (oppositio, bo sprzeczność przeciwieństwa)

~~gdyż wyłączanie się ma miejsce gdy zachodzi to do pojęć gdyż które~~ ~~wszelkiem~~ tych pojęć które ~~są podrzędne~~ należą ~~gdyż pojęcie~~ jako gatunki ~~gdyż pojęcie~~ do spólnego rodzaju Ten stosunek tworzy (jak to widzimy z 938) drugi tryb sprzeczności pojęć przeciwieństwa (oppositio) bo przeciwległość przeciwieństwa

(oppositio contraria totis) — a
pojęcia b, c, d mogą rostają do
siebie w stosunku pojęć przeciwnych
(not. contrariae).—
Jest to przeciwieństwo czyli sprzeczność
którą stosownie nazywano przeciwieństwem
dodatniem (oppositio affirmativa) bo gdy jedno z tych pojęć
przeczy drugie nie tylko nie
przeczy ale kładzie twierdzenie na miejsce
zaprzeczonego pojęcia.— Otóż to twierdzenie może być
nieokreślone, więc pojęć sobie
przeciwnych może być nie tylko
dwa (np. pełny lewicowy, jasny
ciemny, pojedynczy, prosty
prosty krzywy, porównaj przypis
do § i przypis do § 38) ale
tych pojęć sobie przeciwnych może
być większa liczba (np. minerał
roślina, zwierzę; i albo dźwięk
czas, liczba — albo trójkąt czworobok
koło, itd.).

a) Gdy jedna z ... § 39
dwa tylko mogą być pojęcia
sprzeczne ze sobą (notiones contradictoriae sunt), pojęć sobie
przeciwnych (notiones contrariae),
jest w każdym razie tyle ile jest ...
gatunków w rodzaju, ... ich najbliższym a zatem
przeciwnych pojęć nie tylko może
być dwa (np. mężczyzna niewiasta,
prosty, krzywy, pełny lewicowy, jasny
ciemny, parzysty nieparzysty, dobry zły
i do § 38 ob. przypis do §)
ale może ich być nie raz więcej
np. minerał, roślina, zwierzę, dalej
czas, liczba, dźwięk, i czerwony
zielony, niebieski, żółty, itd.;
studzki, gorzki, kwaśny, słony, itd.)

Z treści niniejszego
prawidła wynika
gdy ... logiczne prawidło
... że pojęcia sprzeczne
to jest należące do ... najbliższego rodzaju są ...

i nazywajem się ...
odgadnięte zdolny ... do niedoczy...
... czy może i pojęcia
... rodzajów ...
należące do różnych rodzajów ...
(disparatae) bywają żadne
...

Pojęcia przeciwne sobie (n. contrariae) ...
... nazywają się
najwięcej także rozjemcze (vel
disjunctae) a to z powodu że zakres
... ich ...
ogólnego to jest ich rodzaju
rozpięty jest na szczególne pojęcia
... gatunków ... się mieszczą ...

+ Pan Feliks jako przypis a) odpisze odrębnie
... jako przypis b ustęp ze
... jednym razem Gdy jedna z ... § 39 — potem jako przypis b ustęp ze
str. 60 od ... [do ... b

60

jako rodzaj zasłoniętej

Co do fig 6 – Niechaj A = trójkąt (6 = trójkąt prostokątny, ~~ostro-~~

~~kątny, d~~ c = trójkąt ostrokątny, d trójkąt rozwarto-

kątny – obok 6, c, d mieści się na fig 6 litera A bo każdy

z tych pojęć jest ~~rozciągłości A znaczy to~~ trójkątem

całym z ~~[illegible]~~ i całego trójkąta wogólności stanowi część stronę składową

każdego z tych gatunków trójkąta 6, c, d – oprócz tego obok

A mieści A pojęcie 6 znajduje się znak X ~~[illegible]~~ wyrażający

że ~~[illegible]~~ że tu się uważa składową, to jest zawiera gatunkowa

jest kąt prosty, podobnie y = ~~[illegible]~~ kąt ostry, z = kąt

rozwarty – że tu gatunki trójkąta ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ wywód cechy gatunkujące (x, y, z) nawzajem

się wyłączają, są sobie przeciwne, trójkąt prostokątny

nie może zarazem być ~~[illegible]~~ trójkątem ostrokątnym albo

rozwartokątnym.

§ 41

Dalszy ciąg

Pon Delikt przeciw od [illegible]

Pojęcia sobie przeciwne str. 129 do

[illegible] (ob przyp. § ~~[illegible]~~ [illegible]

gdzie [illegible] jest w § 70) str. 130

~~[illegible]~~ [illegible]

Omówić co przeciwstawne [illegible];

na str 130 a) 6)

Następnie jako przyjęte od [illegible]

[illegible] w § [illegible] § 41 str. 131

do [illegible] S są P, [illegible]

S nie są P str. 131. – [illegible] [illegible]

c) Najczęściej przytacza w [illegible]

wystąd barwa str 132

do [illegible] [illegible]

barwie str 133

być rozebrane na części s. [illegible]

2 Pojęcie złożone (notio composita zusammengesetzter Begriff) obejmuje w swojej treści pewną ilość cech. Pojęcie złożone możemy rozebrać na kilka cech a nawet na grupy cech, z których się składa (analiza).

Używamy wyrażenia: pojęcie proste podobnie jak się mówi o ciałach prostych, których rozebrać nie można na pierwiastki chemiczne. — Do pojęć prostych czyli niezłożonych zaliczają się: uczucia, przyjemności, smutku, cierpienia i t. d. — Ściśle mówiąc jedno tylko pojęcie „coś" niezłożone jest; gdybyś powiedział czem jest to coś, lub jakiem ono jest, już wtedy złożonym się pojęciem. Pojęcie prostem, niezłożonem — złożonem a to przez ów dodatek, owa cecha — wszystko inne co sam myśleć możemy jest jakiemś oznaczonem przez cechy. — Mniej ściśle nie znajdujemy w niektórych wypadkach jakoby pojęcia atoli pojęciowe takie jak barwa, ton, przedmiot — są niezłożonemi których rozebrać na cechy nie możemy: fizyka podaje nam warunki które są potrzebne by barwa, ton sprawiły wrażenie na nasze zmysły, że warunki atoli są cechami barwy i tonu — co więcej barwa aby pewną barwą oznaczona wymaga jakiego warunku narodziła jakąś była wymowna wyrażającą i odróżniającą od innych jeszcze barw z których je [illegible] — Gdzie by wszystkie przedmioty były czerwone żaden z nich nie oznaczałby się ta barwa czerwona — sam sobie nie znamy o której

Podobnie nie którzy uważają jako pojęcie „przedmiot" to pojęcie prostem. Ale uważmy że „Przedmiot" jest dla tego prostem nie [illegible] do przedmiotu — zatem cechą przedmiotu oznaczającą, a której ono dla przedmiotu jest przedmiot wymaga pojęcia przedmiotu więc ~~Podobnie przy wyrażeniu~~ ~~przez nie jest pojęciem niezłożonym lub złożonym~~ [illegible] Najwyższem ~~nie~~ najwięcej pojęciem najogólniejszem pojęciem więc najostatniejszem czegoś „jakiegoś" pojęcie — Bo ostatnie tylko prostem jest „coś" pojęcie, bo oznacza istnienie, nie oznacza istnienie bytu, ale oznacza i nawet i słowa wszystkich innych, istoty jest tylko tolkiem czemś w jakiem się coś do czegoś

68

§24

W treści każdego stosownego pojęcia odróżniamy materyą

§ 24.

Materya a forma pojęcia.

W treści każdego stosownego pojęcia (§ 23) odróżniamy Materyą pojęcia od jej formy.

1. Materyą pojęcia stanowią wszystkie te cechy. Pojęcia są przeto różne od drugich, gdy ich cechy są różne.

2. Formę pojęcia stanowi właściwe wrażenie zamknięcie się cech w zawartości w treści tego pojęcia.

Jakoż bywają pojęcia które nie różnią się materyą, to jest które mają te same cechy, a przecież te pojęcia są różne, gdy w tych pojęciach różny jest wzajemny układ tych cech, to jest sposób złożenia to jest gdy wzajemne zależność tych cech pośrednich do drugich jest różny, słowem gdy forma treści tych pojęć jest różna.

Widzimy przeto że treść pojęcia nie jest bynajmniej zatem ich cech, nie jest ich gotową sumą (jak to niewłaściwie wyraża często używana nazwa treściwa summa notarum)

Pod względem formy cech i ich wzajemnej zależności rozróżniamy części składowe główne od części składowej ubocznej.

Część składowa główna (Hauptbestandtheil) obejmuje te cechy które stanowią rdzeń pojęcia, ogół (rodzaj Gattung) do którego pojęcie dane należy — i które wyrażają, czem jest przedmiot pojęcia — (np. To jest ćwiczenie —

Część składowa uboczna (Nebenbestandtheil) obejmująca w sobie cechy które łącząc się z częścią główną składową bliżej, a zatem ją ornacza uszczegółowia dane pojęcie wyraża ściślej jako jest ta część główna składowa, o czem ornacza, w którym i jakiem jest gatunkiem (species oder Art) w tym ogóle (rodzaju) do którego pojęcie dane należy (przedmiot [illegible])

[Część składowa uboczna może się znów z kolei łączyć z drugą częścią uboczną, która bliżej ornacza tę pierwszą część uboczną a tem samem uszczegółowia ściślej jeszcze samo pojęcie dane. P owo

≠ a zatem uszczegółowia jeszcze ściślej tę część pierwszą uboczną, a tem samem jeszcze ściślej uszczegółowia samą część główną składową i samo to pojęcie dane

(od sposobu od ugrupowania zatem

g a następnie od dalszych grup tych cech które składają coraz dalsze części składowe uboczne –

Część składowa uboczna (Nebenbestandtheil) – obejmuje w sobie te cechy które łączą się z częścią składową główną i bliżej ją ornaczają, które wyrażają gatunek (species – Art) tem pojęciem, jest pojęcie dane w tym ogóle (rodzaju) do którego to dane pojęcie należy –

Część składowa uboczna może mieć z kolei jeszcze inną drugą dalszą część uboczną, składową która jeszcze bliżej uszczegółowia ornacza – która

Ta część składowa poboczna, druga dalsza ornaczy że pojęcie dane jest jeszcze z kolei jednym ze szczegółowego gatunkowego pojęcia (gatunku) ornaczonego przez ową część uboczną pierwszą ≠

Tak podobnie może mieć jeszcze dalsza trzecia część uboczna która jeszcze ściślej uszczegółowia pojęcie dane – i tak następnie –

Widać przeto że pojęcie może być ponad wcale samej formy ...

... ornaczenie pojęcia zależeć będzie od grupy cech które stanowią część główną, od jednej cech które należą do części składowej ubocznej [illegible] pojęcia

g to [illegible]

do § 24. str. 67 37

Przypisy

a) Cechy stanowiące pojęcie rzeczownika będą częścią główną składową. Bliższe ornaczenie zatem pierwsze, części składowej ubocznej stanowią cechy zawodzące [illegible] Druga część składowa jeszcze ściślej uszczegółowiająca [illegible] ja co pojęcie są cechy które ornaczają [illegible] – Trzecia część uboczna składowa obejmie cechy kolor i td.

Tak jak jestestwo zmysłowo rozumne jest częścią składową główną pojęcia człowiek, częściami ubocznemi z kolei coraz ściślej uszczegółowiającemi to pojęcie człowieka, są: rasa kaukaska – szczep romański – naród francuski – paryżanin i td. (ob. przykłady podane do § 25. 26, 27, 28 i td.

b) Jak zaś rozne utworzenie cech w pojęciu zatem rozna jego forma rozstrzyga o grupie cech stanowiącej część główną i zarazem rozstrzyga o grupie cech części ubocznej składowej wśród niej następujących przykłady –

Mogą być dwa pojęcia jednakie co do materyi, za tem co do cech zawartych w ich treści, np. a jednak każde z tych pojęć będzie miało inne znaczenie gdy ich forma jest różna — np. każde z nich może mieć cechy odpowiedne pojęciu ogród, a jednak mieć znaczenie rożne z powodu rożnej formy, np. tak np. co innego znaczy ogród domowy, a co innego dom ogrodowy, w pierwszym pojęciu główną częścią składową jest „ogród" a częścią składową dom — w pojęciu dom ogrodowy rzecz odwrotnie. Co innego jest woda z winem, a co innego wino z wodą — co innego pole kwiatów a kwiaty polne, szklanka na wodę i szklanka wody — mąż żony, żona męża — Gdy mówimy szkatułka hebanowa ozdobiona słoniową kością — To szkatułka jest częścią składową główną — heban częścią uboczną, najbliższą, pierwszą, kość słoniowa uboczną dalszą drugą.

Rozumie się że często samo przez się pojęcie wskazuje która co w niem jest częścią składową główną a co poboczną, np. pojęcie „murzyn" i pojęcie „człowiek" a jego część główną jest pojęcie „człowiek" a część składową czarna płeć. — Bo człowiek byłby czarny, uważali za część główną pojęcia „murzyn" a tedy to pojęcie należałoby do rzędu rzeczy czarnych np. do czarnego sukna, atramentu, smoły, węgla itd. — W pojęciu murzyn częścią składową główną jest pojęcie „człowiek" barwa czarna częścią uboczną.

Fig. na marginesie: Tu w miejsce pojęcia szkatułka ze słoniowej kości ozdobiona hebanem

B. Zakres pojęcia

§ 25.

Zakres pojęcia jest wielkością (quantum) może być więc większym lub mniejszym (ob. § 19), z tego wynikają następujące stosunki zakresów jednego do drugiego.

A. Zakres pojęcia obejmujący w sobie zakresy mniejsze pojęć do których może być zastosowany, ma się do tych pojęć jako pojęcie ogólne (generalis, universalis, allgemeiner B.) do szczególnych pojęć.

Jest w zględem tych niższych pojęciem wyższem (notio superior, höherer Begriff.)

(jest pojęciem obszerniejszem — n. latior — der weitere Begriff)

Wydrze w margine: § 25 i § 26 przerobić z § 26 wiele wyrzucić zakresów ciemno a to co zostanie wyprostować

Notio generalis universalis

Tak Pojęcie tego zakresu jest też pojęciem powszechnem bo obejmuje wszystkie jednostki (pewnego rodzaju) i przedmioty do tego rodzajowego należące — (allgemeiner Begriff).

~~W § 28 omawiany był wielkość zakresu pojęcia najwyższej tam, gdzie treści pojęcia powiedzmy, iż pojęcie mające zakres najwyższy ma jako treść tylko wszystkie cechy zawarte w których pojęciu i tylko zakres pojęcia każdego zakres pojęcia z każdego pojęcia najniższego każdej wszelkiej, zatem ogólne ma mniejszy zakres pojęcie —~~

Δ ~~Pojęcie zakresu jest pojęciem szczegółowem (particularis B) (n. particularis, besonderer partikulärer B)~~

Fischer 50. Hoppe 37 Definicya individuum

jako ~~treść pojęcia~~ czyli pojęciem nadrzędnem ~~nadporządkowanem~~ (~~super~~ notio superordinata ~~der~~ übergeordneter Begriff) ~~ono~~ jest pojęciem który nad ogólności zarazem rodzajem (Genus – Gattungsbegriff) ✱

B. ~~Zakres jedno pojęcia~~ Pojęcie zakresu mniejszego (~~podrzędne~~ (mniej szczególnego przedmiotu)) ma się do pojęcia w którego zakresie (n. particularis, besonderer B) jest objęte jako pojęcie szczegółowe do wyższego pojęcia ~~ogólne~~ ogólnego, ~~jako pojęcie niższe (inferior) do wyższego~~, jest względem tamtego (vod et) pojęciem niższem (n. inferior, ~~niedere~~ der niedere ~~podporządkowane~~ unter Begriff) ~~podporządkowany~~ ciaśniejszem ~~der untergeordnet~~ (n. angustior der engere Begriff) jest ~~jest względem tamtego~~ pojęciem podrzędnem ~~pod~~porządkowanem (n. subordinata – der untergeordnete Begriff) – jest pojęciem gatunku (species – Artbegriff). Δ ~~jest najniższe~~

A samo to pojęcie szczegółowe, ~~niższe~~ najniższe najciaśniejsze ~~nie~~ ~~ciaśniejsze~~ i to ~~zawsze~~ ~~niższe~~ co bezpośrednio zawiera ~~już w sobie zakresie~~ jednostki wsamym zakresie samej ~~pojęcia~~ czyli pojęcia indywidualne (notio singularis Einzelbegriff) których zakres najmniejszy, to już żadnych niezawiera pojęć (ob. § 55). Tak w ogólności mówiąc pojęcia, co względem zakresu się:

1. Pojęcia rodzajowe czyli powszechne (~~powszechne~~)
2. Pojęcia gatunkowe – czyli szczegółowe. ✱ to już przypis.
3. Pojęcia ~~jednostkowe~~ – indywidualne –

~~Pojęcie to jest zarazem względne bo tylko ogólne, bo względne~~

Jakoż owe pojęcie pod którem samo wraz nazwali rodzajowem, samo wraz i innemi ~~rodzajem~~ rodzajami

Przypis
✱ [Gdy powyżej mówimy o rodzajach o gatunkach przywiązujemy do tych wyrazów znaczenie względne. Albowiem pojęcie które nazywamy rodzajem, może samo być gatunkiem z kolei względem pojęcia wyższego obszerniejszego w którem jest zamknięte, a to obszerniejsze znowu może znów być objęte we wyższem jeszcze — a tak dalej a dalej aż dojdziemy do najwyższego rodzaju (summum genus) który jest już najwyższem najogólniejszem który tylko jest abstrakcyą istnienia czegoś. Podobnież względnem jest nasze wyrażenie gatunek — Bo ten gatunek sam może w sobie zamykać ~~ogólne~~ pojęcia szczegółowe a w takim razie on będzie rodzajem, a te pojęcia szczegółowe a w takim razie on będzie rodzajem a te pojęcia szczegółowe jego gatunkiem — Gatunkiem ~~dopiero~~ w bezwzględnem znaczeniu będzie dopiero ten który już w sobie nie zawiera pojęć szczegółowych ale jednostki — wiedzmy nieto że logika pod względem ~~naszego~~ nazw rodzaj gatunek rozróżnia dzieli ich od nauk przyrodniczych — (ob. § 23)

Nr 69

70.

może być zawartem w pojęciu X jedno wyższem od niej w mniejszym zakresie obszerniejszy — a tak to przez nas nazwane pojęcie rodzajowe podit będzie samo także pewnym z gatunków tego ogólnego pojęcia X — Podobnie, pojęcie pod B które nazwaliśmy gatunkiem w ogólności może w swoim zakresie zawierać w sobie jeszcze pewne podzakresy mniejsze np. odmiany i t. d. —

Rodzajem najbliższym (genus proximum) danego pojęcia nazywamy w ogólnem znaczeniu pojęcie w którego zakresie jest objęty bezpośrednio zakres pojęcia danego (tak o ile wyższy) — Tak pojęcie pod A jest rodzajem najbliższym (genus proximum) gdy zakres względem pojęcia pod B. — pojęcia pod B jest zawarty w zakresie pojęcia A, a gdy znów może być w zakresie jeszcze obszerniejszym zawarte, więc pojęcie B będzie objęte także objęte w zakresie X, ale będzie objęte niem pośrednio. —

Pojęciem rodzajowem (np. A) jest pojęcie „drzewo” w jego zakresie zawarte (np. B) są zakresy pojęć szczegółowych, sosny, dęby, lipy, jabłonie i t. d. pojęcie drzewo jest względem tych pojęć szczegółowych, pojęciem ogólnem wyższem, obszerniejszem, nadporządkowanem — a zaś także pojęcia szczegółowe sosny, dęby i t. d. są względem pojęcia drzewa pojęciami gatunkowemi niższemi, ciaśniejszemi, podporządkowanem. — Ale samo to pojęcie rodzajowe „drzewo” może być uważane jako zawarte jeszcze w wyższem od niego pojęciu (X) takiem będzie pojęcie roślina które zawiera w sobie jako gatunki pojęcia drzewo, krzew, trawa i t. d. — wreszcie to pojęcie roślina samo jest podporządkowane z kolei jeszcze wyższemu od niego pojęciu np. jakiem jest „jestestwo organiczne” i t. d.

Że obecnie względem niego pojęciem podporządkowanem — a to pojęcie X może znowu być z kolei podporządkowanem jeszcze wyższemu pojęciu — a tak możemy postępować do coraz wyższego pojęcia aż dojdziemy do najwyższego, który już nie jest zawarty w żadnem innem pojęciu — tem pojęciem jest pojęcie proste „coś” § 23

Genus proximum jest w § 28 i tam należy.

39 71 ~~69~~

Słownik wszechnicy

C. ~~Treść i zakres pojęcia~~ Treść a zakres pojęcia ~~razem uważane~~

§26

Gdy cechy są oznaczeniem uszczegółowieniem pojęcia, zatem im większa jest ilość cech, to jest im więcej jest treści tem dane ~~...~~ pojęcie ściślej, im bliżej (dokładniej) jest uszczegółowione, ~~tem ściślej~~ oznaczone, tem do mniejszej ilości pojęć i przedmiotów równych (równorzędnie) równorzędnie może być zastosowane (§19), tem przeto zakres pojęcia danego jest ~~...~~ mniejszy. ~~(§19)~~

Na odwrót im mniejsza jest ilość cech, to jest im mniejsza jest treść danego pojęcia tem mniej ściśle jest ~~...~~ uszczegółowione i oznaczone danego pojęcia, tem też do większej ilości równych pojęć i równych przedmiotów równorzędnie może być zastosowane, tem przeto zakres pojęcia danego jest większy.

Z tego wynika prawidło iż wielkości treści i wielkości zakresu mają się do siebie ~~jak~~ w stosunku odwrotnym (~~...~~ §24 ~~o częściach składowych treści~~)

Pojęcie „lew" ma treść większą od pojęcia: zwierzę ssące; bo lew ma wszystkie cechy zwierzęcia ssącego, a oprócz tych cech ma jeszcze cechy wyłącznie lwom służące — zatem zakres pojęcia ~~lwa~~ lew ~~jest~~ (które wprawdzie równa się ...) jest przeto mniejszy, ~~mniejszy~~ zamyka w sobie tylko same lwy, ... zawiera w sobie wszystkie ... od zakresu pojęcia zwierzę ssące który zawiera ... raczej czworonogi ssące — Figura kwadrat ma treść większą niż figura czworokąt (bo do kwadratu należy, że ~~...~~ wszystkie boki równe i wszystkie kąty proste) — dla tego zakres pojęcia kwadrat (które są ... wielkością równą ... od ...) zawiera tylko same kwadraty, a zakres czworokąta zawiera wszystkie czworokąty które mogą być mieć boki równe jak kwadraty, równoległoboki, prostokąty itd.

[Margin, pencil:] To powinna być definicya i określenie jednostki

[Margin, ink:] ~~Porząd.~~ [Zakres pojęcia mającego ~~...~~ wielką treść objęty jest ~~...~~ w zakresie ~~mającego~~ ~~treści~~ pojęcia mającego mniejszą treść — odwrotnie treść pojęcia zakresu większego objęta jest w treści pojęcia zakresu mniejszego (ob. §24 o treści składowej głównej i ubocznej, oraz §25) —

[Margin, pencil:] Tutaj dorzucić o tworzeniu pojęć jak w §25 wyższych rodzajów gatunków indywiduów ob. Höppe

exemplarzy

72

§ 27.

Uogólnienie i uszczególnienie

treści pojęcia.

Gdy wedle prawidła wyłożonego w § 26. wielkość treści a wielkość zakresu zostają w stosunku odwrotnym, więc z tego wynika iż ze zmniejszeniem stopniowem treści, wielkość będzie się ~~zmniejszając stopniowo treści~~ ~~ni będzie~~ zakres danego pojęcia — ~~i naodwrót~~ ~~zmniejszając zakres danego pojęcia zwiększa~~ i naodwrót wielkość treści danego zmniejszać będziemy jego zakres. —

Gdy wedle prawidła wyłożonego w § 26. wielkość treści a wielkość zakresu zostają w stosunku odwrotnym, stąd wynika iż ze zmniejszaniem stopniowem treści ~~pojęcia~~ pojęcie stawać się będzie ogólniejszem przeto zwiększać się będzie stopniowo jego zakres — i naodwrót zwiększaniem treści pojęcia pojęcie stawać się będzie szczególniejszem przeto zmniejszać się będzie zakres jego.

Są to więc dwa sprawy logiczne których postępowanie jest odwrotne — Pierwsze postępowanie ~~zowie~~ zowie się uogólnieniem i jest rozbieraniem pojęcia [illegible] które [illegible] więc [illegible] ~~rozbieraniem~~ ~~analizą~~ ~~treści pojęcia~~ odrywaniem treści pojęcia — Drugie postępowanie ~~[illegible]~~ zowie się uszczególnieniem czyli ~~syntezą~~ ~~wzbogacaniem~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ treści pojęcia, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zmniejszaniem treści pojęcia ~~czyli odrywanie~~ ~~[illegible]~~ —

1. od ~~Uogólnienie czyli odrywanie~~ ~~(abstractio)~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ abstractio). ~~Wiemy z § 24 że ~~w każdej~~ w treści każdego złożonego pojęcia odróżnić należy część składową główną od części składowej ubocznej która jest oznaczeniem, uszczególnieniem części głównej — W tym § 24 uwidoczniono że tę cześć uboczną uszczególnić możemy ściślej oraz przez dodanie do niej ~~dodany~~ drugiej części ubocznej, a tę znowu kolei jeszcze ściślej przez dodanie trzeciej i t. d. coraz dalszej ubocznej i t. d. Z tego wszystkiego wypływa~~

43

§ ~~4~~2 (6?)

129

40

Kategorye

Widzieliśmy było którymi sądzą się pojęcia i ich słowa wnet ~~sądzą o pojęciach, które wyrażamy~~ więc ~~pojęć~~ w których się one zachowują ~~stosunkach których się one~~ one do drugich — Te pojęcia atoli, [illegible] tylko samo tworzy myśl nasza, ale stoją zarazem w rzeczywistości w rzeczy, w rzeczy przed nią tworzy jak to ~~on~~ ~~się~~ powiedzieliśmy w §17

~~Pierwotne pojęcia~~

~~Tak~~ Tak najwięcej dochodzi do ogólnych, czyli do najwyższych abstrakcyjnych wyrazów, według których ~~których~~ odrębne wszelkie i według których się tworzą pojęcia i ~~stają się~~ ~~wszystkich~~ ~~wyrazów~~ w wszystkich słowach ~~wszystkich, słowa~~ — ~~są te~~ sprowadzić do dania Te ogólne wyrazy nazywają się Kategorie (Kategorien — Stammbegriffe)

Kategorye są następujące

1. Pojęcie substancyi — istotności jest ~~samoistne~~ [illegible] samoistnego przez się ~~trwa~~ uważanego ~~samo~~ ~~jestestwo~~ tworzenia, iż pojęcie to tylko ~~bez~~ bez czasu o ~~[illegible]~~ jako istnienia pomyśleć nie ~~[illegible]~~ możemy — ~~Tak~~ Jestestwo jako pojęcie jako substancja jest pod wszelkimi [illegible] przemianami wszelkich [illegible] cech zjawisk i odmian — ~~[illegible]~~ wszelkich innych pojęć [illegible] do niego stosować możemy.

2. Pojęcie drugie — ~~To po~~ [illegible] nawet pojęcie udzielności w tamtej dla tego jest pojęciem prawie zasadniczym

Z tego powodu u niektórych pojęcie pojęcie abstrakt nazywa że jest coś jest na [illegible]

Istnieje w sobie ~~samo~~ ~~z~~ osobna, bez względu na stosunek ~~do~~ jego do innych pojęć. To [illegible] pojęcie [illegible] w [illegible]

istnieć owego drugiego pojęcia
od którego się pierwsze odróżnia —
To drugie pojęcie jest [illegible]
~~[illegible]~~ pierwszego ✱ w tej stosunku
~~[illegible]~~ to pojęcie drugie do
pierwszego —

✱ To drugie pojęcie nie (qualitas)
[illegible] jakości ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
(ut [illegible]) jest jakiem z [illegible]
To pojęcie drugie jest [illegible]
do pierwszego (relatum)

3 Stosunek sam (relatio) ~~[illegible]~~
drugiego pojęcia — [illegible]
[illegible] pojęcia drugiego
się do pierwszego —

Obaczmy że te kategorye mają
zastosowanie —
[illegible] [illegible] —
[illegible] kategorye które bo nam się zdają najpierwszemi [illegible]
Dla tego [illegible] ✱ [illegible] [illegible] kate-
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] jakie [illegible]
kategorye

Arystoteles — 10 [illegible] [illegible] — Stoicy z [illegible] [illegible] str 67.
Mill 99 str 66. IV — Kant z [illegible] i [illegible]
[illegible] B. M.
[illegible] o 2 kategoriach [illegible] [illegible]

NB a) przykładów [illegible] [illegible] bo [illegible]
o jednem kiedy [illegible] [illegible]

Obacz kategorye Comte i jak je on
pojmuje [illegible] [illegible]

§28 73 ~~72~~ 41

~~Uogólnienie~~

1. Oderwanie i uogólnienie

oderwanie cechy i odróżnienie ...

Wedle §24 wiemy jako w treści każdego pojęcia odróżnić należy, część składową, tę grupę cech która stanowi od tej grupy cech która objęła się węższy główną, ~~od części~~ składowej ubocznej która jest oznaczeniem bliższem, czyli uszczegółowieniem ściślejszem części głównej a zatem i ściślejszem uszczegółowieniem samego danego pojęcia.

W tym §24 powiedziano również że ~~przez~~ gdy ~~dodanie~~ do części ubocznej dodana jest przez druga, dalsza część uboczna, to druga część uboczna jeszcze ściślej oznacza część uboczną pierwszą, a tem samem uszczegółowi jeszcze ściślej znaczenie samego ~~d~~ pojęcia danego. Podobnie przez kolejne dodanie trzeciej czwartej i t. d. części ubocznych pojęcie dane z kolei stanie się stopniowo coraz ściślej oznaczonem.

Z tego wypływa że gdy odwrotnie odciągać ~~bę~~ czyli odrywać będziemy z kolei te części uboczne od treści pojęcia, to pojęcie stanie się stopniowo coraz ogólniejszem coraz bardziej uszczegółowionem.

To uogólnienie (generalisatio) jest więc następstwem, skutkiem ~~samego~~ owej wymownej odciągania, oderwania (abstractio) ~~cech~~

Gdy im dalszą to jest im odleglejszą cechy z niej objęte jest część uboczna tem też ~~ściślej~~ ogólniej uszczegółowia tem ściślej oznacza pojęcie, z tego wypływa

71

Że to odciąganie, odrywanie należy roz-
począć od części ubocznej najdalszej
najodleglejszej to jest od ostatniej ubocznej.
Bo właśnie ta ostatnia część uboczna
najściślej uszczegóławiająca pojęcie dane
~~jest właściwie~~ jest zarazem właściwie
uboczną względem całej treści, zatem
względem części pierwotnej głównej
i wszystkich tych części ubocznych które
które wyprzedzają owe części uboczne
ostatnią. Tak ~~że~~ jeśli treść pojęcia danego
stanowi część główna A, a części zaś uboczne
a, b, c. — w tej treści zarazem A oraz
a + b stanowią ~~treść~~ część główną, ~~[illegible]~~ c zaś
jest częścią uboczną najdalszą od której
więc uogólnianie
rozpocząć należy oderwanie — Po oderwaniu
części ubocznej c. zostanie treść A + a
+ b — w tej treści ~~A+a~~ jest ~~[illegible]~~ ~~z kolei~~ obecnie
A + a
częścią główną, składową; b zaś ~~względem~~
~~[illegible]~~ jest częścią uboczną ~~względem~~ ~~[illegible]~~
Po oderwaniu tej części b. posunie
~~[illegible]~~ — ~~Tak następnie~~ ~~[illegible]~~ się ten znowu
do
z kolei ~~się~~ oderwanie ~~do~~ części ubocznej naj
bardziej której jest a — ~~zostanie~~
~~[illegible]~~ po dokonaniu ~~[illegible]~~ oderwania
samo
~~[illegible]~~ części ubocznej a zostanie ~~[illegible]~~
całą ~~treścią~~ — ~~A [illegible]~~ A będące
już teraz całą treścią pojęcia dane-
go a które było pierwotnie częścią
główną składową pojęcia danego — możemy uczynić pojęciem ogólniejszym
Przecież i w ~~tej~~ ile treść A ~~[illegible]~~
jąbowiem rozebrać
możemy na części ~~[illegible]~~ składową
główną i naczęści uboczne — zatem
możemy ~~[illegible]~~ — dalej jeszcze
pomnażać czynność odrywania a tem
samem uogólnienie — Tak ciągle
postępując

Trzeba ułożyć

zoderwaniem i ogólnieniem dochodzimy w końcu do pojęcia najogólniejszego, którego treść już nie ~~zdatnej~~ ~~więcej~~ może być zebrana na nowo, bo ta treść już będzie nierozłożona, ~~będzie pojedyncza, proste~~, już nie zawiera w sobie składowych cech, ~~która~~ bo tylko jedna jedyna cecha stanowi całą treść pojęcia – Jest to pojęcie po prostu, ~~z~~ pojedyncze pojęcie (notio simplex) o którem mówi ~~§ 23 i~~ § 25.

Tem pojęciem prostem nie pojedynczem najogólniejszem jest zgoła to co jest "ens" ~~co jest~~ ~~[illegible]~~ + jak powiedzieliśmy § 23 i 25.

To stosunkowe zmniejszanie treści pojęcia, ~~do~~ odbywające się przez oderwanie i uogólnienie będzie przyczyną, iż w tym samym stosunku ~~tej samej mierze~~ zwiększać się będzie zakres pojęcia –

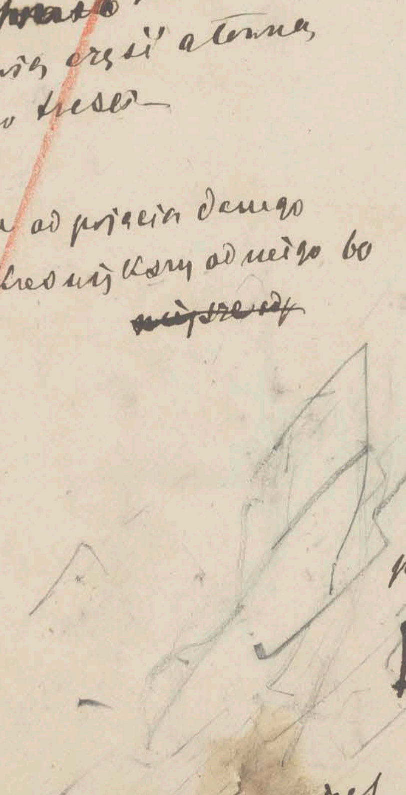
Jakoż gdy pojęcie dane zawiera, zbiera w sobie treść większą, ~~A~~ +a+b jest cechą składową główną, jest ich, zaś c ~~[illegible]~~ ~~jest~~ cechą składową uboczną, zatem przez oderwanie owego c od treści pojęcia danego ~~utworzymy~~ utworzymy też pojęcie drugie ogólniejsze, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jak ~~[illegible]~~ mające ~~zakres~~ ~~którego~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~składowa~~ ~~[illegible]~~ ~~pojęcia~~ – ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

[Nadmienić! ~~Jeśli~~ × w tem drugiem pojęciu mającem treść A+a+b, cechą składową ~~jest~~ główną jest A+a, cechą zaś składową uboczną zaś jest b – ** Przez oderwanie teraz b ...

E to jest ~~tylko~~ te cechy zajęta treścią ~~które~~ tego drugiego pojęcia, które stanowiły tylko część składową pojęcia pierwotnego danego –

~~pojęcie~~ którego całą treścią ~~będzie~~ jest tylko A+a+b ~~X~~. To drugie pojęcie obejmuje bezpośrednio zakresem swoim zakres pojęcia danego, jest więc względem ~~tego~~ pojęcia danego rodzajem najbliższym – ~~X~~ gdy ~~treść to~~ ~~całą treść tego~~ ~~pojęcia tego najbliższego~~ (genus proximum § 25) – ~~X~~ Zatem widzimy że względem pojęcia danego pojęcie ~~tego całe pojęcia~~ ~~pojęciem~~ najogólniejszego ~~pojęcia najbliższego~~ nadzaje ma za całą swoją treść te tylko cechy ~~[illegible]~~ które w pojęciu danem stanowią część główną, składową jego treści –

=/ ogólniejsze od pojęcia danego mające zakres większy który od niego bo ~~najpierw~~

76

ad treści pojęcia drugiego utworzy się z kolei trzecie pojęcie, ogólniejsze od pojęcia drugiego, będąc względem niego rodzajem najbliższym a ~~mają~~ mające zakres większy od niego a zamykające w sobie jakkolwiek treść A+a. — Jako jest te cechy które w pojęciu drugiem stanowiły tylko część główną składową jego treści

[Jeżeli następnie oderwiemy od tej treści trzeciego pojęcia część uboczną a — ~~otrz~~ utworzymy pojęcie czwarte ~~ogólniejsze~~ jeszcze ogólniejsze od trzeciego pojęcia, ~~mające~~ zakres jeszcze większy od niego zamykające w sobie treść: A, która była tylko częścią główną ~~uboczną~~ treści trzeciego pojęcia — To czwarte pojęcie jest ~~rodzajowem~~ z kolei ~~pojęciem najbliższego rodzaju~~ dla trzeciego rodzajem najbliższym

Podobnież, że treść A uczyniemy rozebrać jeszcze na część główną składową i część uboczną — ta jest treść która stanowiła w treści pojęcia trzeciego część główną składową — ~~składa nieswobodne części główne~~

[Podobnież ~~tak~~ to A będące ~~treś~~ treścią czwartego pojęcia możemy z kolei ~~rozebrać~~ także rozebrać na cechy stanowiące ~~jego~~ część składową główną i uboczną — i znowu oderwiemy od niej to oderwanie i uogólnianie aż nie dojdziemy do pojęcia ~~mającego~~ którego treścią jest tylko jedna cecha, ~~ostatniej~~ które może być najogólniejszym pojęciem, ~~mające~~ mającem już największy zakres obejmujący w sobie wszystkie inne zakresy.

[Tak widzimy że oderwaniem i uogólnianiem dochodzimy z kolei do coraz ~~naj~~ większych zakresów więc do pojęć coraz wyższych obszerniejszych a coraz uboższych [illegible] o których mówić

[Z ~~tego~~ wszystkiego wynika prawidło ogólne iż część główna składowa ~~jakiego~~ jakiegokolwiek danego pojęcia stanowi całą treść ogólniejszego pojęcia, które jest rodzajem najbliższym (genus proximum) względem danego pojęcia. — To zakres danego pojęcia ~~dane pojęcie~~ jest więc bezpośrednio zamknięty w zakresie pojęcia rodzajowego, jest więc bezpośrednio podporządkowane ~~temu~~ rodzajowi jako jest względem niego gatunkiem najbliższym (species proxima) ~~wyższemu obszerniejszemu pojęciu~~

Spostrzegamy więc iż wszystkie pojęcia zamykające coraz większym zakresem ~~mające zakresy coraz większe a szczególniej~~ pojęcie dane ~~będą miały~~ mają ~~będąc z kolei~~ w treści swojej ~~treść taką~~ pewną grupę cech wspólnych z pojęciem danem, ale ta grupa cech wspólnych zmniejsza się w miarę ~~coraz~~ coraz dalszego uogólnienia, więc w miarę zwiększania się zakresów. —

do Nr. 76

Dodać należy że postępowanie powyższe ~~zaczynające~~ oderwania i uogólnienia odbywające się z ciągłym względem na część składową główną i na rodzaj najbliższy wynikający z oderwania tej części składowej jest postępowaniem systematycznem zachowującem pewną stałą ~~[illegible]~~ ścisłą zasadę jest ~~ciągłości~~ stałością logiczną (principium continuitatis logicae) [illegible] ~~[illegible]~~

Takie postępowanie jest [illegible] — [illegible] a zatem znaczenie może się zdarzyć [illegible] kiedy to postępowanie [illegible] na [illegible] [illegible] część składowa.

[Uważamy że to postępowanie przy rzeczy odrywającej zatem uogólniające jest postępowaniem rozbiorowem, bo rozbiera stopniowo treść przechodząc na części na cechy które ją stanowią – Takowe postępowanie zowie się analitycznem i jest podstawą metody ana- ~~[illegible]~~ litycznej która przez rozbiór ~~[illegible]~~ przechodzi od danych do prawdy najogólniejszych ~~[illegible]~~ myślenia zowie się rozbiorem analizą —

Zaczynając od ~~[illegible]~~ ostatnich najbliższych a skoków najbliż- szych do prawdo[illegible] i coraz dalszych, ~~najdalszej~~ najodleglejszych

Sprawa raz jeszcze [illegible]

~~Niechaj A znaczy czworokąt – [illegible] będzie~~

Niechaj A oznacza czworokąt jako treść wyższą rzeczywistą ustalona niechaj będzie ~~[illegible]~~ pojęcia – następnie a jako część od treść rzeczywistą niechaj ~~[illegible]~~ w bliższem oznaczeniu szczegółowym tego czworokąta niechaj nie znaczy ~~boki~~ równo-ległości boków. Zatem A + a będzie oznaczać czworokąt boków równoległych – Dalej ~~bliższem ozna-~~ uszczegółowieniem b niechaj oznacza równo-ległobok ~~jest~~ A + a + b będzie równie ~~[illegible]~~ ~~o jego kątach~~ prosto- jest oznaczeniem iż kąty równoległoboku są proste – Zatem będzie prostokątem mającym Z kolei c niechaj znaczy ~~te boki~~ równe zatem oznaczać kwadrat ~~[illegible]~~ – Pojęcie kwadratu ~~ma~~ wszystkie boki ~~[illegible]~~ składa się z treści ~~A + b + c~~ A + a + b + c – w tej treści A + a + b jest wyższe i ~~[illegible]~~ część składową ogólną, a względem tej części ogólnej ~~c~~ częścią uboczną – ~~Zatem~~ jest c od niej wyższe ~~[illegible]~~ jako od najdalszej rozpoczynamy oderwanie – Po oderwaniu tego c które ma znaczenie równości wszystkich boków zostanie A + a + b to jest prostokąt

78

Niechaj A będzie pojęciem: czworokąt

Pierwszem uszczegółowieniem tego pojęcia A czyli czworo-
kąta niechaj będzie a. To a znaczy równoległość boków.
Zatem A+a wyraża czworokąt mający boki równoległe-
Taki czworokąt = pojęciu równoległobok. [W treści równoległoboku która jest
A+a, częścią główną składową jest A; częścią uboczną
składową jest a.

Drugiem uszczegółowieniem tego czworokąta A niechaj będzie b. To b wyraża
czworokąta,
że wszystkie
kąty są proste. Zatem A+a+b mają znaczenie
że czworobok przez dodanie b stawszy się poprzednio równoległo-
bokiem, teraz stał się prostokątem to jest równoległobokiem, mającym
wszystkie kąty proste. [W treści prostokąta A+a+b – częścią
składową główną jest A+a – częścią uboczną jest b.

[Trzeciem uszczegółowieniem będzie c. To c wyraża obecnie cechy A+a+b+c
równości boków. Zatem obecnie stawszy się równo-
ległobokiem, a następnie prostokątem, stanowią jako czworobok
przez dodanie c uszczegółowił się jako kwadrat o A
[W treści pojęcia kwadratu A+a+b+c A+a+b jest
częścią główną składową
częścią uboczną jest c.

[Teraz obaczmy postępowanie oderwania i uogólnienia

[Mając uogólnić pojęcie „kwadrat" którego treścią
jest A+a+b+c, zaczynamy od oderwania od niej
cechy c. odrzuconą jest częścią uboczną najodleglejszą.
Po oderwaniu tej części c – zostaje nareszcie treści A+a+b
Ta reszta jest całą treścią pojęcia prostokąt –
tylko treści składowa
główna w treści pojęcia „kwadrat" – jest rodzajem najbliższym
wedle §25 rodzajem najbliższym (genus proximum)

~~względem pojęcia kwadrat~~

To pisać na całej szerokości, bo jest przepisywane

Obaczywszy tym sposobem stosunek co do treści pojęcia kwadrat do pojęcia prostokąt – ~~Rozpatrzmy~~ Poznajmy teraz stosunek tych dwoch pojęć co do zakresów. –

(Zakres pojęcia „prostokąt" nie tylko jest większy od zakresu pojęcia kwadrat ale zakres prostokąta jest (wedle §25) względem zakresu kwadratu najbliższym jego rodzajem (genus proximum) gdyż zakres kwadrata jest ~~bezpośrednio~~ a objęty w zakresie prostokąta tylko bezpośrednio jakoż ~~gdyż~~ między jednym a drugim z tych zakresów nie ma zakresu pośredniego – ~~okładu dowiemy~~ ~~zakresu tylko treści pojęć że części~~

Gdy zaś dopiero co ~~przekonaliśmy się że cała treść pojęcia~~ ~~że cała treść~~ że część główna treści kwadrata (A+a+b) stanowi całą treść prostokąta który jest względem ~~niego~~ kwadratu rodzajem najbliższym (genus proximum) zatem na tym przykładzie widzimy wyjaśnioną prawdę o którym mówi § jako cała treść jest ~~treść~~ część główna składowa pojęcia każdego pojęcia rodzajowego, jest [illegible] temu rodzajowi. [illegible] bezpośrednio podporządkowanego temu rodzajowi.

[Podobnie jak przez oderwanie doszliśmy, od szczególniejszego pojęcia kwadrata do ogólniejszego pojęcia prostokąta, tak można dalej dojść dochodzimy do pojęcia równoległoboku, dalej ~~czego~~ do pojęcia czworokąta. czworokąta aż do A. ~~bo~~ Por [w pojęciu czworokąt. to jest wielokąt równoramienny można mieć składową główną, kątów, boków ~~kątów~~ aż aż do ubocznej która jest oznaczeniem liczby kątów – stąd dochodzimy stopniowo do pojęcia figura geometryczna – dalej do pojęcia ~~miejsca~~ do pojęcia ~~w~~ figura płaska – dalej do pojęcia ~~oznacz~~ istnienia, oznaczonego przestrzennie – dalej do innego pojęcia ~~gole~~ z goła istnienia czegoś – ~~do pojęcia kwadratu~~ ~~zapojęcie jak~~

~~Jak sobie [illegible]~~ Spostrzegamy więc że wszystkie pojęcia zawsze każde oraz mniejszym zakresem pojęcie dane kwadrat, równoległobok, czworokąt i t. d. mają w treści swojej pewną grupę cech wspólnych mniejszą niż pojęcie prostokąt, a zatem pojęcia prostokąt, ale ta grupa cech wspólnych ~~mniej~~ prostokąt oraz ~~[illegible]~~ cech wspólnych z treścią pojęcia: kwadrat, ale ta grupa zmniejszenia się zakresów [illegible] w umysłach dochodzi zmniejszenia się zakresów ma mniejszą grupę cech wspólnych z kwadratem niż pp równoległobok lub czworokąt.

Względem kwadratu rodzajem najbliższym jest prostokąt dla prostokąta rodzajem najbliższym równoległobok – dla równoległoboku czworokąt.

~~Rozumie się że w pojęciu [illegible] kwad~~ Widzimy z tego że w pojęciu najwyższym kwadrat znajdą się cechy nie tylko prostokąta który stanowi część główną składową kwadratu, ale w pojęciu kwadrat znajdziemy cechy równoległoboku, czworoboku ~~tyt~~ ale cechy tych dwóch figur są mniej już niż część treści kwadrata

80 Jak więc postępowaliśmy z pojęciem kwadrat tak możemy postąpić i z innemi pojęciami uszczegółowienie

~~Tak np. pojęcie „lew" [illegible]~~

Tak od pojęcia „lew" przez oderwanie stopniowe cech dochodzimy do coraz ogólniejszych pojęć mających coraz większe zakresy tak dochodzimy do rodziny kotów (w treści całą tej rodziny jak cechy składowa lwa dalej cofamy się) do rzędu drapieżców – następnie do kręgowców do gromady zwierząt ssących – następnie do kręgowców dalej do pojęcia ogólnego „zwierzę" – dalej do pojęcia jestestwa organicznego – dalej do pojęcia jestestwa natury – wreszcie do jestestwa – a ostatecznie do istnienia z jestestwa – a ostatecznie do zgoła istnienia. – I tak spostrzegamy że z treści pojęcia lew, a cała rodzina kotów ma więcej cech wspólnych, a przez mniej wszystkich zwierząt drapieżcy mniej tych cech wspólnych mniej, a jeszcze mniej wszystkich i t. p.

§ 29

~~Oznaczenie i uszczegółowienie~~

Uszczegółowienie i oznaczenie

Jeżeli w § 27 powiedziano że uszczegółowienie i oznaczenie (specificatio i. determinatio. combinatio.) jest czynnością myślenia która się ma odwrotnie do oderwania i uogólnienia – Jakoż gdy w oderwaniu przez odciąganie się od treści (tej pierwszego) danego pojęcia, dochodzimy do pojęcia drugiego które jest gatunkiem pierwszego (species) i które ma mniejszą treść z powodu czego jest ogólniejsze więc ma zakres większy, następnie tak więc antytezą z tem danem pojęciem dochodzimy do takiego i tak następnie – więc rzecz jasna że przez odwrotne przedział a stopniowe dodawanie cech, to jest treści dochodzimy do (i wiązanie ich z treścią pojęcia) stopniowo do pojęć mających mniejsze treści, więc stopniowo coraz mniejszy zakres dochodzimy ~~do pojęć stopniowo do pojęć które~~ mając treść coraz większą i zakres coraz mniejszy są stopniowo coraz ściślej uszczegółowione, coraz ściślej ~~oznaczone~~.

Podobnie postępowanie widzimy w innych naukach wiedzy w których zwykle dochodzimy do najogólniejszych pojęć przez tak nazwany i o rozbiorze gramatycznym – historycznym chemicznym – np. będzie osoba druga, liczba mnoga tryb rozkazujący – słowo przechodnie stwo – czyść razy –

aż w końcu dochodzimy do pojęć jednostkowych mających najmniejszy zakres a treść tak wielką że są cechy tej rzeczy nie zawierają ~~[illegible]~~ innej ~~[illegible]~~ i stanowią nawet różnicę jednej jednostki od drugich choć należących do tego samego gatunku – cechy jednostek są niezmiernie wielkie samem drzewie każdy liść różni się ... cecha od każdego innego liścia są tem samem są ściślej oznaczonemi coraz ściślej oznaczonemi i ściślej uszczegółowionemi

To postępowanie powyższe zasadzające się na dodawaniu więc na składaniu stopniowem treści, zatem na stopniowem składaniu treści jest postępowaniem zbiorowem syntetycznem, jest podstawą metody syntetycznej, która rozpoczynając od pojęć najogólniejszych, od prawideł i przyczyn najwyższych, odleglejszych najdalszych ‡ sprawa takież wynosi i myśle-nia także syntezą—

‡ Postępuje do pojęć coraz więcej uszczegółowionych coraz ściślej oznaczonych, do skutków coraz bliższych w końcu aż do ostatnich do pojęć jednostkowych, do skutków ostatecznych.

będącej (Principium continui totius logicae).

Postępowanie analityczne i syntetyczne nawzajem się uzupełniają i potwierdzają.— Tak jedno jak i drugie postępowanie wiodą się i odznaczają się tym stosownym tądem według zasady

Oczywiście a) Przykładem do postępowania syntetycznego w nas jest przykład na kwadrat który w przypisku do § 28 podawanie pierw potrzeba, przykład wyjaśniający do wyjaśnienia drogi analityczny służyć może i do wyjaśnienia drogi syntetycznej; a ów przypisek tem więcej w uzyskaniu gdy owemu od ogólnego przyjęcia rozpoczniemy wtenczas od syntezy, bo od ogólnego pojęcia a = czworokąt. — Postępowanie syntetyczne na tem nie polega, będzie to do a z kolei dodamy cechę a = równoległobok — nadamy cechę b = prostokąt, dalej c = kwadrat.

Podobnie syntetycznie sobie postępujemy rozpoczynamy od pojęcia ogólnego np. od kręgowców, dalej do ssaków, dalej do drapieżców — do kotów a tak do pojęcia „lew

6) Oczywiście tym wzorem umiejętnością syntetyczną jest geometrya
~~sam~~ przedmiot geometryi to jest przestrzeń jest syntezą
~~[illegible]~~ bo przestrzeń jest istnieniem obok siebie – bo właśnie
umiejscowienie przestrzeni istniejących obok siebie, i rozsobie
Syntetyczność przeto geometryi okazuje się pod
każdym względem – syntezą jest każda figura,
(trójkąt jest syntezą trzech boków a zatem trzech kątów –
Geometrya rozpoczyna ~~od pojęć~~ od pojęć naj-
ogólniejszych (od punktu i linii) od tych ogólniejszych
~~ponieważ~~ dochodzi ciągłą syntezą do pojęć i twier-
dzeń coraz więcej uszczegółowionych ~~złożonych~~ (coraz więcej synte-
tycznych) coraz więcej skomplikowanych – Geome-
trya dowodząc w swoim rozwoju dalszym prawdy, i twierdzenia, ~~twierdzeń późniejszych~~ odwołuje
się do twierdzeń poprzednio dowiedzionych, i takowe
syntetycznie tąż drogą zbierając, skutkiem tego dowodzi
prawdy ~~twierdzeń~~ która właśnie jest przedmiotem
tem ~~obc~~ tego twierdzenia którego prawdy dowodzić
należy.

§ 30.

Pojęcia istniejące konkretne
a
~~Poj~~ Pojęcia oderwane ~~czyli abstrakt~~
czyli
abstrakcyjne.

Powyżej w ~~w Geo~~ w § 28 okazało się że ~~pewna~~
~~część~~ części wybrana treści może
być oderwaną od całej treści pojęcia,
od przedmiotu (abstrahere animum
ab aliquare)

Zatem ta treść oderwana uważana wprost (w myśleniu z osobna (separatim cogitare)) staje się przedmiotem osobnym naszej uwagi i myśli, a wtedy ją nazywamy pojęciem oderwanem, abstrakcyjnem (notio abstracta) — Widzimy przeto że pojęcie oderwane nie jest wcale samoistnem, osobno stojącem, ale jest raczej cechą, właściwością przebywającą w większem pojęciu.

Pojęcie zaś istnem konkretnem (notio concreta) jest przeto także pojęcie które nie jest oderwanem od pojęcia, które nie jest od niego odosobnionem ale się zżyło z niem tak jakoby było z niem zrosło (concrescere — concretum) i wyraża w rzeczywistym przedmiocie który jest wyrazem w ogólności tego pojęcia —

Pojęciem konkretnem jest więc pojęcie uważane [illegible] treści [illegible]

Gdy do pojęć ogólnych jeżeli dochodzimy przez oderwanie (przez abstrakcyą), więc zachodzi blizki związek między pojęciem ogólnem i oderwanem — Pojęcie niekiedy rozróżnić ogólne z oderwanem [illegible] pojęć —

~~Pojęcie oderwane jest przedmiotem~~

Pojęcie ~~abstrakcyjnem~~ —

~~pojęcie abstrakcyjnem~~

~~Pojęcie zaś ogólne~~

~~Pojęcie oderwane w stanie wobec pojęcia konkretnego które nie jest jego oderwaniem. Pojęcie zaś ogólne jest wobec pojęcia szczegól- nego, jednostkowego.~~

Pojęcie oderwane zostaje w stosunku do pojęcia całego konkretnego jako jego oderwana [część]. Pojęcie ogólne odnosi się do pojęcia jednostkowego jako szczególnego względem tego pojęcia ogólnego. Każde pojęcie oderwane jest ogólne — Pojęcie zaś ogólne może być oderwanem, a może też być wyrażeniem konkretnem.

84

Jakoż gdy każde pojęcie oderwane ~~będące~~ ~~jest~~ ma znaczenie cech (własności, przymiotów) ~~które~~ oznaczające treść ~~właściwą~~ pewnemu ~~rodzaj~~ ogółowi (rodzajowi, gatunkowi) a tem samem ~~ogółem~~ jest ogólne bo może być [illegible] odniesione do wszystkich pojęć rzecza[illegible] i jednostkowych objętych ~~[illegible]~~ w tym ogóle — ‡

~~. Pojęcie zaś ogólne jest wtedy oderwane jeżeli je odciągniemy od treści ~~właściwej~~ stosownie[?]; Pojęcie ogólne będzie wtedy oderwanem jeżeli odciągniemy,~~

~~a więc spostrzegamy że~~

‡ Tak już ~~A tem samem~~ spostrzegamy że nawzajem ta pojęcia ogólne które są zarazem oderwane — mogą być ~~lecz~~ atoli pojęcia ogólne które nie są oderwane, a ~~to będzie~~ ~~wtedy~~ są to te pojęcia które lubo stanowią ogólne cechy pewnego ogółu ~~a oraz które~~ przecież [illegible] bo [illegible] ~~przecież~~ jako cechy i własności w przedmiocie rzeczy w tym który jest ~~przedstawcą tego~~ (pojęcia jako) [illegible] wszystkich przedstawców tego ogółu [illegible] i [illegible]

(A) W niektórych nowoczesnych, wielkich mniejszych [illegible] [illegible] pojęcia ogólne i abstrakcyjne były jedno i to samo, i jednak określenia trafne w dawniejszych logikach podane były obu tych rodzajów pojęć —

Tak Wolff w swojej logice zwanej powiada że notio abstracta jest: quae aliquid, quod rei cuidam inest vel adest repraesentat absque ea re, cui inest vel adest — To zaś aliquid quod inest lub adest rei Wolff opisuje jako rerum attributa, modos, relationes.

Co zaś do pojęć ogólnych Wolff powiada że notio universalis jest ta quae ea repraesentantur, quae rebus pluribus communia sunt.

85 47

6. Pojęcie ~~jakiego~~ np. jak równoległość lub równość kątów i td.
~~oderwane~~ uważa kształt przestrzeni, gdy będą oderwane od
~~rzeczywist~~ rzeczywistości ~~narysowanej~~ od rzeczy która ma
formę dokładnego kwadratu, będą pojęciami abstrakcyjnemi
są atoli zarazem pojęciami ogólnemi bo są cechą wszystkich
kwadratów – Jeżeli zaś połączymy te

6. Pojęcie zwierząt ssących, ma ~~za treści więcej~~ ma za cechę
główną treści więcej cechy zwierząt kręgowych, a za cechę
uboczną cechy ~~za~~ właściwe zwierząt kręgowych,

6. Pojęcie lew ma ~~zatem~~ treść złożoną, składową cechy zwierząt
ssących, to jest krew czerwoną ciepłą, serce o dwóch komorkach
rodzenie żywego płodu – karmienie ~~[illegible]~~ do swojem mlekiem, i td.
Za cechę pierwszą uboczną treści ~~stan~~ cechy stanowiące drapieżców.
a cechę drugą uboczną cechy rodzinę kotów, a za cechę
trzecią uboczną cechy istotnie właściwe lwom.
Gdy jedną z tych cech treści oderwani będą zarówno
np. treść stanowiące cechy ssących ~~[illegible]~~ i pierwszą
i będą z treścią stanowiącą np. ryby wtedy są cechy
(ssących) ~~treści~~ jako osobną ~~[illegible]~~ i samą przez się uważane
treści pojęciem, oderwanem, abstrakcyjnem –
Jeżeli zaś widzimy ~~[illegible]~~ lwa już w wieku
spotkamy i cechy zwierzęcia ssącego, i drapieżcy i
samym lwom właściwe cechy
Koła ~~właściwego~~ lwu i cechy właściwe
a wszystkie te cechy będą myśli w sobie połączone
i okaże się nam rzeczą się tam przedmiot jako
istnym rzeczywistym przedstawiony wtedy już ~~[illegible]~~ że
wszystkie inne ~~stano~~ ~~[illegible]~~ będą ~~pojęciem~~ mieniem, i że treści

Konkretnem –

~~Bo~~ ~~Bo~~ ~~byłoby~~ we wykładzie teorii, między uważaniem
o cechach ich abstracto aby zdobyć sobie większe rozumienie
pojęcie, gdy raz przedstawiamy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ za przykład rozumienia
ludzi oto którzy osobnym ~~[illegible]~~ całą [illegible] wskazującą
cechy, to pojęcie ono będzie jako się rozwiąże –
„Mądry ie. o mądrości jest pojęciem abstrakcyjnem, „mądrość"
jest konkretnem –

86

~~Jest~~ Tedy stanowisko rzeczywistości rzecz jest łatwiejsza do pojęcia dla przewyższającą nie teorye i obiektywności ale używamy przykładów do wyjaśnienia teoryi — (Bal. obrazy ~~przedmiotów~~ np. płodów natury, figury geometryczne i t.d. wyjaśniają nauki — algebra używa zo(?) liter — ~~wyrazy~~ pojęcia in concreto — algebra używa zo(?) liter. Po te ~~obrazy~~ abstrakcyjne pojęcia

C. ~~Utworzony ze~~ Indywidualne ~~ze pojęcie ~~ ~~Pojęcie~~ pojęcie ogólnego byto oderwane od ogółu ale od jednostki ~~pojęcie oderwane~~ ~~które było oderwane~~ abstrakcyjnem a myślenie ~~ów~~ zawsze jest pojęciem ogólnem mogącem mieć zastosowanie ogólne — np. pojęcie: dowcip ~~wolterowski~~ Wolterowski, bo ~~będzie~~ jest jedna tylko cecha oderwana tylko od jednostki indywidualnej ściśle oznaczonej a przecież może być zastosowana do wszystkich mających dowcip w rodzaju Voltaira — podobnie jest mówimy o ton scena, mądrość ~~Stoba~~ Shakespearowska i t.d. — i t.d. albo metoda Sokratyczna — ~~albo mowy przepolski~~ albo geniusz ~~Michałowicowski~~ ~~albo mowie platońskim~~ — albo geniusz ~~Kopernikowski~~ ~~to jest pojęcie obiektywny~~ Kopernikowski jest abstrakcyjnem pojęciem a przecież ogólnem — geniusz Kopernika jest kultury bo odnosi się wyłącznie do samej osoby Kopernika — Podobnie ~~wymowa~~ wymowa Tacyta wojska — Poezya Homerowska — Ziemia Egipska (jako urodzajność) ziemi mówimy — Plaga Egipska —

(w margin:) używa i t.d. jako arytmetyka abstrakcyjnych

B. Pojęcie uważane w stosunku do innych pojęć.

§ 31.

Przez porównywanie poj[illegible]
owięcenie dochodzimy [illegible]
wzajemnego ich stosunku [illegible]
Gdyż w każdem pojęciu [illegible]
mamy I Treść II Zakres pojęcia [illegible]
Przeto potrzeba zważać na [illegible]
na stosunek poj[illegible]

~~Pojęcie w stos~~

II Wzajemne stosunki ~~IV~~ pojęć

§ 31.

Przez porównywanie pojęć jednych z drugiemi dochodzimy do poznania wzajemnych ich stosunków. Gdy atoli w każdem pojęciu rozróżnić należy treść od zakresu ~~zak~~ zatem w tem porównywaniu pojęć potrzeba mieć na względzie spółcześnie treść i zakres pojęć.

~~Zakresy~~ Zwykle w logikach stosunki ~~zakresy~~ uwidoczniają się figurami matematycznemi ostatecznie kołami i my tego środka używać będziemy, a gdy ~~ścisły zachodzi~~ nam wiadomo ścisły ~~zachodzi~~ zachodzi związek między treścią i zakresem pojęcia ~~tego~~ więc unaoczniwszy przez rysunki stosunki zakresów, tem samem ~~następnie~~ utożsamimy sobie przez to ~~stosunku tres~~ odpowiednie im stosunki treści – #

§ 32

~~wzór~~

~~Ogólne stosunki~~

Stosunki wzajemne zakresów w ogólności

Fischer od str. 54 do 57 N3

Stosunki zakresów

przepis –

[Przy wykładzie każdego z tych stosunków przytoczymy orzeczenia ~~od~~ z niego wynikające a będące podstawą przyszłej nauki o sądach –

8 88

Stosunek zakresów może być

tylko następujący

A. Zakresy są równe jednakie

~~B. Zakresy nie są równe nie są jednak~~ równe, albo równe

B. Zakresy nie są równe, bo są równe

~~Gdy zakresy nie są równe~~

w zakresie, razie ~~pojęcia są~~ albo

I. ~~To samo — albo~~ Pojęcia są te same

II Porównawcze

B. Zakresy

Stosunek zakresów może być

tylko następujący —

A. Zakresy są równe czyli jednakie

~~a w takim razie są.~~

~~I Pojęcia są te same — albo~~

~~II Pojęcia są zamienne~~

B. Zakresy nie są równe czyli są

równe — w tedy ~~stosunek ich~~ stosunek

~~wzajemny może być następujący~~

I. Zakres jednego pojęcia jest

zawarty czyli zamknięty w zakresie

drugiego pojęcia — Jest to stosunek

podrzędności pojęć

II Zakresy pojęć nawzajem się

wyłączają — jest to stosunek wyłą-

czania się pojęć —

III Zachodzić też może trzeci sto-

sunek pomiędzy oba pojęciami

to jest gdy zakresy ~~[illegible]~~ się

krzyżują gdy ~~[illegible]~~ zakres

~~[illegible] jest zamknięty~~ w zakresie

~~drugiego~~

~~to jest gdy zakresy ... nawzajem~~
~~to jest gdy każdy zakres ...~~

A. Stosunki pojęć
gdy zakresy ich są równe

~~33~~

§ 33

~~A. Zakres ...~~

Gdy zakresy są równe jednakie
wtedy mówimy że one przystają
do siebie (die Umfänge decken
sich).
W takim razie pojęcia być mogą
I. ~~Pojęcia~~ równe (n. identical-einer-
lei B). ~~Takowe pojęcia~~ one mają ~~mają~~
oraz zakresy jednakie, ~~nap. także~~ treści
co do materyi i formy jednakie (§ 24)
Uważamy atoli że takowe ~~dwa~~ pojęcia
(~~...~~ ~~...~~) nie
~~rozróżnić~~ równia różnią się niczem jedno od drugiego
a ~~są~~ właściwie są jednem i tem samem
pojęciem —

II Pojęcia równoznaczne (n. aequi-
pollentes, gleichgeltende B). ~~Przed.~~
Przedstawione na fig. 1. — Oba pojęcia
B i C mają zakresy ~~wspólne~~ równe przystające
do siebie w zakresie wspólnym A.
Treść ich atoli lubo nie jest ściśle ~~jednak~~
mówiąc jedna i ta sama, ~~ale~~ ma jednak
równe znaczenie — Takowe pojęcia
mając wspólny jeden i ten sam
zakres odnoszą się do wspólnego
jednego i tego samego
zakresu.

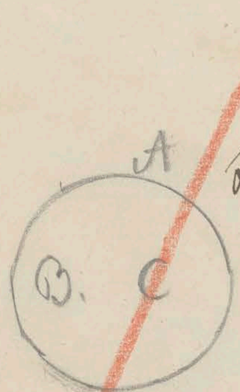

fig 1.

Każde z tych ~~pojęć~~ dwóch pojęć bierze ten sam przedmiot z innej strony, uważa go pod innemi względami, zapatruje się na niego z rozmaitego własnego stanowiska. — Jednak gdy oba te pojęcia odnoszą się do jednego i tego samego ~~stanowiska~~ przedmiotu, więc te dwie ich strony tak się ściśle ze sobą wiążą, że gdy ~~wymyśli będzie obecn~~ będzie przez którąś jedną z tych stron (np. B) społecznie i tamte przedstawiony myśleniu i druga strona. Z tego powodu takowe pojęcia B i C równoznaczne nazywają się też na przemian zamienne (reciprocal, quae se invicem involvunt — Wechselbegriffe) gdyż bez błędu logicznego dla spólnego ich zakresu każde z tych pojęć możemy postawić na miejscu drugiego.

~~Słowem~~ będzie to równe wtedy gdy jedno pojęcie [illegible] względem drugiego [illegible]

Orzeczenia wynikające ze stosunku pojęć równoznacznych:
Każde B jest także C. i naodwrót
~~[illegible]~~ C jest B.
[Zatem wszystko powszechne pojęcia, przedmioty, mieszczące się także w C.
w B mieści się także w C.
Co nie jest takiem B nie jest także takiem C. i naodwrót
[Zatem wszystko z co jest wyłączone z pojęcia B jest także wyłączone z pojęcia C. i naodwrót.
[Zatem wszystkie B są C.

Przykłady pojęć równoznacznych, zatem na przemian zamiennych, są trójkąt równoboczny i trójkąt równokątny, że dwa pojęcia, które odnoszą się do jednego i tego samego przedmiotu — ~~jeden~~ pierwsze pojęcie ma na względzie równość boków, drugie równość kątów. Pojęcie trójkąta ~~równo~~ mającego ~~[illegible]~~ gdy myślimy o trójkącie mającym równe boki myślimy ~~[illegible]~~ wyobrażenie o ~~[illegible]~~ równych kątach — Podobnie pojęcie Bóg = Stwórca świata = Jestestwo wszechmocne = Przedwieczny ~~[illegible]~~ = Najwyższa ~~[illegible]~~ wielkość = Jestestwo ~~[illegible]~~ najwyższe = Prawodawca hebrajski = Mojżesz. Prawodawca spartański = Lykurg. Podobnie Arystoteles = nauczyciel Aleksandra — Podobnie gwiazda = ciało niebieskie — ojciec logiki = jestestwo żyjące — jestestwo organiczne —

Na tem stosunku pojęć równoznacznych opiera się każda ścisła definicya — Pojęcie dane mające być określone (definitum) z jednej strony a samo wyjaśnienie (definiens) z drugiej strony są pojęciami ~~same~~ na przemian zamiennemi — ~~fr~~ n. reciprocal)

Wiecej szym § kto przedstawia pojęć ogólny na stosunki pojęć gdy ich zakresy są różne, oraz wskazuje w ogóle stosunki takich pojęć pod względem treści — Ten ogólny obraz stosunków będzie podstawą dla rozpoznania ich pomiędzy w szczegółach w tem szczególnym stosunkach pojęć —

Te stosunki wyłączenia się zakresów znowu są trojakiego sposobu
1 wyłączenie się zakresów pojęć należących do rożnych rodzajów —
2 wyłączenie się zakresów bezwzględne
3 wyłączenie się zakresów pojęć należących do jednego wyższego rodzaju — Jest to stosunek współrzędnych zakresów

Uważmy że jedno to podobieństwo i równość pojęć jest wielu mniej widoczna i podlegają niesłuszności stosunkom.

Zarysach które stanowią się podstawą do bliższego wyjaśnienia stosunków pojęć w tym względzie

w treści pojęć

91

50

XX

B) Stosunki pojęć gdy zakresy ich są różne

§ 34.

Gdy pojęcia mają zakresy różne wtedy mogą zachodzić stosunki następujące:

I Zakres jednego pojęcia jest szczególnie w zakresie drugiego pojęcia. Obu stosunku była mowa 325 – jest to stosunek podrzędności (subordinacio) Verhältniss der Subordination, der Unterordnung.)

II Zakresy się wyłączają – jest to stosunek wyłączania się zakresów (exclusio, Verhältniss der Ausschliessung)

III Trzeci stosunek zachodzi gdy oba pojęcia pod I i II, bo nie wchodzą w zakresy które w części się wyłączają wzajem zamykają w części się wyłączają jest to krzyżowanie zakresów (V. der Kreuzung)

Tym stosunkom zakresów odpowiadają stosunki pojęć pod względem treści, a tak też rozróżniamy

a które zachowane są pojęcia

Pojęcia podobne II równe

I Pojęcia podobne (n. similes ähnlich B) mieszczą jedną cechę lub całą grupę cech spólnych — To podobieństwo (similitudo, Aehnlichkeit) jest dwojaka —

1 a Pojęcia te podobne pokrewne (cogn. cognatae verwandte B) gdy nadobiste ich treści stanowią cechy istotnie spólne

92

2 Pojęcia powinowate (affines, affine B.) gdy podobieństwo treści stanowią cechy nieistotne (ob. § 22 ust 2 a) b) —

~~Pojęcia niezgodne razie~~

Pojęcia podobne zaś zwłaszcza pokrewne (cognatae) mogą się zachowywać ~~w~~ z kolei w dwojaki sposób ~~grupa cech~~ grupa cech stanowiąca całą treść jednego pojęcia

a. Gdy ~~grupa cała treść~~ jednego pojęcia jest częścią składową w treści drugiego pojęcia w tedy te pojęcia zowią się pokrewione zależne (verwandt abhängig). W takim razie pierwsze pojęcie jest ogółem, czyli rodzajem, pojęciem wyższem nadrzędnem względem drugiego, które wobec niego jest szczegółem czyli gatunkiem tego rodzaju ~~pojęcia~~ ~~zakresie jest obszerne~~ i jest w zakresie podrzędne. Rodzaje zaś ~~gatunków~~ obejmuje jako podrzędne (~~ich gatunki~~) mieszczą w...

b. Gdy dwa pojęcia mieszczą w sobie w treści społeczną część główną składową ~~pewną cechę drugiego~~ ~~pewnej składowej drugiego~~ w tedy one są ~~pokrewione spół~~ ~~podrzędne~~ (homogeneae, gleichartig B.). Ta część główna składowa wspólna obu pojęciom, jest całą treścią trzeciego pojęcia. To trzecie pojęcie jest rodzajem szczególnym, a owe dwa równe pojęcia ~~podrzędne~~ spółrzędne mające się wzajem do siebie jako gatunki ~~...~~ tegoż rodzaju (...) zaś owe są społrzędne ob. § 39) ~~Oprócz~~

— ktore one są ~~[?]~~ ja nawzajem do siebie pokrewne spółrzędne

Oprócz atoli tej części społecznej każdy gatunek zawiera jeszcze w swojej treści ... jeszcze wystarczające ostatecznie, które ... część uboczną jego treści (§ 24) ... go przeto bliżej oznaczają, jeszcze gół... też, że cechy składające część uboczną ... rzecz taż ... tylko zarazem ... gatunku ... nie tylko od rodzaju do którego on należy ... bądź ~~gatunku~~ oznaczej ... ~~które w~~ ... go jeszcze od każdego innego a inne ... należące z nim do tego samego rodzaju. Te cechy, ustanawiające każdy gatunek a każdego innego gatunku, (...) jest się każdy gatunek ... nazywa się różnicą gatunkową (differentia specifica v. specialis) — Z powodu ... różnicy gatunkowej, wyjątkowej i tym ... rodzaja każdy gatunek od rodzaju ... którego gatunku — żadnej tym ga... są wystarczające zaś pojęcia ... o których również nie zaś ... , że to są równe pojęcia ... w ogólności ... połączeń

I] Pojęcia są równe pod względem ~~cech~~ treści, to jest zaś ... różnica jest dwojaka w niej objętym — Ta różnica jest dwojaka

1. Gdy pojęcia co do treści są tak równe iż jednego z drugiem nawet porównywać nie można — ~~same~~ wtedy, one do równych rodzajów są równorzędne — ale nie zostają w żadnym stosunku jedno do drugiego — są nawzajem dla siebie obojętne — dla tego w ścisłem razie są nie spółmierne (n. są commensurabiles incommensurable Begriffe.)

2. Pojęcia co do treści równe — ale takie które mogą zostawać w pewnym stosunku jedno do drugiego — Takowe są dwojakie bo ~~...~~

a) zgodne które mogą być z powołane ... i w tej samej myśli albo b) niezgodne ... i ... mogą być połączone w jednej i tej ... myśli

a) ... jak przyjęcia przy tem ... ja które ... cia nie spot... podobni jak przyjęć przy konnic... do rzeczy ... razem, do rzeczy ... obojętne (pod ( ) razem ... (bo nie naruszają wrodzonym spokojnym ... nie uprawnione ... wymagające różnorodne) (n. heterogenea, ... heterogenae, ...

toto genere diversa, generisch verschieden, grundverschieden, ungleichartig) ale mogą być zgodne bo mogą się pojawić w jednej i tej samej myśli, zawierają ... mogą mieścić się w jednem i tem samem ... mając jako jego cechy (n. partiales, Theilbegriffe) ...

(n. convenientes, compatibiles, einstimmige, einhellige, verträgliche, vereinbare B) – najwięcej nazywają je n. disparatae – disparatae Begriffe – ... ad dispar – albo ta nazwa których gdzieś na rzeczy tych poj... pojęć a nie uwydatnia znaczenia ich rzeczy – która jest niezbędna.

E są to pojęcia których nie można kojarzyć w jednej i tej samej myśli. –

Przeciwległość pojęć powstaje dwojakim trybem, a) przez sprzeczność b) przez przeciwieństwo

a) sprzeczność (oppositio contradictoria, contradictio, Gegensatz des Widerspruchs) z tego ... tylko wyniknąć pojęcia ze sobą sprzeczne (n. contradictoriae, contradictoriae opposita, widersprechende B)

b) Przeciwieństwo (oppositio contraria, contrarietas, Gegensatz des Widerstreits) z tego trybu rodzą się pojęcia sobie przeciwne (n. contrariae, contrarie opposita, widerstreitende B) (one są spotrzadne, więc ... zatem ... pod I. 10 i)

Tellowe ... są ...

a zgodne b niezgodne

a. Pojęcia są zgodne (n. consentientes, congruentes, convenientes, compatibiles, einstimmige, einhellige, verträgliche, vereinbare B.) gdy ... mogą współistnieć w jednem i tem samem pojęciu ... (n. partiales, Theilbegriffe)

b Niezgodne, sprzeczne, przeciwległe (n. oppositae, repugnantes, entgegengesetzt) ich ... oppo... przeciwieństwo (opposito ... Gegensatz) ...

a. Pojęcia sprzeczne (n. contradictoriae, widersprechende B) ich ... (oppositio contradictoria, Widerspruch) sprzeczność (contradictio, ...

b Przeciwne (n. contrariae, widerstreitende B.) ... ich jest przeciwieństwo (oppositio contraria) ... contrarietas, Widerstreit!) ... ... podany ...

a) Przykłady odnoszące się do rzeczy ... zaliczonych ... przez podany ...

Przykłady ... co do treści ... zoologia ... fizyka ...

a) Pojęcia podrzędne zależne – umiejętności przyrodnicze, jak ogólny rodzaj umiejętności ... chemia – ... fizyka – umiejętność przyrodnicza, jak ogólny rodzaj, umiejętność, która jest umiejętnością (jednym z jej gatunków) przyrodniczą, gdy ... badania natury ... społeczne ich cechy ... (a zależności wzajemne ... ich ... podobnych ... kawałka) ... Pt Ptak a orzeł, czworonóg ... zwierzę szczep ... zachowują się ... Kwiat a ... węglowodan ... a róża – Drzewo a ... metal a złoto – Bóg ... roślina ... organiczne a roślina – Zwierzę a róża –

i t. d.

E jako umiejętność przyrodnicza w ogólności)

94 nowe

b) Pojęcia podrzędne a współrzędne (I b) w § mowiny, jedynie o dwoch pojęciach mających wspólną część głównej treści, a które stanowi cały treść trzeciego wyższego pojęcia które jest ich wspólnym rodzajem — i zawiera oba w sobie jako swoje gatunki — ale gatunków może być więcej niż dwa, wszystkie gatunki jednocześnie tworzą są podrzędne a współrzędne, a zarazem wobec rodzaju wspólnego zobacz

Astronomia, Fizyka, Chemia, botanika, Zoologia, i td są jako każda z tych szczegółowych umiejętności jest względem każdej pojęciem podrzędnem współrzędnem, a każda od każdej różni się od każdej cechami które stanowią różnicę gatunkową (differentia specifica), mimo że wszystkie mają cechy wspólne rodzajowe oznaczające gatunkowości wspólnego rodzaju umiejętności przyrodniczej) — i td.

Podobnie orzeł sokół, kruk, gołąb i td zachowują się jako do rodzaju ptak pojęcia są względem siebie podrzędne, gatunki, współrzędne, inne zaś nadrzędne — (rodzaj nadrzędny ptak.)

Podobnie, koń, pies, wół, nietoperz, rzekotka — (rodzajem zwierzęta)

Hiszpan, Portugalczyk, Francuz, Belgijczyk, Włoch, Rumun i td — (rodzajem romańskie narody)

[Złoto srebro, miedź, ołów i td

[Roślina i zwierzę (rodzajem jestestwo organiczne)

[Róża, fiołek, lilia, kamelia i td (kwiat)

Sosna, dąb, lipa, wierzba i td (drzewo)

O tych samych pojęciach współrzędnych mówi się że są pokrewne (affines)

c) Pojęcia równo ważne pod I b

śnieg, biała chusta, biała ściana, biały kwiat — że wszystkie pojęcia są podobne z cechy że są wszystkie barwy białej — albo cecha rozumowego białego koloru jest ważną w botanice, że jednak nie każdy kwiat biały a czerwony są obiema sobie nie kwiat biały a chusta biała lub ściana biała — są to cechy ważne

marginalia
Algebra, Fizyka, Chemia

† dla których jako rodzaju wspólnego pojęcie nadrzędne jest (przyrodoznawstwo).

† opisanym

75

52

d) Pojęcia rozmaite, nie spółrzędne, odległe jeden od drugich — dusza a młotek — krzesło a cnota — skała a uczuciowość —

e) Pojęcia rozmaite a zgodne — kształt okrągły, woń wrzosowa, barwa czerwona wrzosowa — wrzosowość w odkruszeniu są cechy rozmaite należące do różnych, ale zgodnie a pomogą też w pojęciu „róża" — są niezgodne —

f. Pojęcia przeciwległe (n. opposita, entgegengesetzte B) —

1. Przeciwległe dla sprzeczności (opposita contraria, widerstreitende B) nazwiemy już przy których mowa o prawie zasadniczym sprzeczności § 13 pod punkt 1 a). Podzielimy je na te, z których jedno zaprzecza drugie, a ta tylko dla sprzeczności — biały nie biały — prostokątny nieprostokątny — biały bliższy — prostokątny okrągły

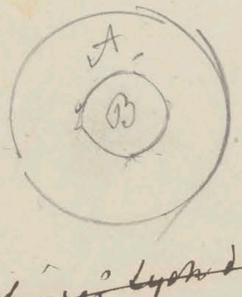
2. Przeciwległe pojęcia dla sprzeczności — czarny biały —

sive contraria [illegible]

Nowe

* Spostrzegamy też iż ~~stosunki~~ w 934 pojęcia A i B są w stosunku zależności + [Ow]a współności

fig 2.

~~2. Co do treści tych dwóch pojęć.~~

2 Uważamy z kolei stosunek tych pojęć A i B co do treści. Stosując do tych pojęć naukę wyłożoną w § 34. widzimy że pojęcia A jako rodzaj i pojęcie B jako jego gatunek mają w swojej treści wspólne cechy istotne, a zatem oba te pojęcia są sobie pokrewne ~~[illegible]~~ pokrewności (cognatae, verwandt.) ~~cogn~~ cechy istotnych [wspólnych A i B] jeszcze się nie rozumie że ta sama grupa cech istotnych która stanowi całą treść pojęcia A, stanowi dopiero część główną składową treści pojęcia B. Zatem widzimy że pojęcie B jako gatunek ~~musi mieć w swojej treści~~ prócz tych cech wspólnych z rodzajem A musi mieć w ~~tej~~ ~~swojej~~ swojej treści jeszcze inne cechy [jemu wyłącznie właściwe] które stanowią różnicę jego jako gatunku od drugiego rodzaju A, a które to cechy stanowią [zarazem] jego różnicę od innych gatunków tego rodzaju

935

I Stosunek podrzędności

Uważamy z ~~§ 34 ..~~ ten stosunek zachodzi [pojęć] z § 34 n. I ~~[illegible]~~ w którym zakres jednego pojęcia zawiera się jest w zakresie drugiego pojęcia fig 2 ~~[illegible]~~ uważa nam ten stosunek. —

1. Co do stosunku zakresów tych pojęć A i B objęte w zakresie pojęcia A jest podrzędnym zatem gdy pojęcie B jest podrzędnym względem A, to zaś A względem [czyli gatunkiem] jest rodzajem — zatem wszelkie B jest nadrzędnym i odpowiada im nazwy stosunki podtoczone w § 25 stosujące się do treści pojęć zakresów A i B. —

2. Co do treści ~~[illegible]~~ tych dwóch pojęć, ~~[illegible]~~ gdy zastosujemy ~~stosując~~ do nich to co już pod tym względem powiedziano w § 34. obaczymy ~~[illegible]~~ że pojęcia A i B są pokrewne (cognatae, verwandt.) bo te same cechy istotne które się znajdują w pojęciu A [stanowią całą jego treść] jako rodzaju ~~[illegible]~~ znajdują się także w pojęciu B jako w gatunku ~~[illegible]~~ według [illegible] Lecz co się rzekło w § 34. pod I, 1 ~~że~~ [pojęcia B jako gatunku] pokrewne są jeszcze zależne ~~od~~ ~~[illegible]~~ pojęcia rodzajowego A. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Z tego co tam powiedziano widzimy również że pojęcie B oprócz cech które stanowią wspólną [główną] składową jego treści a spólnych które nie są wzięte z pojęcia A.

96 te cechy wszystkie wyłącznie pojęciu B

~~Nalożenie ...~~

tworzą jego różnicę gatunkową (differentia specifica arystotelesowska)

~~zgadne. Jakoż pojęcie ...~~ ~~...~~

ona to jest częścią uboczną składową treści pojęcia B §

~~częścią to jest treść ... ...~~

~~różnicę gatunkową (differentia specifica)~~ zwać będziemy ~~...~~ (część uboczna składowa treści § 24, 92 8 § 29)

~~gatunkową pojęcia B~~

~~to~~ B różni się tylko się ~~...~~ od A jako

a) zawiera wszystko ale a) ~~...~~

~~innego gatunku każdego innego gatunku~~

~~... z pojęciem B do zawiera A.~~

Z tego naszkicowanego wynika że ~~pojęcie~~

treść pojęcia B jest zgadna z pojęciem (ob. § 34, II, 2, a) gdyż z treści (cechy)

A, ~~bo B ... obok siebie~~ treści

pojęcia B mieści obok siebie i treści ~~...~~

zawiera A oraz dwie składowa ~~...~~

różnicę gatunkową pojęcia B

~~Na~~ naszej figurze dla uproszczenia

rzeczy umieściliśmy jeden tylko gatunek

B który zawiera A — ale tak nie bywa

gdy mowa o rzeczywistych gatunkach, bo wyłącznie

zwykle jeden tylko gatunek ~~...~~ nie mieści A gatunku

nie mieści ~~...~~ zwykle kilka ~~...~~

i zawiera ~~...~~ ile ... a cały

zawiera kilka gatunków i nadto

rzeczy tylko gatunków że to wszystko

Sądy wynikające

podrzędności są następujące

a) Wszystkie jest ~~...~~ pojęcie

(przedmiotów) mieszczących się w zakresie

A nie w zakresie B.

b) wszystkie (przedmioty) pojęcia B są A

~~to jest Ten sąd ...~~

~~...~~ ~~pojęcia B ...~~

Ten sąd ona ... w wielkiej

pojęcia ~~...~~ zawiera treść B

mają także treść A

c) Niektóre A są B — bo tylko A

są B które mieszczą się w zakresie

A.

d) Niektóre A nie są B — To jest treść A

nie są B które mieszczą się w zakresie

wyłącznie A, ~~...~~ które ~~...~~

~~...~~ ~~...~~ i mieszczą się w wyłącznym ~~...~~ B

Str. 97, 98, 99, 100 pomyłkowo ...

97 53

Gdy pojęcia A, B, C, D fig 3 mają wide
się w tej ne samym stosunku jakie do drugich w jakim się zostają do siebie pojęcia A i B w § 35. fig 2.
przeto podobnie pojęcia A, B, C, D są wzglądem siebie przeciwne zawisłe ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

Przeto też wszystkie orzeczenia jakie wyłożyliśmy w § 35 fig 2 że stosunku pojęć A i B mają do fig 3 ⓩ ~~się~~ pełne zastosowanie i do pojęć wiele

[To stopniowanie pojęć wiele treści i zakresów winno się odbywać ile możności ujednolicane bez przerwy, zatem ~~wedle~~ Z stosownie wedle pewnej zasady (principium ~~[illegible]~~ Z continuitatis logicae) ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Przykładem stopniowania się pojęć jest system Zoologiczny, który rozdzielający świat rzeczy według następujących:

I Działy (natura organiczna i nieorganiczna) – ~~[illegible]~~ II Królestwa (natura organiczna rozdziela się na królestwo roślinne i zwierzęce. W królestwie zwierzęcym rozważamy

III Typy (królestwo zwierzęce dzielimy na typ bulkowy, gąbczak i kręgowych zwierząt.) – IV Gromady. Typ z kręgowych dzieli się w sobie na gromady, ssaki, ptaki, gady, ptaszy, ryby – V. Rzędy. W gromadzie Z. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w sobie gromada ssaków ~~[illegible]~~ rzędy – VI w rzędach rodzinie, objęte są ~~[illegible]~~ rzędy – VI w rodzinach rodzie rodziny VII w rodzinach rodzajów (w systemie znamiennie) VIII w rodzajach gatunki (dalej w systemie znamienne)

Z ~~Uwaga~~ Zaś jeszcze pamiętać należy co ~~[illegible]~~ w § 35, że na naszych fig. 2. i 3 ~~[illegible]~~ wyrażamy zakresy zaokrąglonym tylko ~~[illegible]~~ bezpośrednio tylko jeden zakres jeden gatunku) ale tym gatunków jest więcej

Uważamy jako na figurze 3 każde wyższe pojęcie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wyrażają w ogólnem zaokrąglenie zawiera bezpośrednio w sobie tylko jedno niższe pojęcie stanek

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ przeto winno się dziać w sposób wytworzony w § 28 i § 29 ~~w ten sposób~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Z

98

Przykłady A = czworobok, B = równoległobok — C = [illegible] dalej kwadrat, węższy
D = kwadrat — Albo A rzecz ta żyjąca dalej [illegible] B
~~C = zwierzę[illegible]~~ C = koty — D = lwy — A[illegible]
~~B = [illegible],~~ C oba te przykłady równie[illegible]
do 928 i 29 — ~~Albo A sztuka~~ ~~Albo~~ [A = [illegible] dalej [illegible]
C = poezya dramatyczna, D = komedya, i dalej [illegible]
np. Tiresyk w zalotach Zabłockiego, lub Zemsta [illegible]
— Albo A = umiejętności, B = umiejętność przyr[illegible] doświadczenie
C = fizyka, D = optyka, dalej szczególności przypadki mniejsze [illegible]
szczegóły —

Jeżeli z' [illegible] ów ciąg systematycznie tak jest [illegible] cała
od treści każdego wyrazu dają się dla bezpośrednio
poprzedniego części tylko składowe w tedy gdy treść A
= a, ~~treść~~ następnej treść B = a + b; treść C = a + b + c; treść ~~D~~ = a + b + c + d.

§ ~~3~~ 637]

II ~~Wyłączenie~~ Stosunek się zakresów

Gdy zakresy pojęć się wyłączają, [illegible]
(exclusio Ausschliessung der Umfänge) w tedy żadne z nich pojęć
zupełnie jedno od drugich.

Ten stosunek może być [illegible] zaś [illegible]

1. Gdy pojęcia których się zakresy wyłączają są rodzajami podrzędnymi jednego rodzaju (928), określającego przez całkiem różne cechy, ~~oznaczonemi~~ oznaczonemi dodatki, a przez cechy [illegible] określające w stosunku że to są rzeczywiście rodzajami równemi do niższego stosunku do ~~wyłączenia~~ się ~~zakresów~~ w tym stosunku wyłączenia się zakresów potrzeba aby te rodzaje nie były rodzajowo, to jest potrzeba innego wyrazu osobnego niż w nich rodzajowo; ich zakresy nawzajem się wyłączające nie były razem zawarte w zakresie ogólniejszego od nich, ~~[illegible]~~ aby nie były ~~[illegible]~~ żadnemu wyższemu pojęciu ~~[illegible]~~ podporządkowane.

Słowem żeby każde z tych pojęć wyrażało rodzaj inny różniący się od rodzajów które je swoim zakresem wyłączają, i nawzajem są przez jego zakres wyłączone.

Ten przeto stosunek jest wyłączeniem się zakresów ~~[illegible]~~ do ~~wyżej rodzajów różnych~~ —

2. Wyłączenie zakresów jest tego rodzaju że jedno z pojęć tak jest pojęciem dane ~~dodatkiem~~ dodatkiem, mającem cechy [illegible] dodatnio a zatem wyraża[illegible] że pojęcie (§ 22 nota) jest czemś pewnem (jakąś pewną, oznaczoną, określoną rzeczą) i to pojęcie ~~[illegible]~~ zakresy ~~[illegible]~~ które są dane wyraża swoim zakresem wszystkie inne pojęcie danego ogólnie, przeczeniem, zaś zaprzeczeniem, tylko [illegible] zaprzeczeniem, zaś sprzeczeniem tego pojęcia danego a zatem i to pojęcie dane jest ~~bezwzględnie~~ na zakres który jest ~~[illegible]~~ przez wszystkie ~~te~~ zakresy ~~[illegible]~~ ~~wyłączone~~ przez ~~[illegible]~~ ~~wyłączone~~ — Ten stosunek ~~wyłączenia~~ ~~zakresów~~ jest przeto bezwzględnem wyłączeniem się zakresów — (ob. § 22 rub 26.)

1. Gdy pojęcia których się zakresy wyłączają są rodzajami [illegible] dodatkiem oznaczonemi a przytem nie [illegible] [illegible] ogólnego [illegible] wtedy wyłączenia się [illegible] ~~a oznaczo~~ wszystkiem zak[illegible] rodzajów [illegible] zakresów [illegible] jedno pojęcie dane jest pewnem [illegible] pojęciem ~~[illegible]~~ ~~[illegible] które się wyłączają~~ [illegible] zakresem wyłącza [illegible] pojęcia zakresy [illegible] [illegible] danego [illegible] wyłączenie [illegible] wyłączeniem [illegible]

3. wytacza się zakresy pojęć ~~[illegible]~~ a ~~[illegible]~~ [illegible] jest to ~~[illegible]~~ wzgl. stosunek wzajemny należący do wytaczania się zakresów społecznego ~~[illegible]~~ rodzajów.

Tym poważniej przy tworzeniu ogólnie stosunkom przez które się zakresy nieodpowiednio ~~odpowiadają~~ stosunki się wytaczają pojęć co do treści — ~~wogólności należy~~ ~~uważać że po~~ zwłaszcza stosunki co do zgody lub niezgody ich treści o której była mowa w § 34.

Wogólności należy uważać że pojęcia wogólności mówiąc, że takie których zakresy się wytaczają ~~się~~ to jest że ich wspólnie [illegible] ~~to~~ co do treści nie zgodne ₮ treści wogóle prawidło nie ma pewnego zastosowania co do ~~[illegible]~~ treści, ~~i~~ wytaczania się zakresów, to jest gdy pojęcia których zakresy się wytaczają są równych ~~rodzajów~~ ~~to równego rodzaju~~ rodzajów. Jakoż w takim razie pojęcia ~~treści~~ (disparatae) w pojęciu jako ~~będące~~ różnorodne ~~porównaniu~~ porównywaniu ~~[illegible]~~ ~~[illegible] zakresów~~ nie ulegają, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ — z tego wynika ~~że~~ że takie pojęcia ~~obojętne~~ — różnorodne pojęcia ~~[illegible]~~ ~~mogą~~ ~~to~~ rozróżniają się ~~nakłady~~ które są niezgodne, a które zgodne a zatem takie które wytacza w pewnej ich równi myśl, ₮ u stosunkach. Jak znany już nam się ma w stosunkach myśleniu, ich pojęć pod 2. i 3. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w obu tym stosunkach ~~[illegible]~~ logiczne (sprzeczna) zachodzić ~~[illegible]~~ (przeciwległość pojęć (oppositio, Gegensatz) — w obu tych stosunkach ~~[illegible]~~ ~~które~~ wytaczanie się zakresów ~~[illegible]~~.

~~Ks~~ objęt zawiłkiem w jednym dwu innym sądem nie zakreśle

₮ ~~[illegible]~~ czyli że ich w tym samym przedmiocie zgadzać się nie można. Pojęcia niezgodne, za ~~[illegible]~~ pojęcia wytaczające się pod względem ~~ich~~ treści

Jakoż gdy w takim razie ~~[illegible]~~ się pojęcia są różnorodne ~~[illegible]~~ (n. disparatae) które w właściwie zgoła do równych rodzajów należą, nie mogą być porównywane jedno z drugiemi, żadne mogą być albo ~~zgodne~~ ani niezgodne albo zgodne.

₮ ~~[illegible]~~ Ta zgoda ich jest wskazana najwięcej ~~[illegible]~~ gdy te pojęcia różnorodne (n. disparatae) ~~za [illegible]~~ ~~ta~~ pojęciami ~~[illegible]~~ (~~partialia~~ ~~[illegible]~~) to jest ~~[illegible]~~ treści do nowego pojęcia. Porów. § 41 ~~[illegible]~~ zakresy ~~[illegible]~~

100

znaczy że zarazem treści tych pojęć jest niezgodna, że te pojęcia zarazem i w tym samym względzie treści się wyłączają. ‡

[Ta przeciwległość (oppositio, Gegensatz) pojęć co do treści ma miejsce dwojakim typem

A. Typ pierwszy, i gdy tak wyżej pod 2. zasadzi wyłączenie się zakresów bezwzględne w takim razie zachodzi sprzeczność

pomiędzy pojęciami z drugim; jest to przeciwległość sprzeczności (oppositio contradictoria – Gegensatz des Widerspruchs)]

B. Typ drugi przeciwległości pojęć co do treści wyłączają się zakresy pojęć należących do pewnego rodzaju i wyłączenie pojęć odnosi pewnie do pojęć rzeczowników w jakimś względzie i tego samego rodzaju, tylko wyłączenie się względnie, a wtedy zachodzi przeciwległość przeciwieństwa zachodzi przeciwległość przeciwieństwa (oppositio contraria Gegensatz des Widerstreits).

Wedle słownika przytoczonego przy niej pod B

Gdy w obu tych słownikach przytoczonych zachodzi przeciwległość pod 2 (A) i pod 3 (B) zachodzi przeciwległość logicznej pojęć więc też obu tym słowników nadany poniżej tytuł jako napis

Przedewszystkiem uważać należy wyjaśnić o słowniku gdy wyłączają zakresy pojęcie pojęć różnego rodzaju.

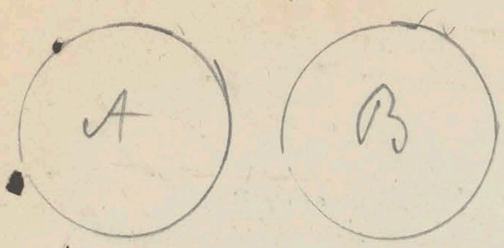
§ 38

1. Wyłączenie się zakresów należących do różnych rodzajów.

Wedle § 36 wyłączenie się zakresów w ich należących do różnych zakresów wtedy ma miejsce gdy wyłączające się zakresy nie są objęte razem wyższym wspólnym zakresem żadnym ogólniejszym zakresem.

Fig. 4 odpowiada warunkom tego słownika wytworzonym w § 36 zab. 1. – Jakoż zakresy wyłączające się A i B są rodzajami pewnemi są oznaczone dodatkiem wyrazem twierdzącym więc przez ciemny twierdzący co okazuje, iż zakresy wyrażone oznaczone – następnie że zakresy A i B wyrażają rodzaje które by nie należały do innego wyższego rodzaju wytyczonym spólnego wszelkiem którego one byłyby podrzędnemi – Jakoż zakresy A i B nie są objęte we wielkim zakresie którykolwiek oznaczał ogólniejszy rodzaj spólny im rodzaj. Przeto zakresy A i B należą do różnych rodzajów – a tem samem wyrażają słownik wyłączających się zakresów należących do pojęć rodzajów różnych

fig. 4

a zatem gdy nie są objęte w jednym
~~Pojęcie~~ Takie pojęcia których zakresy
~~społnym rodzajem~~ ~~pięte gdy należą~~
nie są objęte wspólnym wyższym zakresem które
~~do różnych rodzajów, gdy są różne~~
mało wprawej pojęcia różnych rodzajów
~~rodzaje [illegible]~~ są toto genere divers-
sae, generisch verschieden, grund-
verschieden) ~~gdy~~ są różnorodne
(heterogenae ungleichartige
B) —

Takowe pojęcia nazywają wielu
w logikach disparatae ~~[illegible]~~ — ~~[illegible] rate Begriffe)~~

(od dispar, dispero = rozróżniam,) disparate Begriffe)

[Passage struck through with vertical and diagonal strokes:]
Gdy ~~[illegible]~~ te pojęcia ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ należą do różnych rodzajów ~~[illegible]~~ nie ulegają porównaniu (nie porównywalne) albo porównaniu ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jedno do drugiego obojętnie (einander gleichgültig, ungleichartige B).

W. § ~~[illegible]~~ 37 przekonamy się że ~~[illegible]~~ różnorodne (n. disparatae) takowe pojęcia mogą być do siebie
Bo albo nie zgodne gdy wzorowane
w ich zakresach ornacza zewarem
wyłączanie w pod względem treści (~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~)
albo też są zgodne ~~[illegible]~~
~~o to~~ [o różnorodnych pojęciach
niezgodnych wzajemnych się
pod względem zakresów w tem
miejscu ~~[illegible]~~ zostanie i mówiony —
~~[illegible]~~
~~Ten [illegible] [illegible]~~ mowy
~~Żadne A nie jest B~~

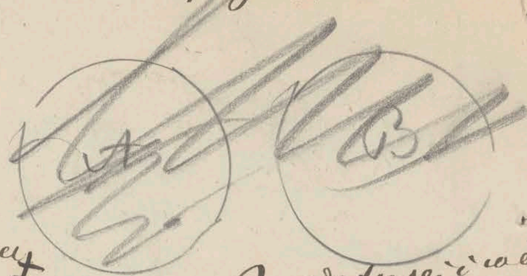
~~fig~~

102

Sig. 4/1 873

(Przykładem pojęć równorzędnych dotyczących zakres (... disparatae) ktore a wyłączających się i zewnętrznie zakresowo, które leżą za sobą w drzewo — dusza a dom — duch a kwadrat — mądrość a barwa, błękitna — cnota a krzesło, kamień a dramat)

fig 4.

Gdy A i B co do treści i co do zakresu się wyłączają, gdy przeto nie mogą się pomieścić w jednem i tem samem pojęciu — gdy są niezrządne, tedy wyłączające... Że pojęcie (podmiot) mające cechę A nie może mieć cechy B. Żadne A nie jest B. Podobnie A nie jest B i na odwrót. Co jest A nie jest B, i na odwrót; co A jest pewną rzeczą, bez wszelkich ... nie jest A i B i na odwrót.

Fig 4. jest obrazem takich pojęć. Zakresy pojęcia A i B się wyłączają, a brak zakresu wspólnego obejmującego oba te pojęcia; obejmują one A i nie należą do wspólnego rodzaju — Jedni z takiego stosunku do siebie mamy:

Żadne A nie jest B i na odwrót. Pojęcia mające cechy A nie mają cechy B, i na odwrót; A jest pewną rzeczą, bez wszelkich co nie jest B i na odwrót.

Uważamy obie jeszcze za równorzędne (disparatae) pojęcia wspólnego równorzędne zaś w wszystkich w których w dwojakiem bezwzględnie znaczeniu (B i A) w znaczeniu ... wtedy gdy nie mają w treści wspólnej cechy ... ani jednej wspólnej cechy (... kamień a dramat), gdy przeto nie należą ani należy i mogą do wspólnego rodzaju (Przykłady ... kamień a dramat).

B) W znaczeniu węższem obecnie równorzędnemi nazywają te pojęcia równorzędne, które nie mają wspólnego bliższego rodzaju (np. kamień i roślina) ale mogą mieć rodzaj wspólny dalszy ... (Klasa ... rodzaju dalszego) ... zakresu.

Ten sposób ... wyrażenia pojęć równorzędnych ... polega na tem ... że nie ma rzeczy tak równych ... któreby nie ... którychby ... cech dowolnie wskazanych, któreby należały do jakiegoś wyższego rodzaju ... nie mogą ... „rzeczy", ... wyrażają jednak ... zakresu, chociby tylko dlatego że ... są ... pojęciami ... obecnie ... wartości.

37 103 56

a) W § 36 nazywamy te pojęcia rozmaitemi disparatae [illegible]

bez naciągania [illegible] [illegible] przeciwnie [illegible] z ~~[illegible]~~ [illegible]

jednak dowcip a ~~[illegible]~~ fantazya poetycka może

w nich znaleźć, albo i wspólne cechy ~~[illegible]~~ nadające

się do przenośni i porównań — może muza [illegible] w przedmiocie

porównać do opoki stojącej nieporuszonej w nad bijących nań

morskich bałwanów — Ucieczki budzące się w sercu mogą być porównane

do rozmijających się kształtów — Można może domyślać nad przestrzenią się

a geniusz zwykle się ostrzy tem słowem.

~~6. Rozmaite pojęcia w obszernem znaczeniu jak np. mrówka~~

a ~~gwiazda~~ które ~~[illegible]~~ ~~do [illegible]~~

~~X. Przykładem pojęć rozmaitych~~ przykładem pojęć rozmaitych,

6. Mrówka i gwiazda są ~~[illegible]~~ przykładem pojęć rozmaitych bo rzeczy

(disparatae) uważanych w obszerniejszem, mniej ścisłem znaczeniu w obecnym ich

oba te pojęcia nie są zamknięte w [illegible] jako niezgodne co do ich

zakresu jako w spólnym rodzaju. Bowiem atoli ściśle

mrówka a gwiazda mają wspólny rodzaj [illegible]

wielce oddalony (ciało naturalny) bo oba należą

do natury, oba atoli z się do ciała przeciwne disparatae

~~C. Powodem dla których~~ pojęcia rozmaite zowiemy

tyczą tego to w ściślejszem lub w obszerniejszem, z tego

powodu że ~~[illegible]~~ jak nie ma rzeczy tak podobnych

któreby nie miały cech pod rożnymi tak różnej

któraby nie miała innych tak różnych aby nie

mogła być podaną pod ten sam rodzaj wspólny

choćby ~~[illegible]~~ ten rodzaj jest

wspólnym było tylko samo ich to trzeba, b

wszelaki każde z nich jest „czemś" —

6. ~~[illegible]~~ W logikach ~~[illegible]~~ zwykle uważają pojęcia

rozmaite (disparate Begriffe) jako zgodne (einstimmig)

utrzymując że ~~[illegible]~~

zgadzaj' ~~[illegible]~~

~~na [illegible] być pod [illegible] [illegible]~~ mogą uważać by

że ~~[illegible]~~ wyrażają pojęcia rozmaite które mając jedno zakresy

za niezgodne, ~~[illegible]~~ wykluczające się, jak to ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ które są przeciwne tem

nimi jest [illegible]

Bo jakże powiedzieć, jakoby było jedno, któreby było z owiem duchem, i stem (porównać [illegible]) [illegible] rozmaitych, czyli [illegible] do rozmaitych rodzajów (disparatae) [illegible] [illegible] i [illegible] jak bogaty, i [illegible] [illegible] [illegible]

101

~~§ 38~~

~~Pojęcia przeciwległe~~
~~co do treści~~

Wedle § 36 ~~pojęcia przeciwległe~~

§ ~~38~~ 39

~~co to~~ 2 Wyłączenie
bezwzględne zakresów.

A. Pierwszy tryb przeciwległości
zupełnej pojęć.

Wedle § ~~36~~ 37 pod 2. wiadomo że wyłączenie zakresów bezwzględne ~~[illegible]~~ ma miejsce gdy zakres pojęcia danego ~~[illegible]~~ wyłącza bezwzględnie, bez wyjątku ~~ze~~ zakresy wszelkie wyjątki, a więc rodzajów. Jest to więc wyłączenie wszelkich rodzajów i co do ich zakresów i co do treści.

tworzenie: ~~Gdy~~ jak nie ma pojęć tak podobnych aby nie mieściły się w sobie, a zarazem aby nie mieściły się, nie ma pojęć tak różnych, aby nie miały ich podobieństw (§ 38) — zatem widzimy że wyłączenie bezwzględne wszelkich pojęć tak co do zakresów jak co do treści czyli cech w tedy tylko zachodzić może gdy jedno pojęcie to ~~jest~~ pojęcie dane jest dodatnie to jest ~~[illegible]~~ twierdzące to jest ściśle przyznany pewny zakres i pewną treść a drugie pojęcie jest ~~[illegible]~~ przeczące będące przeto wyłączeniem wszelkiem pojęcia dodatniego danego — (n. negativa) ~~(per [illegible] negationem)~~

Takie pojęcia mające się do siebie jak A do non A. — Dane pojęcie A wielkie że jest A. Pojęcie non A wielkie (ze Antimony) ~~[illegible]~~ że przeto że A nie jest, że jest non A.

w tym razie gdy pojęcie dane jest dodatniem, mającem cechy twierdzące, ~~[illegible]~~ wyrażające przeto przedmiot jakiś pewny mający treść określoną wyłącza ~~[illegible]~~ bezwzględnie wszystkie inne zakresy takich pojęć które są tylko gotowe zaprzeczeniem, przeto mieć nie tego pojęcia danego, a nawzajem ~~[illegible]~~ zakresy tych pojęć przeczących ~~[illegible]~~ wyłączają bezwzględnie ~~[illegible]~~ zakres pojęcia danego — To wyłączenie się wzajemne nie tylko jest bezwzględnem co do zakresów wszelkich ~~ale co do treści~~ ale także odnosi się do treści ~~danego~~ danego pojęcia.

‡ a nawzajem pojęcie A jako
twierdzące, dodatnie orzekające
że A jest, przeciw pojęciu
non A. ~~Oba te pojęcia~~ się
~~[illegible]~~ które uważa że A nie jest.
Oba te pojęcia ~~[illegible]~~ że ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ przeciw jedno drugie=
mu ~~[illegible]~~ nie
mogą być zjednoczone w jednej
myśli są, niezgodne przeci-
wległe (~~[illegible]~~ p. opposita, contradic-
torie) ~~[illegible]~~

[Gdy atoli takiem pojęciem
przeczącem ~~[illegible]~~ jest non A
jest każde pojęcie ~~nie~~ różniące
się od A, czyli każde pojęcie które
nie jest A – przeto widzimy non A
~~odnosi się~~ ma znaczenie wszelkiego
pojęcia jakie go kolwiek, byleby różniące
byle ~~[illegible]~~ różne od A. Z tego wynika
że A wyłącza zakresem swoim
(co jest w oznaczeniu zawarte)
wszystkie bezwzględnie non A
a nawzajem ~~[illegible]~~ że
~~A~~ bezwzględnie wszystkie non A
wyłączają zakresowi swojemu
zakres pojęcia A.
Jest to więc owe bezwzględne
wyłączenie zakresów. które jak
(~~[illegible]~~) stąd powiedzieć że żadne
z tych non A nie ma żadnego dodatniego
znaczenia (nie orzeka żadnej rzeczy) ale
tylko jest ujemne przeczenie, ~~[illegible]~~
jedynie że nie jest A.

Po non A przeczące danemu pojęciu
nie nie określa nie wyjście rozpoznane
pojęcia ale jest systemem przeczenia
pojęcie tylko dane przeczeniem (simplex
negatio); ‡
~~Takiem pojęciem non A jest każde pojęcie~~
~~które nie jest pojęciem~~
[Nawzajem pojęcie A jako twierdzące
dodatnie, jako orzekające że A jest, przeciw
pojęciu non A uważającemu że A nie jest.
A tem samem zakresy tych obu pojęć
wyłączają się. ~~[illegible]~~ Zakres pojęcia A
~~Gdy atoli takiem pojęciem non A jest~~
~~każde pojęcie które nie ‡ nie jest~~
~~A~~ jest wyłączony od zakresu non A jest wyłączony
a nawzajem zakres non A jest wyłączony
od zakresu A.

*[E] To samo wyłączenie ~~[illegible]~~ wzajemnie odbywa
się i co do treści. Pojęcie A ma treść a+b+c
Pojęcie non A jako sprzeczne z pojęciem A i z jego
treścią w prost znosi wyłącza treść a+b+c
I nawzajem pojęcie A jako dodatnie ~~[illegible]~~
twierdzące jako A i mając w sobie treść a+b+c
tem samem zaprzecza bezwzględnie pojęcia
non A. – ~~Jako~~ albowiem jako non A znosi
pojęcia A – ~~Tak~~ tak ~~[illegible]~~ nawzajem A jest
zaprzeczeniem pojęcia non A, a ~~[illegible]~~
A orzeka że non A nie jest ~~[illegible]~~ wręcz
~~[illegible]~~ że nie non A jest
a tem samem orzeka,
że ~~A jest~~ ~~[illegible]~~ że A jest że A ma być]

~~[illegible]~~ uważa ~~[illegible]~~ nazwaliśmy
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
ten stosunek bezwzględnem wyłączeniem
się zakresów –

Rig

[E] Gdyż każde ‡ pojęcie ~~dodatnie~~ nie jest tu uważane
~~ze względu~~ ze względu na czem one
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jest dodatnie
~~[illegible]~~ czyli jest uważane ujemnie
~~[illegible]~~ ze względu na czem one nie jest
ale czem ono nie jest

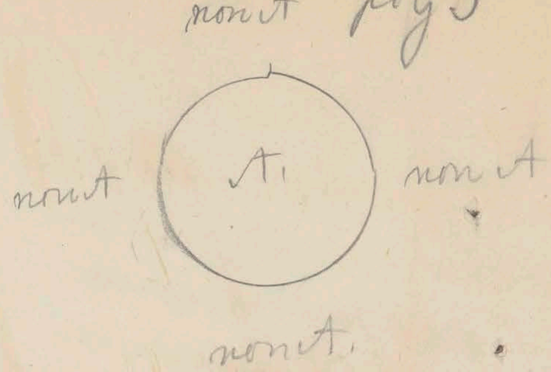
A zatem jest non A

nie

106

Fig 5 wyobraża ten stosunek.

fig 5

Zakres A jest zakresem pojęcia A, one non A wyrażają zakresy wszelkich pojęć różnych od pojęcia A a które nie są A, czyli non A. — Każde z tych A może mieć znaczenie różne od każdego innego A, jednak w tem się wszystkie non A zgadzają, że każde z nich jest zaprzeczeniem tego A. — że każde jest

Każde z tych non A ma sobie właściwe znaczenie, które je odróżnia od innych, A, Każde z tych non A jest innego zadając z których się różni od każdego. Jednak względem pojęcia A te wszystkie pojęcia non A — mają to wspólne znaczenie, a każde jest zaprzeczeniem owego A, że każde jest non A. — nawzajem zakres A zaprzecza wszelkie zakresy [illegible] wszelkie razem, które nie są A,

A jest pojęciem danem, dodatniem, twierdzącem, określonem, a wszelkie pojęcia [illegible] niego w stosunku do niego — Każde non A jest pojęciem ujemnem, zaprzeczającem pojęcia A tak pod względem zakresu jak i treści — To. Każde [illegible] non A każde samo przez się, rozważane może wprawdzie oznaczać także pojęcia dodatnie, twierdzące, [illegible] ale w tym stosunku one wszystkie wobec A są tylko zaprzeczeniem tego A. są zgoła pojęciami ujemnemi (nota absolute vacua nomina) są tylko pustem, niczem. są ujemnymi pojęcia A (ob. pojęcia ujemne § 22 ust. 1.6).

A wszystkie i co do zakresu i co do treści wszelkie te non A wzajemnie te non A zaprzeczają zakres i treść pojęcia A.

Pojęcie A jako dodatnie oznaczone na rzecz fig 5 ma zakres dodatni, wydatnie, wyraźny — Pojęcia non A jako ujemne pojęcia nie mają zakresów dodatnich oznaczonych, oznaczonych, bo tylko że nie są zamknięte w zakresie A, ich zakresy są ujemnie, że się wszystkie mieszczą poza obrębem zakresu A, — a gdy wszystkie są ujemne, to jest non A nie zakresy ich między nie [illegible] ale [illegible] ze sobą —

Tak cały świat, więc wszystko o czem tylko myśleć zdołamy rozdziela się na dwa zakresy, jeden mniejszy obejmujący w sobie A drugi ~~[illegible]~~ bez porównania ogromniejszy bo obejmujący ~~[illegible]~~ w sobie zupełnie wszystko co jest nonA ~~[illegible]~~ to co jest, wystarcza ~~[illegible]~~ wszystko. Tak przeto wszystko co jest nazwany myślą jest albo A albo nonA, jedno z dwojga.

~~Co do treści – Jużeśmy widzieli poprzednio że pojęcie A jest ~~ ~~[illegible]~~ ~~jako dodatnie w treści, bezwzględnie co do treści wszystkie nonA, ujemne jako pojęcia wszelkie, jako ujemne i wszystko ~~[illegible]~~ nonA zaprzeczające wzajemnie treści ~~[illegible]~~ zawiłymi bezwzględnie treść tego A. –~~ ±

~~to treść [illegible]~~ bezwzględnie stosunku pojęć

Z tego wzajemnego stosunku pojęć ~~A i nonA widać że [illegible]~~ wyłączających się nawzajem a bezwzględnie co do zakresu i treści, widzimy że obie treści nie możemy jednocześnie ~~[illegible]~~ w jednej i tej samej myśli w jednej i tej samej rzeczy bo ta sama rzecz która jest A nie może zarazem być nonA. – Oba te pojęcia są przeto niezgodne o których mówiliśmy już § 34. – Tam widzieliśmy że takie pojęcia ~~[illegible]~~ się zowią przeciwległe (oppositae entgegengesetzte B.) a ich stosunek takiej ~~[illegible]~~ przeciwieństwa (oppositio) zwany ~~[illegible]~~ (Gegensatz D.). W § ~~36~~ 37 wykazano że tak przeciwieństwo jest dwojakiego ~~[illegible]~~ rodzaju ~~[illegible]~~

± Jeśli nonA jest zaprzeczeniem pojęcia A, tak nawzajem A zaprzecza pojęciu nonA

108

1. ~~Napomnieć~~ Gdy zachodzi wytknięcie bezwzględne

2 Gdy zachodzi wytknięcie względne bo

odnoszące tylko do ~~słowa~~ pojęć objętych

w tym samym oraz spólnym, się zadzają w niniejszym § tej szczególnej w ścisłej. Tym samym w pierwszym ~~Jednym słowem~~ tylko niniejszy ~~bezwzględnej~~

~~Co do pierwszej~~ ~~formy~~ ~~bo bezwzględnej~~ ~~§ 37~~ że jest

~~formy~~ ~~ustalony~~ w tym § 36 ~~że~~

to przeciwieństwo sprzeczności (oppo-

sitio contradictoria Gegensatz des

contradictorischen Gegensatz

Widerspruchs) a pojęcia odpowiednie

~~temu~~ tem stosunkowi ~~są~~ ~~sprzeczne~~

ze sobą (n. contradictoria, ~~contradicentes~~

widersprechende B.) ~~Jest~~

w niniejszym punkcie § niniejszym o

pierwszym trybie przeciwieństwa pojęć

~~albo~~ a tem odpowiedni wytknięciu

bezwzględnemu zakresów –

w niniejszym § tej – według punktu wyd. § 37 dziś

że ten stosunek A do non A jest prawidła

głosząca sprzeczność (~~contradictio~~ (oppositio

contradictoria Gegensatz des Widerspruchs)

a pojęcia A i non A odpowiednie temu

stosunkowi są sprzeczne ze sobą (n.

contradictoriae, opposita contradic-

toria, contradicentes – contradictorische

widersprechende B.)

Do tego ~~stosunku~~ wzajemnego stosunku

pojęć nadaje się ściśle nauka o prawie

zasadniczem sprzeczności (principium

contradictionis, Gesetz des Widerspruchs)

wyłożona w § 13. –

~~Sądy~~ następujące sądy wynikają

Z tego stosunku – non A

Co jest A. nie jest ~~A~~ i na odwrót.

~~albo A albo B jedno z dwojga musi~~

~~być prawdziwe~~

~~Jedno z dwojga jest~~.

Albo A albo non A jedno z dwojga

musi być prawdą. – Tu trzeciego nie ma według zasadniczego prawa wyłączającego

trzeciego między dwoma pojęciami

które ze sobą są sprzeczne (principium

exclusi tertii inter duo contradictoria.) o tem prawie Zob. niżej

w § 14

Jeśli A jest prawdą to tedy non A musi

być koniecznie fałszem i na odwrót.

Ten stosunek jest wzorem najogólniejszym

naszego myślenia, bo polega na przeciwieństwie

pojęcia danego A i jego

przeciwieństwa non A, najlepiej myślenie

ułatwia się w przeciwieństwie według ~~prawidł~~

~~swoich~~ prawa tożsamości

59 ~~109~~

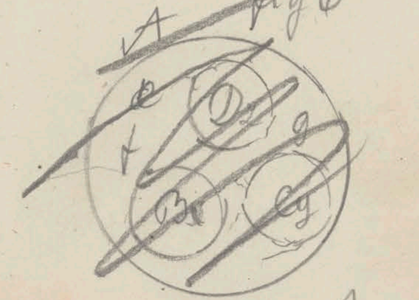
§ Tym sposobem widzimy że przeważna sprawa myślenia naszego jest ~~pojęcie~~ tworzenie, czyli pojmowanie, pojęcie czyli rozumowanie — a zatem sądy twierdzące i przeczące o których powiemy —

trzeba przyjmować że jak ~~od~~ pojęcie A, a teraz samemu odrzucę go od pojęcia ~~B~~ nemet, a więc utworzę przeczące pojęcie nemet. § ... tak samemu ~~pojęcie~~ pojęcie nemet.

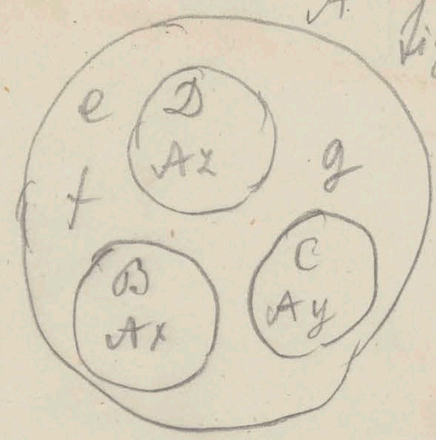
Na naszej fig. 5 ~~A~~ niechaj znaczy człowiek ~~...~~ a każde non A znaczy nieczłowiek — Takim przymiotnikiem ~~nieczłowiek~~ nieczłowiek mieszane, kamień i td. —

§ Przykłady tego ile wielkich ~~zakresów~~ podaliśmy już wymyślone ~~do~~ § pod zwrotem; takiego dokładnie utworzyć to wypada jedynie dodać do pojęcia twierdzącego przy słowie nie, utworzymy pojęcie sprzeczne contradictoria ze sobą ~~...~~ niezmienne, dalej nie da się ~~...~~ — ob. przyk. do § 13.

A fig 6

A fig 6

~~§ 38~~ 39. § 40

3 Wyłączenie z zakresów pojęć należących do wspólnego rodzaju pojęć

B Drugi tytuł przeciwieństwa pojęć

Trzeci stosunek wyłączenia się zakresów ~~w~~ jest jak wskazano w § ~~31~~ 37 pod 3, tam gdy się wyłączają zakresy takich pojęć które należą do wspólnego im rodzaju pojęć. Fig 6 ~~widzi~~ jak okazano, tego stosunku — zakresy trzech pojęć B, C, D się wyłączają a wszystkie ~~trzy~~ się mieszczą także w zakresie A, mianowicie rodzaju A do którego przy czym zakres rodzaju A ... one spólnie należą — ~~Znalazł f. g~~ Gdy na naszej fig 6. zakresy B, C, D nie wypełniają całego zakresu zatem e, f, g zajmujące resztę przestrzeni zakresu A wyobrażają jeszcze inne pojęcia zawarte w zakresie A, ~~których~~ wspólnego im rodzaju A.

110

~~Co do stosunku B do A, C do A, D do A~~
~~tak co do zakresu jak co do treści~~
~~D do tego stosunku~~ nadaje się nauka

~~wyłożona w § 35 o naszej fig 2.~~

~~Jakoż~~ To wszystko co się ~~tam~~ powiedziało w § 35 fig 2.

o stosunku pojęcia B do pojęcia A ~~na fig 2~~
tak co do zakresów jak co do treści
powtórzyć by należało, mówiąc o stosunku
B, C, D
pojęć których zakresy wyrysowane na naszej

naszej fig 6. ~~jakoż~~ i są zawarte w zakresie A.

~~Na tej fig 6.~~
[Naprzód obaczmy stosunek zakresów
[Na naszej fig 6. pojęcie A jest pojęciem
ogólniejszem, obszerniejszem wyższem
nadrzędnem względem pojęcia B.
Pojęcie A jest ~~względem B~~ nadrzędnem względem B.
~~Podobnie zachowuje się ~~ ~~tak tez się~~
[Tak samo zachowuje się ~~pojęcie~~ to pojęcie
A względem pojęcia C i pojęcia D.
[Na odwrót pojęcie B na naszej fig. 6,
jest pojęciem ~~szczegółowem~~ szczegółowem,
(uszczegółowionem) ciaśniejszem, niższem
podrzędnem względem pojęcia A.
(species Art)
Pojęcie B jest gatunkiem względem
~~jest w zakresie~~ ~~oba zostają w stosunku~~ ~~stosunku~~ ~~zależności~~ (§ 35
rodzaju A.
[Tak samo zachowuje się pojęcie C i pojęcie
D względem A.
Z ~~tego~~ ~~Tak~~ pojęcia B, C, D są ~~wszystkie~~
~~podrzędnemi~~ ~~pojęciami~~ ~~zostają~~ są, co do zakresów
wszystkie podrzędnemi (subordinirte
~~razem~~ untergeordnete B) pojęciu A, które swoim
zakresem jakby społem zakreśla, wszystkie (B, C, D) zakresy B, C, D
~~i tak~~ ~~społecznie~~ ~~zakreśla~~ i pojęcia
B, C, D są gatunkami (pojęciami
~~gatunkowemi~~
szczegółowemi) ~~tego~~ rodzaju A. Które się na te gatunki ~~dzieli~~ oddziela
~~...~~
Gdy ~~wszystkie~~ te pojęcia B, C, D
są wszystkie podrzędne w pewnym stopniu
i zatem w pewnym i tym samym
względem A (§ 36) zatem ~~...~~ (każde do każdego)
to te B, C, D mają się (każde do każdego)
~~Każde~~ wzajem do siebie jako pojęcia
spółrzędne (n. coordinirte
nebengeordnete B)
beigeordnete B)

L (genus Gattung)

a stosunek ich jest współrzędności (Beiordnung) (coordinatio – Nebenordnung).

[Z kolei rozpatrzmy o stosunkach tych pojęć co do treści – [Wiemy że pojęcie B jest gatunkiem rodzaju A. zatem pojęcie B musi mieć w treści wszystkie cechy rodzajowe A. – Zatem grupa cech istotnych składających się na treść rodzajowa A musi się mieścić w treści pojęcia B.

Pojęcia więc A i B są pod względem treści sobie pokrewne (cognatae verwandt). Oprócz tej to grupy wspólnej pojęcie B mieści w swojej treści cechy sobie wyłącznie właściwe które jak wiemy stanowią różnicę między A a B jako gatunkiem i rodzajem a B jako gatunkiem zowią się różnicą) i dla tego te cechy zowią się różnicą gatunkową (differentia specifica). Ta różnica gatunkowa wyłącznie (ob. 35) a różnią się przez ... Każdy gatunek od każdego innego gatunku należącego również do wspólnego rodzaju –

To co się powyżej rzekło o stosunku pod względem treści pojęcia A do B nadrzędnego, ma się również także co do stosunku względem treści pojęcia A do pojęcia C i do pojęcia D ... w zakresie C i D.

[Gdy pojęcie B jest gatunkiem rodzaju A, więc oba te pojęcia zachowują się w stosunku zależności (§ 35).

Tak C i D są z pojęciem rodzajowym A pokrewne – nadto – że trzy pojęcia B, C, D będące co do zakresu współrzędne mają wszystkie grupę wspólną cech to jest A a zatem i te pojęcia B, C, D są nawzajem pokrewne (każde z nich do każdego z nich) dla tego pokrewieństwa one nawzajem są jednorodne (homogenae gleichartige B) jako do jednego rodu, do wspólnego rodzaju należące

(Pojęcie A i pojęcie B mają wspólną grupę cech – ... na fig 6 zaznaczoną w zakresie w B przez A)

(na ... fig 6)
(ta różnica oznaczona jest na ... wzakresie B przez X przecinające tę grupę cech A)

Pojęcie C i pojęcie D mają również w swojej treści grupę cech A wspólną im z pojęciem nadrzędnym A (i dla tego i w zakresach C i w D na fig 6 oznaczone jest A)

Zatem podobnie jak B tak i C i D są [redacted]

wzajem sobie ... i nawzajem są jednorodne (homogenae gleichartig) jako do jednego rodzaju należące

112

zamyka w swojej treści grupę cech i których A spólnym z pojęciem A, a prócz tego w zakresie B pojmowany ów z treścią A bierze y jako różnica gatunkowa – w pojęciu D różnica gatunkowa oznaczona przez Z.

Gdy więc pojęcia B, C, D mają co do treści z pojęciem A grupę cech i których spólną to jest grupę A więc wszystkie te trzy pojęcia za z pojęciem A. pokrewne (cognatae) a gdy te trzy pojęcia zachowują się do pojęcia A jako gatunki do rodzaju rodzajowi [illegible] one wszystkie C i D podobnie [illegible] pojęcia A w stosunku zależności stosownie do § 35 [illegible] B, C, D mają spólną

Pojęcia B, C, D mają w swojej treści spólną grupę cech i którym więc one są względem siebie pokrewne

* jak pokrewieństwo przechodzi [illegible] one należą do spólnego rodzaju odda [illegible] one [illegible] naraz [illegible] są przeprowadzone [illegible] pokrewne

Nadto A Pojęcia C i D oprócz tej spólnej grupy cech A również mieszczą jeszcze w swojej treści cechy które każdemu z nich są właściwe wyłącznie a które stanowią ich różnicę gatunkową [illegible] Ta różnica gatunkowa oznaczona jest w C przez Y a w D przez Z). [illegible] Ta różnica gatunkowa nie tylko B, C, D odróżnia się od siebie od spólnego im rodzaju A, ale odróżnia każdy gatunek od każdego naraz do spólnego rodzaju. Te pojęcia [illegible] w stosunku zależności [illegible] być różnicę gatunkowe X, Y, Z i treść pojęć B, C, D jest różna, ich zakresy się wyłączają. gatunki są niezgodne z tego powodu z których wynika, że różnice gatunkowe ich ograniczenie powoduje ich odrębność jako gatunków [illegible]

Z tej przyczyny nazywają się te różne (n. disjunctae) gdyż na te gatunki B, C, D rozpada się ich rodzaj spólny A.

Gdy Pomiędzy te pojęcia B, C, D są co do treści niezgodne przeto są przeciwległe (n. oppositae entgegengesetzt) a stosunek drugi tego pojęć przeciwległych o którym mówiliśmy w § 37 n. 3. – Ta przeciwległość zowie się przeciwieństwem (oppositio contraria, contrarietas Gegensatz des Widerstreits)

A×) Tenuż zaś te pojęcia (które zaś się wcale z sobą zupełnie każdemu) przeciwne sobie (n. contraria, widerstreitende B). —

Ten zaś zwany przeciwnych sobie rozmaitości pojęć zaś sprzecznych sobie przeciwbieżna a sprzecznością (contradictorio contradicente Widerspruch § 39)

Jakoż gdy w stosunku sprzeczności jedno pojęcie (A) albo dodatnie (środek) drugie nonA przeczy nic na miejsce zaprzeczonego przeciw nie kładzie — w stosunku zaś przeciwieństwa jedno pojęcie dodatnie środki drugie nie tylko przeczy ale będąc także dodatnim przeciw na miejsce zaprzeczonego środka kładzie co innego (stosunek sprzeczności jest nie kwadrat jest koło, nie mądry żółty nie żółty, stosunek przeciwieństwa jest kwadrat koło, jest mądry głupi, żółty niebieski) ≢

Ponadto między stosunkiem sprzeczności a przeciwieństwa zachodzi ta ważna różnica iż gdy w sprzeczności tylko dwa pojęcia mogą mieć miejsce przeciwległe jedno dodatnie drugie ujemne przeczące — w przeciwieństwie zaś gdy jedno jest dodatnie a drugie nieprzeciwne jest także a tych dodatnich może być tyle ile (najmniej dwa) nie równie więcej bo wiadomo jest wielce więcej nie dwa gatunki, a każdy gatunek jest przeciwny każdemu innemu

≢ o różnicy tej dwojakiej przeciwieństwa czytaj niżej w § 13 przyp. [illegible])

114

~~Z tego stosunku~~

~~tworzymy jedno ze wszystkich~~

Tak widzimy że pojęcia ~~ze~~ będące ze względu na zakres ~~pod~~ spółrzędne (coordinatae, nebengeordnete B) są również ~~jak~~ ze względu na treść ~~podrzędne~~ ~~jednorodne~~ ~~spółzależności od~~ ze względu na rodzaj A, a między sobą są także (~~homogenae, gleichartige~~) pokrewne ale ~~ja~~ w niektórych potrzebne jednorodne (~~[illegible]~~) (cognatae verwandte) (homogenae) gleichartige B) są rozjemcze (w disjunctae, disjuncte B) – ~~są to~~ są ~~przeciwległe~~ się nie zgadzają wcale przeciwległe (oppositae, entgegengesetzte) a w wszystkich przeciwległe ~~przeciwne~~ (contrariae oppositae contrarie, widerstreitend, entgegengesetzt)

Uważamy atoli że oris zwykle określa się uważa za sprzeczne (contrariae B) ~~uważa~~ jako wielkie przeciw oddalone nalezące do spólnego ogólniejszego zakresu to jest uważają wszystkie gatunki zapewnione jako dwie ~~z~~ tego samego rodzaju, i przeciw niektóry nowożytni autorowie logiki ~~biorą~~ używanie przecie będą sobą przeciwne (w contrariae per se) dwa mocniej, bo uważa jedynie te pojęcia za prawdziwie przeciwne które oddalone za w prawdzie gatunkami przeciwne które ~~są~~ w prawdzie tego samego rodzaju od ~~siebie~~ najdalej od siebie stoją najdalej co do treści ~~od~~ stoją ~~od siebie~~ – które gatunki ~~przeciwne~~ ~~Arystoteles~~ 8 zwane są w tem ~~[illegible]~~ stanowiącymi ~~przeciwnie~~ gatunkowo ~~[illegible] Arystoteles~~ ~~[illegible]~~ ~~przeciwny~~, a ~~[illegible]~~ Także przeciwnie wyrażone przeciwieństwa ~~[illegible]~~ które na tem zapatrywanie że z każdym należącym gatunkiem przeciwieństwo ~~[illegible]~~ i najdalszym, a pierwszym gatunkiem ~~ta~~ wyraźnie ~~[illegible]~~ ostatniego, a tak stopniowo rząd gatunków do drugiego do gatunku ~~najpodrzędniejszego~~ jest najpodrzędniejszym ~~[illegible]~~ rozmnożenia od ~~[illegible]~~ którego rządzą się rozpoczyna 8

8 Te wszystkie gatunki mają w prawdzie treść spólną, ale ich rozmaite gatunkowa może się stopniowo posługiwać, bo oznacza coraz doskonalsze gatunki tego samego rodzaju albo też gdy rząd zaczyna od najdoskonalszego gatunku może stopniowo przechodzić do gatunków coraz mniej doskonałych i ostatni w rzędach w gatunku mniej, i ostatni ~~rząd~~ Wobec tego ~~[illegible]~~ według Arystotelesa przeciwne w sobie są [illegible] przeciwieństwa sobie –

[To stopniowanie może nabrać i tego ~~[illegible]~~ który w pewną cechę przeciwną ~~[illegible]~~, [illegible] jest szczególnie oba ~~[illegible]~~ cechę przeciwną ~~[illegible]~~ (~~[illegible]~~) ~~Z przeciwnie~~ ~~[illegible]~~ mniej lub więcej szczególnie (jako w pewnym zakresie pojęcia ~~[illegible]~~) najlepiej przeciwne te samą cechę przez mniej lub więcej szczególnie (przedmiot należący do treści pojęcia zmienia) i tak dalej aż się cechy nie przeciwne jest zupełnie szczególnie (jako ~~[illegible]~~) (jednej jednostki) mniej więcej w ostatnim pojęciu – Pierwsze ~~[illegible]~~ z ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wszystkiem te cechy ostatnie ~~[illegible]~~ wszystkiem te cechy ostatnie [illegible] przeciwnej zawiera, zaś mniej przeciwne

8 Ci autorowie logiki którzy mają w tem względzie sposób zapatrywania Arystotelesa

62 ~~115.~~

czyli sądy
Orzeczenia radzące się z trzech słownych pojęć są wielce ważne dla nauki ~~[illegible]~~ o sądach.

~~Jakoż or~~

~~Orzeczenia pozostające że ile słownika każdego z tych pojęć sprzecznych jako B, C, D do spólnego ich ~~[illegible]~~ zakresu jako gatunków A~~

Orzeczenia które w § 35 fig 2 powstały ze stosunków pojęcia B do pojęcia A nadają się ściśle i często do ~~postawienia~~ ~~pojęć~~ każdego z tych pojęć spółrzędnych ~~[illegible]~~ B, C, D ~~do pojęcia~~ jako gatunków do pojęcia A jako ich rodzaju, zatem ~~tego ile~~ tych orzeczeń w tem miejscu już powtarzać nie będziemy.

Przytoczymy tylko orzeczenia nowe które wprowadzić należy ~~[illegible]~~ ~~ze zachowaniem się pojęć zestawienia~~ ~~słownika pojęć przeciwnych że~~ ~~tło~~ z wstawienia się zakresów pojęć należących do spólnego rodzaju a zatem ~~pojęć~~ spółrzędnych przeciwnych sobie, wedle stawiających na fig 6.

~~B nie~~
B nie jest C i na odwrót
B nie jest D i na odwrót.
C nie jest D i na odwrót. 8

~~[illegible] B są A [illegible] miejsce~~
~~Przypuśćmy że na fig 6 pojęcia B, C, D zajmują cały zakres A~~
~~w B mieści~~ ~~[illegible]~~
~~zajmowanie pojęcia [illegible] na fig 6 [illegible]~~
~~[illegible] e, f, g niepotrzebne — wtedy [illegible]~~
~~a zatem B, C, D zajmują cały zakres~~
~~z rodzaju [illegible]~~

Co się mieści w A (co należy do A) mieści się albo w B albo C albo w D, ale tylko w jednym z trzech. 8

Co się mieści w B już nie mieści się w C. ani w D. i na odwrót

Co się nie mieści w B musi się mieścić albo w C albo w D w jednem ~~[illegible]~~ z dwóch i na odwrót.

gatunków

Powyżej określono różnicę między sprzecznością (contradictio) a przeciwieństwem (contrarietas). Przecież ~~pojęcia~~ słownik pojęć ~~[illegible]~~ przeciwnych może być zamieniony na słownik sprzeczności ~~noż~~ powtarzający się tyle razy ile jest pojęć przeciwnych.

~~Gdy A jest albo B albo C albo D i to jedno z trzech tylko, wszelako co A jest B albo jest non B, więc ~~jest non~~ A jest non B, w tedy A jest albo C albo non C, wtedy ~~A jest non~~ C wtedy~~

Jakoż A to co jest A albo jest B albo non B — A jest albo C albo non C, A jest albo D albo non D —

~~Ponieważ A (przypuszczając że B, C, D zajmują cały zakres A) ~~[illegible]~~ zbytecznie ~~[illegible] jest~~ A jest składa się z B+C+D, przeto A jest częścią B częścią C; częścią D~~

8 Przypuszczając że ~~B, C,~~ D na fig 6 B+C+D zajmują cały zakres A (a przeto e, f, g jest nam niepotrzebne) wtedy zawsze są sądy

Gdy A składa się z B+C+D przeto A jest częścią B, częścią C częścią D.

Co się mieści w A (co należy do A) mieści się albo w B, albo w C albo w D, przeto koniecznie w jednem z tych trzech

116 10 Styczeń

Gdy ~~przez to~~ że dwa byty przeciwległe, przez jaw oczolności być ułożone w § 13 i przyp. z tego powodu, że tylko kilka przykładów ułożonego Tak przeciwieństwo sporzędnemi (coordinatae), przeciwne (n. contrariae) ~~rozjemnymi~~ zatem rozjemczemu (~~dis~~ n. disjunctae) ~~że~~ ~~że~~ ~~ale~~ za w rodzaju dziesiątym razem ich brzmieniu, w rodzaju (wogólnym znaczeniu ₮ brzmiąc w zoologii typ. dict.) ~~że ssący~~ z. ssace ptaki, gady, które czyli ze stworzenia Arystotelesa przeciwieństwa (n. contrariae) za rzeczy i lęgi rzędu ~~wielo~~ nowo jako dwa gatunki najdalej od siebie odległe w całym ... skrajne Kręgowych, ₮ jako gatunki skrajne. ~~Krzyżowe zaczątki~~ barwy ~~za przykład występują jeszcze barwy. Tak~~ ~~Czuły~~ ~~Czuły za przykład~~ co do barwa być może ~~wrażliwości~~ ber ~~uważają ze barwą żółta~~ uważają ~~w każdym owocu~~ przeciwieństwa ze stworzeniem przykład również ~~je~~ barw. szczególniej uważają Zwykle uważają za przykład ... ,,barw". Trzy barwy ułożone barwy za gatunki ogólnego rodzaju ,,barwa". Trzy barwy z barwami przeciwnymi żółta, czerwona niebieska ... rzędzie ~~barwami~~ gatunkami układają w rzędzie w każdym ~~rzędzie~~ ... Tak w rzędzie skrajnemi za dwie barwy gotowe. Tak wprowadzamy ... nerego

a) Gdy jeszcze co § 13 i przyp. wyłuszczony oba byty przeciwległości przez (oppositio) wieto taką kilka przykładów wystarczy do wyjaśnienia owego byty przeciwieństwa czyli przeciwieństwa który jest ... słowem przeciwległym mniejszego 3ta, a zatem do wyjaśnienia przeciwnych — przez sporzędnych czyli rozjemczych, przeciwnych (jako typ. dict.). Ogólnie przyjęte jest „ze ~~się~~ przeciwne gatunkami ~~(zwierzęce w brzmieniu znaczeniu)~~ Kręgowe w ... ~~gatunków~~ (~~gatunkowego zoologicznym~~) ~~jako~~ przeciwne szczególnie z ... a ~~jako~~ gromady ~~znaczeniu~~ ~~w zoologicznym~~ gatunki ~~znaczeniu~~ brzmieniem, ~~jako~~ a gromady w zoologicznym znaczeniu) są: ssace — ptaki — gady — płazy ~~są~~ ~~są~~ w zoologicznym znaczeniu są przeciwne przeciwne w obszerniejszym znaczeniu (~~con~~ n. contrariae — ₮ ~~są~~ czyli — Le w wyższej przeciwieństwa przeciwieństwa jednej drugiej (jak je nazwa spodniejszej przeciwieństwa w znaczeniu zatem jak je nazwa widerstreitende B). Arystoteles i wielu nowoczesnych tylko ~~wyższe~~ jako ostatnie ~~wyższe~~ przeciwne są przeciwieństwa przeciwieństwa to jest uważała ssace i czy ostateczne najwięcej od siebie oddalone jako ~~naj~~ przeciwieństwa ostatnie najwięcej od siebie najdalsze Jako ~~że~~ ssace mają ~~w~~ ~~cechy~~ cechy skończone najdalsze doskonałości zwierząt Kręgowych, że cechy stanowią cechy ułożone uważają z każdym najlepszym przeciwieństw szczególnie i znaczenia ich wiersz ... znaczające niższy stopień doskonałości

₮ Ssace zaliczają gatunki (uważane w ... zwierząt ... (wyższe w zoologicznym ~~czyli brzmieniu~~) ... brzmieniu a rodzaj w zoologicznym ~~gatunki~~ ~~zwierzęce~~, człowiek, ... wielkie, człowieczej, nadzwyczajne, ... itd.

Przykładem najzwyklej używanym (w wszelkich) dla wyrażenia słownika pojęć przeciwnych bywają barwy — Pojęciem ogólnem jest barwa — w tym celu układają barwy szczegółowe w trzy rzędy, z których każdy rozpoczyna się od jednej z barw czystych i kończy się drugą barwą czystą — Te dwie ostatnie barwy przedstawiają ~~[illegible]~~ ściśle do pojmowania tych toteles jako barwy sobie przeciwne — między temi ostatniemi barwami układa słownikowa ~~[illegible]~~ zmieniające się barwy jako pośrednie

Barwa Czerwona — błękitnoczerwona — fioletowa — czerwonawo błękitna — błękitna — w tym rzędzie b. czerwona i błękitna są sobie przeciwne

" Żółta — czerwonawo żółta — pomarańczowa — żółtawo czerwona — czerwona — Tu żółta i czerwona są sobie przeciwne

" Błękitna, błękitnozielona — zielona — żółtawo zielona — żółta — Tu błękitna barwa a żółta są sobie przeciwne

[Podobnem zodjakowem pojęciem jest pora roku — pojęcia szczegółowe są zima, wiosna, lato, jesień — Tu przeciwnemi pojęciami jako skrajne i ostatnie są początek zimy (21 grudnia) i początek lata (21 czerwca) — i znów początek jesieni (21 września) i początek wiosny (21 Marca)

Pojęciem ogólnem zodjakowym są pory życia człowieka — wiek dziecięcy — młodzieńczy — [illegible] — starość — Pojęciami ostatniemi są dziecię rodzące się i starzec konający — umierający i [illegible] —

W historji dzieje państwa i narodu dzieli się na wieki — wzrastający starożytnego Rzymu ostatecznemi osobami — i Romulus, a zatem Romulus założyciel Rzymu — i Romulus Augustulus (zwany cesarzem) ostatni cesarz Rzymski — Pomiędzy tymi ~~[illegible]~~ leży ~~[illegible]~~ ciągnąca się przez 1230 lat dzieje Rzymu pomiędzy temi ostatecznemi wypadkami

Podobnie sfera bieguna i [illegible] albo słońca ostatecznie rozmaitym [illegible] i t.d.

6) [Przecież uwagi nabiera ze wszystkiem przeciwny przeciwne ~~[illegible]~~ się stron i zmiany rzędem ~~[illegible]~~ ~~lub [illegible]~~ wielu stosunków się przez — często przeciwieństwo składa się z dwóch od siebie np. maz [illegible], lub dwa ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w magnetyzmie lub bieguny dodatni i ujemny elektryczności i t.d. —

118 c) Często znajdujemy w logikach zdania jakoby [logicznie to jest] system rozumem czyli a priori [można] odgadnąć pewne rzeczy (opposita, Gegensätze) w pojęciach sprzecznych (contradictio) bo te mają wcześniej jeno pojęcie twierdzące a drugie przeczące [F] ale ...

~~ad... zawsze są ... do dosiadania ... od faktów które znajdujemy w naturze ... a których powiedzieć nie możemy~~ — To zdanie nie jest ... [zupełnie] ściśle [jak to] ... jednym rozumem, to jest logicznie ... powiedzieć nie możemy, jakie ... zupełnie trafne bo tego powiedzieć nie możemy że te gatunki [w naturze] ... jeśli będą w rzeczywistości gatunkami będą tem samem ... pojęciami przeciwnemi — Nadto nie ... jeśli odkryjemy ostatnia natury których w żadnym ... gatunków umieścić nie zdołamy — to takiż rzecz albo [nam wypadnie] ... że nasze rozgatunkowanie [układ] było błędne, albo że w naturze mogą się jeszcze inne gatunki mieścić — Jeszcze stoi owe stanowisko przejściowe między gatunkami w drzewie ... Zdanie [jeszcze] ... jak ... [wszelkie] ... upowszechnione, ... filozofią mawia, ... nauki rozumowej — Bo też sam rozum ... [pojęcia] przeciw ... [tylko] — (n. contrarie)

Na marginesie: [F] ale ... [jakoby] było z rzeczy nie podobnym odgadnienie [logicznie] ... samym rozumem [pewnych] ... wynikłych z przeciwieństwa (contrarietas) bo ... jest to z pojęcia przeciwności ... gatunków przez rzeczy, a gatunków nie ... podobne bo trzeba [uprzednio] ... rozpoznania ... dosiadczenia ... natury ... w faktach, to jest trzeba do tego ... rzeczy stanowić nie ...

stare

§ 41

~~W Stosunek krzyżowania~~ się

~~zakr.~~

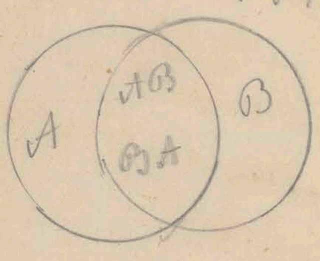
VI Stosunek

Krzyżowania się zakresów

~~Ze trzecim przypadkiem ... zakresów~~ w § 34 powiedziano że zachodzi ~~jest~~ i [jest] ~~może~~ stosunek ~~gdy~~ w którym zakresy pojęć się krzyżują.

Ten stosunek uważamy fig 7

fig 7

Pojęcia A i B ~~mają~~ są dodatnie twierdzące bo mają zakresy dodatnie znaczenie. Porów § 39 fig 7 — Nie są objęte zaś jednym i tym samym ~~wspólnym~~ obszerniejszym zakresem zatem ~~nie należą~~ pojęcia A, B nie należą do spólnego rodzaju, są przeto rozmaitych rodzajów ~~czyli rozmaitości~~ (n. heterogenea, toto genere diversae, generisch verschiedene, gänzlich verschiedene, ungleichartige B), z których pojęcia

A.

B. §

poprawiano
przerobione

I. Sądy ze względu na ilość czyli sądy ilości (jud. quantitatis)

1. Sądy powszechne.

W § 58 wykazano że do każdego sądu (podmiot subjectum) wchodzi jedno pojęcie które jest przez sąd oznaczone czyli określone, notio determinata, determinanda, to pojęcie jest podmiotem sądu (subjectum). Takowy podmiot zaś jest oznaczony mocą drugiego pojęcia które jest orzeczeniem sądu (praedicatum). Gdy jak już wiemy podmiot może być określony to w całości jego zakresu to w części, zatem znać że miara, że ilość w której zakres podmiotu jest oznaczony bywa różna.—

Jeżeli mając sąd dany — z opuszczeniem innych jego stron zwrócimy wyłącznie uwagę na tę miarę na tę ilość w której zakres podmiotu jest oznaczony, czyli co jedno jest jeżeli będziemy mieli wyłącznie na względzie tę miarę, a ilość zakresu który podmiot wchodzi do sądu w tedy się okaże jakim ten sąd jest wyłącznie ze względu na ilość z tego wyłącznie względu więc też sąd będzie sądem ilości judicium quantitatis—

Zapytamy jedynie jak wiele rzeczy jest tym sądem oznaczonych czyli — jeżeli zwrócimy

Ilość podmiotu to jest zakres w jego samego jest zarazem ilością, zakresem sądu

Pomyśleć atoli możemy że orzeczenie odnoszące się do podmiotu więc oznaczające ten podmiot odnieść się może albo 1° do całej ilości podmiotu, więc do całego jego zakresu, 2° albo do części szczegółowej zakresu podmiotu, 3° albo też nakoniec pomyśleć możemy że orzeczenie odnosi się do jednostki która w takim razie będzie stanowić podmiot sądu –

Z tego powodu Kant i pomniejsi autorowie logiki, są zdania że ze względu na ilość (quantitas) są trojakiego rodzaju sądy.

1° Sąd powszechny (iud. universale, generale), gdy cały zakres pojęcia podmiotu (subiectum), więc wszystkie szczegółowe pojęcia i wszystkie jednostki zamknięte w tym zakresie podmiotu jako w ogóle (np. kwadrat) wchodzą do sądu, a zatem że orzeczenie (praedicatum) odnosi się do tych wszystkich jednostek do tych wszystkich szczegółowych [illegible] sądowe oznacza [illegible] wyraźnie –

2° Sąd szczegółowy (iud. particulare), gdy tylko pewna szczegółowa część zakresu podmiotu (pewne szczegółowe pojęcie w nim ogólne) wchodzi do sądu i jest oznaczony mocą orzeczenia –

3 Sąd jednostkowy (iud. singulare, individuale), gdy podmiotem sądu jest pojęcie jednostkowe, do którego się odnosi orzeczenie, oznaczające jednostkę –

Obaczymy poniżej że sąd jednostkowy lubo bardzo często się zdarza, nie stanowi jednak

osobnego rodzaju sądu ilości (obacz § 64)

~~signa~~ ~~ta~~ [Ta właściwa ilość sądów wydaje się osobnemi wyrazami jako znakami ilości (signa quantitatis.

1/ Sądy powszechne
(jud. universalia, generalia)

W § 58 powiedzieliśmy że gdy podmiot jest zarodem sądu i jego powodem i gdy przeto cały sąd tworzy się dla podmiotu by go ~~bliżej~~ oznaczyć więc też prawidłowo podmiot ~~c[illegible]~~ całym swoim zakresem wchodzi do sądu, a gdy ~~t~~ sąd takowy jest sądem powszechnym — zatem widać że sąd powszechny jest sądem prawidłowym. Stąd też pochodzi orzekanie że sąd powszechny jest pierwszym rodzajem sądów pod względem ilości. — —

Przekonywamy się nawet z doświadczenia że sąd powszechny jest prawidłowym sądem ilości, że sąd szczegółowy jest sądem wyjątkowym. — Jakoż ~~we~~ naprzód wszystkim we wszystkich jestestwom ~~do sie~~ między sobą podobnym a zatem należącym do jednego ogółu przypisujemy wspólną własność cechę lub takową im odmawiamy, a tak tworzymy sądy powszechne; dopiero później po bliższem rozpatrywaniu się w tych jestestwach poznajemy że nie wszystkim

albo mnóstwa, albo niektórym z tych przedmiotów tę cechę przypisać, lub ją odmówić należy, a wtedy tworzymy sądy [illegible] w których orzeczenie odnosi się jedynie do części całkowitego podmiotu —

Wyrazy oznaczające ilość sądu powszechnego — signa quantitatis, dla formy jako twierdzącej są np. wszyscy (wszystkie S), każdy (każde S) zawsze (zawsze S), wszędzie (wszędzie S) itd. — Dla formy przeczącej np.: żaden, nikt, nigdy, nigdzie itd. itd. —

Właściwie z powodu że sąd powszechny jest prawidłowym sądem, sąd ten obejdzie się bez wyrazów oznaczających ilość (signum quantitatis) — bo podmiot potoczny nawet w liczbie pojedynczej formę powszechną sądu wyrażającej bez żadnego znaku wyraźnego (byornacyj) np. człowiek jest omylny znaczy „wszyscy ludzie są omylni" — albo „każdy człowiek jest omylny", albo zawsze w wszędzie człowiek jest omylny itd. Tak samo dla formy przeczącej np. człowiek nie jest wszechwiedzący — znaczy żaden człowiek — nikt z ludzi — nigdy żaden człowiek nie jest wszechwiedzący.

[Później powiemy jakimi sposobami powstają sądy powszechne tak twierdzącej, jak przeczącej formy —

B.

§ 63.

2. Sądy szczegółowe

(jud. particulare, speciale, plurativum)

Sąd szczegółowy jest drugim rodzajem sądów co do ilości. [2) Sąd powszechny orzeka o całym zakresie podmiotu, a przeto orzeczenie w sądzie powszechnym odnosi się do całego zakresu podmiotu oznaczając go; ~~~~ sąd szczegółowy orzeka jedynie o części zakresu podmiotu, a zatem orzeczenie w tym sądzie odnosi się wyłącznie do pewnego szczegółowego pojęcia objętego w zakresie podmiotu ~~do części tej~~ części zakresu szczegółowej do pewnej oznaczając [*]. W § 62. okazało się że jak sąd powszechny jest sądem prawdziwym tak sąd szczegółowy jest sądem wyjątkowym — widzieliśmy również że ta cecha obu tych rodzajów sądów wynika już ze samego ich określenia.

* czyli co jedno jest pod niego tylko częścią, którą go zakres (z jednym szczegółowym pojęciem wspólnym w tym zakresie) wchodzi do sądu ** bez względu czyli taka szczegółowe pojęcie czyli ta część zakresu jest w porównaniu do całości wielka lub mała częścią.

Znaki ilości signa quantitatis sądu szczegółowego są wielce rozmaite np. niektóre, kilka, wiele, mało, mnóstwo, przez czasem, często, zwykle, rzadko, niekiedy, gdzie niegdzie, niejednokrotnie, i td. Te znaki również mają miejsce w sądzie szczegółowym formy twierdzącej jak i formy przeczącej — (np. niektóre S są P — lub niektóre S nie są P, przecież S są P — lub przecież S nie są P, i td).

Później obaczymy kryteria wedle których powstają sądy szczegółowe tak twierdzące jak przeczące formy —

~~§64~~ §64

Sądy jednostkowe, indywidualne
(jud. ~~sem~~ singulare individuale)

Z §fu 62 wiemy że ~~sądem~~ w sądzie jednostkowym podmiot jest pojęciem jednostkowym do którego się odnosi orzeczenie — tem [lub przy tem warunku ~~tak bo się~~ bo się bardzo często zdarza] szczególniej że sąd taki nie stanowi osobnego rodzaju sądu co do ilości — nie jest więc osobnym rodzajem sądu ilości ~~wiele~~ jednostkowych w ścisłem znaczeniu.

I zaiste w sądach ~~takich~~ podmiot nie jest wyłącznie ~~całości~~ i zgoła jedynką, jedną rzeczą z wielu innych jej podobnych, nie jest jednym okazem exemplarzem przedstawiającym wszystkie inne rzeczy mające ~~też~~ też same znaczenie należące do ~~tego~~ rzeczy do tego samego rodzaju — ale jest pojęciem jednostkowym w znaczeniu logicznem a zatem według tego co się rzekło w §§22 i 23 jest przedmiotem indywidualnym, jedynym, ~~który sam tylko~~ który jako oryginalny raz tylko ma ~~by~~ nosi w sobie cel ~~ma~~, który przeto odróżnia się od innych osobnym wyłącznem znaczeniem, jest przeto w sobie całością. Rzecz mie...

~~...~~ ~~z pomiędzy wielu innych~~ — ~~Rzecz~~

Widać jasno że w sądach ~~takich oznaczenie~~ mających taki przedmiot za podmiot znaczenie odnosi się do całego podmiotu to jest podmiot całym swoim obrębem wchodzi do sądu — a zatem taki sąd zatem jednostkowy indywidualny jest co do ilości swojej sądem powszechnym — i niczem się od niego nie różni —

Wiemy że według §23. że w takich sądach ~~oznacza się otrzeszczonym znakiem~~ podmiot będący pojęciem indywidualnym oznacza się otrzeszczonym znakiem signum quantitatis bo ~~oznaczeniu~~ albo imieniem własnym Piotr, Paweł, np. Alexander W., Kraków, Dunajec albo zaimkiem ~~wskazującym~~ albo ~~osobistym i t.d.~~ ~~jest~~, imieniem trybem byle tylko ten wystarczył do oznaczenia indywidualności jednostki

Gdy zaś w sądzie podmiot jednostkowy ma tylko znaczenie jedynki, jednego z pomiędzy mnóstwa innych, jeżeli jest tylko okazem, exemplarzem, więc tylko cząstką, naprzykład, jakiejś ogółu, jakiejś [illegible] wtedy sąd taki nie jest w systemie naukowym, sąd taki nazywamy zadaniem, nie różni się od sądu zbiorowego, bo w tym sądzie podmiot wchodzi do sądu jednym z całości cząstką swoją, a to cząstką najmniejszą, najwięcej ograniczoną bo jedynką.

z jednego przedmiotu

sądem jednostkowym

Z tego widzimy że sąd jednostkowy ściśle jednostkowym jest jeżeli podmiot jego jest pojęciem to jest jeżeli podmiot jego jest pojęciem sąd ten będzie sądem indywidualnym — jeżeli zaś w sądzie powszechnym takowym podmiot tylko przedmiot mamy tylko przedmiot z nim jeden z wielu mających należących do tego samego rodzaju takiż zaś sąd też będzie sądem zbiorowym.

że w takowym sądzie podmiot używa się imieniem pospolitem

W żadnym przeto przypadku sąd jednostkowy nie stanowi osobnego rodzaju sądów ilości.

Przykłady sądu jednostkowego w ścisłem znaczeniu. Szekspir jest największym poetą dramatycznym nowożytnym w tym sądzie orzeczenie odnosi się do całego podmiotu „Szekspir" więc ten sąd jest powszechnym — jeżeli zaś powiemy jeden z Anglików, mąż narodu angielskiego jest największym poetą dramatycznym nowożytnym — już wtedy lubo każdy

odgadnąć że to określające nowa pojęcie według brzmienia sądu podmiotem jest pojęcie jedna cząstka narodu angielskiego, jest to więc sąd szczegółowy — Podobnie jeżeli będzie sąd następujący „często kwadrat ma tylko przymiot” Rozprostokątne przy użyciu ten sąd będzie następujący — niekiedy kwadrat równy czemuś kwadratowi jeden tylko oznaczony rostał przy użyciu sąd będzie szczegółowy —

II Sądy ze względu na jakość

czyli

sądy jakości (jud. qualitatis)

§ 65.

W § 58 okazaliśmy że do każdego sądu wchodzi pojęcie będące podmiotem, które na czyś oznaczenie i pojęcie oznaczenie mające oznaczać podmiot. — Co zaś oznaczenie dzieje się albo przez przyznanie podmiotowi oznaczenia a wtedy sąd będzie twierdzącym — albo też oznaczenie dzieje się przez odmówienie podmiotowi oznaczenia — a wtedy powstaje sąd przeczący. Sąd twierdzący wyrażeniem jest, jakiem jest podmiot — sąd przeczący wyraża czem nie jest, jakim nie jest podmiot. — Sądy uważane wytrzeciej ze względu czyli za twierdzące lub przeczące ze względu na jakość — czyli są sądami jakości jud. qualitatis — ‡

‡ [Widzimy że sądy twierdzące to jest łączące pojęcie podmiotu z pojęciem oznaczenia wtedy mieć zewnętrznie będą, gdy oba te pojęcia będą ze sobą będą do siebie należy, gdy wynagrodzone, nie mające żadne sądy przeczące wtedy się zgadza, gdy pojęcia podmiotu i oznaczenia nawzajem się wytrzeciają — Widzimy przeto że sądy twierdzące i przeczące zasadzają się na stosunkach na zasadzie tak co do treści jako co do zakresu więc na naukę o wzajemnych stosunkach pojęć wytłoczonej przyczyna od § 32. do § 54. — Zawsze więc nauka jest zasadnym podstawą nauki o jakości sądów.

Przypominamy tutaj zasadę wyrażoną w § 58 jako forma twierdząca lub przecząca sądów, które właściwie — uważamy jako prawidło: talis est propositio, qualis est copula.

§ 66.

1. Sądy twierdzące

(iud. affirmativa, affirmans, ponens, positivum)

(ob. § 34, 37, § 43, § 45. § 48.

Sąd twierdzący karem ... jest pierwszym rodzajem sądów ze względu na jakość.

Sąd twierdzący przyznaje, przypisuje podmiotowi orzeczenie — pojęcie orzeczenia z podmiotem — wyraża zgodność obu tych pojęć — sąd twierdzący uznaje więc, że jakim jest podmiot — wyraża jaką właściwość jako cechę ma podmiot E — orzeka — że podmiot mieści się w zakresie orzeczenia — orzeka że podmiot należy do pewnego gatunku — do pewnej wyrażonego w sądzie przez orzeczenie klasy i tym podobnie inaczej nazwać można sąd twierdzący. □

E jakie jest działanie przedmiotu — jak(?) ...) jaki jest jego stan (czy śpi, lub jest chory) — sąd ten uznaje istotę przymiotu

wyrażonego przez orzeczenie — albo też że tylko zgodnie (ob. rzecz o stosunku ... § 37 i 48, podobnie § 43 i 54.)

Sąd twierdzący jest jako się rzekło ze względu na jakość pierwszym rodzajem sądu, jest więc formą pierwotną na jakość poprzedzającą. Prawidłową — taką zaś rozwija się naprzód od sądu przeczącego, i sąd przeczący jest formą sądu następną, wyjątkową. Jakoż w każdym razie sąd twierdzący poprzedza w myśli naszej formę sądu przeczącego — bo potrzeba aby pierwej coś zostało (choć w myśli naszej) dodatnie twierdzone — aby nastąpić mogło jego zaprzeczenie — zawsze wyprzedza zawsze przeczenie w myśli naszej, to co zostało dodatnie pierwej coś się twierdzi w myśli — myślimy że coś jest, a nie mamy ... jest to pierwej — naturalnie oczekujemy że nasze życzenie zostało spełnione.

□ Możemy powiedzieć w ogólności że sąd twierdzący podmiot orzeczeniem jako istotę ... bo za pojęciami wyrażeniami zgodnemi istoty wyjść do celu, albo też za kolejnymi zgodnie ... (a także to samo ... w jednej i tej samej rzeczy.

Poniżej obaczymy czyby którymi się rodzą sądy twierdzące tak powszechne jak szczegółowe –

Mówiliśmy w § 56 że sąd twierdzący jest pierwotną poprzedzającą mianowicie formą a że sąd przeczący jest formą następną wyjątkową – tak sąd przeczący ta woda nie pachnie (nie jest pachnąca) okazuje że poprzednio umysł nasz ostatnio wyobrażenie że ~~woda~~ woda ta pachnie, a gdy nas to oczekiwanie zawiodło w tedy orzekamy sąd przeczący że nie pachnie podobnie np. gdy mówimy, to nie jest woda, to nie jest wilk – nie ma pogody – i td.

§ 67.

2. Sądy przeczące –

(jud. negativum, s. privativum, negans, tollens).

Sąd przeczący jest drugim rodzajem sądów uważanych ze względu na jakość – ~~to~~ jest on wręcz odwrotny sądowi twierdzącemu.

Sąd przeczący, nie przyznaje, nie przypisuje orzeczenia podmiotowi, ale oznacza niezgodność – rozłącza podmiot od orzeczenia – wyraża niezgodność obu jako pojęć przeciwległych (opposita) ~~kich pojęć~~ – sąd przeczący orzeka nie jest, nie jest, czem jakim podmiot ~~nie jest~~, wyraża że podmiot nie ma tej cechy, że nie jest tej istoty którą oznacza orzeczenie że nie działa w sposób który wyraża orzeczenie – że podmiot nie mieści w zakresie orzeczenia, że on nie ~~jest~~ należy ~~podrzędna należąca~~ do gatunku ~~oznaczonego~~ oznaczonego przez orzeczenie, z powodu ~~istoty~~ swojej ~~jako wykluczających się~~ ~~albo wykluczającego~~ jako przeciwległych albo jako ~~nie pojęcie~~ istoty swojej albo jako sprzecznymi się wykluczających

dowodzą oznaczenia przez orzeczenia sąd przeczący wyraża więc orzeka niezgodność podmiotu i orzeczenia (obacz §§ 39, 40, 41, 42, 50, 51, 52, 53, 54).

Ta istota ujemna sądu przeczącego bywa powodem iż niekiedy nie uznają znaczenia jego; jakoż często daje się słyszeć zdanie że gdy sąd przeczący nic orzeka czem lub jakiem podmiot jest ale tylko czem lub jakiem on nie jest przeto sąd przeczący nie jest twierdzącym sądem. — Zdanie jednak jest mylne. Jakoż poznanie czem lub jakim podmiot nie jest jest warunkiem wtedy do poznania czem lub jakim on jest. Co większa to iż zdaniem że sąd przeczący ma całą wagę sądu twierdzącego. —

w ktory sąd przeczący orzekający że podmiot

nie Dodawać w tych razach gdy podmiot należy nie może wyłącznie do jednej z dwoch dzielnic, to jest gdy mu przypisać należy wyłącznie jedno z dwoch orzeczeń (contraria) przeciwnych — W tym przypadku sąd przeczący orzekający że podmiot nie należy do jednej z tych dwoch dzielnic tem samem dowodzi że sąd twierdzący orzekający że podmiot należy do drugiej z tych dwoch dzielnic, to jest gdy sąd przypisuje podmiotowi jedno z dwoch przeciwnych orzeczeń tem X

X samem przyznaje mu drugie orzeczenie — (np. sąd ta rzecz nie jest jestestwem organicznym — ma znaczenie sądu twierdzącego: ta rzecz jest jestestwem nieorganicznem albo sąd ta osoba nie jest mężczyzną ma znaczenie: ta osoba jest kobietą —).

Poniżej rozpatrzymy się o sposobach
którymi się tworzy sąd przeczący także
przeczący jako orzeczony—

a) Sąd przeczący wyraża że podmiot i orzeczenie są pojęciami których
zakresy wzajemnie całkowicie się wyłączają— Ponieważ atoli nie
idzie aby również całkowicie wyłączała się wzajemnie treść
~~tych pojęć~~ obu tych pojęć, to jest potrzeba by cechy pewne podmiotu nie wykluczały
również pewnych ~~cechami~~ orzeczenia— owszem mimo wyłączania wzajemnie się zakresu
podmiotu i orzeczenia, oba pojęcia mogą mieć pewną ilość
wspólnych cech— Ta prawda staje widoczną w pojęciach społecznych
(n. coordinatae), iż zakresy wyłączają się wzajem całkowicie
a mimo tego mają wspólne cechy, to jest mają wspólne [illegible]
części składowe treści, bo zawierają wspólnie [illegible]
pojęcie jako ich nadporządkowanem— (np. ~~sąd~~ sąd wół nie
jest koniem, orzeka że zakresy pojęć „wół" i „koń" wzajemnie
się wyłączają bo jako wół nie należy do zakresu koni, tak
koń nie należy do zakresu wołów— a przecież oba pojęcia
mają części główne składowe wspólne— bo oba obejmują ~~[illegible]~~
się w wspólnym wyższym pojęciu „zwierzę ssące")

b. Pod względem jakości są tylko dwa rodzaje sądów po sąd
twierdzący i przeczący; bo jeno stwierdza sąd albo przyznaje
orzeczenie podmiotowi (tak) albo mu go odmawia
(nie tak). Trzeciego rodzaju sądu pod względem jakości
być nie może— Kant przypuszcza wprawdzie jeszcze trzeci
rodzaj sądu pod względem jakości bo tak zwane sądy ograniczające, nieskończone
(~~[illegible]~~ j. limitativa, infinita)— Powyżej wyjaśniliśmy znaczenie jakości
Kant ~~[illegible]~~ nadaje temu rodzajowi sądu [illegible] wykazaliśmy
powody dla których Kantowi zgodzić ~~[illegible]~~ się nie możemy, ob.
przypis a do §61.

II Sąd uważany sam w sobie

A Bliższe oznaczenie sądu

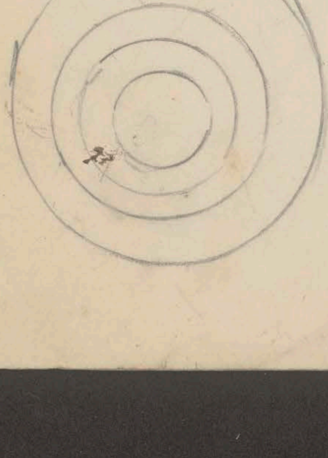
§47.

I Czynniki sądu

Wedle §44 sąd jest ~~stosunkiem~~ poznaniem stosunku pojęcia danego do innego pojęcia, a przeto jest poznaniem danego pojęcia, z czego wynika iż trzy ~~st~~ czynniki wchodzą do sądu bo jed[no] pojęcie dane — podmiot 2re pojęcie z którem porównywamy pojęcie dane — orzeczenie — 3. trzeci czynnik który oznacza ów stosunek wzajemności który nadto ~~ta~~ łączy oba pojęcia — jest to Łącznik —

1º Podmiot sądu (subjectum, subjectum judicio — Subject). — Jest pojęciem które daje ~~początek sądowi, bo jest jego powodem aż~~ ~~jest pojęciem~~ będące E zasadniczem i powodem sądu, ~~jed~~ ~~dla~~ samoistnem a względnym sądu ~~dla~~ jest pod względem a który ma być dla ~~danej~~ orzeczenia które z niego przenoszone do niego stosowane ~~Podmiotem sądu jest także~~ ne — Podmiot ~~tow~~ ~~Podmiotowi~~ Pod- ~~sawe~~ sądu odpowiada w mowie rzeczownik lub inny ~~mowy~~ zastępujący rzeczownik. —

E To jest właśnie pojęciem które ~~to~~ ma być ~~oznaczone~~ poznane oznaczone (n. determinanda). ~~Podmiot przeto jest pojęciem~~

2. Orzeczenie (praedicatum – Prädicat) – jest drugim czynnikiem ~~składowym do~~ sądu, jest pojęciem które wchodzi do sądu dla oznaczenia podmiotu, jest pojęciem oznaczającem (notio determinans) ~~które~~ z którem porównywamy podmiot i sądzimy ~~czyli podmiot~~ ≠ ~~jest takim jakim czyli nie jest takim jak jest orzeczenie czyli nie jest takiem jak sądzimy~~, czyli się zgadza z podmiotem lub nie łączy z nim.

Orzeczeniu odpowiada to rzeczownik lub przymiotnik lub słowo (orzeczenie może oznaczać rodzaj, gatunek, część, cechę, ~~oznaczenie rodzaju, gatunku, części~~ własności, stan, stosunek, działanie, położenie ~~cechy itd.~~ (cierpienie itd.) ~~własności stan działanie~~)

[¶] W razach gdy orzeczenie nie ma tej treści którą ma podmiot – wtedy zakres ~~obses~~ orzeczenia większy niż zakres podmiotu, z tego powodu podmiot zowie się wyrazem mniejszym (terminus minor), a orzeczenie wyrazem większym (terminus major). Zwykle w loikach podmiot ~~oznacza~~ oznacza się przez S. a orzeczenie przez P. tak i my czynić będziemy

~~3. Łącznik (copula Copula) jest trzecim czynnikiem sądu i zawiera~~

[Podmiot i orzeczenie w sądzie są ostownemi pojęciami czyli wyrazami sądu (termini)] ¶

3. Łącznik (copula, Copula) jest trzecim czynnikiem w sądzie – łącznik nie ma znaczenia jakoby on zawierał osobne pojęcie ~~sądu~~ sądu, ale jest wskazówką że te pojęcia stosunkiem, ~~wyrażającym~~ łącznik wyraża mowie ~~to że~~ podmiot ~~takiego~~ łączy się z orzeczeniem albo też oznaczać może że się podmiot z orzeczeniem nie łączy, owszem że te dwa pojęcia jako niezgodne się porównują jedno od drugiego się ~~rozdzielone~~ rozdzielone być mają.

~~uważa, że te dwa pojęcia są...~~

Łącznikowi odpowiada w mowie najczęściej słowo posiłkowe być (jest są)

‡[Z tego widzimy że sąd wyraża się w mowie ‡ zdaniem (enuntiatio, propositio, sententia Satz) które również zawiera jak sąd trzy pojęcia czynniki czyli członki, lubo te czynniki nie każdy w zdaniu nie są wyraźne ale domyślne jak się to właśnie dzieje pośrednio. ~~ob. [?]~~ i które ~~w §48~~ w sądach bytności w §48 albo wtedy gdy orzeczenie ma znaczenie niewiadome lub przy niedbałe gdy jego orzeczenie w mowie jest słowem wtedy jest domyślny i wyłuszcza ze słowem ~~z niem spłynął~~ ‡

~~Przykłady Lew (S) jest (copu)~~ d

Przykłady Piotr (S) jest (cop.) uczniem (P.) — Lew (S) jest (cop.) drapieżcą P. — Piotr jest zacnym — Lew jest strasznym — Piotr nadchodzi (Piotr jest nadchodzący) — Lew ryczy (Lew jest ryczący) — Piotr nie jest uczniem — Piotr posiada ~~szadkę~~ bibliotekę — Piotr rządzi — Niedoperz nie należy do ptaków — Grodnicza nie na widza — się ~~Lew nie należy do rodziny psów~~

§ 48.

II Sądy bytności

Niekiedy a to we wszystkich ~~przypadkach~~ wypadkach dla logiki ~~zas~~ ~~miejsce orzeczenia~~ miejsce orzeczenia zajmuje słowo posiłkowe być (jest, są, był i t d). ~~Takie sądy w których orzeczenie~~ Takie sąd w których orzeczenie ma bytności tracimy wypowiada że podmiot! istnieje — w takich razach ‡ spływa z tem orzeczeniem ~~istnieje~~ zawiera i t d.

‡ ~~Tak~~ Są to sądy bytności ~~judicium existen~~ (Existential=Urtheile)

Przykłady Bóg jest, ~~cnota sprawiedliwość istnieje~~ Bóg jest istniejący — ~~cnota~~ sprawiedliwość jest — i t d.

~~§ 48~~

~~III Sąd a zdanie —~~

~~Sąd jest sprawą myślenia gdy atoli wyr jest wypowiedziany mową wyraża się zdaniem — Tak jednakże lubo każdy sąd wyraża się zdaniem przecież nie każde zdanie jest sądem bo zdanie mowy sądem — Bo bywają zdania które nie są sprawą myślenia~~

132

§49.

III Materya i forma sądu

~~#~~ Podobnie jak ~~to~~ czyniliśmy ~~[illegible]~~ §23 mówiąc o pojęciu tak i tutaj w nauce o sądzie rozróżniamy Materyą od formy sądu + Materyą stanowią dwa [illegible] ~~[illegible]~~ i ich rzeczywiste znaczenie, pojęcia sądu ~~bo podmiot i orzeczenie~~ ~~bo są to~~ to jest rzeczy [illegible] przedmioty, ~~[illegible]~~ (rzeczy, własności, cechy itd.) wyrażone w podmiocie i orzeczeniu — Formę zaś ~~jest sto~~ stanowi stosunek wzajemny tych dwoch pojęć, który [illegible] od Tamitka ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wzgląd ~~[illegible]~~ rodzaje a ~~[illegible]~~

+ (Materie und Form des Urtheils)

Bo takich wyraża czyli podmiot i orzeczenie ~~mają~~ [illegible] czyli [illegible] według [illegible]
Ten stosunek pod różnym względem uważany być może stanowi względy [illegible] wśród sądów, skąd wynika ich podział

B Podział sądów

§50

Ogólne oznaczenie

Ważny że różny wzgląd uważania stosunków wyżej wskazanych do sądów stanowi różne rodzaje sądów, ztąd ich podział — (§49.

I. Najprzód uważając stosunek [illegible] wyżej [illegible] ~~treści sądu~~ [illegible] treści tych pojęć a [illegible] treści sądu — [illegible] jak treść [illegible] — [illegible] według [illegible] sądu jest [illegible] tym względem sąd ~~[illegible]~~, [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ podmiot i ~~orzeczenie~~ ~~[illegible]~~ — sądy [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ad
2. ~~[illegible]~~

~~B Podział sądów~~

~~§50.~~

~~Ogólne oznaczenie~~

~~Ważny że różny stosunek podmiotu a orzeczenia w sądzie (§49) stanowi różnicę sądów — ~~[illegible]~~ Poznanie [illegible] różnego stosunku wypływa z różnego względu z którego zapatrywać się należy na sądy —~~

~~~~zad~~ I ~~Pierwszy wzgląd~~~~

~~I. Najprzód uważamy stosunek podmiotu a orzeczenia ze względu na ich treści~~
~~~~

jest jednym z gatunków a orzeczenie jest in=

nym gatunkiem tego samego rodzaju, przeto te dwa gatunki jako przeciw=
przeciwne (n. contrariae disparatae) są niezgodne zatem sąd nie
~~gatunkiem tego samego rodzaju~~
być przeczący — np. zmierz ssące ~~zatem te dwa gatunki~~
a ptak należy do gatunku wyższego
pojęcia wyższego zamiast niższego [illegible] jednym ~~z~~ dwoma gatunkami jako
[illegible] rodzaju przeto ~~sąd~~ sąd [illegible] sąd zmierz ssącemi jest [illegible]

d). niekiedy wątpiono o ~~w~~ wartości sądu przeczącego, twierdząc [illegible]
że on tylko wypowiada czem podmiot nie jest a nie wypowiada
czem on jest rzeczywiście — Jednak to zdanie nie jest słuszne
Bo poznanie czem podmiot ~~nie~~ jest nie jest przez samo
poznanie czem jest, lecz wiedza o tem czem nie jest jest ważnym, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ do poznania czem
przeto jest ważnym; ~~[illegible]~~ rodzajem nawet ~~[illegible]~~ sąd przeczący
podmiot jest — często ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nawet sąd przeczący
ma całą wartość sądu twierdzącego, co trwa zawsze
wtedy gdy podmiot ~~należy~~ (należąc) ~~do~~ wyłącznie ~~do dwóch~~ do [illegible] (co
~~[illegible]~~ z do jednego z dwóch pojęć przeciwnych ~~[illegible]~~ wypowiadając do dwóch gatunków
(n. contrariae) — wtedy sąd przeczący ~~[illegible]~~ wypowiadając
że podmiot nie należy do ~~jednej~~ jednego z nich, tem samem ~~[illegible]~~ jest [illegible])
~~[illegible]~~ twierdzi że należy do ~~[illegible]~~ drugiego pojęcia
Tym sposobem sąd przeczący jest nadstawą, dowodzi niejednost. ~~dowodzi nie~~ [illegible]
~~Jest to~~ Tylko sąd jest podstawą [illegible] nie jest nieskończony nieograniczony — Dusza nie jest ~~[illegible]~~
Bóg nie jest ograniczony — nie jest nieograniczony — Dusza nie jest [illegible] [illegible]
Np. ten podmiot nie jest jestestwem organicznem. — albo
wiem że ten [illegible] że jest nieorganicznem. — czem że
ta osoba nie jest niewiasta [illegible] dodatkiem
jest mężczyzną — ~~sąd~~ ~~[illegible]~~ ~~albo~~ ~~jeśli~~ A nie jest
nie jest [illegible] gdy np. nie równy jeśli ~~[illegible]~~ równe B.
~~równe~~ ~~B~~. Albo ~~gdy~~ A nie jest mniejsze od B, niełatwie
jest albo większe od B ~~[illegible]~~ albo mniejsze od ~~B~~ B albo
wtedy A ~~[illegible]~~ ~~albo~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wynikające wtedy dwa
wykluczony ze dwa sądy ~~wynikające~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~Dowodzi~~ ~~zadanie~~ ~~naprzód~~ dowodzi że
mniejsze od B. — ~~Dowodzi~~ przeczący [illegible] A nie
Dowodzi z dwóch sądów przeczących nawzajem że A nie jest mniejsze [illegible] ~~[illegible]~~
jest większe od B ~~[illegible]~~ A nie ~~[illegible]~~ obie Powiem [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] zasadniczem ~~[illegible]~~
ad B ~~[illegible]~~ A = B. dowiedziemy że ~~w § 152~~ [illegible] ~~[illegible]~~ zasadniczem ~~[illegible]~~
w § 152 [illegible] [illegible] § 914
~~[illegible]~~ ~~sprowadzić~~ że

e) ~~Mówiąc~~ Ponieważ ~~że~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zasadniczem sąd twierdzący
~~Sąd twierdzący~~ wprowadzają [illegible] jest terminu większego
z mniejszym, i pierwszy jest termin mniejszy
a drugi to jest mniejszy jest termin większy

~~1??~~ ~~144~~ 142, 143, 144

Jakoż potrzeba aby powiedzieć w świecie (choćby w myśli) aby mogło być zaprzeczenie ~~sąd~~ 'sąd przeczący'. Ta zaś nie pacnie jest następstwem ~~[illegible]~~ sądu twierdzącego. Ta zaś pacnie tem sąd musiał wprzód w myśli istnieć, to jest musiałem wprzód spodziewać się ~~oczekiwać~~ że ta ~~z~~ rzecz pacnie dopiero przyznawszy że oczekiwaniu zawiodło ~~[illegible]~~ wypowiadam sąd przeczący.

2) ~~3~~ W przypisce do § ~~50~~ 53 widzieliśmy że Kant w swojej tablicy sądów wprowadza sąd trzeci wyłożony ze względu na jakość bo sąd nieskończony albo ograniczający. Jest to taki sąd w którym ~~nie~~ orzeczenie ma przeczenie, ujemne znaczenie S jest non P. ~~Nazywał~~ ~~Przeciw~~ ~~nazwie~~ o ~~zasadzie~~ ~~Kant taki sąd nieskończony~~

Nawet ~~[illegible]~~
Co się powyżej §13 powiedziało (o. mówił zasadniczem sprzeczności a następnie w §39 o wyłączeniu bezwzględnem zakresów ~~[illegible]~~, jest wyjaśnieniem sposobu zapatrywania się Kanta na ~~te sądy~~ rodzaj sądów) Kant nazywa je sądami nieskończonemi (unendliche U) bo uważa że orzeczenie negacyjne non P. (§39 non A) mieści w nieskończonej przestrzeni które zajmuje przecież które nie są dodatnie oznaczone ~~iże do tej~~ ~~[illegible]~~ które są ujemne i przeczące, ~~a które nie~~ bo wszelkie ~~sądy ujemne~~ ~~jakie~~ jakiego kolwiek bądź rodzaju mogą być non P. non A. ~~Nazwa~~ Kant używa też później dla ~~oznaczenia~~ ~~nazwy~~ 'dla takich sądów nazwy sądów ograniczających (limitirende Urt.) bo uważa jakoby na nich się ograniczało przeczącego [illegible] niektórzy z ograniczenia oznaczenia przeczącego [illegible] przypuścić oznaczenia ~~[illegible]~~ można wielki ~~[illegible]~~ niż jednego oznaczenia, to jest ~~[illegible]~~ znak przeczący tego oznaczenia któremu dodany (np non A non ~~[illegible]~~ P., non „cokolwiek" [illegible])

My zgadzamy się na to że przeczące orzeczenie wobec wielkiej ważności iż oznacza wyłączenie bezwzględne od rodzaju ~~[illegible]~~ sądu S jest non P. dodatnie oznaczenie go, że ~~[illegible]~~ ~~[illegible] rodzaju jest A.~~ znaczy iż ~~[illegible]~~ do tego rodzaju jest P., że nie jest A należy do innego rodzaju – Zgadzamy się też na to iż wszelkie potocznie sądy z oznaczeniem przeczącem, co nie znaczy ~~[illegible]~~ jeszcze sądy wszystkie przeczące

np. Zwykły sąd przeczący Piotr nie jest szczęśliwym, nie nadmieni że mamy ów sąd zaprzeczenia przeczący, Piotr jest nieszczęśliwym Pierwszy sąd powiada że Piotrowi brak warunków aby go za szczęśliwego uznać można — sąd drugi wypowiada że nie tylko Piotrowi warunków do szczęścia nie dostaje ale co więcej że zachodzą okoliczności które go nieszczęśliwym czynią — znać że ten drugi sąd więcej znaczy — albo Piotr nie jest piękny tem tylko sąd wyraża że mu brak warunków do piękności ale że nie jest wypełniony aż jest przeciwny że Piotr jest niepiękny bo znaczy że nie jest ładnym wprost co wypełnionym — albo Piotr jest nie jest ładny (znaczy = nieładny) — Bóg a Piotr jest nieładny nie jest skończony — Bóg jest nieskończony i td

Na to wszystko się zgadzamy ale możemy przyznać jakoby tylko sąd A jest nie B był jeśli chce Kant trzecim rodzajem sąda pod względem jakości, bo sąd zależy od tego czy albo przyznaje orzeczenie podmiotowi albo nie orzeczenia odmawia, sąd jest tylko z dwojga albo twierdzący albo przeczący —

A gdy forma sądu co do jakości jest jak się rzekło w § 50 w treści więc znać że ze taki sąd A jest nie A jest twierdzący nawet że orzeczenie jest przeczącym.

II Względem na ilości sądu

§ 53. ogólny

1 Sąd ogólny, powszechny (Jud. universale generale, allgemeines Urtheil) jest pierwszym sądem ze względu na ilość, on wtedy ma miejsce gdy orzeczenie odnosi się do całego zakresu podmiotu, to jest gdy podmiot całym zakresem wchodzi do sądu — Tu znaczy że wszystkie szczególne przedmioty wszystkie jednostki zawarte w podmiocie jako ogóle wchodzą do sądu i że się do nich wszystkich odnosi orzeczenie — Gdy (omnia) jest twierdzący. Gdy jest sąd twierdzący, sąd podmiotowi przyznaje orzeczenie w całym zakresie (cechę, znamię, w treści zawartą, gatunek i td) wszystkim szczególnym wszystkim jednostkom objętym w zakresie podmiotu — Gdy sąd powszechny jest przeczący wtedy sąd odmawia orzeczenia całemu zakresowi podmiotu jest więc odmawiane orzeczenia wszystkim szczególnym pojęciom i jednostkom zawartym w zakresie podmiotu

~~1121~~ 246

~~Sąd powszechny~~ ~~Wyrażenie żadne~~
sąd powszechny
szczegółowym, jest formą pierwotną
sądów [illegible] we wszelkiej
~~nauce~~. ogólne
Sądy ~~powszechne~~ wyrażają właściwie
~~wyrazy oznaczające~~ [illegible] całej powszechności ale
w znaczeniu
~~bez jakości~~ ilości (signa quantitatis) znaczeniu
Dla formy twierdzącej np. wszyscy
(wszystkie S), każdy (każde S) cały,
(~~np. cały świat~~, cały naród, cały narodów)
którykolwiek
~~wszelki itd~~) ze względu na czas
zawsze, kiedykolwiek, ze względu
na przestrzeń wszędzie, gdziekolwiek ‡

Dla formy przeczącej; sądy ogólne wyrażamy według nikt, żaden
nigdy, nigdzie i td.

~~Uważamy że te ostatnie wyrazy~~
a) Uważamy za wadę stosowanie przez polskiego języka tej obok nich wyrazu [illegible] nikt, żaden nigdy itd. w których się odnosi szczególnie przeczenie a przez to zdanie nie traci w niektórych znaczenie przeczącego jak to ma miejsce w językach (np. niczego nie widziałem) lub nigdy, nigdzie nie widziałem).
Ta uwaga potrzebna dla uczniów

Sąd ogólny ~~powszechny~~ jest formą pierwotną
sądów uważanych za wiadomość
~~jakość~~ a to z tych samych powodów
dla których pojęcie ogólne jest
formą pierwotną dla myślenia
naszego, jak to okazano powyżej
w §27 —

‡ Albo też znaczenie ogólne ~~powszechne~~
sądu może być domyślne
~~np. Człowiek jest ułomny~~
gdy w podmiocie ~~[illegible]~~ w którym są objęte pojęcia
chociaż w liczbie pojedynczej
zawiera całość zakresu
np. Człowiek ~~[illegible]~~ myśli twór
Bo jak wiemy pojęcie powszechne
bez cech indywidualnych
ma jedynie znaczenie
okazu jako wzór także a zarazem
ogólnika do którego należy
(jak to wyżej powiedziano § 27)

przypis

naszych powinni wyżej przypisać
b) Dla formy twierdzącej: wszyscy ludzie ~~prócz~~ ~~wszyscy~~ uczeni zostawiają na powszechnie
~~Każdy~~. Każdy ~~potrafi jest drogowskazem~~ — Każdy geniusz w dziejach
Cała wielbi we [illegible]
nowe drogi — Cała natura wielbi Pana — Ktokolwiek ma rozum
myśleć musi prawdy — Zawsze [illegible] bogato i [illegible] — Kiedykolwiek
zdarza się zbrodnia, zawsze jest na [illegible] — ~~[illegible]~~ Wszędzie opatrzność
~~[illegible]~~ czuwa — Gdziekolwiek zwróci oczy widzisz [illegible]
Stwórcy — Człowiek ~~jest ułomny~~ żaden też wszyscy ludzie są
~~lub wszyscy ludzie~~ Podobnie / [illegible] ~~[illegible]~~ powinni
być [illegible] — a [illegible] wolnym

c) Dla formy przeczącej: Żaden człowiek nie [illegible] nie zostawiają na [illegible]
nikt z ludzi [illegible], nie [illegible] nowych dróg, nigdy [illegible]
nie ma [illegible], nigdzie nie znajdzie
człowieka doskonałości.

21 stycznia 84/3 74 ~~127~~

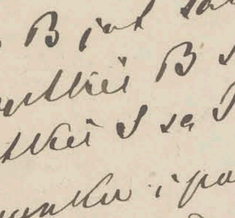
~~nauki o sądach~~

Dla wyjaśnienia stosunku pod=miotu a orzeczenia w każdym z tych czterech sądów, użyjemy tych samych figur które nam posłu=żyły poprzej (od § 31 do § 42) do unaocznienia wzajemnych stosunków pojęć ~~[illegible] (zob. §) całkowe~~ ~~podstawa nauki o sądach.~~

Przy każdym z tych czterech form sądu zwrócimy uwagę na stosunek wzajemny zakresów podmiotu i orzeczenia a zarazem wyjaśnimy ~~czyli~~ jak każde z tych dwóch pojęć wchodzi do sądu czyli jakim zakresem — to jest czyli w całości czy w jednej części ~~zakres~~ zakresem czyli jak wielką częścią jego wchodzi do sądu — 8

1 Sąd powszechnie twierdzący wynika z dwóch kombinacji, które ~~przedstawia~~ uzmysławia nam dwie ~~[illegible]~~ figury ~~[illegible]~~ —

A fig 1.

a) Na ~~[illegible]~~ fig 1. (§ 33) przedstawiającej stosunek ~~[illegible]~~ odpowiada sądowi ~~[illegible]~~ gdy podmiot ~~[illegible]~~ jest B i orzeczenie C ~~[illegible]~~ ~~każde~~ wszystkie ~~[illegible]~~ (mniejszemu zakresowi) równoważnemu ~~[illegible]~~ ~~A jest C, [illegible] S a P.~~

Wtedy jak już wiemy z § 33 ~~[illegible]~~ wyrażamy sąd każde B jest także C to jest wszystkie B są C, zatem ~~[illegible]~~ wszystkie S są P.

W tym stosunku i podmiot i przedmiot ~~cały każdy z całym~~ swoim zakresem wchodzi do sądu ~~[illegible]~~

~~Pod tą fig.~~ Tu widzimy że gdy zakresy do siebie przystają ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nie oba pojęcia bo podmiot i orzeczenie ~~[illegible]~~ całe każde całe ~~[illegible]~~ zakresem wchodzi do sądu ~~[illegible]~~ to jest w całości ~~[illegible]~~ w sądzie ~~[illegible]~~ wchodzą

nam się wyjaśni prawda którą mamy ~~[illegible]~~ w § 45 iż nauka o tych stosunkach jest podstawą nauki o sądach ~~[illegible]~~

~~[illegible] jak które otrzymamy~~ z jakim nam wszystkie z postrzeżeń będzie stanowić ~~[illegible]~~ podstawę wiedzy

148

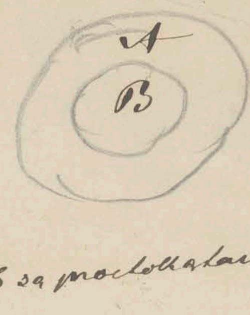
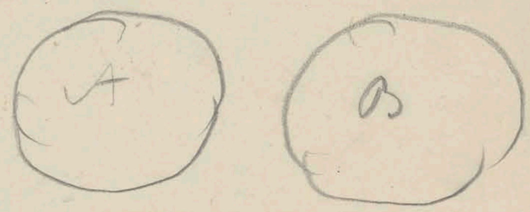

fig. 2.

b) Drugą figurą jest figura 2. § 34
(B = S, A = P.) Sąd który powstał z tej niej jak:
Wszystkie B są A — SaP. —
Zakres podmiot B całym zakresem wchodzi do sądu — orzeczenie A tylko częścią zakresu wchodzi do sądu (wszystkie S są niektóre P — więc tylko ta ich część S są niektórymi P).

2 Sąd powszechnie przeczący.
Rozkład formy e wyobrażony figura 4ta § 38. —

Okręgi podmiotu A i orzeczenia B wzajem całkowicie wyłączają się — z tego stosunku powstać (§ 38) jak przeczący sąd żadne A nie jest B. — SeP. ‡

Dodajemy tylko, że ta fig. nam służy dla wyrażenia wszelkich sądów powszechnie przeczących w § 38 założona była do wyjaśnienia stosunków dwóch pojęć równorzędnych!

‡ Ten sąd wyraża [illegible] B że [illegible] zakresu nie B jako orzeczenia [illegible] Tę, się że żadna nie [illegible] [illegible] A [illegible] każde [illegible] całego [illegible] do sądu [illegible]

3 Sąd szczegółowo twierdzący.
co jest formy i wyraża się tą drugą figurą:

a) — Naprzód fig 2 jest [illegible] ilnaczej użyta do sądów a i [illegible] ale jest z innemi stosuje do sądów i ale jest z innem znaczeniem zakresów, bo obecnie A = S, B = P. — z tego stosunku niektóre wyprowadza się sąd (jak niżej § 34) niektóre A są B — zatem S i P. — A; a tem samem i na odwrót podmiot A nie ma żadnej ze zakresem orzeczenia B wspólnego przeczący ma przeto na względzie tylko objęcia całym znaczeniem całości obu zakresów. (Żadne [illegible] nie jest wspólnego P — żadne nie jest kołem P).

Widzimy za podmiot S (zakres A) nie wchodzi całym zakresem do sądu, ale tylko jedną częścią swoją (zawartą w B).

Podobnie orzeczenie P (zakres B) także tylko częścią swoją wchodzi do sądu, bo zakresie orzeczenia P (B) mieszczą się tylko niektóre S (A) a wyłącznie nie wszystkie S (A)

(: niektóre [illegible] jednostka są jednostkami [illegible]
są jednostkami P (B).
[illegible] orzeczenie P ma na myśli że które jednostki są jednostkami, a zatem ma na względzie tylko część jednostek i ta tylko nie objęta zakresem orzeczenia

151 ~~149~~ ~~153~~ ~~115~~ 75

Przez potłuczenie wzgledu na jakość ze wzgledem na ilość powstają sądy z których każdy będzie mieć jakość i ilość sobie właściwą.

~~Gd~~ Ze wzgledu na jakość sądy ~~są dwojakie~~ (1º twierdzące 2º przeczące ze wzgledu na ilość ~~jak~~ ~~rozmaite~~ ~~sądy~~ sądy są ~~także~~ dwojakie 1º ogólne ~~pojedyncze~~

sądy
2º szczególowe ~~sądy~~

Z połączenia tych dwóch względów więc ~~Z porównania~~ tez czworakiego rodzaju powstają jednocześnie ~~sądów~~ ~~powstaje~~ cztery rodzaje sądów wielce ~~ważne~~ ważnych. One tak często używają używamy że je dla skrócenia zwykle wyrażają się jako znakami ~~mi~~ ~~oznaczone~~ ~~oznaczone~~ oznaczają a, e, i, o. ~~A E I O~~.

Z połączenia z czyli dwóch ~~tych~~ ~~dwoch~~ ~~wzgledów~~ wzgledów na jakości

które samogłoski ~~samogłoski~~ słowami

~~Wykładając poniżej całe tych czterech form sądów, przy każdej potrzebny samogłoskę jej odpowiedzią. Dla przyjmowania ~~tych~~ ~~form~~ ~~których~~ ~~to to~~ ~~formuła~~ nie ~~słownika~~ ~~podobnego~~ ~~to~~ ~~nie~~ ~~w~~ ~~tradycji~~ w układzie z tym sądów tych samych wyżej tejże figury które nam (od § 31 do § 42) starych później ~~naocznie~~ wzajemnych do napewne słowników przez, bo także jak i niżej w § 115 są podstawą nauki o sądach.~~

~~146~~ ~~154~~ 152

~~Sądy~~ Te cztery zasadnicze odmiany sądów, te jest ~~†~~ wszystkie S są P.

cztery ~~formy~~ główne sądów są następujące

1° Sąd ~~powszechnie~~ ogólnie ~~twier~~ twierdzący (~~allgemein bejahendes Urt.~~) jud. universale affirmativum

~~który oznacza się~~ jego znakiem jest samogłoska a (†)

2° Sąd ~~powszechnie~~ ogólnie przeczący (~~allgemein verneinendes U.~~) (jud. universale negativum, allgemein) ~~oznacza się~~ ~~wskazany~~ wyraża się przez e – żadne S nie jest P.

~~oznacza też przez~~ e

3 Sąd szczegółowo twierdzący (~~besonders bejahendes Urt.~~) jud. particulare affirmativum ~~wyraża~~ oznacza się przez i – niektóre S są P.

4 Sąd szczegółowo przeczący (~~besonders verneinendes U.~~) jud. particulare affirmativum besonders ~~wyrażany~~ ~~oznacza się~~ przez o. Niektóre S nie są P. ~~a~~ (†)

Dotych form słowa się dana sentencya znak

wiersz

Asserit a, negat e sed universaliter ambo

Asserit i, negat o sed particulariter ambo.

My również idąc za przykładem innych nazywamy ~~wszystkie S są P~~ każdą klasą odrzucamy ~~tym~~ samogłoskę tak zamiast wszystkie S są P, piszemy S a P

~~§ 57~~

~~Stosunki podmio~~

~~Stosunki podmiotu a orzeczen~~

Stosunki

podmiotu a orzeczenia

człon. głównych form sądów

~~Gdy w sądzie podmiot i orzeczenie~~

~~1o. S pojęć są porównanie zatem ter~~

~~stosunki między niemi w każdym~~

~~z tych członków sądów będzie miał za~~

~~podstawę stosunek pojęć wytoczony~~

~~wyżej (od § 31 do 42) bo jak~~

Jakoż w § 45 zachodzi

zastrzeżenie

(†)

1°, 3° sąd są twierdzące ich samogłoski

a, i wzięte ze słowa affirmo –

2°, 3 są ~~jako~~ ~~przez~~ oznaczane przez

e, o jako przeczące wzięte ze

słowa nego

To nie przypis, tekst!

S nie jest P nowożenny (S e P – zamiast S a P, by oznaczać: każde S nie jest P powiedziany; niektóre S są P = S i P zamiast: niektóre S nie są P powtórzony = S o P.

Stosunki wzajemne podmiotu a orzeczenia w czterech głównych formach zdania

§ 57.

Ogólny pogląd.

Wyłożyliśmy wyżej (§ 32) że nauka pojęć o wzajemnych stosunkach jest podstawą nauki o zdaniach. To twierdzenie nasze sprawdzi się obecnie, gdy obecnie mówić będziemy o stosunku podmiotu a orzeczenia w czterech głównych formach zdania, bo i podmiot i orzeczenie są pojęciami, zatem do nich stosuje się też nauka o wzajemnym stosunku pojęć wyłożona w ogólności (§ 32 do 44) powtórzona ...

Dla unaocznienia nawet tych samych figur, których używaliśmy wyżej do wyjaśnienia wzajemnych stosunków pojęć, gdy jednak mowa to wszystko o pojęciach w zdaniach, przeto nam należy zwrócić baczność na szczególny stosunek wynikający z każdej z tych czterech form zdań, wypada nam bowiem przebiedz wszelkie cztery formy zdania, i badać...

~~Gdy zdanie jest wyrażeniem stosunków pojęć (§ 15), zatem cała nasza nauka o stosunkach pojęć (od § 31 do § 42) stosuje się do nauki o zdaniach — zatem te same figury, które nam posłużyły wyżej do wyjaśnienia stosunków pojęć posłużą nam i obecnie, gdy nam przyjdzie wyświetlić stosunek podmiotu i orzeczenia w czterech głównych formach zdania, a tem samem unaocznić owe tryby, które nam przedstawią te cztery formy zdania —~~

~~Dla zrozumienia dokładniejszego tych czterech form~~

~~w jakim się wszelkim sposobem (zatwierdzają) podmiot z orzeczeniem~~

Sposobem że cztery formy zdań powstają

i przy każdej ... obaczyć jakim sposobem w niej zachowuje się do sądu zakres każdego z tych dwóch pojęć.

Ten sposób ~~jest~~ może być dwojaki.

1. Pojęcie może wchodzić do sądu całym swoim zakresem, w takim razie sąd odnosi się do całego zakresu – to jest że sąd wyczerpuje cały zakres (distributiver Umfang). Takowe całkowite wyczerpanie zakresu ~~może~~ według ... formy sądu mieć miejsce albo co do zakresu samego podmiotu, albo co do zakresu samego orzeczenia, albo też co do obu tych zakresów razem.

2. Pojęcie może wchodzić do sądu tylko częścią swojego zakresu, to jest że sąd odnosi się tylko do jednej jego części, tak że sąd wyczerpuje tylko tę jedną część zakresu, a nie dotyczy innych części tego zakresu (nicht distributiver Umfang) – Takowe częściowe wchodzenie zakresu do sądu może również odnosić się albo do zakresu samego podmiotu, albo ze zakresem samego orzeczenia – albo też ze zakresem ... okaże się wobec tych zakresów.

Według zatem dwojakiego sposobu, w którym każde z dwóch pojęć zakresem swoim wchodzi do sądu tworzą się cztery różne związki (kombinacye) obu zakresów. – Te związki są zarazem według swego ... podstawowe każdej z czterech ... form sądu.

a, e, i, o –

Poniżej zatem rozpatrzymy się bliżej w sposób, którym każda z tych czterech form powstaje, zatem poznamy ~~bliżej~~ ściślej ... te związki, które są odpowiednie każdej z tych form ... wiadomości, które nam się zdadzą z tych spo=

Dalszy ciąg tekstu

spostrzeżenia ~~są~~ będą wielce ważne, jako

1. Jakoż przez zastosowanie tej nauki o związkach zakresów zdołamy się przekonać, czyli sąd dany należący do jednej z tych czterech form powstał według prawideł logicznych, a zatem czyli jest trafny i czyli zgadza się z prawdą.

2. Ta nauka o ~~sto~~ stosunkach zakresów stanowi się podstawą do przyszłej naszej nauki o wnioskach.

§ 58.

Sąd ogólnie twierdzący

Sąd ogólnie twierdzący, to jest sąd formy a, może powstać z dwojakiego związku (dwojakiej kombinacyi) zakresu podmiotu z zakresem orzeczenia.

a. Pierwszy z tych związków przedstawiony jest na fig. [illegible] –!

... z § 34 że pojęcia B i C mają zakresy równe, jednakie, przystające do siebie, są to ... pojęcia jednoznaczne

155 ~~158~~ 78 ~~159~~

Spostrzegamy też w sądach formy **a** że co właściwie tak podmiot, jak orzeczenie całym zakresem wchodzi do sądu, bo wszystkie S(B) są [illegible] znaczy wszystkie P.(C)

Sądy formy **a** powstające z tego przeważnie rzadko się zdarzają — B. w nich potrzeba aby orzeczenie było takie iż może jedynie i wyłącznie być przypisane temu tylko jedynemu pojęciu które jest zatem podmiotem, a nie innemu pojęciu — to jest nie innemu podmiotowi — a na odwrót żeby podmiot był takiem pojęciem któremu przypisać należy to wyłącznie to jedno jedyne właściwość które w sądzie jest orzeczeniem bo ten podmiot w sądzie nie może — Ta właściwość zatem orzeczenia a nie nie może jest wyłączna i przystawaniu i zakresem podmiotu i orzeczenia —

W tym sądzie formy **a** wyłącznie właściwego z drugiego rzędu Podmiot S(B) całym zakresem wchodzi do sądu, lecz orzeczenie tylko — P(A) wchodzi tylko częścią swojego zakresu.

Zatem sądy formy **a** które z tego rzędu powstają są odwrotnie czyli wzajemnego — Jakoż nie możemy odwrotnie twierdzić że wszystkie A są B — bo wiemy tylko z § 36 p. 6. i c) że tylko niektóre A są B, i że niektóre A nie są B. —

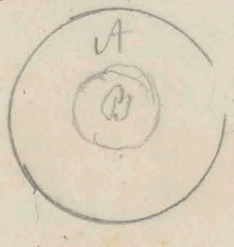

Fig 2.

Takie pojęcia są nazwami zamiennemi (n. reciprocal) Jeżeli przeto S czyli podmiot = B, a zaś P czyli orzeczenie = C. zatem powtórzy się też ten sąd który umieściliśmy w § 34 z owem twierdzeniem to jest wszystkie S(B) są P(C). i wszystkie P są S to jest to sąd formy **a** [Gdy S, P są zamiennemi więc możemy sąd odwrócić i wszystkie P są S. i mówić P a S.

Takie sądy S a P, i P a S są sądami przez pojęcia na przemian zamiennemi, wzajemnemi reciprocal, niekiedy także, równoważnemi (equivalente). w).

b) Drugi rodzaj z którego niemniej zawsze powstaje sąd formy **a** to jest sąd ogólny takiej przyczyny i podobnie ten sam stosunek fig 2. — Jest to ten który już wytworzyliśmy w § 36 stosunek podrzędności zakresów B — zakres B jest w całości mniejszy przeto że B jest gatunkiem A jako rodzaju swojego — w § 36 tam niektóre rzeczy powstające równie i sąd z tego stosunku jest sądem ogólnym twierdzącym, i jest wszystkie B są A. Gdy zaś B = S, A = P. wynika

S a P.

a) Związek pierwszy, pod **a** jest wyjaśniony odnośnie do sądów namienionych być przy wykładzie o przypadku do § 34. Dodajemy nowe przykłady — w liczbach czystych: jest dziesiątką — co jest wielkością jest czterem — co jest czterem — Gdzie jest dziesiątka, gdzie cztery tam zawsze — $10^2 = 100$, $\sqrt[2]{100} = 10$. P(A)

b) Związek drugi pod a — wszystkie roże $\neq$ S(B) są korzeniami P(A) wszystkie roże S zawierają się w całym zakresie całym kolczy wszystkie roże S(B) w zakresie w sądzie — Ale zaś kolce nie jest ograniczony w kolce B nie pomiędzy S(B) wychodzą zakresem rośliny P(A) odnosi się wchodzi do sądu — całym zakresem S(B), tylko zakresem rośliny P(A) przez który są kolce do sądu tylko jego częścią — Jakoż rośliny P(A) nalały do sądu tylko w części P(A) kolce nie są — całe kolce nie jest

~~Lecz przeciw orzeczenia kwiaty P(A) tylko asserja odnosi się do sadu~~

~~tego sadu~~ ~~swojego zakres~~

Lecz przeciw orzeczenia (kwiaty) odnosi się do sadu tylko jedna asserja wrzeczą

zakresu — Bo cały zakres kwiaty zajmuje sobą całe koło A,

~~zatem bo~~ to jest nie tylko koło B które znaczy kwiaty które są rozane

~~albo~~ ale nadto ten zakres kwiaty zajmuje jeszcze miejsce zakresu

A, to jest większe koło A które się mieści między kołkiem A

i kołkiem B, w tej przestrzeni także objęte są kwiaty

~~ale które~~ nie są rozami, ta przestrzeń zatem orzeczenia P(A)

nie wchodzi do sadu, zatem P(A) odnosi się tylko jedna asserja wrzeczą

do sadu, to jest asserja swoja zmieszczenia w B. —

c) widzimy przeto jakie powinny zachodzić stosunki zakresów aby sad powszechnie ~~przeczący~~ twierdzący był rzeczywiście prawdziwym (~~§58~~) (§57)

§ 59

2. Sad ~~powszechnie~~ ogolnie przeczący

Sad formy e czyli sad ~~powszechnie~~ ogolnie

przeczący pokazuje tylko jednym

wyłączenie zupełnym zakresów pojęć

podmiotu i orzeczenia — jak się

ten wyraża figura 4 wyżej jest w § 38.

Tam ~~występ, nie nam~~ z tych słownikowych

zakresów wystąpienia nam sad

zaden A nie jest B. — Gdy A = S

B = P, zatem S e P. — Oba te zakresy

się wzajem wyłączają — zaden z nich

nie ma części która by nie była objęta

drugim zakresem, ~~obu~~ ~~oba~~ ~~te zakresy~~

~~całkowicie~~ także podmiotu jak i orzeczenia

całkowicie ~~wchodzi~~ wchodzą do sadu i nawzajem wzięte w całości

~~wziętych~~ są przez sad wyczerpanie (distributio)

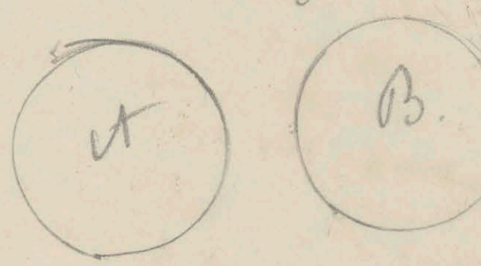

fig 4

ten sad ~~Zaden~~ Zaden S nie jest P wyraża prawdę jak i S e P

~~Zaden~~ jest zadne B nie jest A to jest i wzajemnie ~~orzec wypada~~ S e P ~~wyraża~~ czyli że zadne P nie jest S. —

Zatem wida że w sadach ~~powszechnie~~ ogolnie przeczących zakresy

a) Lubo w § 38 wyjęliśmy tej figury 4 jako nam do wyłączania się całkowicie pojęć i wzajemnie ~~…~~ a obojętnych pojęcie ta fig. ~~…~~ także i wzajemnie ~~natomiast całkowicie wzięta~~ jako wyłączenie ogólne

nie nadaje bo ~~…~~ S nie jest P.

jest obrazem ogólnego wyłączania się zakresu bo oba zakresy

jest ~~to obraz ogólny~~ obrazem ogólnym całym zakresem, a przy zdaniu

nie są objęte spólnym nawzajem tego wida że

stawiaj oba zakresy się wyłączają i przeciwnie dodatnie

zakresy A i B są nie są brane w wyrazie ~~negat~~ negacja (jak to było w § 38 §57)

b) wyłączenie się przeto zupełne zakresów podmiotu i orzeczenia jest warunkiem aby sad powszechnie przeczący był prawdziwym (§57).

§ 60

3 Sąd szczegółowo twierdzący

Sąd formy i, to jest szczegółowo
twierdzący rodzi z czworakiego
związku.

a) Pierwszy ~~rodzący~~ związek wyobraża nam
znowu fig 2. Myśleliśmy tej fig poraz
pierwszy gdy wykładając stosunki
pojęć w § 36 mówiliśmy o stosunku
(jest to wtedy ~~jest~~ stosunek w którym B jest gatunkiem, A zaś rodzajem)
podrzędności — to tymże S wywodząc
sądy z tego stosunku przy to czyniliśmy
także sąd: niektóre A są B. ~~jest~~
być to przecie już sąd ~~sze~~ formy i
gdy A = S, B = P. zatem ten sąd
obecnie przedstawia się jako
~~[illegible]~~ formy i przedstawia S i P —
niektóre S są P, czyli S i P —

Spostrzegamy przecie że używając
tej fig 2. aby unaocznić sąd i
bierzemy zakresy tej fig 2 przez nie
w tem znaczeniu w jakiem użyte
wiście w § 58 gdy nam służyło
o unaocznieniu sądu a to jest ~~[illegible]~~ ogólnie
twierdzącego — Jakoż w sądzie formy
a zakres mniejszy, podrzędny
B był zakresem podmiotu S — i
zakres zaś większy, nadrzędny
A odpowiadał orzeczeniu P.
obecnie zaś w sądzie i orzeczenie ma
ogólnie ≠ bo teraz zakres podmiotu był w ogólniejszym nadrzędnym
S (~~[illegible]~~) i ~~jest~~ większym (bo któlkolwiek A)

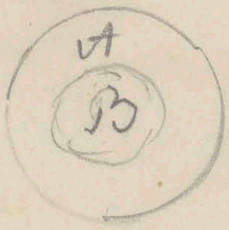

fig 2.

Zważ wynikało że wszystkie
~~S a P. którym S a P B są~~
~~A~~. B są A, ~~zatem S a P.~~
~~to~~ wszystkie B są zamknięte w A
zatem też S a P.

158

a przeciwnie zakres orzeczenia P, (kółko B) jest mniejszym jak zakres podmiotu.

Przez ma się bowiem także że cały podmiot S(A) zajmuje cały aż wyjątkowo zakres A, ‡ [illegible] — Zatem gdy wypowiadamy sąd nie które S(A) są P(B) mamy na myśli tylko część drugą zakresu (kółka A) która mieści się w zakresie B, więc mamy na myśli tylko że nie które S, które są P(B) ... Spostrzegany orzecznik P wyłącznie tym niektórym S które objęte są w zakresie B. (w kółku B) Lecz nie mamy na myśli tych S które mieszczą się w pierwszej części zakresu, które w prawdzie objęte są zakresem S(A) te które mieszczą się poza zakresem orzeczenia P(B), to jest nie wchodzą do sądu te S które nie są P. (które mieszczą się w części między kółkami A i B.) Widzimy przeto że w sądach formy I i podmiot S(A) nie całym swoim zakresem wchodzi do sądu, ale tylko częścią jego — Podobnie

‡ Ten cały zakres A rozdziela się jak widzimy na dwie części — Pierwsza część jest przestrzeń zakresu A która mieści się poza obrębem zakresu orzeczenia B, to jest ta część która zajmuje miejsce między zakresem A i B (między kółkami A i B) Druga część zakresu A jest przestrzenią zamkniętą zakresem B (w kółku B).

× (w kółku B) i tylko ta część zakresu S wchodzi do sądu naszego

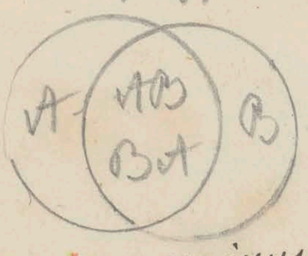
ter pojęcie orzeczenia P(B) nie całym swoim zakresem ale tylko częścią swoją wchodzi do sądu — ~~bo tylko te S~~ ~~bo~~ bo do sądu wchodzi tylko zakres P(B) w którym mieszczą się tylko niektóre S to jest te S które są P.

~~Przykład Niektóre kwiaty S(A) są różami P(B) — Te kwiaty są podmiotem mającym większy zakres niż róże — Róże są orzeczeniem mającem mniejszy zakres niż kwiaty, są one bowiem gatunkiem kwiatów — Całe kółko A zajęte przez kwiaty — w przestrzeni [illegible] kółka A potrącej przez kółkiem B, to jest w przestrzeni między kółkami A i B mieszczą się kwiaty które nie są różami — w kółku B zaś mieszczą się tylko te kwiaty~~

6. Drugi związek w którym się porusza sąd formy *i* czyli sąd szczegółowo twierdzący przedstawia fig 7. Tej fig 7 wyjaśniony już przy ~~w~~ § 41 mówiąc o stosunku krzyżowania się zakresów wyjaśniliśmy między innemi także sąd Niektóre A są B. i sąd niektóre B są A —

Zwróćmy nasamprzód uwagę na sąd niektóre A są B. Fig 7 A = S, B = P. zatem w niej A S i P. Podmiot ~~[illegible]~~ spostrzegamy przedtem na fig 7 że nie całym zakresem wchodzi się do sądu ale tylko tą częścią swoją która jest wspólną obu zakresom (oznaczona przez AB, BA) z tego samego powodu też orzeczenie P(B) tylko częścią zakresu wchodzi do sądu. Z tego też powodu porzuć sąd (niektóre B są A) zakończony P i S (niektóre orzeczenia odnosi jako ta tylko część która wchodzi się do sądu która części podmiotu która wchodzi do sądu.

fig 7

Widzimy jako na fig 7. podmiot S(A) tutaj rozdziela się na dwie części. Pierwszą część oznaczona ~~[illegible]~~ która mieści się poza obrębem zakresu orzeczenia P(B) ~~[illegible]~~. Druga część S(A) stanowi przestrzeń jako jest objęta zakresem orzeczenia P(B) jest to część oznaczona przez AB, BA (wspólna) — [illegible] sąd formy *i* [illegible] niektóre S(A) są P(B) [illegible] część zakresu S(A) która [illegible] z orzeczeniem P(B) [illegible] ma wspólną z podmiotem [illegible] w sądzie.

Widać przeto że do sądu w tym związku wchodzi tylko ta część orzeczenia P(B) która jest wspólna obu zakresom (AB, BA) zatem ta część P(B) która odpowiada z ową częścią podmiotu wchodzącą do sądu, —

c) Sąd formy i powstaje także ~~[illegible]~~ z obu zakresów z których ~~w~~ wynikał sąd formy a to jest przeniesienie tam drzewa — Jakoż gdy sąd a w każdym razie wypowiada że wszystkie S są P, z tem samem zawiera w sobie sąd zwaalony niektóre S są P — czyli S i P.

I tu widzimy że zakres podmiotu S ~~[illegible]~~ tylko jedną częścią odnosi się do sądu ~~bo~~ tylko niektóre ~~S~~ zaliczają się do sądu — i także zakres orzeczenia jedną częścią wchodzi do sądu to jest tą częścią która odpowiada owym niektórym S, i [illegible] ~~[illegible]~~ wynis

Przykłady. a) Do rysunku pod a) niektóre kwiaty S(A) są różowe P(B)

~~Tu kwiaty, są podmiotem mającym wielkiej, ogólniejszy zakres ani~~

* Tu we wielkim, ogólnym zakresie (bo w całym kółku (A) mieści się pojęcie kwiaty "bo [illegible] (w przestrzeni [illegible] większa dziedzina) które nie są różowe, ale [illegible]

A i B [illegible] mieszczą się kwiaty które są różowe — Tu [illegible] gdy [illegible] podmiot kwiaty ~~[illegible]~~ niektóre kwiaty [illegible] która jest [illegible] częścią tylko jedną częścią swojego zakresu odnosi się do sądu, to jest ~~[illegible]~~ częścią jest ~~objęta kółkiem B, których~~ wypowiada orzeczenie "różowe" — Podobnie i orzeczenie ~~w~~ także tylko jedną częścią zakresu wchodzi do sądu bo tylko kwiaty w kółkach B w kółkach objęte są kwiaty, ale nie wszystkie kwiaty

kółkiem B w kółkach, objęte są kwiaty, ale nie wszystkie kwiaty tylko [illegible] kwiaty które są różowe — więc ~~ze~~ tylko część kwiatów ~~[illegible]~~ (nie i do podmiotu ~~[illegible]~~) odnosi.

Do rysunku c. Gdy orzeczenie z [illegible] zakresów, ~~[illegible]~~ przykładu P(B) ~~[illegible]~~

formy i jest krzyżowanie zatem jest nam inna przedmioty czerwone

z którego wytyczają sądy [illegible] np. kwiaty S(A) i ~~[illegible]~~ przedmioty czerwone

~~[illegible]~~ — bo ~~kwiaty~~ są czerwone — te czerwone

Przeciwnie niektóre kwiaty w drugiej części podmiotu bo: w przestrzeni wspólnej na całej figury

kwiaty mieszczą się przestrzeni (AB, BA) — i na odwrót S(A).

(w zasadzie) ornamentu przedmiot P(B) są kierunki [illegible]

~~[illegible]~~ niektóre rzeczy czerwone, te rzeczy czerwone będące kwiatami tylko mieszczą się w wspólnej [illegible] (AB, BA.)

c) Jeżeli sąd wypowiedziany zwaalonego kierdy (AB, BA) jest prawdziwy to tedy ~~[illegible]~~ zakres, jego ~~[illegible]~~ i podmiotu i orzeczenia [illegible] mają się zachować w jednym z [illegible] [illegible] [illegible] (957)

nowe

§ 61.

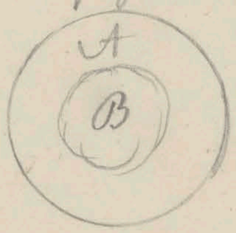
4 Sąd szczegółowo przeczący

Sąd formy O czyli sąd szczegółowo przeczący wypływa z trojakiego związku.

a) Pierwszy związek z którego wynika sąd formy O przedstawia także fig. 2. która nam już posłużyła w § 35 do wyjaśnienia stosunków przez co do zakresów podrzędnych. Tam wyprowadziliśmy z tego stosunku zakresów sąd: niektóre A nie są B. Jeżeli A = S, B = P. zatem S o P to jest niektóre S nie są P. jest to przeto sąd szczegółowo przeczący. Uważmy że i tu podobnie jak w § 60, będziemy zakres większy ogólniejszy nadrzędny to jest zakres podmiotu, A (kółko A) za zakres podmiotu, a zakres mniejszy szczególniejszy (kółko B.) za zakres podrzędny orzeczenia P.

Przeto i obecnie podmiot S(A) zajmuje całą przestrzeń zakresu A wyczerpuje przestrzeń jaką między A i B, i jeszcze drugą przestrzeń to jest tę która zamknięta w zakresie orzeczenia to jest w zakresie B(kółko B). w tym zakresie mieszczące się jednak odpowiadające sąd niektóre S nie są P mamy na myśli inną część zakresu S(A); bo myślimy całym zakresem wewnątrz, bo doległo sądu — Gdyż zakres B(kółko B) całkowicie oddziela się od podmiotu S, to jest od tej pierwszej części do której odnosi się sąd.

fig 2.

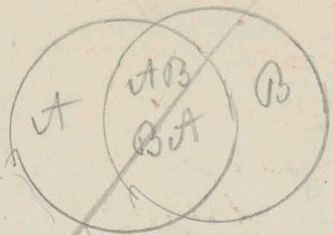

zatem i teraz podobnie jak w § 60 rozróżnić należy w zakresie A (koła) dwie części — Pierwszą część to jest przestrzeń między zakresami A, B — Drugą część jest przestrzeń zakresu P(B) objętą zakresem S(A). Jeżeli więc wypowiadamy sąd niektóre S(A) nie są P(B) to już mamy na myśli że S które niektóre mieszczą się w pierwszej części zakresu S(A) [illegible] przeto poza obrębem [illegible] P(B) które [illegible] więc nie są P. Tym więc niektórym S(A) mieszczącym się w pierwszej części zakresu S(A) odmawiamy orzeczenie P bo one wyłączone są z zakresu P. Twierdzimy przeto że podmiot S(A) jest w pierwszej części zakresu odnosi się do sądu formy O orzeczenie zaś P(B) #

162

b) Drugi zwrotek tworzący sąd formy O wynika z fig 7 – z którego wyczytać możemy w § 41 żadne sąd niektóre A nie są B – zatem sąd SOP. – W tym sądzie mamy na myśli część pierwszą podmiotu bowiem niektóre S(A) które mieszczą się przed obrębem części wspólnej (AB, BA) tj. tę część podmiotu S(A) omawianą tylko przez A, (wyłącznie) a która przeto jest wyłączona całym zakresem od orzeczenia B –

fig 7

Spostrzegamy przeto iż i w tym wypadku sądu O, podmiot odnosi się tylko do sądu tylko częścią swojego zakresu a orzeczenie całym zakresem

c. Trzecim zwrotkiem z którego wynika sąd formy O wyraża fig. 4, tu sama która uwidoczniła sądy formy E, to jest powszechnie przeczące – Jakoż gdy uznajemy że żadne S nie jest P, tym samem przyznać winniśmy że też niektóre S nie są P. – Szczegółowo potwierdza się prawidło wykazane przy pod A i b) jako w sądach formy O podmiot tylko częścią swojego zakresu odnosi się do sądu, orzeczenie zaś całym zakresem bo owa część podmiotu o której myślimy w tym sądzie jest wyłączona całkowicie od orzeczenia –

NB przy przepis a będący na stronie 163 wprzód napisać powinno następujący przepis 6 str 162. potem C

6) Spostrzegamy iż tak tedy sąd formy i (§ 60) i sąd formy O (§ 61), tak na fig. 2 jako w fig. 7. te same kółka wyrażają za zakres podmiotu i te same kółka biorę za zakres orzeczenia na myśli. Przecież sąd formy i inną część a inną część sąd formy O – Jakoż sąd i we figurach odnosi podmiot do tej jego części, to jest do tej, która zamknięta w kółku B jako orzeczenia – odwrotnie sąd O odnosi się do części pierwszej podmiotu to jest do tej części która wyłączona jest z kółka B –

163

82

Tak odwrotnie zachodzą się te zdania więcej jednak, bo Z — sąd i odnosi się do części wtedy ta, jest do rzeczywistości — sąd O odnosi się do części podmiotu która wyłączona jest od przecenia od P, ta część [illegible] się ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wyłączonego —

Uważamy następnie że gdy orzekniemy nie które S są P, już domyślnie ten sąd uderza sąd że niektóre S nie są P, w którym razie jest to domysł odnoszący się do tej części zakresu — do której się odnosi (wyraźnie) sąd O — Znowu gdy sąd O wyrażający że ~~[illegible]~~ niektóre S są P. niektóre S nie są P, domyślać się każe że niektóre S są P. ten sąd domyślny odnosi się do tej części która wyraźnie na myśli są I

6). ~~Do zasady~~ Przykłady do zasady pod A. wyjątek dla I. niektóre każdy tego rzeczy przykładu który nam służy do sądu I. — [illegible] A 5) nie są rozumne ~~[illegible]~~ P. (B) — ~~[illegible]~~ Teraz rozciąga w całym zakresie ~~[illegible]~~ nie podmiotu S to jest w całym kołku A mieszczą się kwiaty ~~[illegible]~~ w kołku B ~~[illegible]~~ w części pierwszej (między kołkiem B a [illegible] zamknie się w kołku B — które nie są rozumne — w części drugiej — sąd formy O odnosi się ~~[illegible]~~ obydwie są kwiaty które są rozumne — sąd formy O odnosi się do pierwszej części zakresu podmiotu, ~~[illegible]~~ ta pierwsza część podmiotu w całości wyłączona ze zakresu B obejmującego kwiaty które są rozumne —

Przykłady do zasady. 6). Tutaj także [illegible] przyczyny ~~[illegible]~~ przykład S(A) = kwiaty, P(B) = [illegible] są czerwone — I, ~~[illegible]~~ niektóre kwiaty nie są czerwone (nie należą do [illegible] to S(A') Ten sąd ~~odnosi~~ się ma na myśli [illegible] podmiotu owa część tego które się mieszczą się w części pierwszej podmiotu ~~[illegible]~~ w kołku A (~~[illegible]~~ [illegible] kwiaty czerwone) — Za przykład który się może [illegible] zasadzie stosować nie mogą te [illegible] nadają, bo także przeciw podmiotowi jako gatunek [illegible] — Za przykłady zasady nadają się tylko do zasady pod A. — Za przykłady [illegible] pod 6 [illegible] możemy wytłumaczyć [illegible] np. [illegible] = S, a to się P — niektóre S, katolik P — ~~[illegible]~~ [illegible] Żeglarz P — ~~[illegible] S~~, Grek ~~[illegible]~~ S poeta P. — Te wszystkie przykłady nadają się również do zasady pod 6, sądów formy i —

C Probierzem prawdziwości wypowiedzianego sądu względnie [illegible] czego jest zachowanie się zakresów podmiotu i orzeczenia w sposób wyłożony w niniejszym §.

164

§ 62.

Wypadek ogólny wynikający ze stosunków wzajemnych podmiotu i orzecznika.

Rozpatrując się w powyższej nauce o stosunkach wzajemnych podmiotu i orzecznika wytoczonej wyżej od § 57 do 61, spostrzegamy iż zakresu ~~(ztarych)~~ czterech od ~~tamtych~~ ztorowych form zdań podmiot i orzecznik to całym swoim zakresem, to tylko częścią swojego zakresu wchodzą w to zdanie.

Z tego rodzaju zachowania się głównych części zdania ~~wyp~~ wynikają prawidła następujące.

A. Zachowanie się zakresu podmiotu do zdania.

1. Podmiot wchodzi całym zakresem do zdań w zdaniach powszechnych, a tak w zdaniach formy a to jest powszechnie twierdzących (§ 58 ogólne zasady a fig 1 i zasada b fig 2.)

– b) jak w zdaniach ~~powszechnie~~ formy e to jest powszechnie przeczących (§ 59, fig 4)

2. Podmiot wchodzi do zdania częścią swojego zakresu w zdaniach szczegółowych a tak w zdaniach ~~szczegółowo~~ i formy i, szczegółowo twierdzących ~~(ogólne~~ ~~zasada a, b, c,~~ d ~~b) jak w zdaniach~~ (§ 60 zasada a fig 2, b fig 7, c).

b w zdaniach formy o szczegółowo przeczących (§ 64 a fig 2., b fig 7, c).

84 ~~165~~

B Zachowanie się zakresu orzecznika do sądu

1. Orzecznik wchodzi całym zakresem do sądu przeczącego
   a. Jak w sądach formy e powszechnie przeczących (§59 fig 4)
   b. Jak w sądach formy o, szczegółowo przeczących (§64 uwaga a) fig 2. b fig 7, e).
2. Orzecznik wchodzi do sądu częścią swojego zakresu w sądach twierdzących
   a. w sądach formy a powszechnie twierdzących (§58 tylko uwaga b fig 2)
   b. w sądach formy i szczegółowo twierdzących §60, a fig 2, b fig 7

Z tego wykładu widzimy, że od zakres podmiotu zależy od ilości sądu bo wedle tego czyli sąd jest ogólny albo szczegółowy podmiot to całym zakresem lub częścią swego zakresu wchodzi do sądu — że zakres orzecznika zależy od jakości sądu bo gdy sąd jest przeczącym orzecznik całkowicie odnosi się do sądu, gdy sąd jest twierdzący wchodzi tylko częściowo —

Zdawałoby się otóż że co do orzecznika twierdzące sądy powszechnie wynikające ze uwaga a (§58) to jest sądy na przemian zamienne stanowią wyjątek bo wedle prawidła przyjętego orzecznik w takich sądach tylko twierdzących powinienby się odnosić częścią zakresu do sądu a tu w nich całym zakresem jak widzimy wchodzi całkowicie orzecznik do sądu — lecz takie stosunki nie są wyjątkiem od prawidła

+ jak przyjęto uwagi nad 1.

i stwierdzamy się uwagą że w sądach na przemian zamieniamy zakres podmiotu i orzeczenia się przydaje do siebie, sąd taki może być odwrócony tak iż orzeczenie może zająć miejsce podmiotu ina-adwrót. (patrz wyżej? § 47)

Edycja do sądów stosunku podmiotu jest zamiast tego podstawa podzieli- kiem a powodem sądu a orzeczenie jest jedynie stosunkiem podmiotu z którym gdy podmiot zaś swoim zakresem wchodzi do sądu cały i orzeczenie mające mniej lub tym samym zakresem takie odnośnie do sąd- całym zakresem odnośnie

Nadto wyjaśnić wytłumaczenie mixta) ważne zatem szczególnie wraz do teorii niż wiedzieć, a zarazem jak sąd ten prowadzi czyli sądy wyprowadzane są słusznie a niesłusznie –

III Wzgląd na tryb odnoszenia się orzeczenia do podmiotu.

Podmiotu a Orzeczenia.

§ 63.

1 Sąd stanowczy.

Wiadomo z § 50 że orzeczenie może się odnosić do podmiotu różnym trybem – a to nie zależnie od jakości sądu; ten tryb wzgląd na ten ilości sądu, ten tryb zowie tryb stanowi. ogólności: z czego wyprowadzi gdy rodzaj podmiotem ten odnoszenia czyli (Relatio Relation der U)

Wiadomo z § 50 iż nie zależnie od jakości (str. III) i od ilości sądu orzeczenie może się odnosić różnym trybem do podmiotu, ze względu na ten gdy bierzemy tryb zamy a powstaje różne rodzaje sądów według różnego odnoszenia się orzeczenia do podmiotu – sa to więc rodzaje trybu (jak relacji) Urtheile der Relation) dla tenis, wartość Ukrę dla określenia rodzaju bierzemy nazwać sądami ich takie relacyi

╪ Z tego powodu też między ~~[illegible]~~ zdaniami relacyi sąd kategoryczny, stanowczy jest sądem prawidłowym, z tego powodu cała przyszła (od § 51) ~~nauka~~ zgoła nauka o sądach stosuje się sposobem najwłaściwszym i najodpowiedniejszym do sądów stanowczych, a zwłaszcza stosują się do nich co wielkiej ważności uwydatnione stosunki podmiotu i orzeczenia, a mianowicie o których zdołamy w formach sądu a, e, i, o

[…]wany również z § 50. ~~że to odmienie~~ ~~nie może być odnoszeniem~~, zgoła ~~to jest stanowczym bezwarunkowem~~ i ~~ściśle orzeczon~~ że pierwszym rodzajem sądów pod tym względem jest sąd stanowczy, czyli kategoryczny (jud. categoricum, kategorisches U.) który zgoła czyli stanowczo przeto bezwarunkowo i bez ograniczenia rozstrzygający wypowiada stosunek podmiotu a orzeczenia. ╪ Zatem ~~[illegible]~~ sąd kategoryczny ~~wyraża albo~~ ~~sąd~~ przypisuje ~~coś~~ Przymiotnik S; albo odmawia Przymiotnik S, (to jest wypowiada że żadne S nie jest P;) albo przypisuje P niektórym S. albo odmawia P niektórym S (to jest wypowiada, że nie niektóre S nie są P.

Spostrzegamy iż ~~sąd~~ sądy kategoryczne twierdzące (~~[illegible]~~ A (tak formy a jak i) ~~[illegible]~~ jesadujące) na prawie ~~[illegible]~~ ~~zasadzają~~ gruntują się na prawie tożsamości (pr. identitatis), sądy kategoryczne zaprzeczające (tak formy e jak o) zasadzają się na prawie sprzeczności ~~[illegible]~~ pr. contradictionis)

a) Przykłady sądu kategorycznego ~~sądów kategorycznych~~ były by tu zbyteczne, gdyż wszystkie przykłady przytoczone od § 51 były ~~kategoryczne~~ sądami kategorycznymi. Dla wyjaśnienia i wzajemnego albo też istoty przynajmniej zestawienia, że ze zdaniami warunkowemi które są ~~[illegible]~~ ~~które również należą do sądów [illegible]~~ sądów stanowczych czyli kategorycznych a przecież się należy różnić od ~~stanowczych czyli kategorycznych~~ ~~[illegible]~~ wraz z niemi należą do sądów rozważonych ze względu ~~[illegible]~~ na treść którym się odnosi orzeczenie do podmiotu—

b) Porównaj się:

168. §64.

2 Sąd warunkowy

Drugim rodzajem sądów ze względu na relacyą jest sąd warunkowy (jud. hypotheticum, hypothetisches U. §50 III). Jest nim sąd w którym ~~stosunek podmiotu~~ przyznanie orzeczenia podmiotowi lub odmówienie mu orzeczenia zawisłem czyni od jakiejś okoliczności możliwej, to jest takiej która może mieć miejsce lub która może nie mieć miejsca. Ta okoliczność możliwa jest przeto warunkiem od którego zależy ~~albo~~ ten stosunek podmiotu a orzeczenia.

Sąd warunkowy zatem nie ~~[illegible]~~ tylko ~~przypuszczający~~ ~~jest~~ ~~stanowczym~~ rozstrzygającym ale jedynie przypuszcza ~~że w razie jeżeli zajdzie~~ ~~że~~ że może zajść jakaś okoliczność która jeżeli ~~istotnie~~ rzeczywiście będzie miała miejsce stanie się powodem że przyznanie ma podmiotowi orzeczenie przysądzone albo też ~~będzie~~ stanie się powodem iż ~~z~~ podmiotowi orzeczenia zaprzeczyć należy. — Widzimy przeto iż to przyznanie lub zaprzeczenie podmiotowi orzeczenia jest ~~uzależnione~~ zależnem od owego powodu, który jest warunkiem wyrażonym w sądzie. — I sam ten ~~Ten~~ powód czyli warunek może być ~~także~~ twierdzącym lub też dodatnim albo przeczącym czyli ujemnym, ~~a tak stosownie warunkowy może mieć~~

‡ ~~czyli~~ forma twierdząca lub przecząca sądu ~~jednostkowy~~. ~~[illegible]~~

~~Jak przeto w sąd.~~ [Jak ~~Te~~ przeto sąd. Kolejny opiera się na prawach zasadniczych tosamości ~~prawie zasadniczym powodu~~

i sprzeczności (§ 63) tak sąd warunkowy polega przedewszystkiem na prawie zasadniczem powodu (principium rationis, Gesetz des Grundes) zatem cała nauka wyłożona o tem prawie w § 15 stosuje się także do sądu warunkowego — [następnie orzeczenie sądu przyznające orzeczeniu przedmiotu albo ~~lub~~ mu go odmawiające zasadza się na prawie tożsamości i sprzeczności

[sąd warunkowy sprowadzony do wzoru najogólniejszego czyli najprostszego może mieć kształty następujące

1. Gdy warunek jest dodatni (~~[illegible]~~ oznaczony przez X)

~~a) w razie przyznania~~

a) w razie przyznania (~~sąd twierdzący~~ twierdzący)

Jeżeli X jest (jeżeli X istnieje) wtedy (to) S jest P

b. w razie odmówienia (przeczenia)

Jeżeli X jest to wtedy (to) S nie jest P.

Jeżeli X jest ujemny #

2. Gdy warunek jest ~~wtedy~~ S jest P.

~~a) Jeżeli non X jest wtedy S nie jest P.~~

~~b) Jeżeli non X jest wtedy (lub to) nazywa-~~ ~~Spójniki jeżeli — wtedy nazywają się znakami następstwa particulae~~ ~~consecutivae [illegible] particulae~~ consecutivae)

#

a) w razie przyznania

Jeżeli non X jest, wtedy S jest P.

b) w razie odmówienia:

Jeżeli non X jest wtedy S ~~jest P~~ nie jest P.

[Spójniki jeżeli — wtedy (to) nazywają się wyrazami następstwa ~~[illegible]~~ zależności (particulae consecutivae — Consecutio-partikel) — [Uważmy że w tym warunku a ~~w razie~~ formułach wyrazu ~~[illegible]~~ „jeżeli X jest wtedy S ...

~~Przykład, ad 1 — ad a Jeżeli bajka jest zmyślona wtedy, bo li jego [illegible]~~ ~~[illegible]~~ może iść itak zrozumiane że ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wtedy ~~jest prawdziwy~~ ~~[illegible]~~ równie że warunek X [illegible] wywodzący ~~[illegible]~~ ad b) ~~Jeżeli bajka jest zmyślona wtedy nie jest prawdziwa~~ jako jego cecha — własności — jako ~~[illegible]~~ następujące przykładu ~~ad 2 ad a~~)

Przykłady ad 1. ~~ad~~ a. Jeżeli Piotr jest uczciwy (wtedy) to jest ~~[illegible]~~ szanowany

ad b Jeżeli Piotr jest występny to nie jest ~~[illegible]~~ szanowany —

~~ad~~ b Jeżeli Piotr jest nieuczciwym ~~wtedy~~ to jest pogardzanym.

ad 2 ~~ad~~ a Jeżeli Piotr jest ~~nieuczciwym~~, ~~wtedy~~ to, nie jest ~~szanowanym.~~

~~ad b. Jeżeli Piotr jest niezawodnie [illegible] wtedy bo li jego~~

~~albo jeżeli bajka [illegible] jest~~ szanowanym,

~~ad~~ b Jeżeli Piotr jest nieuczciwym ~~wtedy~~ ~~[illegible]~~ to, nie jest szanowanym,

~~170.~~ 172 § 95.

~~Spostrzegamy że sąd warunkowy składa się z dwóch części których pierwsza Jeżeli to jest ... tylko ta sąd ... ob. § (68)~~ — być uważane za dwa sądy ~~... Jeżeli to jest sąd wymowa według~~

§ 62

Części składające sąd warunkowy

~~§ 61~~

~~Dołowy cały~~

Spostrzegamy iż sąd warunkowy składa się z dwóch części. Pierwsza (tj jeżeli X (nonX) jest F) zajmuje warunek ~~z których pierwsza~~ jako powód poruszenia lub rozrach... nia podmiotu ruchu ~~Jeżeli X i~~ ~~Jeżeli to jest~~ Ta część zowie się poprzednikiem, przyczynieniem ~~(hypothesis, conditio~~ (hypothesis, ratio, conditio, antecedens membrum propositio, Vordersatz, Voraussetzung, Bedingung, Grund)

Druga część ~~zajmuje~~ (w tym S jest P albo w tym S nie jest P) zajmuje następstwo wynikające z poprzednika i zowie się następnikiem (thesis, rationatum, conditionatum, consecutio consequens membrum propositio, Nachsatz, Folge, Bedingtes)

Stosunek zaś poprzednika do następnika, to jest związek między niemi zachodzący, zowie się wynikłością (consequentia, ~~...~~ Ab-folge, Consequenz) ~~Jest to co ...~~

III. ~~Te dwie części~~ nie są dwoma sądami, jakoż żadna z nich z osobna ~~nie~~ ma znaczenia ale obydwie razem stanowią całość; wziąwszy nie ~~jest sądem~~ — ~~Sądy takie~~ s.

Sąd warunkowy nie obstaje za prawdą żadnej z tych części, ale wypowiada ...

I. (przypuszczona owa rzeczywistość możliwa, jako warunek.

§ (copula) sądu ~~...~~ warunkowego wyrażającym się spójnikami jeżeli — to (Cudzy ... jest (nie jest) ...)

[Sąd warunkowy nie jest atoli sądem złożonym, bo owe dwie części ...

II. ~~Ten zw~~ Jeżeli sąd warunkowy ma być prawdziwym a nie urojonym potrzeba aby ten związek między warunkiem a następstwem był tak ścisłym iż wszędzie gdzie warunek ~~...~~ ma miejsce zarazem koniecznie zjawić się następstwo ~~...~~ (Posita conditione ponitur conditionatum) ~~Ten związek jest ...~~ ~~...~~ Ten związek ~~...~~ jest oznaczony ~~Tym~~ ... i taśmikiem (copula)

jedynie jakiekolwiek następstwo wyłącznie wato z poprzednika gdyby zawierał się ~~jeżeli jest prawdą~~ zamordut zaś twemy ~~albo~~ i z nauki o prawie rozsądkiem prawdy iż między powodem a następstwem musi być konieczny związek logiczny (nexus logicus, sive consequentia), przeciwnym razie sąd warunkowy nie będzie zgadzał się z prawdą.

Nie ma logicznego związku w sądzie: Jeżeli Piotr jest uczciwym to tedy jest uczonym. — Jeżeli istnieją ~~na~~ mieszkańcy na ~~[illegible]~~ przeciwnej stronie ziemi toć tedy ~~[illegible]~~ chodzą [illegible] stojąc ~~[illegible]~~ do góry nogami. — (Lindner)

§ 63

Jakość i ilość sądów warunkowych

Podobnie jak do sądów kategorycznych stosują się do sądów warunkowych wszystkie cztery formy sądu co do jakości i ~~do jak~~ do potocznej jakości i ilości sądów.

Forma a. Zawsze (wszędzie) jeżeli X jest — ~~jest~~ S jest P.

F. e. Nigdy (nigdzie) jeżeli X jest S nie jest P.

F. i. — Niekiedy (gdzie niegdzie) jeżeli X jest S jest P. (bywa P)

F. o. Niekiedy (gdzie niegdzie) jeżeli X jest, S nie jest P (nie bywa P) ~~[illegible]~~

X Sądy 1

Forma a X Zawsze jeżeli figura jest trójkątem, ma jej kątów równa się dwom kątom prostym. — Jeżeli kto jest kłamcą nie ma mu się wierzy ~~[illegible]~~ ~~nie są [illegible] stałe~~

Forma e ~~Nigdy~~ ~~jeżeli słońce świeci~~ jeżeli kto ma szczęście udaje mu się nad spodziewanie

Forma i Niekiedy ~~[illegible]~~ się zdarza że gdy wszystkie posiłki ~~[illegible]~~ wracają się prawdo

Forma o Niekiedy ~~[illegible]~~ ~~nie bywają~~ obwiniamy ten macierz jest odwrócony ~~[illegible]~~ normalna ~~[illegible]~~

~~X Sądy te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] § 57 do § 61~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] w stosunkach [illegible]~~

174 864

31 / V

Sądy warunkowe na przemian zamienne

~~§ 64~~

Napis

~~Dobry ciąg~~

~~Sądy warunkowe na przemian zamienne~~

[Niekiedy się zdarza w sądzie warunkowym iż poprzednik i następnik są równoznaczne (aequipollentia gleichgeltend); ~~bywa to wtedy~~ gdy ~~następnik jest wyłącznie jedynym~~ ~~następstwem, wyłącznem tego jedynego~~ ~~powodu którego następstwem~~ ~~powodu wyrażonego w poprzedniku~~

Bywa to wtedy gdy następnik prócz niej może mieć innego powodu prócz tego który wyrażony jest w poprzedniku, i na odwrót poprzednik jako powód nie może mieć innego następstwa prócz tego który jest wyrażony w następniku. Gdy tylko zachodzi stosunek między częściami sądu ~~może być~~ ~~w takich wypadkach~~, tzn. sąd warunkowy ~~warunkowy który~~ może być odwrócony, następnik może stawać na miejscu poprzednika, to jest powoda, a poprzednik ~~może~~ to jest wywód zająć miejsce następnika a E.

Takowe sądy warunkowe nazywają się przeto sądami warunkowemi na przemian zamiennemi (judicia hypothetica reciproca, reciprocable hyp. U.).

~~Formuła~~

Formuła takich sądów wzajemnych wyrażenie: Jeśli wszystkie S są P, wtedy ~~więc~~ wszystkie P są S ~~[illegible]~~, ~~zatem nie jest~~ albo jeśli wszystkie S są P, wtedy żadne S nie jest non P. (ob. § 58 wyżej ~~pod~~ a).

E ~~To jest w następstwo jest zarazem~~ wtedy wyrazy ~~to jest~~ powód jest zarazem następstwem, a następstwo powodem

ad X

wypis —

1 kar $\frac{1}{XI}$

ad X

90 / ~~175~~

słoweń akademicki — Jeżeli oświecony

słopeeń akademicki w twój ojcze wysłe

go za granice dla dalszego ~~kształcenia~~

~~się — Jeżeli się~~ do skończenia się — Jeżeli

się udoskonali w tobie, wróci do kraju

i doczeka się owoców swojej ~~....~~ dojrzałości

~~§ 69~~

3 Sąd rozjemczy

§ 66

Treścią niektórych sądów jest wzgląd na

sposób którym się odnosi orzeczenie

do podmiotu, to jest ze względu na

relacyą jest ~~rozjemczy~~ sąd rozjemczy (iudicium disjunctivum, disjunctives U. § 50 III) § ~~....~~

Iż uczyni to w sposób niedorzeczny, nierozstrzygający.

~~F~~ Sąd rozjemczy nie ~~przypisuje~~ odnosi ~~ale w sposób nieokreślony~~ ... stanowczo ~~co to~~ ~~nierozstrzygający~~ ~~to jest w tym~~ ~~nierozstrzygający~~ orzeczenie

~~F Jeżeli się w tym~~ ~~podmiocie nieszczególnie~~ ~~wszystkie S ... sąd rozjem-~~ ~~czy ma na myśli~~ „każde S — jąc" ~~Jeżeli~~ gdy sąd rozjemczy orzeka wszystkie S. to ma na myśli każde S ~~....~~ wiele wszystkie jednostki mieszczące się w podmiocie S —

bo ... wta... 1. Pada... do ogólne... 2 Orzeczenie... pojęcia... ao ogól... szczegóło... ~~są~~ ... gdzie... wytacza... 3. Łącznik... dzie ~~....~~ że do podmiotu ~~....~~ ogółu ... szczegółowych... ~~....~~ bo jest nie rozstrzyga ... które z ... do podmiotu ... [illegible]

ad 175 / 91

~~Jeżeli~~ Na rozpoczęcie nauki o sądzie rozjemczym zwracimy naprzód uwagę na jego zwykłą formę, to jest na formę każdego rozstawiającą formę pewną, dalemu wyjaśnieniu (ob. § 74)

Sąd rozjemczy nie ~~odnosi się~~ przyznaje stanowczo podmiotowi orzeczenia, lecz czyni to w sposób nieokreślony nie rozstrzygający —

Sąd rozjemczy ma przeto następujące charakterystyczne właściwości.

1. Podmiot należy do ogólnego pojęcia do ogółu (do rodzaju)

2. Orzeczenie wyraża szczegółowe pojęcia (gatunki) ~~ogółu~~ ~~do ogółu (rodzaju) do którego~~ zakres, na które rozjęty jest ów ogół ~~podmiot należy~~ ~~(rodzaju)~~ do którego podmiot należy, ów ogół (rodzaju) zatem że szczegółowe pojęcia są sobie przeciwległe (oppositae) ~~....~~ są niezgodne ~~nie zgodne~~, i ich zakresy nawzajem się wytaczają —

[Te szczegółowe pojęcia przytoczone w orzeczeniu sądu rozjemczego nazywają się członkami rozjemczymi (membra disjuncta, disjunctio, dividentia, Disjunctionsglieder, Trennungsglieder)

3 Łącznik (copula) w sądzie rozjemczym przyznaje wyraża wprawdzie że ~~do~~ podmiotowi przypada ~~należy~~ wytacznie jedno z tych pojęć szczegółowych (gatunków) wyrażonych w orzeczeniu, a które razem wzięte stanowią ów ogół (rodzaj) do którego podmiot należy — ~~ale łącznik~~ ~~nierozstrzyga które z tych~~ a to z wyłączeniem wszystkich innych pojęć szczegółowych — ale łącznik nie wyraża, nie rozstrzyga które to jest to pojęcie szczegółowe które podmiotowi przyznać trzeba, a które ~~są~~ zatem są zatem pojęcia szczegółowe które ~~mu~~ odmówić mu wypada ~~z tych~~ z taką lub tym które ... ~~....~~ wszystkie zarazem

[Uważmy że niekiedy w sądach rozjemczych miewa się rzecz odwrotnie to jest orzeczenie wyraża owe pojęcie ogólne ów ~~rodzaj~~ ogół (rodzaj) a podmiot przywodzi owe pojęcia szczegółowe (gatunki) na które ów ogół jest rozjęty — Gdy atoli taka forma sądów rozjemczych rzadko się zdarza, a co więcej, gdy ~~sąd tej~~ ~~formy~~ ~~....~~ w sądzie tej formy podmiot i orzeczenie gdyż ... podmiot jest tylko rozłożeniem na szczegóły (gatunki) tego samego pojęcia które mieści się w orzeczeniu jako ~~ogół~~ ogólne pojęcie ~~(jako ogół)~~ (jako rodzaj) przeto sąd taki odwrócić możemy, zatem orzeczenie może stanąć na miejscu podmiotu, a podmiot na miejscu orzeczenia — a taki sąd przybiera formę zwykłą sądu rozjemczego — Przeto ~~....~~ powyżej mowa ... o sądzie rozjemczym będziemy mówić o tej formie zwykłej ~~w~~ którym podmiot jest pojęciem ogólnym (rodzajem) a orzeczenie ~~....~~ przywodzi pojęcia szczegółowe (gatunki) na które rozjęte się owe ogólne pojęcie (rodzaj —

[Dodajmy jeszcze jako sąd rozjemczy polega na prawie zasadniczem wytaczającem ~~....~~ Gesetz des ausgeschlossenen Dritten — ob 141) ~~....~~ exclusi medii — ~~des ausgeschlossenen~~ trzeciego (princ. exclusi medii — co ów powyżej dokładnie okażemy — (ob 971 i 972.)

176.

§ 70

Dalszy ciąg.

Charakterystyczną cechą sądu rozjemczego jest przeto (§ 69) założenie orzeczenia na rzeczownikowe pojęcia z których się składa ~~[illegible]~~ ogół (zakres) do którego podmiot należy, że przeto te pojęcia szczegółowe są przeciwieństwa (opposita entgegengesetzt) jedno drugiemu, ~~[illegible]~~ się przecząc nawzajem – ~~z tego jest sąd~~ Gdy atoli jest według § 38 i § 39, § 40 ze przeciwieństwo (z tego wynika) ~~[illegible]~~ (opposita) powstają dwojako wynika że ~~z tego~~ sąd rozjemczy jest dwojakiego rodzaju gdy w pierwszym zakresie pojęcia szczegółowe są pojęciami na które jest rozjęte orzeczenie sprzeczne ze sobą (n. contradictoriae, widersprechende B)

~~B)~~ 2^ie ~~albo te pojęcia będą sobie przeciwne~~ ~~(n. contrariae, widerstreitende~~ ~~[illegible]~~ są to więc sądy rozjemcze z członkami rozjemczymi z sprzecznymi członkami rozjemczymi, 2^ie w drugim zakresie szczegółowe pojęcia te jest ~~gdy~~ członki rozjemcze są pojęciami przeciwnemi sobie (n. contrariae, widerstreitende B.) – są to przeto sądy rozjemcze z przeciwnemi członkami rozjemczemi

§ 71.

1. Sądy rozjemcze z członkami sprzecznemi.

Wedle § 38. że pojęcia ze sobą sprzeczne zaczerpują się do siebie jak A do non A. Będzie przeto sąd ~~Będzie przeto sąd~~ rozjemczy S jest albo A albo non A. jedno z dwojga. –

Z § 38 wiemy że ~~[illegible]~~ z tego sądy wynika, że albo S mieści się w A (jeżeli S jest A) sądy [jeżeli S mieści się w non A. ~~[illegible]~~ w tedy S nie mieści się (wtedy S nie jest non A.) ~~jedno z dwojga albo jest prawdą że S jest A~~ ~~albo też~~.

Jedno z dwojga albo jest prawdą że S jest A albo jest prawdą że S jest non A trzeciego nie ma. Jeżeli przeto jest prawdą że S jest A w tedy jest fałszem że S jest non A. [red mark]

Δ Sąd rozjemczy tego rodzaju będzie mieć orzeczenie składające się tylko z dwóch członków

[red mark] [Tak ~~[illegible]~~ jest widocznem ~~[illegible]~~ jako sąd rozjemczy polega na prawie wyłączającem środek jak to się powiedziało w § 69.

a. Przykłady – Gdy stosunek sprzeczności pojęć opiera się na prawie za-
daniem sprzeczności (contradictio, Widerspruch) przeto wykładając ~~[illegible]~~
naukę o tem prawie w § 13 już przytoczyliśmy wspomniane w 6. lub 1. ~~[illegible]~~
do tego § 13 przykłady –

b) Powiedzieliśmy w § 69 że mówiąc wogólności o sądzie rozjemczym
iż podmiot jego należy do ogólnego pojęcia a orzeczenie wyraża pojęcia
szczegółowe na które ten obręb jest rozjęty – toć widzimy że w sądzie rozjemczym
~~podo~~ z członkami sprzecznemi podmiot należy do najogólniejszego
obrębu, bo orzeczenie jego odpowiednie zadziela wszystko w sobie
na A i na non A. obacz § 13.–

§ 72

2. Sąd rozjemczy
z członkami przeciwnemi

~~Gdy~~ wówczas gdy w sądzie rozjemczym orzeczenie
jest rozjęte na pojęcia szczegółowe
(zatem spółrzędne) przeciwne w tedy sąd może mieć dwa członki rozjemne ~~będzie mieć najmniej~~
(ale najczęściej będzie ich mieć ~~[illegible] rozjemczych~~ więcej
niż dwa. ~~[Fig 6 §]~~

fig 6.

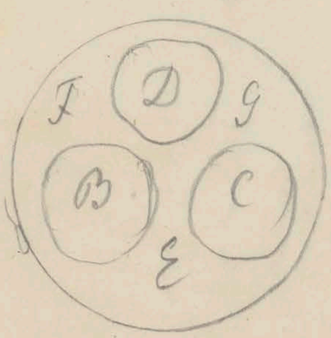

Fig 6 § 39 która służyła do uwidocznie-
nia stosunków pojęć nadaje się do wyja-
śnienia sądu rozjemczego tego rodzaju
Przypuszczając iż pojęcia B+C+D
wyczerpują zupełność zakresu
pojęcia A, ~~[illegible]~~
powtarzamy sądy które wywnioskowaliśmy
w § ~~39~~ 40 z odpowiedniego stosunku
pojęć – te sądy złożą się razem
do sądu rozjemczego ~~[illegible]~~
o którym obecnie mówimy, ‡ ~~Dodajemy że [illegible]~~
~~S(A) [illegible] B, albo C, albo D jedno~~
~~z trojga~~ ~~X [illegible] X [illegible] = S.~~
S(X) mieszczące się (w A) w ogólnem pojęciu
(~~A~~) jest albo B, albo C, albo D, i jednem ~~jedno~~
z trojga –
Z tego ~~sądu~~ rozjemczego sądu wyjętego w § 40 ~~[illegible]~~ nieść sądów ~~[illegible]~~
nam ~~sądy~~
~~S(X)~~

‡ Ten podmiot S w sądzie rozjemczym
ma znaczenie jednostkowej rzeczy, jeśli
więc ten sąd wypowie wszystkie ... S to
ma znaczenie że ~~[illegible]~~ ma na myśli każde S
uważamy następnie jako B, C, D są ....

E pod V

‡ X Uważamy że ~~[illegible]~~ X wyrażone w § 40
jest obecnie = S, że ~~A~~ A jest
ogólnem pojęciem do którego
należy podmiot S (wedle § 69) że ~~B, C, D.~~
są pojęcia przeciwne sobie, zatem
z rozjemcze na które rozjęte jest
orzeczenie –
[Sąd rozjemczy będzie następujący.

178

1. Jeżeli S(X) jest B, wtedy S(X) nie jest ani C, ani D żadném z dwojga –

2 Jeżeli S(X) nie jest B, wtedy S(X) jest albo C albo D, jedném z dwojga –

3 Jeżeli S(X) jest C, wtedy S(X) nie jest ~~ani D, ani A~~ ani A, ani D żadném z dwojga – i td.

Nie przypisując jak dotąd tym sądów z § 40. przypominamy że im było nieść to jest że im było dwa razy tyle ile jest pojęć szczegółowych rozjemczych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ S(X) a które ~~[illegible]~~ obejmujących w pojęciu ogólnem A, w którem się mieści pojęcie S(X) a które to pojęcia szczegółowe wyrażone są w orzeczeniu. ‡

Przypominamy też że wiemy według w § 40 – że jeżeli wiemy ~~[illegible]~~ które z tych trzech pojęć B, C, D przyjmie nabyty podmiot sądu S(X) już z pewnością wiemy które to są ~~dwa~~ pojęcia, które dwa z tych trzech pojęć których podmiot zaprzeczyć musi – gdy zaś przeciwnie wiemy, jednego z tych trzech pojęć odmówić mu ~~[illegible]~~ możemy, nie wiemy które z dwóch pojęć przyjmie podmiot sądu – ###

Spostrzegamy otóż że każdy z tych ~~[illegible]~~ sądów oraz ~~[illegible]~~ rozjemczych przybrał charakter sądu warunkowego bo każdy wypowiada – jeżeli – wtedy – a tak stał się sądem warunkowo rozjemczym, bo też nawet ~~[illegible]~~ każdy z nich zachował jeszcze właściwość sądu rozjemczego bo w każdym z nich orzeczenie jest rozjęte na pojęcia szczegółowe wykluczające się nawzajem – #

Widzimy że te wszystkie ~~sądy~~ ~~sądów~~ sądy warunkowo rozjemcze powyżej przytoczone wynikają ze swego wspólnego ogólnego warunkowo rozjemczego. Jeżeli X(S) jest (jeżeli się też) B albo C X(S) wtedy jest albo D jedno z dwojga

Tak powstają nam sądy ~~[illegible]~~ warunkowo rozjemcze wielce ważne w logice a w szczególności w naukach ścisłych.

1 dla [illegible]

2 warunki

6 ad 179 str. Skrócone — Gdy utwórki w podmiocie wtedy można odwrócić
to orzeczenie dobrze zastosowane ściśle do podmiotu — więc zda[nie] przez to
rozumowanie — Zamiast gdy utwórki orzeczenie — bo orzeczenie tylko
wszystkie obszerniejszego zakresu jako dowiemy z § 47 (o ile
obszerniejszego str. 136.) — części
§ 47 trzeba to dodać w orzeczeniu obszerniejszego porównanie z tego co wynika
obszerniejszym albo węższym, więc porównanie odpowiada ostatnie ... ściśli
albo utwórki orzeczenie odpowiadają ostatnie ...
które jest w podmiocie a nie miejsca w całości ...
przez np. poezya jest albo epopeja albo liryka, albo dramatem

6. Z 369 wiemy, że niekiedy rzadko zdarzają się sądy rozjemcze w któ[rych]
nad niemi przydawane pojęcia szczegółowe rozjemcze ~~[illegible]~~ (gatun[kowe])
orzeczenie zaś wyraża ogólne pojęcie którego mianowicie zakres zawiera
w sobie owe szczegółowe pojęcia. ~~Tak np.~~ Takim sąd jest przykład wyżej przem[ieniony]
albo Sokrates, albo Plato, albo Aristoteles (jeden z tych trzech je[st])
jest największym filozofem greckim. Powiedzieliśmy także w 369
że sąd taki może być ~~odwrócony~~ bez błędu logicznego, że zatem podmiot
jego stanie na miejscu orzeczenia, a orzeczenie na miejscu podmiotu
zatem że otrzymamy sąd Największym filozofem greckim jest
albo Sokrates, albo Plato, albo Aristoteles (jeden z nich trzech).
~~Jednak wiemy atoli~~ Potrzebujemy więc ~~jeno~~ każde z tych dwóch ~~albo według § 33~~ lecz to
pojąć na miejscu drugiego — ~~Bo to np.~~ mieć może
odwrócenie według § 33 wtedy tylko mieć się może (całkowicie) ~~[illegible]~~
gdy te pojęcia są równoznaczne, zatem gdy ich zakresy
się są ogólne, gdy są pojęciami na przemian zamiennemi —
Rozumieć o powyższym przykładzie także nie ma
Bo jednem pojęciem jest „największy filozof grecki" — a drugie
pojęcie obejmuje tych trzech greckich filozofów którego
jeden jest ~~najwięk~~ właśnie tym największym filozofem, który z tych trzech mianowicie jest
greckim — ale sąd nie rozstrzyga który z tych ~~[illegible]~~ obejmuj
tym największym filozofem
Pomimo z tego co się tu niekto nie wyczerpa ~~[illegible]~~ podmiot
mogli zrozumieć ~~[illegible]~~ odwrócić. Każdy sąd w którym podmiot szczegółowe
wyraża ogólne pojęcie a orzeczenie obejmować rozjemcze ~~[illegible]~~ pojęcia
pojęcia (rozjemcze). Bo w takich sądach ~~nie będzie nigdy taki~~ będzie większy
zakres orzeczenia ~~nie będzie~~ — a zakres oba te zakresy nie będą
ani zakresem podmiotu — a zakres ... Przy ... też zamieszczony nad
ogólne nie będą pewnie ... — ... obiecujemy gdy się zastosowaniem nad
~~wyjaśni~~ wyjaśni nam się to lepiej gdy się zastosujemy rozjemczy
przechowaniem obu tych sądów rozjemczych przykład wyżej przytoczony wyjaśnienie
Gdy mianowicie powiemy przykład wyżej (tylko podmiot) przytoczony zastosowanie
nam zwrócić się do tych trzech mężów i wskazać zaś ... — ...
się utworzy to sobie orzeczenie największy filozof grecki — ... podmiot [illegible] orzeczenie
orzeczenie będzie ~~[illegible]~~ nadrzędnem podmiot, pojęcie największy, jednego
sądu do nie co zastosowanie, pojęcie największy zakresu, i jednego
greckiego jest mianowicie tego samego (Sokrates, Plato, Aristoteles) jeden
jest zakresem podmiotu (Sokrates, Plato, Aristoteles) jest rozjemczy
nie zawsze tak się dzieje bo w sądach rozjemczych pojęcie
w których orzeczenie jest rozpięte na szczegółowe pojęcie
największy bywa, że zakres orzeczenia jest większy od zakresu
podmiotu, ten zakres orzeczenia nie jest nadrzędnym
nadrzędnym, ale jest przedmiotem wszystkich pojęć
nadrzędnym, ~~[illegible]~~ i oprócz przedmiotu pojęcia ...
ujęte w sobie wyrażone —
Tak np. przypuśćmy że rzeczy ... tylko czerwone
... białe, i żółte

Wtedy byłby sąd rozjemczy ~~wszystkie~~ Wszystkie rzeczy albo są ~~białe~~ czerwone, albo białe albo żółte
albo białe, albo żółte — odwrotnie: także
to jest są przedmiotami albo czerwonemi albo białemi ~~[illegible]~~ przedmioty albo czerwone, albo białe albo żółte
nie nie [illegible], bo możemy wyprowadzić wszystkie przedmioty albo czerwone, białe, żółte — Gdy powiemy mianowicie Rzeczy
są rozjemczy — bo oprócz rzeczy tamtych są także inne, które są albo czerwone albo
o Odwróceniu sądów obaczymy że niektóre niektóre rzeczy są białe albo żółte są rozjemczy —

Kwit

Na wyraźnie Sto osiemdziesiąt trzy zł.

[redacted]

‡ Zatem i tutaj podobnie jak w § 70 widzimy jak sąd rozjemczy opiera się na prawie zasadniczem wyłączającem środek (§ 114) jak to powiedziano w § 69.—

W tym przypadku sąd wyrażony się ~~o podmiocie~~ sąd rozjemczy ~~jako o jednej~~ o podmiocie jako o zbiorze jednostek ~~w ogóle~~ wyporządające ze „każdy"

[wedle § ~~4~~41. widzimy że sądy powyższe o z przeć poprzednich ~~...~~ zakres sprzecznych mogą się zamienić na sądy oparte na sprzeczności (contradictio) zatem sąd powyższy rozjemczy S(X) jest albo B albo C, albo D. jako ~~...~~ zamienia się na sąd: S(X) jest albo B albo jest non B ~~...~~ jest ~~C, D)~~ – non B jest albo C albo non C, itd. ~~non C jest D.~~ ‡

A Każda figura ~~...~~ geometryczna ~~...~~ S(X.) mieszcząca się w ogólnem pojęciu (X), trójkąt to jest będąca trójkątem (X) jest albo trójkątem ostrokątnym (B) albo trójkątem rozwartokątnym (D) trójkątem prostokątnym (C) albo trójkątem ~~...~~ ~~jeżeli jest tro~~ jednym z trzech – ~~jeśli jest trójkątem~~ jeżeli jest trójkątem ostrokątnym (B) w tedy nie jest ani trójkątem rozwartokątnym (D) żadnym trójkątem prostokątnym (C) ani z tych dwoch — id. ob. dane sądy według § 40.)

Każdy płód natury jest albo minerałem, albo roślina albo zwierzęciem jednem z tych trzech ~~...~~ ... Najważniejszym ... ~~najw~~ albo Grecy albo ... Największym filozofem Greckim jest albo Sokrates, albo Plato albo Arystoteles.—

‡ Poemat jest albo epiczny, albo liryczny, albo dramatyczny.

Każdy Poemat jest albo epiczny ~~albo lyryczny~~ albo liryczny, albo dramatycznym.

~~Każdy człowiek jest albo uczciwy albo nieuczciwy ... ~~

6) ~~Z § 69 widzimy że nie każdy ... podmiot wyraża pojęcie ... w sądy rozjemcze w których podmiot ... ogólności a ograniczenie pojęcia ogólne (rodzaj) ... np. albo Sokrates albo Plato albo Arystoteles jest największym filozofem greckim ... te swoim rozłącznem ... o których, zaś te pojęcia ... powiedziano w § 33 ... orzeczeniu mają zakresy ... podmiot porównanie ... pollentes) są ... Wechselbegriffe) ... na mój ... orzeczenie ... te prawdziwe ... kiedy ... S jest S.~~

S jest P

180

np. albo Sokrates, albo Plato, albo Arystoteles [illegible] jest największym filozofem greckim — itp.

§ 73.

Prawda albo sąd rozjemczy

Z tego co się rzekło przyjąć należy że sąd rozjemczy wtedy jest prawdą i może być podstawą rozumowania [illegible] [illegible] należycie warunki —

[Pojęcia szczegółowe (rzeczy pojęcia) [illegible] Rzeczownik [illegible] [illegible] ogólnego do którego się odnoszą

[Te pojęcia szczegółowe powinny mają być wszystkie przytoczone w sądzie rozjemczym, żadne nie i nich nie może być opuszczone.

Te pojęcia szczegółowe mają się wyłączać wzajemnie — żadne nie powinny być [illegible] nic wspólnego [illegible] prawdziwie przeciwne pomiędzy sobą

Te pojęcia szczegółowe nie mogą być [illegible] wyłączają się so także nie wyłączają się nawzajem ale mogą być żadne [illegible] przez obok innych (drugich —

[illegible] nie zachowanie [illegible] albo przeciwnie [illegible] sąd [illegible] jest prawdą. Trójkąt jest albo ostrokątny, albo prostokątny, albo rozwartokątny [illegible] pojęcia nie wyczerpują ogólnego [illegible] albo [illegible] nie jest [illegible] wszystkie [illegible] — to [illegible] nie wyczerpują całkowicie

[illegible] pojęcia ogólnego. Stąd [illegible] —

Sąd Zdanie rozjemczy [illegible] albo czyni go albo nieprawdziwy albo [illegible] Pojęcie jest albo [illegible] nie [illegible] jest

b) z powodu nie zachowania prawidła drugiego [illegible] albo wszystko, albo [illegible] [illegible] Piotr jest albo [illegible] albo się [illegible] Piotr [illegible] może

Te pojęcia [illegible] wszystkie [illegible] całe —

Bo [illegible]

[illegible]

96

80

do przypisów

Do przypisów do str. 180

Rozbiór nie wyczerpujący jest przyczyną często, że albo uczony nie wie wszystkiego, albo z sądu rozjemczego jest przyjmując wszystko. Uważny że nie każdy [illegible] pojęcia które nie wszystkie rzeczy [illegible] [illegible] i [illegible] tego się [illegible] [illegible] [illegible] wyraża [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z których każdy pojęcia oznacza jest pewnym. Piotr który [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jest albo [illegible], albo [illegible], albo [illegible] [illegible] zastosowaniem [illegible] rzeczy [illegible] zostają [illegible] całe — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pojęcia że [illegible] [illegible] który [illegible] [illegible] [illegible] w sobie [illegible] — a jednak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

§74.

Dalszy ciąg.

Podobnie jak do sądów kategorycznych (§63) tak jak do sądów warunkowych (§66) tak i do sądów rozjemczych stosują się wszystkie cztery główne formy sądów a, e, i, o.

Forma przecząca zasługuje atoli na szczególną uwagę, w sądach rozjemczych. Ogólne jej wyrażenie jest najlepiej: S nie jest ani B, ani C, ani D, żadnem z tych trojga —

Taki sąd wskazuje że S nie należy do żadnego ze szczegółowych pojęć B, C, D (do żadnego z gatunków) które stanowią ogólne ich pojęcie A (ich rodzaj A) — a zatem taki sąd jest dowodem że S należy do innego rodzaju którego więc składnie należą [?]

a) To dzieło S nie jest ani epopeją B, ani liryką C, ani dramą D. Gdy te trzy gałęzie poezyi stanowią cały zakres pojęcia ogólnego „Poezya" A, zatem sąd ten wskazuje że dzieło S nie jest dziełem poezyi — atoli może się odnosić do matematyki albo do pewnej nauki przyrodzonej albo do filozofii albo do historyi itd —

[Ten przedmiot S nie jest ani minerałem B, gdy minerały, rośliny i zwierzęta ani zwierzęciem D — ani rośliną B, składają całą naturę A, zatem sąd wskazuje że S nie jest płodem natury, z niego wynika że jest może tworem ręki ludzkiej, dziełem sztuki, albo duchem albo objawem duchowym jako Bóg, dusza — i t.p. wytworem pracy, rzemiosła, umiejętnością rozumowania albo myślącym duchem

b) W niektórych logikach mylnie zdaje się jakoby taki sąd rozjemczy był jedynie zbiorem trzech sądów przeczących, jakoby przeczący nie był osobnym sądem ale jakoby był: S nie jest B, S nie jest C, S nie jest D. ale na to się nie zgadzamy bo sąd rozjemczy taki wskazujący przeczący jest całością, którą jedna i ta sama myśl obejmuje jako jedność —

182

§ 75.

Dalszy ciąg

Sądy rozjemczy złożony

Sąd rozjemczy może być złożony a to
z dwojakiego ~~względu~~ powodu
~~1. albo ze względu na podmiot S.~~
~~1. albo podmiot~~

1. ~~a~~ Powód złożenia leży w podmiocie S.
to jest jeżeli podmiot S uważać możemy
z kilku rozmaitych względów (z rozmaitych jego stron) a z każdego
z tych względów (z każdej z tych stron) wypływa sąd ~~ro~~ roz-
jemczy. wzór-
S pod względem X (~~uważane~~ przedmiot uważany
ze strony X) jest albo b, albo c, albo d.
To samo S pod względem Y jest albo e, albo
f albo g.
To samo S pod względem Z jest albo h albo
i albo k.

3 Nakoniec sąd rozjemczy może
być najwyższej potęgi złożony
gdy powód złożenia leży i ~~w orzeczeniu~~
w podmiocie i w orzeczeniu.

2. Powód złożenia leży w orzeczeniu
to jest w członkach rozjemczych
S jest albo B, albo C, albo D.
B jest albo l, albo m, albo n.
C jest albo o albo ~~p~~, albo q-
D jest albo r, albo s, albo t.

~~Pr Pr Ad 1 Gdy to pierwsze~~
~~ad 1 Dzieło sztuki X jest albo rzeźba, obraz, albo płaskorzeźba~~
ad 1. Dzieło sztuki jest pod względem materiału albo albo z kamienia, albo
z metalu - albo z drzewa i t.d. ~~albo z metalu ...~~, albo
Dzieło sztuki jest pod względem stylu ~~albo ... ostatnim~~ jest albo wschodni-
~~...~~, ~~albo ...~~
klasycznem albo romantycznem
Dzieło sztuki jest ze względu na rodzaj fantazji twórcy albo idealnem
albo realistycznem.

ad 2. Płód natury albo jest minerałem albo, rośliną albo zwierzęciem
Minerał jest ~~albo kamieniem~~, albo albo metaloidem, albo
metalem lekkiem, albo kruszcem, i t.d. ~~albo metalem ciężkim~~

93 ~~183~~

Roślina jest albo bezliścienna – albo jednoliścienna albo dwuliścienne

Zwierz jest albo bezkręgowe, albo kręgowe –

ad III

Przykład sądu rozjemczego stosunkowego w najwyższej potędze

w którym przeto i podmiot jest stosunkowy i orzeczenie to jest

członki rozjemcze są stosunkowe –

Minerał jest uważany ~~bywa~~ bywa albo ze względu na postać, ~~na~~ albo

ze względu na własności fizyczne – ~~na~~ albo ze względu na własności

chemiczne –

ze względu na postać (na kryształy) ~~jest~~ minerał

jest albo trzyosiowy, albo ~~[illegible]~~ jednoosiowy, albo równoosiowy – albo i t.d.

ze względu na własności fizyczne minerał ~~[illegible]~~

uważany być może albo ze względu na ciężar właściwy, albo ze względu na zachowanie się do

~~na~~ gęstości, ~~[illegible]~~ albo ze względu na

albo światła albo –

Przykład do III – Sąd rozjemczy stosunkowy i co do podmiotu a zarazem co do orzeczenia

czyli co do członków rozjemczych,

~~Co do~~ Złożenie padmiotu Minerał uważany być ~~[illegible]~~ może pod trojakim

względem – co do postaci – co do własności fizycznych, co do

własności chemicznych –

~~Co do~~ Złożenie orzeczenia: co do postaci (to jest jego kryształów) minerał

jest albo równoosiowy – albo jednoosiowy – jeno trzyosiowy.

i t.d. –

co do własności fizycznych (ograniczony się co do samego ~~[illegible]~~ ~~co do zachowania się~~ zachowania się ~~względem do~~ względem do światła) minerał jest albo przezroczysty, albo

półprzezroczysty, albo przeświecający, albo nie przeświecający i t.d.

co do własności chemicznych (ograniczony się do stopnia topliwości) ~~[illegible]~~ minerał może być albo bardzo

łatwo ~~[illegible]~~ topliwy – albo trudno topliwy, albo nie topliwy.

Czytelnik (przykład o minerałach według wzoru ~~[illegible]~~ rozumianego ~~[illegible]~~ wiadomości swoich ~~[illegible]~~ sam utworzyć może ~~[illegible]~~ o minerałach ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ –

obmyśli uwzględniając ~~[illegible]~~

IV Wzgląd na sposób sądzenia

§ 76.

§ 50 przytacza jeszcze rodzaj sądów, które wypływają ze sposobu, którym osoba sądząca zapatruje się na stosunek podmiotu i orzeczenia. Tego rodzaju sądy zowią się sądami sposobu (jud. modalitatis – U. der Modalität) odnośnie

Gdy przy tej pod III (§§ 63 do 75) mówiliśmy o tych odnoszenia się (relacyi) orzeczenia do podmiotu, toć się działo w tem znaczeniu, iż chcieliśmy mieć na względzie to odnoszenie się, jakiem jest samo w sobie, jakiem jest rzeczywiście naprawdę; Teraz zaś bierzemy sądy z innej strony, jakoż w sądach sposobu mamy na względzie stopień przekonania osobistego sądzącego, który ma sądzący w chwili gdy wypowiada sąd. [illegible]

Że już mamy na względzie osobisty stopień pewności, z którym wyraża osoba sądząca sąd swój o tym stosunku podmiotu i orzeczenia. – Gdy zaś ten stopień pewności zależy od stopnia wiadomości, jaką ma ta osoba o stosunku, który zachodzi zazwyczaj między, do prawdy, między podmiotem a orzeczeniem, przeto widzimy że te różne stopnie pewności osobistej czyli te różne sposoby sądzenia objawiają się na sądach wyrażając różne tryby (relacyi) odnoszenia się [illegible] i orzeczenia – zatem że te zwane sądy sposobu osobistego sądzenia [illegible] (jud. modalitatis) są wynikiem wszystkich sądów relacyi. Tak przeto sądy relacyi nabierają cechy i znaczenia logicznego [illegible] (ratio) powodują naprawdę zasadniczym porządkiem [illegible] relacyi.

Gdy są przekonani a wiadomości [illegible] tacyi [illegible] innych pewności, więc i sądy odpowiednie wyrażać będą [illegible] [illegible] się pomnożą.

co wyrażają trojakie stosunki między sądzącego

Obaczymy później że sądy sposobu są trojakie: S z konieczności jest P, S jest P, S ~~jest~~ podobnie jest P (czyli S może być P). Ale przyczyny ważności tego rodzaju sądów — bo nie wątpimy że sądy mogą być uważane z dwojakiej strony, bo raz ze strony przedmiotowej to jest ze strony rzeczywistego stosunku podmiotu i orzeczenia sądu ~~to~~ a zatem pod względem jak się rzeczy same mają do siebie te pojęcia — powtóre sąd może być wzięty ze ~~stro~~ strony osobistej sądzącego, to jest ze względu stosunku pewności jaką ma o tem stosunku sam człowiek sądzący — Jednak nie umiemy się zgodzić z Kantem który stosownie do swojego stanowiska te takowe sądy sposobu wprowadził do nowoczesnej logiki — Gdy bowiem sposób zapatrywania Kanta utrzymał się we wielu logikach aż do ostatniej chwili — dla tego uważamy za rzecz potrzebną wytoczenia choć w krótkości powodów dla których się z Kantem nie zgadzamy. Kant i jego zwolennicy uważają jakoby sądy sposobu zależały wyłącznie od przekonania sądzącego, jakoby były wypływem ~~te~~ wyłącznem osobistego zapatrywania osoby sądzącej — a zatem Kant ~~ten~~ te sądy uważa za wyłączne osoby i samoistnej wiedzy sądzących ~~według nas tak~~ ~~stosowne~~ podług zapatrywania Kanta ~~nad~~ ~~do przekonania tego zapatr.~~ My nie możemy przystać ~~do~~ na ~~zgodzić się~~ ~~nie możemy~~ bo gdyby ~~uznawać~~ ~~Nie możemy się~~ tak było jak Kant mówi, choć sądy takowe byłyby wyłącznie należącymi wypadkami czysto psychologicznymi, byłyby zjawiskami należącymi do ~~do~~ Psychologii a nie powinny by mieć miejsca w Logice — Zatem twierdzimy wbrew temu, że sądy sposobu mają być objęte ~~w logice~~ powinny mieć podstawy twierdzenia ~~przeto~~ że sądy sposobu oznaczając trojakie stosunki osobistej ~~wiedzy~~ pewności — (może być — jest — musi być) są wypływem wiedzy sądzącego o rzeczywistym stosunku podmiotu i orzeczenia — a zatem że ten trojaki stopień osobistego przekonania jest określone sądów twierdzących relacyi które są powodem (ratio) tej wiedzy, bo ściśle się wznosi ~~sądzącego~~ sądzącego — Z tego wynika że ~~w~~ w samych już sądach relacyi tkwić przyczyna, dla której sądzący ~~przyjęty~~ przyjęty jest o prawdzie ~~jest to~~ tego że to mniej lub więcej przyjęty jest, a zatem w tego stosunku podmiotu i orzeczenia, a zatem przekonanie jego choć ma też pewności sądzącego, to przekonanie jego choć ma podstawy psychologiczne ma zgruntowanie więcej w logice. Tak wszędzie i ściśle oraz zatem zbyt trzeba trzymać sądy sposobu nie za osobnymi i samoistnymi rodzajem, sądów jak to ~~Kant~~ mówi Kant

(# nie jako pojęciem odrębnym jest też w logice przed # przemijaniem sądów 9/5.)

(§ Z tej przyczyny postępowaliśmy później razem z Logikami nowszymi że sądów sposobu przyjmujemy tylko jako osobny rodzaj sądów sposobu, co przyznać należy sądy relacyi które nazwać można odmianami sądów sposobu)

§ 77.

Sądy sposobem sądzenia według [rzeczy] stopnia pewności jako przymiotu sądzącego są trojakie.

1. <u>Sąd z przypuszczenia</u>. Sądzący przypuszcza że orzeczenie do podmiotu zachodzić może w tym stosunku który wypowiada w sądzie — Sąd z przypuszczenia wyraża że S może być P. — albo we formie przeczącej że S może nie być P.

2. <u>Sąd z pewności</u> — Gdy sądzący twierdzi że stosunek orzeczenia do podmiotu jest rzeczywiście faktycznie takim jaki jest wypowiedziany w sądzie —

Sąd z pewności brzmi

S jest P albo we formie przeczącej S nie jest P.

3. Sąd z konieczności — Gdy sądzący uznaje że stosunek orzeczenia do podmiotu ~~jest~~ musi być takim jakim go wyraża sąd. —

~~Sąd z pewno~~

Sąd z konieczności wypowiada
S musi być P.
S jest koniecznie P. —
albo we formie przeczącej
S koniecznie jest nie P. ‡

‡ albo jest niepodobieństwem by S było P
S w żaden sposób nie może być P.

X ~~Konieczność nie~~ Dawni logicy wyrażali się że te trzy sądy ~~mogą~~ mieści ~~się~~ zostają w tym stosunku jak posse — esse — ~~necesse~~ (oportere)

§ 78

1. Sąd z przypuszczenia

Sąd z przypuszczenia, czyli problematyczny (jud. problematicum, vulgo nihil decernens, problematice ...)

(377)

Ten sąd wyrażający w formie twierdzą-
cej: S może jest P. sądzący więc nie przeczy stanowczo
~~ze i sądem~~ jakoby sąd drugi ✠
sprzeczny (contradictorius) z tym
wyrażającym sądem był fałszywy
jakoby ten drugi sąd był niepodobny, wyrażając
~~Podobnie gdy sąd~~. tylko że jest
mu do prawdy podobne że S
może być P.
Podobnie gdy sąd problematyczny osoba sądząca wyraża
wtedy wyraża że S może nie jest P.
wtedy nie przeczy ~~stanowczo~~ w sposób
który jakoby sąd drugi S może jest P.
jakoby zależny sąd sprzeczny z tym wyrażają-
cym sądem był fałszywym, ~~oraz~~
~~ze tylko że~~ Tey sąd pierwszy S może jest P.
wyraża że jest podobieństwem ~~podobieństwo~~
~~jest do~~ ~~ma~~ za sobą ~~podobieństwo~~ sądzący ten ✠
do prawdy - z całym

~~Widać że osoba sądząca ma ...~~
~~w sądzie problematycznym~~
~~ma na względzie prawa rozsądku~~
~~to ... i sprzeczności ...~~
~~nie rozstrzyga ... albo~~
~~być może i dla tego albo tezę~~
~~... sądzie jej~~
~~sąd problematyczny ...~~
~~wydawał ... nie ...~~

dowodu-
który

✠ S może nie jest P który
jest

✠ po rzetelnej dowodu obaczmy później z kolei sądy relacyi

Z ~~tego widzimy że~~
~~na których ...~~ jakby albo
w których tylko sąd problematyczny
sądzący
od
Jest sąd kategoryczny stwierdzający
tak formy E jak formy O.
~~Jakoż sąd stwierdzający~~ jest
jest wszystkich dowodów sądzący
~~tak~~ w ... którego problematyczny
~~zdaniem~~ wnosi że sąd formy A,
albo formy E może ~~mogą~~ mieć
miejsce.

~~Jeśli~~ niektóre S ~~mogą~~ są P.
z tego wnosić ~~mogę~~ możemy że ...
orzeczenie P nie jest przeciwne
podmiotowi S - a zatem że te
wszystkie S mogą być P - lecz sądzący
nie może ~~...~~ w dodatku ~~...~~
~~choć nie mogę~~ ~~...~~ myśli
sprzeciwić ~~się~~ wszystkie S są niezgodne z P.

188

Zamiast niektóre S nie ma tylko wtórnie jedno S. jeżeli to przeciwne S wiele jest wymienione sąda ... towego jak to wyjaśniono w § 356 –

Jupetnie tem samym trzeba ze sądu szczegółowo przeczącego O-sądu wyprowadzić sąd problematyczny powiedzieć przeczący ~~twierdzący~~ e – ~~niektóre~~ gdy nie którekolwiek S nie są P – a zatem ~~może być~~ żadne S ~~nie może być to~~ nie ~~być~~ jest P –

2do Sąd warunkowy podobnie obejmuje w sobie sąd problematyczny. jeżeli ~~Jeżeli X~~ w § 64 formuła sądu warunkowego brzmi

Jeżeli X jest w tedy S jest P.

Gdy otóż X ~~jest ... jest~~ a jest warunkiem zatem oznacza okoliczność możliwą to jest taką która może mieć miejsce albo też ~~...~~ może nie mieć miejsca – zatem sprzeczny ~~...~~ wyprowadza ze sądu warunkowego sąd problematyczny S może jest P. (albo S może nie jest P.)

Albo też z któregokolwiek sąd przeczącego sądu warunkowego:

Jeżeli X jest w tedy S nie jest P.

~~wynikają...~~ wynikają podobnie sąd ~~sąd~~ przeczący że S może nie jest P. (albo że S może jest P.) i t.d.

To samo się pokaże co do sądów warunkowych złożonych o których mowa w § 68. zwłaszcza gdy są dotyczy jest według pierwszej formy (§ 68 ... przyp. ...)

Jeżeli jest X+Y+Z w tedy jest a.

Ponieważ gdy wszystkie te trzy warunki X, Y, Z zachodzą w tedy z pewnością ~~ma~~ a nieproblematycznie ważni a, zatem sąd problematyczny w tedy następuje gdy będzie samo X albo samo Y albo samo Z.

a wyprowadzenie będzie pewniejszy gdy dwa z tych warunków ~~...~~ będą mieć być ~~miejsce~~.

Podobnie sąd problematyczny ... jest niepewniejszy gdy wynika ze sądu warunkowego złożonego według formy drugiej (B) w § 68. gdy który jeden lub nawet dwa warunki ~~...~~ mają miejsce np. nie jest X i nie ma ... jest samo Y albo niewiadomy ~~...~~ ... i t.d.

3 Podobnie sąd problematyczny
na powstać może ze sądu rozjem-
czego w § 72.
~~wszystko A lub~~ jest
S jest albo B albo C, albo D
jednem z trojga —
Z tego wynika ~~n~~ sąd przypuszczający
że S może być jest B(C) podobnie
S może nie jest B(P). itd.

a). Przykłady ad 1. niektóre S są P. ~~albo wszystkie albo niektóre~~ ~~niektóre rzeczy są [illegible]~~ ~~[illegible]~~
Gdy powiem na wczasy niektóre rośl. jest [illegible], a tak sądu
mai że [illegible] rośl. w tym pierwszym dniu nie jest [illegible]
naturze roś a zatem że ~~wszystkie rośl~~ jest wszystkie rośl.
[illegible] mogą S są P. — [illegible] pewności pod tym względem ~~[illegible]~~
niektóry [illegible] się [illegible] [illegible] [illegible] że [illegible] ~~[illegible]~~ być
~~[illegible]~~ —

b. ad 2. Przykłady do sądów z przypuszczenia wynikających, ze sądu
warunkowego [illegible] — Przykładem ~~[illegible]~~ obo. przykład
wyłożony w przyp. a) do § 68. — Lekarz [illegible] niektóre chory
[illegible] [illegible] [illegible] do zdrowia chorego [illegible] ~~[illegible]~~ chory
~~[illegible]~~ może wyzdrowieje — w [illegible] razie [illegible] że chory
~~[illegible]~~ może umrzeć — Sąd zaś lekarza [illegible] nie będzie
przypuszczającym ale rozstrzygającym gdy wszelki
[illegible] zapowiada albo ~~[illegible]~~ wyzdrowienie albo
[illegible] chorego — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] — [illegible] w § 72.

c ad 3 odsyłamy do przykładów podanych w § 72.

§ 79

2. Sąd z pewności

Sąd z pewności czyli asserto-
ryczny (jud. decernens, adserens
~~vulgo~~ vulgo assertorium, ~~asserto~~ assertorium
~~[illegible]~~), bestimmendes, asserto-
risches U.) — wzór jego S jest P,
S nie jest P —

190

Sąd z pewności w której orzeka się ...

domiadczenie przytaczana się ...

... że S jest P albo że S nie jest P — jest to jego pewności ...

o faktach — sądzący przeto ...

jest ... Sąd assertoryczny ...

... do jedności ...

... wynika więc że sądu kategorycznego ...

... Teraz stoła na drzewie w tej chwili bije zegar godzinę 12 — i t. d.

980.

3. Sąd z konieczności

Sąd z konieczności, albo sąd z dowodu apodyktyczny (jud. apodicticum, nothwendiges, apodiktisches U.) wyraża że rzecz taka nie inaczej mieć się musi, że orzeczenie a podmiot konieczności w tym ścisłym stosunku do siebie zostają — że inny stosunek ...

jest niepodobny. Sąd apodyktyczny ...

więc sam przez ... myśli sądzącego ... sąd inny ... który byłby sprzeczny (contradictorium) ze sądem apodyktycznym, a ... (czyli bez sądu sprzecznego bez ...

... zdarza się, iż ... wyrażeniem ... sądzący ... a nie inaczej ... że sąd —

Sąd ten nosi się wyrażać wzorem:

1. Jako twierdzący:
S musi być P.
S jest koniecznie P. ... Zależnie podobnie słowem aby S nie było P i t. d.

2. Jako przeczący:
S musi być nie P.
S nie może być P. i t. d.
Jest niepodobieństwem aby S było P. i t. d.

[2. Sądy z konieczności czyli apodyktyczne są wypadkiem sądów warunkowych. Jakoż sąd warunkowy orzeka że jeśli X jest w tedy ~~[illegible]~~ S jest P. (§64) gdy zaś według §65 między warunkiem X a następstwem „S jest P." ~~[illegible]~~ zachodzić musi tak ścisły związek że warunek ma miejsce i wraz z nim następstwo koniecznie ściśle się [illegible] zatem widać iż gdy się X zdarzy przez wystąpienie tego sąd apodyktyczny S musi być P. — ~~F~~

~~Tak~~ Ten sam wypadek ostatni zachodzi też i w innych formach sądów warunkowych przytoczonych w §64. Z tego też powodu gdy sąd warunkowy z jednej strony np. jeśli X+y+z jest wtedy jest a (S jest P) a wszystkie te warunki się zdarzą w tedy wyraża się sąd apodyktyczny: ~~[illegible]~~ koniecznie jest a (S musi być P.) Problematyczny zaś (w §78) że gdy nie wszystkie warunki zachodzą ale tylko niektóre z nich w tedy wyrazić się z nich może tylko sąd niepewny problematyczny

[Wykonanie wówczas że jest sąd warunkowy ściśle z zasadniczym prawem (principe rationis) ~~[illegible]~~ zatem i sąd apodyktyczny [illegible] ~~[illegible]~~ na [illegible] —

że S musi być P

która jest powodem że S jest ma b a nie [illegible] w takiej całości, że należy do tego samego pojęcia ogólnego

jest problematyczny ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~) albo asertoryczny ~~[illegible]~~ —

Sąd z konieczności jest ~~[illegible]~~ wyższym w [illegible] następującym sądu relacyj

1. Wynika że sądu kategorycznego powszechnego formy a. albo formy e — ~~Bo jak widzimy że cecha która~~ ~~jest~~ Bo jak widzimy z §53 sąd powszechny twierdzący przyznaje orzeczenie (cechę, z niej i to) wszystkim jednostkom pojedynczym wszystkim jednostkom przedmiotowym objętym w zakresie podmiotu ~~[illegible]~~ a §22 orzeka ~~[illegible]~~ że właśnie te cechy które są wspólne wszystkim pojęciom z tego rodzaju wszystkim jednostkom należącym do tego do tego samego pojęcia ogólnego ~~[illegible]~~ należą do tego samego rodzaju ~~[illegible]~~ za cechami ~~[illegible]~~ ~~koniecznemi~~ zatem ~~[illegible]~~ koniecznemi powszechnemi, istotnemi, stanowią też przedmiot ten określenia zatem widzimy że sąd kategoryczny twierdzący (sąd powszechnie twierdzący) wyższy ~~[illegible]~~ zawiera pewność o przekonaniu że jest S jest koniecznie P. wypowiada że S jest koniecznie P jest ~~[illegible]~~ ~~jest~~ ma wszelkie cechy wspólne P jest ma koniecznie.

Jeżeli zaś dana cechy nie ma zatem równem ~~prawem sąd~~ koniecznie sąd przeczący uznaje że S musi być nie P. że S nie może być P; że jest niepodobieństwo aby S było P. = według §68 jest sąd kategoryczny wyrażony przeto ~~[illegible]~~ na prawie zasadniczym tożsamości (pr. identitatis) i sprzeczności (pr. contradictionis) i tak ~~[illegible]~~ kategorycznego ~~[illegible]~~ sąd apodyktyczny wyrażony ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i na tych dwóch ~~[illegible]~~ prawach myślenia —

3. ~~Podobnie~~ Sąd apodyktyczny [illegible] ukrywa się w sądzie rozłącznym i jego jest użyciem. – a to wyraźnem znaczeniu.

Jakoż wiadomo z § 73. że pierwszym warunkiem sądu rozjemczego jest aby człony rozjemcze, to jest pojęcia wszelkie na które rozkłada się jest pojęcie ogólne koniecznie wyczerpały cały zakres tego ogólnego pojęcia.

Gdy przeto sąd rozjemczy orzeka S(X) niezależnie w ten sposób jako ogólnem pojęciu ~~w tedy~~ jest albo B albo C, albo D jednem z trojga –

~~Z tego sądu~~ [illegible]

Z tego sądu wypływa sąd apodyktyczny że S(X) jest koniecznie jednem z tych trojga

Dalej ~~[illegible]~~ z kolei z owego sądu rozjem[czego] wypływa sąd apodyktyczny

Jeżeli S jest B w tedy jest niepodo– bieństwem aby S nie było zarazem C albo D to jest w tedy ~~[illegible]~~ S nie może być żadnem ~~[illegible]~~ z tych dwojga.

Podobnie z kolei ~~[illegible]~~ wynikają sądy apodyktyczne z owych sądów będących wynikiem sądu rozjemczego o których mowa była w § 72.

Gdy zaś sądy rozjemcze jak wiadomo z § 72 ~~[illegible]~~ opierają się na prawie wyłączającem nadto zatem te sądy apodyktyczne wynikające ze sądu rozjemczego opierają się na tem samem prawie wyłączania.

Przykłady ad 1. Sądy z konieczności tkwiące w sądach kategorycznych przeczących. Każdy człowiek ~~musi~~ jest koniecznie jestestwem zmysłowo rozumnym — Każdy ptak musi koniecznie ja- ~~...~~ ~~Każda~~ wielki przedmiot materyalny nie może być ~~...~~ cząstki

Przykłady ad 2. Sądy z konieczności wynikające ze sądów warunkowych — Jeżeli ta figura jest trójkątem wtedy suma jej kątów równa się dwom kątom prostym — Jeżeli kto posiada wiedzę koniecznie ma szlachetne sumienie — Jeżeli Piotr ma zdolności, jeśli jest przytem pilnym, a oraz musi ma sposobności kształcenia, wtedy koniecznie czynić ~~będzie~~ postępować w naukach —

Przykłady ad 3 ~~ze sąd~~ wynikające ze sądów rozjemczych 'Ten poeta szkoły klasycznego jest koniecznie albo Grekiem albo ~~Rzy~~ Rzymianinem — ~~Żaden~~ Gdy zaś nie jest Rzymianinem musi być Grekiem — Ten przedmiot natury nie będący ani mineralnym ani roślinnym jest koniecznie zwierzęciem —

Sądy złożone

§ 81.

Podobnie jak pojęcia tak i sądy ~~kilka~~ ~~są~~ mogą być złożone, gdy dwa ~~...~~ pojedyncze sądy lub więcej ich ilości wiąże się w jeden i ten sam sąd. — Już powyżej (§ 68) w nauce o sądach warunkowych wskazano iż te sądy mogą być złożone, a ~~z~~ nadmienione ~~mówiąc~~ mówiliśmy o sądach rozjemczych złożonych (§ 75) o innych sądach złożonych ~~teraz~~ teraz rozprawić przychodzi —

§ 82

1. Sąd~~y~~ łączący —

Sąd łączący (jud. conjunctionum conjunctivum) powstaje z dwóch

lub wielkiej ilości sądów ~~z których~~ ~~każdy~~ które mają ten sam ~~przedmiot~~ podmiot S, ale różne orzeczenia że orzeczenia ich są przeciwne wza- jemnie a zgodne (non disparatae) Zatem że wszystkie sądy cząstkowe łączą się w jeden wspólny sąd łączny w którym orzeczeniem będzie ~~stanowić~~ tym przez równorzędnym jako cechy tego podmiotu–

Widzimy przeto iż sąd łączny odnosi się do treści przez stanowczy sądu–

S jest X, S jest Y, S jest Z.

zatem S jest X+Y+Z.

X+Y+Z są to pojęcia równorzędne zgodne zawarte obok siebie w treści pod- miotu S.

Uważmy iż zdarzyć się może X znaczyć ~~ład~~ cechy stanowiące rodzaj najbliższy (genus proximum) do którego należy S, zaś ~~X~~ Y+Z znaczą cechy +jednego ~~cechy gatunku do którego S jest~~ (species) z gatunków tego rodzaju, a także oznaczają ten gatunek ~~X~~ w którym objęty jest podmiot S., w takim razie Y+Z ~~będą~~ cechy wyrażają różnicę gatunkową (differentia specifica) różnica pokazującą ten gatunek od wszystkich innych ~~w~~ zawartych tego ~~wspólnego~~ oraz innych w wspólnym rodzaju (X) ~~każdy~~ Jeśli takie będzie znaczenie tych cech X oraz Y+Z wtedy sąd łączący ~~będzie~~ ~~łączny~~ jest definicyą przedmiotu S.

[Sąd tyczący może mieć formę przeczącą S nie jest X, S nie jest y — S nie jest Z. zatem S nie jest ani X, ani y ani Z — Sąd taki wskazuje że S nie należy do rodzaju i gatunku których cechami są X, y Z.

Jakoż każda definicya przedmiotu danego na tem zależy aby wskazać rodzaj najbliższy i gatunek ~~ten sąd~~ w którym objęty jest przedmiot dany — Ptak ma

Przykład Ptak jest zwierzęciem ... — Ptak ... ptak ma dwie nogi ... szczęka bezzębna ... Ptak ma krew ciepłą od 30–4° R. ... Ptak ... cechy ... — sąd tyczący w którym ... razem wzięte stoją ~~...~~ — sąd tyczący w którym orzeczenie a podmiot S = Ptak — Z danemi bywa orzeczenie a podmiot S = Ptak —

Przykład sądu tyczącego ~~będące~~ będącego definicyą a — Kwadrat (S) jest ~~prostokątem~~ równobokiem (X) w którym boki są równe (y), a kąty proste (Z).

§ 83

Sąd przywodzący

Jak według § 81 sąd tyczący jednemu podmiotowi przypisuje wiele orzeczeń, tak sąd przywodzący (judicium copulativum, inductivum, cumulativum) dwom podmiotom lub większej ich liczbie przypisuje jedno i to samo orzeczenie jako cechę spólną — wskutek czego ... że sąd przywodzący podobnie jak tyczący odnosi się do treści sądu — #

~~Sąd przywodzący przytacza kilka podmiotów spinających jako wspólne kilka podmiotów sądu jako ... i ... gatunków ... rodzaju.~~

[Sąd przywodzący powstaje z kilku sądów ~~mających~~ które mają różne podmioty S ale które mają to samo spólne orzeczenie. Te podmioty są przeważnie współrzędnemi, są gatunkami spólnego rodzaju, a ich orzeczenie jest wtenczas cechą spólną ich ogólnego rodzaju. przeczenie ...

~~X~~ X jest P.
Y jest P.
Z jest P.
Z ~~...~~ y oraz Z są P.

196

Zatem X oraz Y oraz Z są P.
Sąd ten przeprowadził te pojęcia X, Y i Z.
i okazuje że niemo rożnicy (szczególnych)
~~które tego~~ która je odróżnia jedno
od drugiego one przecież mają tę
samą cechę rodzajową P. – a tak
stają się potwierdzeniem że są spotwarzane
i nabierają do spólnego rodzaju

~~Z tego powodu sąd ten~~
Z tego powodu sąd ten jest podstawą
rozumowania przeprowadzenia (uszczegółowania (Z)) indukcji
inductives Verfahren) tak ważnego
w umiejętnościach ścisłych opartych
na doświadczeniu – (jak później obaczymy dokładniej)

~~Są~~ Podobnie i ten rodzaj sądu
może mieć znaczenie przecie
ani X ani Y ani Z nie jest P.
Sąd taki wiadomy że ani X ani Y ani Z
nie należy do rodzaju P. ale nie wykazuje
bynajmniej czyli te pojęcia należą do
spólnego im wszystkim rodzaju bo mogą
~~być~~ i każde mieć byt z osobna gatunkowym innego
rodzaju – ~~nie~~ X może ~~być gatunkiem~~ należeć do
rodzaju R, Z do rodzaju S. Q – a Y do
~~Przykłady Venus jest Planetą~~ (niebieskie ciało)
~~Ziemia jest Planetą~~

Przykłady – Merkury jest Planetą (niebieskie ciało) To powiedź –
Venus jest planetą "
Ziemia jest planetą "

Zatem Merkury, Venus, Ziemia i td. są planetami niebieskiemi ciałami, zatem (Merkury i inne planety)
są planetami ~~niebieskiemi ciałami wszystkie~~
~~mają obrót wokoło i obiegają~~
wszystkie mają ruch obrotowy i obiegają słońce od zachodu na wschód –
[Każdy mówi języka – ktoś mówi języka – Anusia mówi języka –
a zatem i td. –
Ani ptak nie ~~[illegible]~~ może wśród wielkiej ~~[illegible]~~ przestrzeni, ani gad
mieć, ani wiatr – i td. –

[Takie sądy trzeba ~~[illegible]~~
z formy przeczącej zamieniać
w sądami wykluczającemi
(jak. remotiva a remotive ~~[illegible]~~)

(szczeba ani dobrze nie potrzeba)

§ ~~85~~ 84 105 ~~1957~~

Sąd rozdzielający

Sąd rozdzielający (jud. dividens, ~~to~~ s. divisum, divisivus &c) jest ściśle spokrewniony ze sądem rozjemczym (§§ 69–75) – Jakoż i w sądzie rozdzielającym podmiot S wyraża pojęcie ogólne (podczas

Podobnie i orzeczenie w sądzie rozdzielającym jest rozjęte na pojęcia przeciwległe (n. oppositae) które również jak w sądzie rozjemczym i w nim mogą być albo sprzeczne (n. contradictoriae) albo sobie przeciwne (n. contrariae)

Ponieważ zaś atoli sąd rozdzielający ~~z pojęciami sprzecznemi~~ (A t–non A) ~~bo jego~~ ~~bo tą forma jego wyjaśni się gdy wykluczymy~~ ~~wyjednienie~~ ~~takiej formy~~ przytaczającej sąd rozdzielający mający pojęcia przeciwne ~~jest~~ ~~dwoma~~ pojęcia ~~przeciwne~~ przeciwnie ~~wystawiony do wykluczenia~~ ~~wystawiony~~ ~~przeciwny~~ formy (A t–non A). i ~~swej~~ ~~podobieństwa~~

~~Dla podobieństwa~~

~~Dla ścisłego~~

Gdy jak się przyjęło wielce obeć rodzaje sądów są ściśle ze sobą spokrewnione więc ta sama figura 6. która nam służyła do uwidocznienia w § 72 sądu rozjemczego, może być użyta do wyjaśnienia sądu rozdzielającego z pojęciami szczególnymi przeciwnemi).

§ ~~Dla podow~~

Jakoż gdy sąd rozjemczy ~~odnosi~~ ~~to~~ jak wiemy z § 72. odnosi do S jako ~~pojedynczych~~ do ~~zbioru jednostek~~ do jednostek zamknięcie tych ~~wi~~ odnosi się do każdego S. zamkniętego (w pojęciu ogólnem – sąd ~~(zbiorze każde~~ S) sąd rozdzielający ~~które~~ odnosi się do S jako do ogółu którego rozdzieła między pojęcia szczegółowe – gatunki ǂ

Zatem ~~gdy~~

ǂ Z tego wynika że sąd rozjemczy może być powszechny, szczególny lub jednostkowy bo w każdym razie odnosi się do jednostek, sąd zaś rozdzielający nie może być jednostkowym – bo jednostki żadnej nie można rozdzielić między pojęcia szczegółowe nawzajem się wyłączające.

Jednak mimo tego podobieństwa ~~zasadniczego~~ sądu rozjemczego a rozdzielającego ~~znaczenie~~ znaczenie obu ~~w każdym~~ tych sądów ~~znaczenie~~ ~~zasadniczo tych~~ ~~sądów~~ jest wielce różne

~~Jakoż~~ Gdy sąd rozjemczy wypowiada (według fig. 6) że S jest albo B, albo C ~~ze~~ albo D jednym tylko jednem z tych trojga a zatem z wykluczeniem dwoch drugich

tem samem, a zatem wcale sądu rozjemczego gdyby S było B w tedy już jest tyłoby niepodobieństwem aby S było C albo D.—

Sąd rozdzielający zaś odpowiada że S rozdziela się między B, C, i D to jest wypowiada że S jest częścią B (to jest że pewna część S to jest część przedmiotów S mieści się w B), że pewne druga część mieści się w C, że S jest (także) częścią C, a zarazem że jest częścią D. A tak widzimy że sąd rozdzielający jest rzeczywiście sądem złożonym — a składającym się z trzech sądów następujących:

S i B — (niektóre S są B

S i C " " C

S i D " " D.

Zatem że S jest w części B, w części C, w części D — albo że S jest to B, to C, to D. — Sąd rozdzielający mówi nam także wyraźnie S jest albo B, albo C, albo D [illegible]

Sąd taki oznacza, że S jest pojęciem ogólnym, rodzajowym, a że B, C, D są jego gatunkami —

Forma przecząca S nie jest B, nie jest C nie jest D.

Uważmy że gdy w sądzie rozjemczym S może oznaczać [illegible] pojedyncze bo ta rzeczywiście może być tylko jednem z trojga [illegible] rozjemczy odnosi się do wszystkich S, bo zależności tylko S może się rozdzielić na różne gatunki —

Uważmy że w sądzie rozjemczym S może oznaczać albo wszystkie S albo niektóre S, albo też jedno S. Cokolwiek w tym sądzie rozjemczym jest mowa wszystkie S to mamy to samo co każde S, a mówiąc niektóre S to mamy na myśli każde z tych niektórych S. W sądzie zaś rozdzielającym S nie oznacza jedno S to jest jeden indywiduum, bo takowy nie może być rozdzielony na różne gatunki to jest na różne pojęcia z których każde wyraża wszystkie cechy —

D rozdzielić między gatunki z których każde jest osobnym pojęciem —

S może znaczyć nie tylko wszystkie S, każde niektóre S, albo jedno — ale to S może oznaczać jedno tylko rzecz to jest sąd rozjemczy może być pojedynczy. Sąd zaś rozdzielający nie może się odnosić do jednostki bo takowa nie może być [illegible] D

Różnica istotna, zachodząca między sądem rozdzielającym a sądem rozjemczym [illegible] przykład następujący — Sąd rozjemczy (wszystkie S) jest [illegible] wypowiada że sąd każdy [illegible] płci męskiej [illegible] częścią [illegible] Sąd rozjemczy [illegible] płci męskiej albo żeńskiej [illegible] jedną z dwojga — albo [illegible] czy [illegible]

jakoby na świecie były albo sami mężczyźni albo same kobiety —

~~Gdy sąd rozjemczy wypowiada~~ Gdy sąd rozdzielający powiada trójkąty
~~w przykład Gdy mowa~~
że częścią trójkątami ostrokątnemi, częścią prostokątnemi,
częścią trójkątami rozwartokątnemi — To przy tym sądzie
mamy na myśli całym ogółem wszystkie trójkąty bez wyjątku i rozdzielamy
je wedle rodzajów ich ~~albo na trójkątne~~ i trójkątne [illegible]
na ~~trójkąty gat~~ wszystkie trzy gatunki — ~~Gdy sąd~~ Ten sam
przykład o trójkątach podaliśmy wyżej w § 73. przy
mówiąc o sądach rozjemczych, tam atoli ten sam przykład
miał inne znaczenie

a) Spostrzegamy na przykładzie dobitnie różnicę jaka zachodzi między sądem rozjem-
czym a rozdzielającym. Sąd rozdzielający wypowiada ród ludzki jest
wszyscy ludzie [raz] jest w części płci męskiej w części płci żeńskiej — ten sąd jest złożony
~~Gdyby zaś~~ sąd ten rozdzielający bierze podmiot „ród ludzki = wszyscy
ludzie za ogół który rozdziela wedle płci na mężczyzn i niewiasty —
Gdy zaś sąd rozjemczy brał podmiot ród ludzki = wszyscy ludzie
również za ogół wtedy sąd ten twierdziłby ród ludzki jest albo płci
męskiej albo żeńskiej, ~~to jest~~ jedno z dwojga że wszyscy ludzie są albo
mężczyznami albo kobietami jedno z dwojga — Taki sąd byłby
niedorzeczny — bo nie stosuje się do istoty sądu rozjemczego
o której była mowa w § 72. tam widzieliśmy iż ~~sąd rozjemczy~~ przedstawione
w sądzie rozjemczym podmiot ma znaczenie pojedyncze
a zatem rzecz ten sąd wyraża wszystkie §§ ma znaczenie
Każde S. wedle tego znaczenia sąd ~~w formie~~ formy rozjemczej
[illegible] Każdy człowiek jest albo mężczyzną albo
kobietą —

b. Podobnie w przykładach do sądu rozjemczego ~~w §~~ do § 72.
wyłożonych że każdy trójkąt jest albo ostrokątnym albo
prostokątnym albo rozwartokątnym — Ten sam przykład w formie
sądu rozdzielającego będzie wszystkie trójkąty są częścią ostrokątne
częścią itd.

~~198~~ 200 ~~8~~ § 85

Sad ~~Ro~~ rozczłonkujący

Sad rozczłonkujący lub rozczastkujący (iud. partitivum, partitiôes lc'). ~~rozb~~ nie rozbiera pojęcia (ogółu) na szczegółowe pojęcia ale rozbiera rzecz jednostkowa na części ~~lub~~ na cząstki których się składa.

Gdy przeto w sadzie rozjemczym i rozdzielającym szczegółowe pojęcia na które każde rozebrany jest ogół ~~mają całą~~ (radzaj) ~~treść ogólną~~ ~~mają cechy~~ zachowuje cechy ogólną składową całą treść ogółu (rodzaju) ~~ale~~ w którym są objęte (§ 24) ~~części składowe~~ cząstki pro stające wprawie ze sadu rozczłonkującego nie są całościami, ~~są ustawicznie całą treść~~ częściami, są ~~rozebranej na które~~ ~~one~~ składaty, wzór sadu rozczłonkującego ~~Sad rozczłonkujący może~~

S składa się jako cząstki swoich części B z ~~cząstki~~ zaś części ~~B~~ ~~z~~ części C z ~~cząstki~~ części D.

~~Ciało ludzkie składa się z~~
~~Dom składa się z~~ piwnic dołu, piętra, strychu, dachu
Badyl
Plany budynku składa się z części składowych, z podłogi, z poddaszy, z zasobów i ścian...
Kolumna grecka składa się ze stopy, trzonu, głowicy
Drzewo składa się z korzeni, pnia, konarów, liści i do-

~~Te wyrażenia przy składzie~~ przykłady

Przykłady do sadu rozczłonkującego

~~Budynek~~ Człowiek składa się z ~~podłogi~~ głowy, tułowia, ~~z~~ nóg, ~~a~~ z rąk, nóg
Kolumna składa się z głowicy, trzonu, stopy
~~Plan budynku składa się z~~ ~~rozczłonowania~~
Z ~~nadobłoków~~ ~~cząstkami~~

Drzewo składa się z korzeni, pnia, konarów, liści

Ta sama treść w sadzie rozjemczym i rozdzielającym w którym jest nie jednostkowa rzecz ale pojęcie jest rozdzielone

Badylki dzielą się

± ~~nie zachowa~~ traca cechy które stanowią ogólną składową treści która stanowiła rodzaj owej rzeczy która, one jako ~~całą~~ jej części składaty — Sad rozjemczy ogólnie się na podziale pojęcia (dzielenie) sad rozczłonkujący ~~na~~ opiera na rozczastkowaniu (partitio)

107 ~~201~~ ~~199~~

~~A~~ Sąd rozczłonkowujący: człowiek składa się z kadłuba, głowy, rąk i nóg – lecz żadna ~~część nie~~ z tych części pojedynczych nie jest człowiekiem – każda z nich straciła cechy które stanowiły część główną składową pojęcia człowieka – (jest to partitio)

Sąd zaś rozjemczy lub rozdzielający dzieli pojęcie człowiek na mężczyznę i niewiastę – każde z tych dwóch pojęć zachowało treść główną składową, stanowiącą pojęcie człowieka – ~~Podobnie~~ (jest to divisio) rozdzielać †

Podobnie sąd rozczłonkowujący: drzewo składa się z korony, liści, pnia, korzeni –

Sąd odpowiedni rozjemczy lub rozdzielający brzmi: Drzewo jest albo lipą, albo dębem, albo sosną –

Podobnie kolumna grecka składa się z głowicy (kapitelu) z pnia, ze stopy

Kolumna grecka jest albo dorycka, albo jońska, albo korynthska. *

Rodzaje sądów ze względu na ich powstawanie

§ ~~6~~87

Ogólne uwagi

Dotychczas mówiliśmy o rodzajach sądów ze względu na rodzaj stosunku ~~a~~ podmiotu a orzeczenia – Obecnie przechodzi nam rzecz rozpatrzyć o rozumieniu ich albo ~~to~~ Ten względ rozdzielić się – jest dwojaki –

1. ~~...~~ Gdy baczymy ~~...~~ na drogę, która myślenie do chodzi do utworzenia ~~...~~ sądu, to jest ~~do~~ uznania stosunku podmiotu i orzeczenia. Pod tym względem ~~sąd~~ sąd ~~Stąd~~ jest 1 analityczny (rozbiorowy) albo 2 syntetyczny (zbiorowy)

~~2 ... względ~~

2 Gdy zwracamy (uwzględniamy) na źródło z którego myślenie czerpie sąd swój, z tego stanowisko sąd jest.

† divisio gdy podzielimy ród ludzki, na rasy, lub szczepy, lub narody nie uszczuplając nic z całości, we których członkach itd.

202

1. Sąd jest aposteryoryczny, a posteriori (czerpany z doświadczenia) — albo

albo 2. sąd jest aprioryczny — a priori (czerpany z myślenia).

§ 8

1 Sąd analityczny i syntetyczny.

Nauka o sądzie analitycznym i syntetycznym wiąże się ze rzeczą wyłożoną w § 28 o analizie i w § 29 o syntezie —

1. Sąd analityczny rozbiorowy (analytisches U.) powstaje gdy myśl obejmuje jako podmiot sądu pojęcie już gotowe, pewne, a następnie rozbierając (analizując) cechy składające treść tego podmiotu wypowiada sąd — w takim razie sąd uznaje że pewne cechy w treści albo wypowiada że należą przedmiotowi jako orzeczenia podmiotowi, jako składnik jego; i w takim razie sąd analityczny jest twierdzący — albo też myśl uznaje że pewne cechy nie należą do treści pojęcia wyporządkowanego a w takim razie cechy jako orzeczenia odmówione być mają i jest to sąd analityczny przeczący.

Spostrzegamy przeto że tworzeniu sąd analityczny
nie wychodzi [inny] poza obręby pojęcia
orzekającego podmiotem, ale wprost
wyrażamy tylko to co już F się mieści w tym
podmiocie, albo też wypowiada
czego w nim nie ma — bo sąd taki
jest wprost następstwem z ana-
lizy, czyli rozbioru pojęcia gotowe-
go; sąd analityczny nie wypowiada
nowej myśli, nie wiąże z pojęciem
danem żadnej ~~[illegible]~~ nowej właści-
wości —

Z tego znać iż mocą sądu ana-
litycznego udowadniamy ~~[illegible]~~
~~nasz~~ cechy których powiedziano już w pojęciu
wyrażamy dokładniej jako
treść; do tego sądu stosuje
się zasada: quod in subjecto est
implicite, in praedicato est
explicite. ~~Do sądu analitycznego~~ Sąd analityczny opiera
się na za prawie zasadniczem to-
żsamości i sprzeczności —

2) Sąd syntetyczny, zbiorowy
(synthetischer). F wykracza
poza obręby pojęcia, gotowego
znanego orzekającego podmiotem,
aby go wiązać z pojęciem nowem
(z własnościami, cechą) ~~które to jest takiem~~ to jest
takiem pojęciem które powiedziane jeszcze nie
zostało w tym podmiocie — które
wcale nie przebywało ~~w naszej myśli~~
wraz z nim pojmowaniu odczucia
ten podmiot mieliśmy na myśli —

F powstaje drogą odwrotną od
analitycznego. Jako sąd
syntetyczny

Sąd ~~tylko~~ syntetyczny przyczynia nowe
nowe pojęcie do pojęcia owego które już
poprzednio istniało w naszej myśli, odpowiednio
zbiera więc oba pojęcia w jedno
(w syntezę), i ~~owe~~ wypowiada
czyli ~~że te~~ to nowe pojęcie ~~przyznać~~
~~nabyty~~ jako oznaczenie przymiot
nabyty owemu przedmiotowi czy
mu go odmówić ~~notory~~ wypada — a tak
sąd syntetyczny jest albo twierdzą-
cym albo przeczącym — ~~to jest~~ Jeżeli
jest twierdzącym wtedy wypowiada
że oba te pojęcia (pierwotne i nowe)
są zgodne, gdy jest przeczącym
wtedy wyraża że one nie są zgodne
~~Z tego też~~, Gdy zaś ~~wiadomy~~ że oba te
pojęcia są takie że mogą być zgodne
albo mogą być zgodne a zarazem spodziewamy
że się rozwiodą (Disparatae, § 37, 841)

Gdy ~~przeto~~ za sprawą syntetycz-
nych sądów ~~dop~~ łączą się nowe
wiadomości z wiadomościami poprzedniemi
które właśnie my mieli poprzednio
~~przeto~~ ~~więc~~ z tego wynika że sądy
syntetyczne są właściwie wzbogace-
niem naszej wiedzy o przedmiotach przybytkiem ~~wszelkiej~~ wszelkiej
i są jedynem źródłem postępu nauk
i umiejętności — Jakoż nawet
sąd syntetyczny przeczący wyjaśnia
pojęcie ~~nam~~ wyrażając że ~~pewne~~ inne pojęcie
~~nie tą~~ jest z niem niezgodne ...

Lubo drogi, któremi dochodzimy do sądów analitycznych i syntetycznych są odwrotne jedna drugiej, jednak różnica ta jest wielce względna — Jakoż gdy drogą syntetyczną przyswoimy już sobie nową wiadomość o pojęciu ±, gdy ją złączymy z tem pojęciem, wtedy ona już jest jakoby jego treścią, i już staje się przedmiotem dla następnego sądzenia bo stanie się analitycznego przedmiotem, owem w niem które sąd analityczny przy rozważaniu odkrywa pojęcie.

W każdym razie sąd syntetyczny te ma właściwości charakterystyczną, iż wyraża zawsze jakiś naddatek owy zatem oczepione nowe które pierwotnie nie było umieszczone w pojęciu —

± które już pierwotnie przebywało w myśli naszej

a) W §28 mowa była również o rozbiorze pojęć (o analizie) i tam atoli wykazano drogę jak sobie myśl postępuje dochodząc do pojęć coraz mniej złożonych, a zatem jaskrawo zmniejszyć rozpoczynając swoje odrywanie od cech składowych wzorem najwięcej odległej od części składowej — Tam więc również miały miejsce sądy analityczne ale odbywało się w pewnej kolei a należało tu w § niniejszym zaś wyjaśniamy sądy analityczne bez względu na ich ścisłe następstwo, i bez względu na oderwanie cech i dążenia do pojęć stopniowo coraz ogólniejszych. — Sądy analityczne w tem znaczeniu są tylko mostem uprzytomnienia cech które stanowią treść pojęcia — W takim samym stosunku zostaje sąd syntetyczny wyjaśniony w niniejszym § do podłożenia pojęć syntetycznego mającego na celu uszczegółowienie pojęć o którem była mowa w §29.

206

6) Przykładem sądów analitycznych jest rozbiór gramatyczny, lub chemiczny a przykładem syntezy składnia gramatyczna lub składania pierwiastków chemicznych — Niektórzy uważają sądy analityczne za tautologią to jest za powtarzanie faktów już nam znanych — Jednak sądy analityczne nie tylko wydobywają nam ~~pojęcie~~ całe pojęcia, ale wymagają umiejętności — Botanik determinujący roślinę „wyszukuje cechy, których niebotanik nie obaczy, te cechy służą do oznaczenia rośliny według umiejętnej klasyfikacyi — Lekarz ~~analizy~~ analizuje zjawiska chorobowe ~~i~~ ~~razem~~ ~~z~~ ~~pomocą~~ na nich oparta ~~diagnozę~~ dyagnozę ~~i~~ ~~z~~ ~~nich~~ ~~z~~ ~~odgaduje~~ ~~obu~~ ~~sąd~~ ~~który~~ ~~powinien~~ ~~osoby~~ ~~według~~ ~~który~~ i ~~wypowiada~~ i ~~dobiera~~ ~~środki~~ ~~leczące~~ — według której dobiera środków leczących.

Sądy syntetyczne są źródłem wielkiego postępu między naszemi bo łączą nowe wiadomości ze zasobem dawniejszych — Tak Jan Keppler (ur. 1571 w Wirtembergskiem) przejął po swoich poprzednikach w astronomii ówczesne wiadomości o planetach i ich ruchach, jednak wytrwałą pracą i genialnym pojęciem odkrył z całą ścisłością drogi planet i czasy ich obiegów a tak wprowadził do astronomii trzy nowe prawdy które zowią się prawami Kepplera i połączyły się syntezą z dawną wiadomością o planetach, i już od tego czasu stanowią treść o toku planet.

Wszystkie odkrycia wynalazki doskonalą co raz więcej każde udoskonalenie jest nowym nabytkiem który ~~z~~ ~~poprzedzającem~~ się łączy syntetycznie z ~~dawnemi~~ ~~z~~ ~~poprzedzającem~~ przyczynia się ~~je~~ z poprzedzającem je przyczyniania się —

w przyp. 6) do § 29 ze ~~umiejętności~~ ~~matematyczne~~ ~~zastosowania~~ geometrya przedstawia w sposób oczywisty postępowanie syntetyczne — jako z każde twierdzenie, prawd takich się nowe wypływające z poprzedzających, i ciągi syntezą —

Że atoli te nowe wiadomości ~~tworzą~~ się i ~~dawne~~ ~~które~~ tego i dawne z których je tworzymy są równorzędne dowodem każda synteza. Tak np. Obwód boków trójkąta prostokątnego ~~oznacza~~ w którym jeden z 3 kątów jest prosty a prawda twierdzenia o kwadracie z przeciwprostokątnej jest przeciwnie równoważnem, bo o czemkolwiek jest kata co ... kwadrat, a nawet oba te prawia są równo-

Znając rośliny ze stanowiska botanicznego odkrywamy [illegible] jej znaczenie lecznicze ~~ta wiadomość~~ to znaczenie jest pojęciem zupełnie nowym wśród tej rośliny — Podobnie odkrycia geograficzne podające nam nowe szczegóły o kraju nie wpełnie nam znanym, mają się również do danych o nim wiadomości jako pojęcia zupełnie nowe to jest takie które by [illegible] nie były takiemi jakiemi są albo tu z nami [illegible]

Kudel 229

§ 89

2. Sądy a posteriori i a priori

1. Sądy a posteriori czyli empiryczne (~~a prio a poster~~ łac. ~~a priori~~ a posteriori) rodzą się z faktów, ~~z objawów~~ z doświadczenia — jednak z faktów są dla sądów empirycznych ~~jedynie~~ pierwotnym [illegible], i [illegible] surowym materiałem wiadomości — sąd empiryczny nie poprzestaje na tych szczegółach, ale ~~spot~~ [illegible] przystępuje [illegible] zasady

Zwrócimy ich istotę

magnie [illegible] przyczyny w bytu albo porównywa jak przyczyny [illegible] dostrzega [illegible] wielką ilość obserwacji ogólne i ich mocą myślenia ogólne i ich prawdy § ~~skut~~ w [illegible] też

§ którą uważa za powód ~~które były powodem~~ tych szczegół. (a posteriori ~~a prius~~ ad prius)

sprawy myślenia sąd empiryczny ~~tak~~ staje się dopiero twierdzeniem ~~wiele pomimo przyczyn~~ bo przyjmujący w szczegółach ~~pewne~~ od swoich ont- ~~albo uwagę od~~ dalej znaczy ~~wiele~~, albo ~~[illegible]~~ odmiana gdy ~~[illegible]~~ zmiany które jest niezawodne zmiana szczegółu!

z i tola.

2 Sądy a priori, nazywane także (kl.
a priori) są te: których myślenie
nie czerpie z doświadczenia, to jest
nie bierze z faktów nastręczonych nam
przez świat zewnętrzny, lecz które nam
powstają ze samego rozumu, które nasz
myśl czerpie z własnej mądrości tak,
Gdy przeto sądy a posteriori ^F że coś jest,
że coś bywa, przeciwnie sądy a
priori wypowiadają, a podobnie
że coś być musi, że coś
jest koniecznem, bo wynika ze samego rozumu —
Gdy przeto sądy empiryczne
wypowiadają przyczyny najbliższe, bo
jawne zjawisk sądy a posteriori sięgają do przyczyn najdalszych, do
przyczyn wszelkich przyczyn, zatem do przyczyn najwyższych
ostatnich dla doświadczenia —

a) Sądy empiryczne prowadzą do wniosków z indukcyi. Jakoż z wielu faktów podobnych porównywając
wypowiadają wspólne ich cechy, i z tego wnoszą o wspólnej ich prawie,
jak to już mówiono w § 83. — Istotność tej teorii — średnie
wywód indukcyi a Arystoteles ujął ją w teorię
wieki, zajęta filozofią scholastyczna, zaniedbywały indukcyę jako
dopiero Fr. Bakon z Verulamu (1561–1626) wykazawszy jako
z powodu tego zaniedbania świat naukowy nie
zrobił postępów we wiadomościach ostrzegał aby badacze
przyrody nade wszystko oczy otwarli na zjawiska
i z nich wydobywali ogólne prawdy (Zob. pisma
wszystkie Bakona o metodzie indukcyjnej
dzieło Michała Wiszniewskiego: Bakona metoda
tłumaczenia natury. Kraków 1834). — Metodzie indukcyjnej
w obecnej epoce zawdzięczają nie
tylko pewności i wartość badania ale
i nadzwyczajny zadziwiający postęp swój — Astronomia,
Fizyka, Chemia, botanika, zoologia a wreszcie umiejętności
Lekarska polega na ścisłej obserwacyi × ściśle na indukcyi faktów i filozofii
natury, wiecznie głoszącej wobec tych niezmiennie obserwowanych
wielkie form obserwacyjnych
niż to szczęśliwiej i naraz
dokonywano jako metody wogóle

231\. x Takich bowiem sądów nie moglibyśmy wywieść ~~sądu~~ 111
~~dane~~ (~~jako wynik~~ tak dalece ~~jako ich~~ wyższego)
być ich wynikiem. Potrzeba przeto aby oba te sądy zasadnicze
miały ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jedno wspólne pojęcie (~~albo podmiot albo~~
~~orzeczenie~~) któreby było ~~dla~~ ogniwem spajającem takowe.
To ~~zaś wspólne pojęcie~~ x ~~[illegible]~~ Gdy zaś o to chodzi
aby z tej treści ~~[illegible] tych przesłanek wynikał sąd~~
dany ~~a zatem~~ x ~~należy aby jego podanie~~ aby
we wniosku
za pośrednictwem tych dwóch przesłanek wynikał
sąd dany, to już aby ~~[illegible]~~ wynikał z koniecz[ności]
jako podmiot i orzeczenie przeto potrzeba
aby jego (tego) podmiot i orzeczenie miały się
już w samym przesłankach
to jest ażeby podmiot a orzeczenie
nastąpić aby sąd dany ma być wyprowadzony
z tych dwóch przesłanek, przeto potrzeba aby te przesłanki
one były związane z tem sądem danym, a zatem
aby jedna miała miejsce w sobie ~~[illegible]~~
celu jedna miała w sobie orzeczenie a druga jego
pojęcie będące jako orzeczenie
będące jako podmiotem

Gdy zaś z tych dwóch zdań zasadniczych ma [illegible]
słowem, dwóch pięć ~~dwadzieścia~~ tyleż słowem jedno
wniosek a znaczenia zatem widzimy że oba
bo przecie przy myśli się mniej w tych prawdach
jedna mniej mieści w sobie niż, jako tych pięć
a druga co dwóch pięciu — lecz także dwa
razy [illegible] tyż mieścić w sobie [illegible]
dla dowodu, w tych mieli wyprowadzenie
mniemanie. — Zatem widzimy że one oba mają
[illegible] ich
aż [illegible]
faceto —

279

O.

x. y. z.

Jur Pan Zembo przepisał
Kopia nie wysłano wtorze
w ... — d. 11 lutego 872

Wnioski wedle figury III ulegają dwóm prawidłom

Iº prawidło. Sąd mniejszy ma być sądem twierdzącym, może zaś być albo sądem formy A, albo sądem formy I.

Aby okazać że sąd mniejszy nie może być sądem przeczącym, to jest że nie może być ani sądem formy E ani formy O przekonajmy się wprzód że w obu tych razach sąd większy musiałby być sądem powszechnie twierdzącym więc sądem formy A. Jakoż że ten sąd większy w obu tych razach musiałby być sądem twierdzącym to już wynika z IIgo prawidła ogólnego (§118) które opiewa ex mere negativis nihil sequitur. Obaczmy jeszcze że ten sąd większy musiałby być powszechnie twierdzący to jest formy A. [Jakoż gdyby sąd mniejszy był formy E, to jest gdyby był powszechnie przeczącym, w takim razie sąd większy nie mógłby być sądem formy I to jest sądem szczegółowo twierdzącym bo tryb IEO jak wiemy z prawidła ogólnego IV (§128) nie zdaje wniosku. O [Gdyby zaś sąd mniejszy był formy O to jest gdyby był szczegółowo przeczącym w takim razie również sąd większy nie mógłby być formy I to jest sądem szczegółowo twierdzącym, bo z trybu IOO nie może być wyprowadzony wniosek a to wedle ogólnego prawidła III (§123) ex mere particularibus nihil sequitur. [X] wynika z tego co już rzekło więc że gdyby sąd mniejszy był sądem przeczącym (bądź formy E bądź formy O) musiałby być w każdym razie sąd większy sądem powszechnie twierdzącym, bo formy A.

Obaczmy, że dwa tryby AEO i AOO nie zdadzą żadnego niewłaściwego wyniku, to jest że z takich dwóch trybów

O w takim więc przypadku sąd większy musiałby być sądem powszechnie twierdzącym (A)

[X] w takim przypadku sąd większy musiałby być również sądem powszechnie twierdzącym (A)

280/a

a) według fig III –

nie zdadzą się ściśle oznaczenia stosunku pojęcia S i P, bo z takich dwóch ~~sądów~~ trybów ~~wyłącznie~~ wyciągnąć może różny stosunek tych dwóch pojęć S i P, więc żaden ~~nie~~ z tych stosunków nie będzie pewnym i niewątpliwym.

Jakoż sąd większy zawsze będzie:

wszystkie M są P. – (A.)

sąd zaś mniejszy może być albo: żadne M nie jest S, (E) albo też niektóre M nie są S (O) –

~~Oba~~ Przypatrzmy się ~~tu~~ z osobna każdemu z tych dwóch przypadków.

1° sąd większy: wszystkie M są P. (A)

sąd mniejszy – żadne M nie jest S (E)

~~Sąd~~ sąd większy orzeka że cały zakres pojęcia M objęty jest w zakresie pojęcia P.

sąd mniejszy orzeka że zakres pojęcia M a zakres pojęcia S nawzajem się całkowicie ~~się~~ wyłączają –

Mimo tego stosunku zakresów M i P, i M i S, stosunek zakresów S i P może być wielce rozmaity – ~~a) tak~~ i tak:

a) albo cały zakres S może być zamknięty w zakresie P, podobnie jak zakres M jest całkowicie zamknięty w zakresie P – ~~a~~ w takim razie zakresy M i S ~~wyłączają~~ ~~będą społem~~ będą spółrzędne, bo oba wyłączają się nawzajem całkowicie, i są ~~a będą~~ oba zamknięte społem w zakresie obszerniejszego od nich pojęcia P. – w tym przypadku pojęcie M i pojęcie S będą gatunkami należącemi do rodzaju P. – w tym przypadku wynikłby wniosek: wszystkie S są P.

b) albo też zakres S może się wyrywać ~~aż~~ za kresem P. – a wtedy wynikłoby że niektóre S są P., a niektóre inne S nie są P.

113

280 B

c) albo też zakres S nie może być całkowicie oddzielony, odrębny, a zatem, zakres S z zakresem P mogą się wzajem wyłączać – a wtedy ~~słownie~~ wyjęte będzie: żadne S nie są P.–

+A

~~3ie~~ Gdy więc tak rozmaite być mogą stosunki S do P., więc też z owych dwóch sądów wypłynąć mogą rozne wyniki – z których przeto żaden nie będzie pewnym, ale każdy będzie wątpliwy –

2re Drugi przypadek może być też i sąd mniejszy będzie formy O, to jest będzie sądem szczegółowo przeczącym – Będą więc sądy

sąd większy wszystkie M są P (A)

sąd mniejszy ~~mniejszy~~ niektóre M nie są S (O)

Sąd większy orzeka że cały zakres M zawiera się też w zakresie P.–

sąd mniejszy szczegółowo przeczący (niektóre M nie są S) jak wiemy powstaje ~~sąd~~ z dwojakiego powodu [1. albo się zakresy M i S się krzyżują, wtedy sąd odnosi się do ~~się do tych S które~~ tych M które nie są objęte mieszczenia wspólnego obu zakresów, ale znajdują się poza zakresem S.–

leżących przecięciach

2 albo też sąd: niektóre M nie są S powstaje wtedy ~~gdy zakres M obejmuje w sobie zakres~~ ~~S~~ gdy zakres S objęty jest całkowicie w zakresie M – ~~bo~~ a wtedy sąd odnosi się do tych M mieszczą się które są zawarte w zakresie M. oddzielnie zakresu S.

Jakim kolwiek zatem sposobem powstaje sąd mniejszy niektóre M nie są P stosunki zakresów S do P może być bardzo z~~akresow~~ wzajemny ~~sąd~~ jak rozny – a zatem wynik jak wątpliwy.

albowiem

~~sąd~~ S może być całkowicie zawarte w zakresie P – tak że wynik będzie wszystkie S są P.

~~2re~~

Albowiem gdy ~~zakres~~ w sądzie mniejszym
zakresy M i S się krzyżują, wtedy oba te zakre-
sy mogą być objęte wspólnym w zakresie P. – a wtenczas wniosek
~~może być~~ będzie wszystkie S są P. – albo też wskutek
krzyżowania się zakresu M i S zakres S może
się w ten sposób krzyżować z zakresem P, że wtedy
część zakresu S padnie poza zakresem P. a w
takim przypadku będzie wniosek niektóre S są P. – albo też
niektóre S nie są P. –

Wreszcie zaś drugiem gdy sąd mniejszy niektóre
M nie są S przedstawia tym sposobem, iż zakres
S objęty jest w zakresie M, wtedy być może że i zakres zamykający w sobie S. sam
M objęty jest w zakresie P. w tym przypadku
wniosek będzie wszystkie S. są ~~M.~~ P.

Widzimy przeto że we wszystkich przypadkach,
gdy sąd mniejszy jest sądem przeczącym,
bądź formy E bądź formy O, wniosek może
być bardzo różny, a tem samem żaden wniosek
nie będzie pewnym ale wątpliwym. – Z tąd
znać iż sąd mniejszy we wnioskach wedle
III figury musi być koniecznie ~~być~~ twierdzącym

2^ie^ prawidło – Wyniki wniosków wedle
figury III ~~musi~~ ma być sądem szczegółowym

Ponieważ wedle ~~prawidła~~ ogólnego
zaś prawidła wniosków w każdym razie
gdy jedna z przesłanek jest sądem szczegółowym
to i wyniki ~~jest~~ sam przez się musi być szczegółowym – zatem
dla uzasadnienia prawidła mniejszego formy
III mówić należy ~~wyłącznie~~ tylko o tych przypadkach
gdy oba sądy [illegible] będą sądami
powszechnemi –

tworów może mieć m…

~~Zatem~~ gdy oba sądy będą…

2 Gdy jeden będzie formy

E – bo w takim razie jedynie sąd większy może być formy

E bo sąd mniejszy na zasadzie prawidła 1ᵉᵍᵒ

figury III musi być twierdzący – będzie więc

tryb ~~…~~ E/A.

Obaczymy że każdy z tych dwóch trybów rodzi

~~sąd szczególny~~ wynik będący sądem szcze-

gółowym –

1. Tryb A/A. –

sąd większy: wszystkie M są P.

sąd mniejszy wszystkie M są S.

~~X~~ Wedle sądu większego cały M zawierający

jest w zakresie P.

wedle sądu mniejszego cały M zawierający

jest w zakresie S. (°)

~~Zatem~~ że cały zakres M zawierający się jest w zakresie P a zarazem zawierający się jest w zakresie S, a zatem

że zakres P i zakres S mają spólną częścią M.

~~to jest~~ zatem ~~że~~ ~~niektóre~~ M jest ~~tak~~ częścią zakresu

P, a zarazem to M jest częścią zakresu S, i więc ~~że~~ niektóre

P są M, i niektóre S są M, a więc te same

niektóre S które są M są właśnie owemi

niektóremi P które są M. i stąd niektóre

S są P. [J] (ob. przy. który do trybu ~~w przypadku~~ Darapti w przyp. do § 141)

2 Tryb E/A ~~i taki~~ rodzi podobnie wynik.

będący sądem szczegółowym –

sąd większy: żadne M nie jest P

~~sąd mniejszy wszystkie M są S.~~

sąd mniejszy: wszystkie M są S –

sąd mniejszy orzeka iż wszystkie M mieszczą się w S, a zatem że niektóre S są M – a gdy

są częścią zakresu S, a zatem że niektóre

całe M wyłączone ze zakresu P, zatem też te niektóre

~~są~~ S które są M wyłączone są ze zakresu P, a zatem

będzie wynik niektóre S nie są P. (ob. przy. który do trybu Felapton w przypadku do § 141)

Tak tedy odpowiednio ze zostało prawidło 2ᵍⁱᵉ

figury III – to jest że wynik w każdym +

(°) Lubo stosunek zakresu S do zakresu P może być rozmaity, jednak w każdym razie to ~~jest~~ będzie pewnem że przynajmniej niektóre S są P.

Jakoż z powyższych dwóch sądów wypływa że

+ zatem musi być sądem szczegółowym zatem formy I. albo formy O.

do 281.

Rozpatrując się we wszystkich wnioskach, widzimy że jednak w wniosek indukcyjny ziszcza się w obu figurach trzeciej. — Jakoż gdy pojęcia A, B, C obecne w obu przesłankach, takie jedna z drugą, zatem te pojęcia mają razem wiązać się za pośrednictwem pojęcia średniego M (terminus medius). Gdy zaś te pojęcia A, B, C w obu przesłankach zajmują miejsce podmiotu, zachodzi wniosek indukcyjny według trzeciej figury. (a które tylko)

Przechowujemy teraz prawidło drugie tej figury trzeciej wyjaśnione w § 139, według którego konkluzja według figury [illegible] nie może być jedynie sądem szczegółowym.

Hageman str. 99 ubiegł. 367 — Hagem. Ueberweg 367 o [illegible] indukcji

≠ rzetelna fig I
nie rzetelna fig III

Hag. i [illegible] nie można [illegible] w przesłankach

Jakoż tam wyłożono że sąd mniejszy M jest S, ma to znaczenie iż gdy zakres M jako mniejszy mieści się w zakresie S a zatem zakres M nie zajmuje całego obszaru zakresu S, a zatem że tylko niektóre S są M, a przeto że tylko niektóre S są P. —

Z tego wynika iż gdy konkluzja wniosku indukcyjnego (jak to ma się mieć) odpowiada że wszystkie S są P albo mamy to samo co: wszystkie S są P, a mamy to samo co: wszystkie S są P.

ta jednak konkluzja nie jest zgodna, bo ona powinna by wypowiadać że tylko niektóre S są P — że zatem rozumowanie, które jest [illegible] z niego wynika konkluzja uogólnieniem, ponieważ ona opiera się na domyśle, na podobieństwie i także do prawdy, że jest też wszystkie S są P

ob. tell

indukcyjny jako dowodzący prawdopodobieństwa. Inaczej się rzecz ma jeżeli M jest tylko z S, gdy w pojęciu M znamy co do zakresu to jest jeżeli cały zakres S (bez reszty) wyczerpany jest przez M, a zatem jeżeli A, B, C stoją na takiej wielkości

408.

wyczerpały cały zakres S, to jest gdyby
A, B, C były już wszystkiemi gatunkami
objętemi w zakresie S. W takim razie
słusznie byłoby konkluzya ogólna wszystkie
S są P. (Przykład trybu Darapti figury III)
Z tego się dopiero wielkie widzimy
że wniosek indukcyjny jest
dwojaki:
1° gdy wszystkie rzeczy (jednostki, gatunki)
składające ogół (gatunek lub rodzaj)
są przytoczone w tym wniosku
będzie to indukcya zupełna (inductio
completa). A wtedy konkluzya jest
2° ścisłe słuszną będzie ogólna
twierdzącą i będzie niewątpliwą prawdą.
2° Gdy nie są przytoczone wszystkie rzeczy (jednostki
(gatunki) składające ogół to wtedy wtedy
wniosek przedstawi indukcyę
niezupełną (inductio incompleta).
W tem miejscu przedstawiamy zaraz wniosek indukcyi czego nam wypada
wytłumaczyć charakter, wniosku indukcyjnego indukcyi co tem jest potrzebniejsze
iż jest ten charakter odróżnia ją od analogii o której poniżej mowa
będziemy a która tak często, bardzo często w książkach mięsza się z indukcyą.
W § 254 powiedzieliśmy że przed indukcyą przed indukcyą nie znamy jeszcze
ogółu, że dopiero za pośrednictwem indukcyi przychodzimy do poznawania
W § 254 powiadamy że tworzenie indukcyi przez tworzenie indukcyi
W § 255 powiadamy że przychodzimy zarazem mamy na myśli pojęcie ogółu
przy każdej rzeczy zosobna która przychodzimy zarazem a który jest jej spełny zasięg
do którego ta rzecz należy zarazem a przy każdej z nich zosobna mamy na myśli cechy jej właściwe
nami rzeczami, a zarazem przy każdej z nich mamy przypominamy się podobnie cały ogół ma też cechy
Dopiero w konkluzyi wypowiadamy na wniosku indukcyjnym
jako właściwe sobie znanej. To samo widzimy na wniosku dedukcyjnym
przytaczając A, B, C naprzód w przesłance większej przy każdej z nich
rzeczy mamy na myśli cechy P, a zarazem w przesłance mniejszej
przy każdem z tych A, B, C mamy na myśli także S. Tylko że inaczej
niż może być A, B, C stanowią pojęcie pośredniczące M (terminus medius.
jak się to wykazuje jak tylko średnia jest ich właściwe
jako wyrażamy technicznie między P i S. To samo widzimy na przykładach
podanych do § 255. Tak przytaczając przy Merkurego, Wenus, Ziemi itp
mamy na myśli przy każdem z tych ciał niebieskich mamy na myśli
jej cechę to jest jej krążenie od Z. na W. a zarazem inne pojęcie że
jest planetą

116 ~~109~~

§ 258

Indukcya zupełna

Indukcya zupełna (inductio completa, vollständige Induction) ~~która~~ ona też stosownie zowie się indukcyą niewątpliwą. — Z § 257 wiemy, że ona ~~jest~~ że ma wątpliwość że rzeczy (jednostki gatunki) A, B, C w niej przytoczone zakresem swoim wyczerpują zakres ogólu S do którego należą, że przeto one całkowicie ten ogół wyczerpują. — ~~Przeto~~ Taka indukcya ma te zaletę ~~iż~~ iż konkluzya jej ~~odpowiada nie tylko podobieństwo do prawdy~~ wypowiadająca: wszystkie S są P nie wypowiada prawdopodobieństwa lecz ale pewną niewątpliwą prawdę. Lecz z drugiej strony indukcya zupełna ma dwa wielkie niedostatki t. j. naprzód że ~~trudno~~ ~~bardzo rzadko~~ rzadziej możemy znaleźć ~~nam~~ w świecie natury w dziedzinie ~~podlegającym~~ doświadczenia takie pojęcie ogólne którego ~~wszystkie~~ ~~mogli przytoczyć~~ ~~wszystkie szczegółowe pojęcia~~ ~~wszystkich~~ ~~niższych~~ mogli gatunków ~~wszystkie~~ pojęcia szczegółowe w niem objęte byłyby nam tak znane abyśmy je z całą pewnością mogli przytoczyć wszystkie bez wyjątku — ~~Takiem pojęciem jest nie~~

2re Drugim a jeszcze ważniejszym niedostatkiem indukcyi zupełnej jest iż jej konkluzya nie podaje żadnej nowej wiadomości, bo jej treść już jest wypowiedziana w samych przesłankach. Taki niezupełny bowiem wniosek

A, B, C jest P
A, B, C jest S
(wszystkie) S jest (są P.)

widocznie niczego nie uczy, zakresy A, B, C razem wzięte równają się zakresowi S, jeżeli nie A, B, C razem wzięte są równoważne z zakresem S, zatem to w przesłance większej A, B, C równa się S, zatem już wiedzieliśmy przedtem że S jest P, a zatem już konkluzya owa jest niepotrzebna bo to samo wyraża już pierwsza przesłanka większa ‡

Uwagę ze wszystkich przykładach dodamy do § 255. Jeżeli tylko w przykładach przytoczone są pojęcia oznaczone wszystkich jak tłumaczący iż w nim przyrodzenie może być (wzrok, słuch itd) które zupełność wyliczenia

‡ Jedyna korzyść którą by można otrzymać w tej konkluzyi jest ta iż myśl rozdzielona w przesłankach na kilka pojęć rozdrobnionych, wyraża się jednem tylko ogólnem pojęciem S.

§259.

Indukcya niezupełna

Niedostatki indukcyi zupełnej czyli wskazane w § 258 sprawiają iż w nauce nie ona ale Indukcya niezupełna (inductio incompleta, die unvollständige Induction) jest indukcyą właściwą, (die eigentliche Induction)

Widzieliśmy w § 258 że indukcya niezupełna może tylko odpowiedź że wszystkie są P, jeżeli konkluzya

~~wy~~powiada że S jest P, a zatem wszyst-
kie S są P to w tem dostrzega się wady
~~mniej~~ ~~nam~~ nazwanej skokiem w dowodze-
niu a przeciwnej prawidłom dowodzenia
Pomimo ten skok ~~tam~~ się usprawiedliwia
się tą uwagą ~~tem~~ iż indukcya dąży do uzyskania
podobieństwa do prawdy, a do takiej
konkluzyi ~~tem większe ma~~ indukcya tem
większe ma prawo gdy się opiera na tej
~~wiekuistości~~ zasadzie że w świecie istnieją nie-
zmienne prawa które nim rządzą –
a zatem ᴱże te same powody ~~rodzą~~ ~~zaw~~
przyczyny rodzą zawsze te same następstwa
i skutki. – Indukcya rozumowa
opierając się więc na obserwacyi
z ~~obserwacyj powod~~ wielu faktów, ~~a jej towarzy-~~
~~szą stałe to prawdziwe wielu~~
~~faktów~~, a gdy się okaże że te fakta
~~wtedy jedy~~ zawsze mają miejsce gdy zachodzą
pewne warunki, które im towarzyszą
~~a nie mog~~ a te fakta się nie poja-
wiają gdy brakuje jednego lub więcej z tych
warunków przeto ~~indukcyjnie~~ rozumowo
indukcyi wnosi że ~~te~~ te fakta zawsze
się pojawiają gdy zachodzą wszystkie ~~te~~
warunki ~~które~~ spostrzeżone że te warunki są
z których wiodą ~~rodzące~~
przyczyną ~~rodzące~~ te fakta –

Z tego widzimy że rozumowa, prawdziwie
indukcya tu sama nie dzieje się przez wyli-
czenie faktów (per simplicem enumera-
tionem) to jest ~~nie wnosi o bytności~~ że indukcya
~~faktów powoda ogólnego że~~ nie.
rozumowa ~~nie przestaje na tem nie~~
ze samej ilości choćby największej
faktów nie wnosi o jakiej ogólnej zasadzie
i prawie ᴱ~~ale dochodzi przyczyny warunków~~
~~tych faktów, ... poznaje wszystkie ich~~
~~przyczyny i skutki~~

ᴱ ~~że~~ że te same prawa ~~ciągle~~ wyrażają
się ~~zawsze~~ stałemi tymi samemi
~~następstwami~~ zjawiskami –

~~7 bo także wnioskowanie byłoby~~
~~wnioskiem pod koniec prawdziwości~~

ᴱ ~~*~~ ~~jakiego powodu i ich powodzeń~~
~~przyczynie~~, ale ~~z~~ opiera
się zarazem na powodach i przyczynach
warunkach tych faktach, a z nich
dopiero wnosi o ogólnem prawie.

412

Zl 100

Dla tego też prawdziwie umiejętna indukcya przekonywa się czyli też te warunki przyczyny, okoliczności którym ona przypisuje powstanie tych faktów nie są niczym przypadkowe, nie istotne[E] ~~bo w takim razie nasta-~~ by ~~uniknąć błędu post hoc ergo propter hoc~~. Przeto też ta indukcya bada ściśle pojedynczo takie zjawiska, to jest poddając pod te same warunki przyczyny to znów pod inne warunki.[Ø] Tym sposobem jedynie indukcya zabezpiecza ~~się~~ od ~~unikania~~ ~~tego~~ uniknięcia błędnego ~~wniosku~~ post hoc ~~et~~ ergo propter hoc

[E] nie wystarczające na ten cel,

[Ø] a tak ~~zbada~~ zbadać zdoła prawdziwie działające warunki i przyczyny

2/III 874 pow

Dokończenie nauki S 118

O wnioskach

Znaczenie sylogistyki

§ 216

tutaj

Poniżej ~~przedewszystkiem~~ ~~w przedmiotach~~ ~~Ta prawda~~ że zgoda naszego pojmowania z przedmiotem, zwie się rzeczywistą prawdą przedmiotu i nazywamy prawdą materyalną. ~~Prawda formalna wystarcza.~~

Do tej prawdy dochodzimy za pomocą myślenia jako środka ~~dotarcia~~ do poznania istoty ~~rzeczy~~ przedmiotu; bo nasz duch poznający z jednej strony, a ~~przedmiot~~ przedmiot który który poznajemy z drugiej strony są nawzajem od siebie zależne (ob. myśl. do 34)

[Przedewszystkiem ~~Następnie~~ ~~Przedewszystkiem~~ pamiętajmy o istocie myślenia ~~jest~~ ~~ono ma być środkiem do odkrycia prawdy~~, a zatem trzeba mieć w żywej obecności wszystkie te warunki myślenia ~~jeżeli~~ prawidłowego ~~a nie~~ ~~składnego~~, które podała logika naszego w §§ od 2 do 6., a następnie wypada ~~zeb~~ ~~abo~~ o poznawaniu przestrzegać z całą przytomnością prawa zasadniczego myślenia wyłożone w §§ od 11 do 16. 335 322

Tym tylko sposobem możemy rościć sobie nadzieję że i utwory naszego myślenia jako pojęcia, sądy i wnioski będą zgodne z rzeczywistością i staną się one prawdą materyalną, prawdą w przedmiotach, i że przy tych środkach poznawania naszego ducha nie spoczną ~~[illegible]~~ od swego istotnego znaczenia.

pisać poniżej

Gdy często jeszcze podnoszą się głosy pytające jakiego jest rzeczywistego znaczenia nauka sylogistyki dla poznania prawdy! przeto wytężywszy poprzednio (od § 105 do 215) rozwiązany ostatecznie ~~odpowiedź~~ na to pytanie.

Odpowiadamy że sylogistyka jako nauka o formach wszelkiego wnioskowania ~~może być~~ jako forma ~~nie~~ wiadomością czczą próżną nie mająca żadnego znaczenia dla zbadania prawdy; ~~jako~~ że może być albo ~~dla~~ nauką wysokiej wartości ~~bo~~ dla poznania ~~zbadania~~ źródłowej prawdy istotnej w rzeczach, albo też być może czczą.

Zaiste jeżeli ta część logiki która ~~zajmuje~~ mieści w sobie naukę o wnioskach, ma mieć dla myśli naszej ~~treść~~ znaczenie ważne, logiczne, potrzeba koniecznie aby ta myśl nasza przedewszystkiem zachowywała prawidła objęte w poprzednich częściach logiki, ~~[illegible]~~ ~~aby~~ gdy one mają być ~~warunkiem~~ podstawą, i warunkiem życiowym naszego wnioskowania, jeżeli takowe mają stać się środkiem do odkrycia prawdy w przedmiotach. F

poniżej

416.

1 Naprzód pamiętajmy o ~~prawdziwej~~ istocie ~~znaczenia~~ pojęcia (Begriff) - gdyż pojęcie prawdziwe ~~prawdziwe~~ jest warunkiem koniecznym każdego poznania, warunkiem życiowym każdego zasadniczym sędzia sądu ~~każdego~~ każdego wiedzenia — Pojęcie prawdziwe rzetelne jest wątkiem a podwaliną na której wznosi cała budowa naszej wiedzy —

Wykazaliśmy w §16 że co innego jest wyobrażenie ~~a co innego~~ rzeczy, a co innego pojęcie rzeczy, że ~~a~~ rzeczy [illegible] wyobrażenia które są dopiero ~~będące~~ utworami mimowolnemi duszy naszej przeczy całą świadomości Jakoż wykazano ~~także~~ w §17 ściśle na pojęcie — ~~Tak~~ że pojęcie jest jednością myśli naszej z przedmiotem, że przeto pojęcie nie tylko przedmiotem (w nami tworzy) istnieje w umyśle naszym (w nami tworzy się) ale istnieje w rzeczy [illegible] że jest myślą przenikającą rzetelną bytności — bo przedmiot jest w prawdzie tej myśli [illegible] naszej jest tylko objawem a przedstawieniem; Pojęcie swojego pojęcia obrazem zaś jest rzeczą samą, a wyobrażenie jest naszą własnością osobistą — Pojęcie trwa nie zawsze ~~nie~~ jest zależne od [illegible] istniej nie będąc [illegible] tego czyli [illegible] ~~(pojęcia)~~ [illegible] o niem [illegible] wyobrażenie czyli nie [illegible] — w każdym [illegible] inne a nawet w jednym i tym samym [illegible] ~~[illegible]~~ ulega zmianom — jest pojawem — jawnie mijającym przechodnim —

Zgadzające się z przedmiotem że rzecz sama jest wątkiem

~~Zaczem~~

To jest na świadomość której bytu w zgodzie z tem czem jest rzeczywiście przedmiot, Jakoż myśl nasza o rzeczy a rzecz sama bytu ~~naszą~~ ~~takiej~~ jaką jest Jakoż jednością ~~który~~ ~~[illegible]~~ ..

Pojęcie jest przeto naszem pojmowaniem przedmiotu bez [illegible] istoty rzeczywistej przedmiotu, a że zgodą jej jedności ~~zgodą~~ jest więc jakąś wyższą wielką prawdą materyalną —

Pojęcie jest bo jest

Na prawdziwości pojęć zasadza się prawdziwość sądów, bo ~~stosunkach~~ na pojęciach polega ~~pojęć zależy do~~ ~~do~~ prawdziwość stosunków w których się zachowują pojęcia jedne do drugich. — Sąd wyrażający stosunek wrażeniowy ~~przedmiotów~~ pojęć wyraża rzeczywisty stosunek tych przedmiotów, tych rzeczy które są objawami przedstawieni tych pojęć jako myśli; — Z tego powodu powiedzieliśmy w § 119 że sądy znajdują się w świecie rzeczywistym, są to ~~one~~ stosunki wzajemne przedmiotów rzetelnych. — Wtenczas powiedzieliśmy również że sąd tem się różni od zdania że takowe [nad: nadobnie] jako wyobrażenie jest utworem przechowanym duszy naszej, wrodzonym bez jakiej woli mądrej naszej, ~~a zatem ze natury~~ i podaje tego jak nam się rzeczy wydają — zdania z tego wzorowane a zatem ~~ze~~ należy nam zdanie z-daje — przenieść na sądy —

Otóż w tedy jedynie źródło myśl nasza ~~tez~~ jest w pełnem posiadaniu pojęć prawdziwych i sądów prawdziwych [nad: i sądów prawdziwości], to jest zgodnych z rzeczywistością wtedy [niebieski znak] wtedy z zasadem na prawdę iż właściwym najwyższa też sylogistyka nabiera najwyższej swojego znaczenia, najwyższej mocy prawdy.

[II] ~~Za~~ jak ~~mówi~~ ~~sylogizm~~ to myśl nasza ~~przez poznanie prawdy~~ przedmiotów z poznania prawdziwych pojęć przechodzi do prawdziwego poznania stosunków tych stosunków, a ~~następnie~~ także to jest do sądów, tak może także pojmując stosunki tych sądów dochodzić ~~do wniosków~~ [nad: mocą wniosków] do wniosków do konkluzji które podobnie jak pojęcia, jak sądy zgadzają się w rzeczywistości, wyrażając i spełniają rzeczywistości swoje —

[niebieski znak] Sylogistyka daje nam pewność ~~z prawd prawdziwych~~ i tylko ~~od~~ z prawd materyalnych jeżeli przesłanki należytych, za pośrednictwem wniosków dochodzimy do wszelkiej do konkluzji wiodącej również prawda materyalna, to jest że wszelki i konkluzyi za zgodne również z rzeczywistością, ~~jak~~ prawdy z których bywają wyprowadzone ~~to~~ i ktoś przeto...

~~[II] Słowem także jednym posiadaniu prawdy materyalnej~~

[I] [Sylogistyka jest warunkiem prawdy formalnej, bo ona daje nam pewność iż nasze rozumowanie nie zboczyło od praw i prawideł wrodzonych naszemu myśleniu, że przeto nasze myślenie nie jest przeciwne samemu sobie; [niebieski znak]

Jak ~~bowiem~~ gdy nasze pojęcia i sądy będące prawdą ~~należytą~~ materyalną z całą zgodne są [nad: ich przedmiotem] z całą przedmiotów ~~zgodne z stosunkami~~ ich przedmiotów i tych przedmiotów ~~stosunkami~~ jednych do drugich

widzimy przeto jakto
~~Ale koniecznie słowem~~ prawdziwe pojęcia
odgadnąć prawdą materyalną
prawdziwe zasady nie wystarczą bez
jasnej świadomości o ich całości – Trzeba
znać porządek w tej myśli – trzeba
umieć prawdziwe pojęcia i zasady umieć
kombinować aby z nich wyprowadzić
wszystko prawdziwie. ‡ ~~Bo~~ i z najprawdziwszych
pojęć i zasad można przychodzić do
fałszywych wypadków gdy w wnioskowaniu
co do formy to jest
będzie fałszywość. ~~przeciwnie~~ prawdziwość cała
jest tylko – ~~Bo~~ wniosków z rozumowania, że
wiemy bo ~~zasad~~ mieć pełną zasadą
mości wiedzieć, widzieć ~~o naukach~~ jasno o
i ~~pochodzi~~ i formie
wszelkiej sprawie naszej ~~umysłowej~~ jakby
~~wykonano od 3 itd.~~ – Co więcej ten
całości tejże formy
porządek myślenia powinien nawet być
obecnym, świadomym chociaż dla tego
aby innym udowodnić czy się w
~~samym~~ samem wnioskowaniu nie
pomylili – Tutaj się wyprawić
potrzeba logiki jako formalnej
umiejętności –
z jednej strony
Lecz widzimy jak potrzeba ~~prawideł~~
przestrzegania prawideł
formalnej logiki to jest całości tylko
aby z prawd materyalnych wyprowadzić
konkluzye będące również prawdami
materyalnemi, tak całość taka sama
będzie nawet przestrzegana ściśle
~~nawet się nadaje~~ gdy wyprowadza konkluzye
z urojeń i ze zdań wszelkich urojonych
nie mających prawdy zasobą – W takich
razach chociaż przestrzegano najściślej
prawideł całości tylko ~~i form i~~ ~~tobie~~
~~wszystkich~~ wszystkie będą również
urojeniami ~~i~~ ~~urojonemi~~

‡
Z prawdziwych w wiecznych zasad
wtedy tylko możemy wyprowadzić
prawdziwe konkluzye będące w jedności
ze wszystkiemi, gdy to wyprowadzenie ~~dzieje się~~ ~~zbiorowe~~ odbywa
się stosownie do prawideł
logiki to jest według praw całości
wtedy tylko z prawdy wypływa
prawda – Jakkolwiek

Aby przeto wnioskowanie było
prawdziwe, to jest aby konkluzye
zgadzały się z prawdą materyalną
nie dość aby przesłanki były prawdą
materyalną, ale potrzeba również
aby sposób wyprowadzenia
z przesłanek
tych konkluzyi był zgodny
z prawidłami całości tylko

~~Krótko~~ ......
Z tego widzimy że konkluzya
w tedy jest prawdziwą gdy sąd
materyalnie
przesłanki są prawdziwe, i gdy sposób
~~konkluzya wyprowadzona~~ ~~formalnie~~
wyprowadzenia tejże konkluzyi jest
prawdziwy, to jest zgodny
z prawidłami całości ~~tylko~~

[Co więcej. .....

popr. d. 2 marca 891

uzrozumieniu – stoją się igraszką zwodną
i zwodniejszą i
słów, tem jaskrawszą, iż będą przebrane
najpiszczyście
w kształty wielkiej ~~...~~ blankowej
mądrości. Jakoż
~~nauki~~ – i że często nawet zdaje
się może że konkluzya jutym jest prawdziwą
choć jest wysnuta z przesłanek nieprawdzi-
wych – taka konkluzya a ~~jednak~~
~~może być zwodną~~ – jest przypadkowo prawdziwą i żadnej
i dowodzi że gdy nie ma obecnej myśli przypadek
się ~~...~~ wytłaczać się może we formy, które
są ~~pewniejszy~~, ~~i jest dowodem~~

Widzimy przeto iż ~~...~~ gole
~~przesła~~ mechanizmu, bezmyślne
przestrzeganie prawideł sylogistyki
~~w~~ tworzenie ~~wysnuwania~~ umiejętności ~~...~~
~~...~~ nam się zdać
~~...~~ we wszystkich
~~...~~ nam ~~...~~ przyswoić
~~...~~ myśleniu nie
całym ~~...~~ się
ato wielki ~~...~~ jest ~~...~~ wszego
rozum jego ma być obecnym wład
~~...~~ widzieć jasno co robi i przenikać
~~i przenikać sama ślepa forma~~ i przenikać
~~własna~~ czynności swoje
jest ~~...~~ ~~samodzielnie~~ – sama
mechaniczny
ślepy formalizm – bez myśli jest
oszukiwaniem samego siebie. Jak
o tem świadczy dziejowo wielki pedantyzm
scholastyczny, który tak usilnie
ska znaty się na formach sylogizmu
~~...~~ a ugrzęzły w wiecznych
stadiach ~~...~~ ~~...~~ przeczuwając
~~...~~ prawdziwej
~~...~~ – ~~Tak~~ o
Tak się przekonywamy że

E Zarzucanie ~~...~~ wszystkich wszelkim
scholastycznym ~~...~~ wyrazy
trudny, wyrazić się czy to
~~...~~ uwagę ~~...~~ nie ~~...~~
umocnić w treści i to
i że wielkie przypadki ~~...~~
nam
nawet się zdarza, do odkrycia
prawdy wiele, w nauce tej sprawy
naszego umysłu skłonność będzie
nam przyświecać

Tak zwana prawda formalna wynikająca
ze ścisłego przestrzegania prawideł
~~form~~ i form sylogistycznych bez
względu na treść wszelkich
to jest bez względu na prawdę
najmniej
przesłanek, nie ~~...~~
~~będzie~~ nie ustaną do
prawdy prawdziwej

420

a — Rzeczywiście do dziś dnia ~~wielu~~ nawet ~~tolkich co~~ niektórzy a nawet wielu
~~otoczeni stanu filo~~ szywający stany i powagi jako
filozofowie, nie zupełnie ścisłe i prawdziwe mają
~~pewne~~ pojęcie o znaczeniu

a) Mill w dziele swojem [illegible] jedno
nie ~~wiele~~ mniej w Europie

Jak dotychczas ~~nie~~ wahające zdania o znaczeniu sylogizmów okazuje się ~~może być dowód~~ znaczenia czego przykładem

a) J. Stuart Mill ~~[illegible]~~ najsławniejszy dziś
może angielski filozof wydał logikę + ~~[illegible]~~
~~wyszła~~ 1862 ~~[illegible] obracało~~ to dzieło się w tłumaczeniu nie-
mieckiem p. t. System der Deductiven und Inductiven
Logik – übertragen von Schiel, dwa tomy. – ~~Mill~~ Tak ściśle zasady
lubo pod wielu względami znakomite zasady
pewnie jak jeszcze się za- [illegible] zgodzenia o istocie
wniosków przechowują się między ludźmi odległemi
a surowego imienia
z dokładności — Tak Mill podobnie jak wielu innych
powiada (T. I str. 220 ~~[illegible]~~ tłum. niem.) że trzeba uznać
że każdy wniosek nie jest wcale argumentem ale
jest to wyraźnie petitio principii – Bo gdy powia-
damy wszyscy ludzie są śmiertelni – Sokrates
jest człowiekiem – Sokrates jest śmiertelny – toć
według Milla oczywiście taki jest tautologią +
~~[illegible]~~ i to człowiek wypowiedział zdanie
Bo ~~[illegible]~~ Bo wtedy nie może wypowiedzieć zdania, ~~nie~~
większego: wszyscy ludzie są śmiertelni, wszystkich
ludzi ~~bo~~ nie obejmuje większość i wszystkich
więc także i Sokratesa. Takie zdanie Milla jest
niewłaściwe — ~~Bo zad większy wszystkich~~
jest ~~błędne~~ — ~~[illegible] zbiorem, agregatem~~ Bo zad większy
nie ~~jest bynajmniej~~ ~~[illegible]~~ bynajmniej
~~wszystkich pojedynczych ludzi~~ wszyscy ludzie ~~nie~~ i to nie ma bynajmniej
znaczenia zbioru, agregatu jakiego wszystkich ~~[illegible]~~ ale zadanie
zbiorowa pojedynczych ludzi, ~~dokładnego~~ każdego z nich inaczej człowiek
~~ma [illegible] pojęcia ogólnego~~ to jest że cecha pojęcia ogólnego
jest śmiertelny, to jest śmiertelność w
człowieku jest śmiertelnością
a zatem we wniosku powtarzamy
poddajemy w zadanie
[illegible]

+ Która zwróciła na siebie uwagę całej uczonej Europy, więc ten w r. 1862 obracało się do dzieła.

Bo konkluzya wypowiada to samo co już wypowiedziały premisy

(*) Jako konkluzya: Sokrates jest śmiertelny już objęła jest w zadaniu większem

podmiot Sokrates pod to pojęcie ogólne człowieka
a zatem w konkluzyi przypiszemy mu cechę człowie-
czego pojęcia – ta cecha jest powodem konkluzyi
Myśl nasza powinna jednolicie podmiot przeprowadzić
w przez to ogólne pojęcie a tak dopiero wyjaśnić
związek między jednostką a ogółem do którego należy – Konkluzya
zatem wypowiada treść
składnik pojęcia ogólnego które tkwi w podmiocie
przedtem – konkluzya więc nie jest
tautologią nie wypowiada tego co wypowiadają
premisy, ale konkluzya wypowiada to co tkwi
wyraźnie jest ukryte i co właśnie
w tych premis,
wymaga wypowiedzenia –

Z tą poprawką Mills uwagi jest [illegible] jego
są i inne niewłaściwe wyobrażenia jego o syllogizmie
nadkonieci w tem miejscu wymienić nam wypada
[illegible] właściwe
[illegible] jest [illegible] jego wyjaśnio-
w wyobrażenie o którem właśnie co ogólne
[illegible] Jakoż on jest zdania że sądy (str. 221 [illegible])
są wypadkiem zamiast tylko do sumiennego [illegible]. Tak Mill przy-
tacza przykład wszyscy ludzie są śmiertelni
Książę Wellington jest człowiekiem
więc książę Wellington jest śmiertelny
Zapytuje Mill skąd wiemy że
wszyscy ludzie są śmiertelni? stąd, odpowiada
Mill,

6). Że należy przedewszystkiem myśleć
jasno przeciwnie premisy i przekonać
się o ich prawdzie materyalnej o tem
przekonywa nas uwaga wymieniona przy
tym przypadkowo, że konkluzya może być prawdziwą
zgodną z rzeczywistością a jednak mimo to
że premisy z których wyprowadzona może
być fałszywe –

np. wszystkie koło może [illegible]
np. wszystkie prostokąty mają kąty proste i boki równe
wielkie kwadraty są prostokątami
wielkie kwadraty mają kąty proste i boki równe

przypis

422.

wszystkie M są P
wszystkie S są M

---

wszystkie S są P

Przypuśćmy że tutaj fałszem jest sąd większy ogólny M a P, to jest że ten sąd ~~ogólny~~ zbyt ogólny mylnie przypisuje P ogólnemu zakresowi M bo właściwie to P powinno być przyznane tylko pewnej części zakresu M, to jest że ten sąd powinien być zmieniony szczególny i brzmieć niektóre M są P, a tem samem ten sąd mniejszy że niektóre (mniej) M ~~nie są~~ P

Przypuśćmy że sąd ~~mniejszy~~

Przypuśćmy że fałszem jest sąd większy który jest ogólnie twierdzącym M a P, ~~czem samym być nie ma sądem szczegółowo twierdzącym M i P, że jest fałszem~~ bo mylnie przyznaje P ogólnemu zakresowi M, a zatem przypuśćmy że ten sąd ~~jest~~ powinien być szczegółowo twierdzącym ~~przeczącym~~ to jest: niektóre M są P to jest iż powinien przypisać P tylko pewnej części zakresu M, a tem samem odmówić ~~mniej~~ tego P innej części zakresu M. — Ale mimo to że ten sąd większy bywa fałszywym to konkluzja S są P może być przypadkowo prawdziwą — a to wtedy stanie się gdy podmiot przesłanki mniejszej S przypadkowo należy do tej części zakresu M której przypisać należy to P. — W takim razie wedle prawideł logiki wyprowadzony z tych obu przesłanek konkluzja której wartość jest mylna konkluzja nie przestaje być prawdziwą. — to obaczymy na przykładzie

wszystkie prostokąty M mają ~~oba~~ kąty proste i boki równe P
wszystkie kwadraty S są prostokątami M

---

wszystkie kwadraty S mają kąty proste i boki równe P

O. 30/111 874. przyp. do § 21/7 122 ~~121~~

a) Powiedzieliśmy że potrzeenie myślenia metodyczne (to jest myślenie zachowujące prawa logiki) i formalnego prowadzi do poznania prawdy (niewątpliwej) niezbitej do zgody myślenia z rzeczywistym przedmiotem do przekonania że wiedza nasza o rzeczy jest rzeczą samą. Ale po często pytają skąd nam wiedzieć że ta wiedza nasza zdobyta rozumowaniem jest to prawda, i że to przekonanie nasze jest niemylne?

Na ten zarzut odpowiadamy przypominając § 2 w którym orzekliśmy że myślenie jest nadewszystko do poznania prawdy że jest dążeniem ducha naszego do osiągnięcia wiedzy prawdziwej wiedza jest celem myślenia – Póki zaś ta wiedza dążności do poznania przedmiotu dalecznoty wnet i w nas działa, trwa póki nie dobiegniemy do niewątpliwego doniosłości poznania prawdy, która jest by to celem naszego myślenia, gdy zaś dążność już się skończy gdy atoli ta dążność już została zaspokojona zadowoloną, wtedy już same to zadowolenie [illegible] ustaje, a ta dążność ta potrzeba w nas już jest wewnętrzne zadowolenie przekonania nasze koniecznej apodyktycznej prawdy, to głębokie zeszło do ciągłej …

…ganej, o niej powiedzieliśmy już w § 86 że jest taka pewnością iż wobec każde zdanie będące z nią w sprzeczności (in contradictione) jest podobne – ona sprawia ten stan ducha w którym już nie wierzymy aby mógł powstać jaki sąd przeciwny tej prawdzie naszej (i stan mentis firmiter adhaerentis alicui veritati cogitatae, a[bsque] ulla formidine de opposito) Jest to stan w którym wiemy że wiemy, i dla tego

Otóż to przekonanie nasze jest oznaką jest znamieniem prawdy czyli motywem prawdy, jest kryterium pewnym do ciągłej bezwątpliwej prawdy, z niego wypływa przeświadczenie pewne że i inny w tej prawdzie przekonany zdobędzie, a tem samem że ona nie jest bynajmniej jakiemś uniemożliwieniem osobistem niepewnem, jakiemś zdaniem indywidualnem, ale słowem tylko podmiotową prawdą która jest zgodą każdego z rozumem, bo z tym rozumem który nie tylko panuje we wszystkich rozumnych istotach ale jest tak samo rozumem myśleniem który zawsze i wszędzie a tak rozumem myślenie będącym zawsze myśleniem … jestestwach rozumnych.

To criterium polegające na pewności przekonania zowią się dla tego criterium podmiotowem … wewnętrznem.

[Każdemu z nas z doświadczenia wiadomo jak to wszystkie nam … powiemy … przekonanie o prawdzie kiedykolwiek którąśmy zdobyli drogą rozumowania (czy wnioskujące) od wrodzonego przekonania opierającego się jedynie na osobistem zdaniu, uniemożliwia – I nie może być inaczej bo mamy … że osobiste zdanie uniemożliwia, polega na przyzwyczajeniu warunkach które w każdym człowieku są inne a inne, więc też nie mamy pewności … o prawdziwości naszego zdania przekonania – O prawdach zdobytych rozumowaniem … wiemy że i inni muszą przystąpić do naszego zdania … mamy pewność … ani na chwilę … przekonania … w nas … –]

422.

Tak ~~usprawiedliwiony~~ uzasadniliśmy twierdzenie nasze
wypowiedziane na początku niniejszego ~~przyp~~ przypisu
iż myślenie ściśle zachowujące prawa logiczne prowadzi
nas do poznania prawdy, z prawidła danego. Bo
uważając logika podaje prawidła dla myślenia
~~mające~~ ~~będące~~ nie tylko osobistego ale dla myślenia
wszystkich jestestw rozumnych —
Przypisu niniejszego tyczy się ściśle § z § 5 przyp. c
gdy się mówi że gdy się ktoś przekona o jak ~~prawdzie~~
rozumowo o prawdzie jakiejś przez tem samem
nie wątpi że i innych o niej przekona ~~nie~~ zdoła
Tu również ~~prost~~ przytoczoną uwagę co powiedziano
w przyp. b) do § 8 o kryterium prawdy.

b). Z niniejszego § i z przyp. a) zrozumiemy jaki zachodzi
stosunek między naszą ~~obecną~~ niniejszą logiką a
logiką spekulacyjną, metafizyczną ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~. Ta spekula-
cyjna logika rozważa ~~...~~ myśli, prawidłowe (Logos)
przebywające we wszelkim tworzeniu, zatem myśl wszech
świata i w naturze i w świecie duchowym. Taka logika
spekulacyjna jest naszą logiką rozwinięta w pierwszym
tomie dziełka p. t. Wykład ~~filozoficzny~~ systematu
filozofii obejmujący wszystkie jej części wzajemnie

Kraków 1849 —

c):

My z całą przekonaniem ~~oddaje~~ rozumiemy ~~przyznajemy~~ ~~przyznajemy ze wiarą~~ że ~~religia dotąd ciężkiej~~ przyznajemy iż pewność płynąca z Religii płynąca nie równie głębiej przenika człowieka niż wyrozumowane umiejętne dowody i zasady — Bo wiara jest sprawą ~~o serca~~, uczucia jest sprawą najosobistszą, ona więc ciągle ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ o długi żywotem, w naszym duchu — przekonywamy się codziennie doświadczeniem gdy spada na nasz grom nieszczęścia, gdy odbiera nam najukochańsze dusze nasze, aż [illegible] niebu w tej chwili wiara [illegible] nas pocieszy, umieć do Boga umieć uspokoić a wielkie rozumowania filozofów [illegible] nas nie zaspokoją. [illegible] nas nie [illegible] — Po [illegible] [illegible] bolesne

[illegible] [illegible] [illegible] człowieka [illegible] lekce ważyli prace ~~wyrozumowane~~ [illegible] przedmiot jak ~~[illegible]~~ człowieka [illegible] [illegible] się do wiary do religii. [illegible] umem [illegible] [illegible] się do [illegible] on [illegible] będzie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aż nie [illegible] [illegible] [illegible] dwóch [illegible] będzie tylko człowiekiem potrzebnym — Religia i filozofia nawzajem się uzupełniają —

Takowe uczucia [illegible] do sceptyków.
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] do sceptyków.

Przeciwnie religijne jako osobiste ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] do nowego [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] —

Pisano w marcu 1877

Z §255 już odgadujemy bardzo nawet potrzebowanie w indukcyi – Naprzód zestawiamy w szereg rzeczy podobne które porównujemy dokładnie jako fakta – te porównywamy i z drugimi – a tak zbieramy ich cechy spólne – i widzimy że ~~zadaj~~ najbliższy ogół do którego one należą ~~że ten ogół~~ ma te same ich cechy.

Lecz też już poznać możemy że ta indukcya może być dwojaka – Bo albo (jednostek, gatunków, skutków)

~~1. Bo albo ten szereg rzeczy które~~ może zestawiamy stanowi cały ogół do którego one należą, ~~to jest że jednostki~~ to jest iż ich zakresy razem wzięte ~~w tym szeregu przystające składają~~ cały zakres ich ogółu ~~cały ich gatunek, rodzaj~~ ~~wyczerpują cały ich gatunek, czyli~~ ~~że gatunki potoczne w tym szeregu~~ ~~wyczerpują cały rodzaj do którego~~ ~~należą w sobie te gatunki i t. d.~~ ~~albo też ten szereg~~ a w takim razie indukcya zowie się zupełna (inductio completa s. exacta, vollständige oder strenge Induction –

1. Jakoż być może że ten szereg zestawionych i porównywanych rzeczy (jednostek, gatunków, ~~następstw i skutków~~ zjawisk, następstw i skutków) stanowią razem wzięte cały ogół do którego należą, to jest ich zakresy razem wzięte równają się zakresowi całego ich ogółu (gatunku, rodzaju, ogólnego prawa, powodu, przyczyny) – w takim razie indukcya zowie się zupełna (completa).

2. Albo też indukcya zestawia szereg rzeczy (jednostek, gatunków, ~~skutków~~ zjawisk, następstw, skutków) które nie stanowią jeszcze całego ogółu w którym się mieszczą, to jest że ich ~~całka~~ suma ich zakresów nie równa się zakresowi ich ogółu. Taka indukcya zowie się niezupełna (inductio incompleta, inexacta, unvollständige ~~unvollständige~~ Induction).

[Tak indukcya zupełna jest nie-
zupełna może przybrać kształt
wniosku jak to poniżej obaczymy

§257.

Wniosek z ~~indukt~~
indukcyi zupełnej

(8) (i to N-te znaczy że wszystkie
pojęcia tu należące są przedsta-
wione)]

wzór.

A ~~oraz~~ B, oraz C ~~oraz~~ (wiele) ... N są P.

A (cecha) oraz B, (cecha) oraz C, (cecha) oraz (cecha) ... N ~~są~~ jest S. (~~[illegible]~~)

Zatem wszystkie S są P. przy czem ten sąd wyczerpał wszystkie rzeczy stanowiące całą rozległość
w tym wzorze ~~tak~~ N znaczy i wszystkie [illegible]

Rozpatrując wszy ~~się w tym, [illegible]~~ bliżej w tym wniosku ~~indukcyi zupełnej~~ dochodzimy do następujących nad nim uwag. (8)

~~Sąd większy którego oznaczenie jest P~~
Sąd większy ~~[illegible]~~ (pierwszy z przesłanek) którego oznaczenie jest P, wypowiada
że P jest cechą, ~~lub cechami~~ spólną kilku
podmiotów ~~[illegible]~~ to jest A, B, C... N.
~~Ta przesłanka większa jest przeto~~
~~[illegible] z §67 sądem [illegible]~~
~~([illegible])~~ [illegible]
~~musiał jest sądem syntetycznym~~
~~bo~~ a ~~zatem ten sąd jest syntetyczny~~
widzimy przeto że oznaczenie P
mieszka się pojęcia A, B, C... N.
Podobnie spostrzegamy te te same
pojęcia A, B,

(8) Naprzód widzimy że ~~pojęcia~~ wyrazy pojęć
A oraz B, oraz C oraz ... N ~~są~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ mieści się w obu przesłankach
tego wniosku a zatem że ten
szereg ma znaczenie pojęcia
średniego (terminus medius)
Następnie spostrzegamy
że ~~te pojęcia~~ ten szereg pojęć
stoi w obu przesłankach na
miejscu podmiotu, bo ten
szereg pojęć ~~mieści się w~~ ~~[illegible]~~
P ~~jest~~ w przesłance większej
mieści się ~~w P~~ w zakresie P
znaczącego cechę (lub cechy)
a w przesłance mniejszej
ten sam szereg mieści się z kolei
w zakresie S znaczącym rodzaj

Z tego pojmujemy że wzór przyjęty
wniosku indukcyjnego należy
według trzeciej figury, bo mniejszy według
przesłanki większej to pojęcie średnie mieści się w P, a według
przesłanki mniejszej mieści się w S ~~[illegible]~~
~~w S~~. Wiadomo nam atoli że konkluzya
wniosków figury trzeciej zawsze jest
sądem szczegółowym (albo formy I albo O.)
~~W naszym wzorze konkluzya [illegible]~~
(a to dlatego iż podmiot przesłanki
mniejszej mieści się w S jako ~~[illegible]~~
mniejszy w zakresie większym, więc tylko niektóre
S są A, oraz B oraz itd.) ~~a zatem~~

125 ~~509~~ ~~510~~

X w tym ~~wniosku~~ wzorze zatem bez wyjątku przytoczone są wszystkie szczegóły należące do społecznego ich oc[z]tu, jakkolwiek już okazuje premissa większa przytaczająca w której a N jakkolwiek nie oznaczona ale ~~oznaczająca~~ wyrażająca że cały szereg szczegółów jest wyczerpany.

~~Ten sam~~ Ta większa premissa wyznaje ~~wyraża~~ przeto ~~ze wszystkim~~ przeto ~~ze tym~~ ~~tymczasem~~ cechę (ścisłą) P tym wszystkim bez wyjątku szczegółom które wolę przez mniejszy składają ogół razem S.

Przecież wzór nasz jest wzorem wniosku indukcji zupełnej X w której jak wiemy z § 256 szereg przytoczonych szczegółów cały S, to jest i zakresy szczegółowe tych przez razem wzięte ~~równoważą~~ równają się z całym zakresem S — a tem samem ~~przez~~ ~~pojęcia~~ suma pojęć A, oraz B, oraz C oraz N ~~z nich~~ z jednej strony, a z drugiej strony pojęcie S są równoznaczne a zatem cały S, wszystkie S są A, oraz B oraz C, oraz N, — zatem, też wszystkie S są P bo ten szereg pojęć nie mieści się w S, a że przytacza do niego — Z tego powodu premissa mniejsza może być odwrócona w prost i ~~zamiast~~ ... na S jak A oraz B, oraz C i ... oraz N, a tak wzór przyjmuje ... Kształt figury pierwszej. Niektórzy ~~odwołują~~ mają tę indukcję ~~...~~ ... zaprowadzić ... ~~Mówią~~ ... kształcą ...

Jakoż ...
jest ~~...~~
doświadczeni ...
~~wszystkie~~
~~...~~
~~...~~
podaje nam ...
wraca A ...
~~...~~
większa ...
bo jednej ...
szczegół ...
sądem ... cechę P są ... ob. S
utworem ...
że wszystkie szczegółowe ...
do społecznego ocztu S ...
zakresu ... Kształtuj ...
oc[z]tu S prz...

510

Przykłady wzrok, słuch, powonienie, smak, czucie są podległe złudzeniom.

~~wszystkie~~ wzrok, słuch powonienie, smak czucie są zmysłami

wszystkie zmysły podlegają złudzeniom.

Merkury, Wenera, Ziemia, Mars Jowisz, i Saturn ~~mają~~ mają odbywają ruch wirowy

Merkury, Wenera, Ziemia, Mars, Jowisz, Saturn są planetami dawnemi (dawno znanemi)

wszystkie dawne planety odbywają ruch wirowy.

9°25'8

~~wniosek~~ wniosek z indukcyi niezupełnej

Wzór. A, B, C są P.
A oraz B, oraz C są S
wszystkie S są P.

od 346 stawek
albo też od pozostałych 84

Często atoli jest trudną, a nawet
... niepodobną rzeczą, byśmy
... przyto-

§ 259

Indukcyja ~~utworzona w~~ niezupełnej ułożonej we ~~przed we w~~ formie wniosku będzie odpowiadał wzór
~~te~~ A oraz B oraz C są P.
Częścią A, częścią B, częścią C jest S

~~wszystkie S są P.~~
wszystkie S (całe S) są (jest) P.

Porównywając wzór niniejszy ze wzorem indukcyi zupełnej podanym w § 257.

Widzimy że stosownie do przesłanki wielkiej wagi tylko że niektóre szczegóły ~~[illegible]~~ (bo tylko z A, B, C) niezależnie że w ogóle S mają według widzimy że ~~ten~~ wzór niniejszy różni od ~~[illegible]~~ wzoru indukcyi zupełnej podanego w § 257 o tyle że jednego przesłanka część

19
22
41

210/41
205/5
5/41

Betellow od 229 do 272 202?

str. 1 — —1
str. 2-3 — 1
10 — + 3
16 — + 4
21 + 3
25 - + 1
33 + 2
37 — + 1
40 — + 3
46 do 49 + 4
52 do 54 2.
61 — — 1
63 — 1
72 — " 1/2 — 88 str?
101 — 1
110?
122. — 1
128 NB. — 1
~~130~~
138 — 1 1/2
140 — 1 1/2
143 — 2
146 — 1/2
~~1~~147 — — 1/2
155 — 1
157 — 1/2
197 — —1

~~202~~
204 — 1
205 — 1
208 — 1/2
210 — 1/2 260?
212 — 1/2
226. — 1/2 266?
237 — 3
252 — 1
22 pomnie kolorowa — 271 — 1
274 — 1/2
289 — 2
300 — 2
319 — 1 do lad 52 str. koniec 3 arch.
92? 94? 330 — 1/2
99? 339 — 5
347 — 1/2 -
130? NB. 377 — 2

NB miejscowie do 360

~~26~~
31

24

24 X 2 = 48
24 X 3 52

DZIAŁ DRUGI, Utwory myślenia Największemi literami

127

A Pojęcie ~~§16~~. Drukowane A pisać dużemi

I Pojęcie uważane samo w sobie §19

a Treść pojęcia §20.

b Zakres pojęcia §25

c Stosunek wzajemny treści a zakresu pojęcia od §26

II Stosunki wzajemne pojęć §32

1 a Pojęcia mające jednakie zakresy ~~§34~~ 33

~~X Pojęcia~~ mające ~~[illegible]~~ pojęć zakresy ~~x~~ różne §35.

b. Stosunki pojęć [illegible] §36

I Stosunek podrzędności §38

II Stosunek wyłączności z zakresów z prawdz. sprzeczności pojęć §39

1 Wyłączność się zakresów z prawdz. sprzeczności §40

2 Wyłączność się zakresów ~~względne~~ [illegible]

~~III Stosunek krzyżujących się zakresów~~

III Stosunek pojęć gdy ich zakresy się krzyżują

Należy pilnie zachować miejsce w którem ma być umieszczony znak § czyli nad literami czyli pod niemi

B Sąd

I Sąd uważany sam w sobie §49

a Czynniki sądu. §49 Trzeba umieścić na ogólny pogląd

b Rodzaje sądu §52.

I Sądy ze względu na jakość

1. Sąd twierdzący §52

2 Sąd przeczący — §54.

II Sąd ze względów na ilość §55

1. Sąd ogólny §55.

2 Sąd szczegółowy §56.

Uwaga ~~sądy~~ [illegible] [illegible] uwzględniać

Błędnie w sądach względem na jakość

umieszczenie na ilość

53

w podobnym stosunku co treść
jak się zachowuje pojęcie A do
B, a B, do C, w takim stosunku
zostaje treść pojęcia C do treści
pojęcia D.

Z tego nam wynika, że treść
pojęcia składowa w treści pojęcia C
D jest cała treść pojęcia C
a zatem cała treść pojęcia
B, i cała treść pojęcia A.

[Z tego nam
wynika nam się zasada że
im więcej tem się
zwiększa się ich treść,
i ta prawda [illegible]
więcej mającej treści objęta jest
w zakresie ogólniejszego pojęcia
ale za to treści ogólniejszego
jest w treści więcej
uszczegółowionego pojęcia.

Co więcej — tu nam się uwydatnia
sprawa myślenia uogólniania
i uszczegółowiania [illegible]
§§ 28, 29, 30. Jakoż widzimy
z mając dane pojęcie D
Kobiety
mające w uwagi treści tej
obu tych D,
i jakkolwiek stanowi
składową treść obu pojęcia B,
C i obu tych pojęcia B,
A zatem gdy mamy to pojęcie D uogólnić

Dział
drobiazg 1.

II Sądzie względu na ilość § 55

1. Sąd ogólny § 55

2 Sąd szczegółowy § 56

Co przytem — Uwaga nad sądem jednostkowym

§ Połączenie w sądach względu na jakość ze względem na ilość § 58

A a) sąd ogólnie twierdzący § 60.

B b) sąd ogólnie przeczący

C c) sąd szczegółowo twierdzący

D d) sąd szczegółowo przeczący.

A. Sąd formy a ogólnie twierdzący § 60

a stosunek zakresów przystających do siebie

b stosunek zakresów podrzędności

B. Sąd formy e ogólnie przeczący § 61.

C. Sąd formy i szczegółowo twierdzący. § 62

a. stosunek zakresów podrzędności gdy podmiot nadrzędne

b stosunek zakresów krzyżujących się

c. stosunek zakresów przystających, a do siebie gdy zakres s podrzędny

d stosunek zakresów podrzędności P.

a stosunek zakresów wzajemnie sądem formy i

b stosunek zakresów spotkania sądem formy i ze sądami formy a

D. Sąd formy o szczegółowo przeczący § 63

stosunek zakresów wzajemnie

tym sądem —

stosunek zakresów spotkania sądem o ze sądem formy e

III Sądzie względu na sposób lub odniesienie ich, czyli ze względu na relację § 64.

Rodzaje podział

1. Sąd kategoryczny —

a. 2. Sąd kategoryczny

6. ~~X~~ sąd określony stronny

a ~~X~~ sąd łączny

b ~~X~~ sąd przywodzący

c ~~X~~. sąd rozdzielający

~~d~~ ~~X~~ sąd rozkładający

~~IV Sąd ze względu na sposób sądzenia~~

~~1. Sąd z przypuszczeniem~~

2.

2 Sąd warunkowy

3 Sąd rozjemczy

Sąd warunkowo rozjemczy

IV Sąd ze względu na sposób sądzenia

1. Sąd z przypuszczeniem

2 Sąd z pewnością

3 Sąd z koniecznością.

III Sąd uważany w stosunku do innych sądów

Kaligrafia jak był w słowniku

58 Sąd uważany sam w sobie

a Sądy równoważne

I Z powodu materyi

II Z powodu formy

b. Sądy równoważne ~~88~~ 85

6 jak a

I Stosunek sądów zgodnych

jednakiej jakości równej ilości

II Stosunek sądów niezgodnych

czyli przeciwległych co do równej jakości 87

1 Stosunek sądów równej jakości

a zarazem równej ilości

2 Stosunek sądów równej jakości

a zarazem nierównej ilości

a Stosunek sądów sobie przeciwnych

b Stosunek sądów podprzeciwległych

a sobie przeciwnych 89 90

129

c jak a

C Stosunki sądów przeciwstawiających zadwrócenia gi

I Odwrócenie

1. Odwrócenie sądów f. a

2 odwr. s. f. e

3 odwr. s. f. i

4 odwrócenie sądów formy o.

II Przeciwstawienie

1. Przeciwstawienie sądów formy a

2 " " " e

3 " " " i

4 " " " o.

d jak a

d. Stosunki sądów wynikających ze sposobu sądzenia

Wniosek.

Poprawić napis Pojście

ten napis ma mieć kaligrafia jak B Sąd na str. 57.

str.

I Wniosek bezpośredni

Ma mieć jak tytuł I Sąd uważany sam w sobie str. 58

Kop

ǫ nie ma rzeczy jak I Sąd uważany sam w sobie str. 58

III Wniosek pośredni ǫ

‡ jak czynności sądu — str. 58.

a Wniosek pośredni pojedyńczy ‡

I Wniosek wedle relacyi

~~I Wniosek~~ Kategoryczny

1. Wniosek Kategoryczny

a Figura pierwsza

b. Figura druga

c trzecia

d.